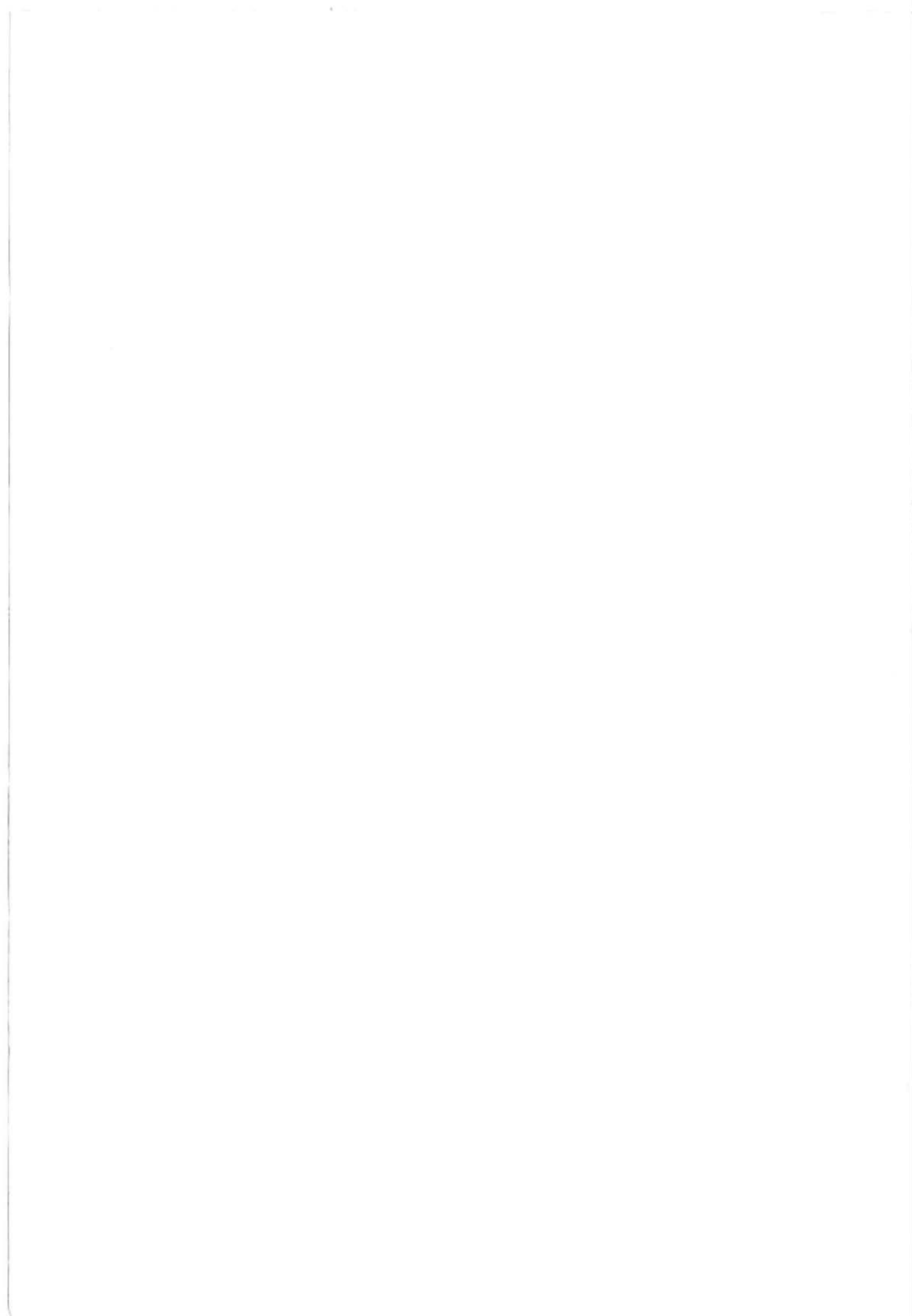

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

2001

4

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

DESÁTÝ (ČTYŘICÁTÝ DRUHÝ) ROČNÍK

Úvodní slovo

Vláda České republiky na svém zasedání dne 29. srpna 2001 přijala dokumenty týkající se přípravy reformy ozbrojených sil České republiky.

Tímto rozhodnutím se završila třetí a půlměsíční práce vládního zmocněnce pro přípravu reformy ozbrojených sil ČR generálmajora Ing. Jaroslava Škopka a jeho týmu. Dokumenty analyzují současný stav ozbrojených sil a zároveň stanovují cíle a principy výstavby českých ozbrojených sil v horizontu nejbližších deseti let.

Soubor dokumentů o přípravě reformy ozbrojených sil byl koncipován jako veřejný materiál. Jde o vládní materiál, který je určen vojenské odborné, a také široké veřejnosti.

Z těchto důvodů Vám, čtenářům časopisu Vojenské rozhledy, předkládáme úplné znění textu a většinu obrazových materiálů tak, abyste mohli tyto dokumenty řádně prostudovat, a v rámci veřejné diskuze své náměty a doporučení zaslat, a to buď na adresu redakce časopisu, nebo na E-mail: hasekr@army.cz.

Dokumenty uvedeny pod redakční rubrikou K reformě AČR byly zpracovány Centrem pro přípravu reformy ozbrojených sil České republiky, ve složení tohoto pracovního týmu:

generálmajor Ing. Jaroslav Škopek, vládní zmocněnec ČR.

Členové: plk. Ing. Vladimír Krulík, pplk. Ing. Ivan Dvořák, CSc., pplk. Ing. Milan Dvořák, CSc., mjr. Mgr. Zdeněk Dvořák, plk. gšt. Ing. Štefan Hamarčák, plk. Ing. Bohumil Kolář, pplk. Ing. Vratislav Máslo, kpt. Ing. Petr Mrhálek, Ing. Josef Múčka, Drahomíra Nová, plk. Ing. Jan Pávek, nrap. Iva Šustková a pplk. Ing. Jan Váňa.

Analýza požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil České republiky

1. Úvod

Cílem analýzy je stanovit, jaké ozbrojené síly Česká republika v současném bezpečnostním prostředí potřebuje k tomu, aby zabezpečily podporu a eventuální prosazování jejích životních a strategických zájmů, a za jakých podmínek a kdy je možné požadovaného stavu dosáhnout. Základním východiskem pro analýzu je členství České republiky v NATO.

V analýze byly využity závěry Bezpečnostní strategie ČR [1] a některá východiska analytické fáze Strategické revize obrany [2] a vnitroresortních koncepčních dokumentů (návrh Vojenské strategie České republiky [3] a návrh Vize výstavby a rozvoje AČR ve 21. století [4]). Centrum pro přípravu reformy ozbrojených sil (Centrum) konzultovalo nejdůležitější a nejsložitější otázky týkající se reformy s odbornou vojenskou veřejností a bezpečnostní komunitou České republiky. Centrum také využilo zkušenosti z metodologických i praktických přístupů srovnatelných zemí Aliance (Nizozemska, Belgie).

Systémově je analýza pokračováním Strategické revize obrany. Ve srovnání s jejím počátečním záměrem ale postihuje celé spektrum OS ČR, jejich poslání, úkoly, schopnosti, struktury, složení a komplexní zabezpečení. Ozbrojené síly České republiky v současném právním pojetí zahrnují Vojenskou kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž a Armádu České republiky. Vzhledem k tomu, že reforma se bude dotýkat především AČR, zatímco u ostatních složek bude možné systémové změny provést bez podstatných problémů, materiál dále řeší především problematiku Armády České republiky.

2. Analýza prostředí

2.1. Charakteristika vnějšího prostředí

Vstupem České republiky do NATO se zcela zásadním způsobem změnilo postavení České republiky v bezpečnostní architektuře světa a byl tak splněn jeden z rozhodujících strategických cílů její zahraniční a bezpečnostní politiky. Česká republika se stala plnoprávným členem nejvýznamnější vojensko-politické organizace světa. Bezpečnost a národní suverenita České republiky je nyní zajištěna ze strategického hlediska nejlepším možným způsobem.

Nová Strategická koncepce NATO, kterou schválil washingtonský summit v dubnu 1999, potvrdila platnost původního poslání Aliance. Tím zůstává schopnost odstranění případného agresora a společná obrana v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy (WS). Strategická koncepce ale mezi základní úkoly NATO nově zahrnuje i podíl na

řešení krizí v celém euroatlantickém regionu a rozvoj partnerství a spolupráce s ostatními státy v oblasti. Tato koncepce je v souladu s životními a strategickými zájmy České republiky.

Zkušenosti z prvních dvou let členství České republiky v NATO ukázaly na deficit potřebných a požadovaných schopností Armády České republiky, které by odpovídajícím způsobem zabezpečily jednak úkoly, které jsou v národní odpovědnosti, jednak i příspěvek České republiky do společných schopností Severoatlantické aliance, a které by současně podpořily postavení ČR v bezpečnostním systému světa v 21. století.

Složitost integrace do NATO je dále umocňována jejím vnitřním vývojem, který získal novou dynamiku zejména na základě vyhodnocení zkušeností z operací, do nichž se Aliance zapojila. Aliance zahájila vnitřní komplexní revizi struktury sil, analýzu výsledků přechodu na novou strukturu velení a revizi konceptu CJTF [5] s cílem maximálně zefektivnit celkový systém velení a řízení a zabezpečit úspěšné provedení operací v souladu s úrovní politicko-vojenských ambicí NATO. Iniciativa ke zvýšení obranných schopností (DCI) [6], cíle výstavby sil (*Force Goals*), budování vztahů s Evropskou unií a jejich obranných schopností předpokládají další kvalitativní zvýšení schopností ozbrojených sil členských zemí.

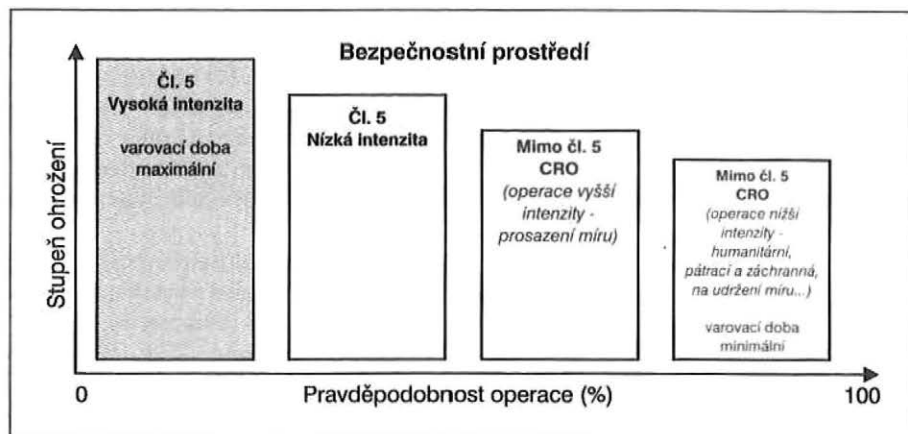
Základním východiskem pro analýzu je definice, co pro ozbrojené síly České republiky znamená členství České republiky v Organizaci severoatlantické smlouvy z hlediska práv i povinností.

V důsledku zásadních vojensko-politických změn a skutečnosti, že možnost globální vojenské konfrontace, charakteristické pro minulé období, se minimalizuje, mění se charakter předpokládaných vojenských operací a mění se i požadované schopnosti armád, způsoby bojové činnosti a nezbytné počty použitých sil. Mnohonárodní mírové operace v různých formách se stávají významným fenoménem mezinárodní bezpečnosti.

Strategická koncepce NATO a z ní vyplývající Ministerská směrnice NATO pro obranné plánování 2000 proto logicky požadují, aby ozbrojené síly členských zemí byly schopny provádět operace v celém jejich spektru a v celé oblasti strategických zájmů NATO. Definuje, že „...pro většinu zemí Aliance se snižuje potřeba udržování velkých sil, určených k obraně národních teritorií, a zvyšuje se potřeba moderně vyzbrojených, mobilních, dobře vybavených a zabezpečených sil, rozmístitelných mimo vlastní území, které jsou připraveny účinně reagovat na celou škálu předpokládaných úkolů“.

Přestože hlavním úkolem armády i do budoucna zůstává schopnost uskutečnit válečnou operaci, jejím nejpravděpodobnějším použitím je nasazení v operacích jiných [7] (viz příloha č. 1), zejména v mírových a humanitárních. Tento rozpor mezi mírou pravděpodobnosti a velikostí ohrožení bezpečnosti zvyšuje požadavky na schopnosti, složení a strukturu AČR.

Dochází k dynamickému vývoji ve vojenskoodborné oblasti. Současné tendence ve vojenství směřují k dosažení vysoké efektivity použití vojsk v operacích, která se zakládá na změně zásad vedení operací a na využití nových technologií. Snižuje se význam množství nasazených lidí, na druhé straně jsou kladeny neporovnatelně vyšší nároky na odborné schopnosti vojenského personálu, které jsou potřebné pro efektivní zvládnutí moderních zbraňových systémů a techniky.

2.2. Bezpečnostní situace a její důsledky pro ozbrojené síly

Základním zdrojem hodnocení bezpečnostního prostředí je Strategické zpravodajské hodnocení (*NATO Strategic Intelligence Estimate*), [8] ze kterého vychází Ministerská směrnice NATO pro obranné plánování 2000. [9] S odvoláním na toto hodnocení je možné při reformě ozbrojených sil ČR vycházet ze skutečnosti, že v horizontu nejméně deseti let nehrozí v našem regionu vznik rozsáhlejšího vojenského konfliktu. Je zřejmé, že příznaky hrozby jeho vzniku bude možné zjistit s dostatečným předstihem minimálně dvou let, který umožní přijmout potřebná opatření.

Na druhé straně je ale třeba vidět, že existují a nadále vznikají nová, obtížně předvídatelná bezpečnostní rizika, která mohou mít dopad i na bezpečnost ČR. Významný potenciál pro vznik regionálních krizí zejména v oblastech na okraji teritoria NATO představují etnické a náboženské spory, ekonomické a sociální problémy, porušování základních lidských práv a svobod. Rozšiřuje se okruh subjektů, které mohou disponovat zbraněmi hromadného ničení, což v kombinaci s reálnou hrozbou terorismu představuje potenciální nebezpečí pro území členských zemí NATO, Evropské unie i České republiky.

Na tyto změny odpovídajícím způsobem reagovala většina evropských států a velmocí změnou postojů v politické, ekonomické a ve vojenské oblasti. Ve vojenské oblasti se tyto změny projeví změnou úkolů armád, podstatným snižováním počtů osob a výzbroje (viz příloha č. 2), přechodem k profesionálním armádám a změnami v chápání základních principů vedení operací [10].

2.3. Charakteristika vnitřního prostředí

2.3.1. Ozbrojené síly České republiky,

zejména však Armáda České republiky, procházejí od svého vzniku v roce 1993 nepřetržitou reorganizací, již se snaží vnitřně vyrovnat se změnami a vývojem vnějšího prostředí a v rámci níž bylo vykonáno mnoho pozitivní práce. Za zmínku stojí kroky spojené zejména s přípravou a vstupem do Aliance. Pozvání České republiky ke vstupu a splnění minimálních vojenských

požadavků ke dni vstupu je bezesporu velkým úspěchem jak české diplomacie, tak i Armády České republiky. Od vstupu České republiky do NATO byl vykonán obrovský kus práce a bylo dosaženo pokroku v plnění závazků, které Česká republika přijala při akcesních rozhovorech. Jednotky AČR se úspěšně zúčastnily operací NATO i OSN. Pozitivně byla hodnocena i účast štábů a jednotek AČR na společných cvičeních programu Partnerství pro mír a později Severoatlantické aliance. Kladně je hodnoceno působení drtivé většiny příslušníků resortu Ministerstva obrany v mezinárodních štábech a národních zastoupeních České republiky při NATO.

Příloha č. 2

Vývoj počtů osob a hlavních druhů bojové techniky ve srovnatelných zemích NATO
(podle údajů Úřadu pro kontrolu odzbrojení, vyhodnocených podle jednotné metodiky)

Rok	BT	BOV	DS	BL	ÚV	Osoby
Nizozemsko						
1992	913	1445	857	176	90	70 178
1995	734	717	580	182	–	46 147
1998	697	624	405	180	12	38 288
1999	359	640	398	164	10	37 054
2000	348	671	397	161	14	–
2001	357	685	391	164	12	36 638
Belgie						
1992	361	1383	378	202	8	76 088
1995	334	704	316	169	46	46 341
1998	155	539	243	137	46	38 873
1999	155	526	243	137	46	39 756
2000	140	269	242	135	41	38 785
2001	140	565	282	135	46	38 335
Dánsko						
1992	499	316	553	106	12	23 436
1995	343	303	552	75	12	29 266
1998	327	286	503	77	12	30 520
1999	337	286	503	76	12	30 428
2000	228	273	471	68	12	29 362
2001	238	296	475	68	12	25 773
Norsko						
1992	205	124	544	89	0	30 390
1995	170	203	246	75	0	22 605
1998	170	165	216	73	0	19 300
1999	170	180	192	73	0	20 581
2000	170	218	189	73	0	20 971
2001	170	253	184	73	0	18 718
Portugalsko						
1992	146	280	354	92	0	42 256
1995	186	367	320	105	0	43 952
1998	187	354	340	101	0	38 417
1999	187	355	359	101	0	35 179
2000	187	330	363	101	0	37 783
2001	187	330	363	101	0	36 126
Maďarsko						
1992	1345	1731	1047	143	39	82 728
1995	835	1540	840	144	59	66 051
1998	835	1316	840	138	59	43 826
1999	807	1332	839	136	59	43 743
2000	806	1439	839	107	51	43 790
2001	753	1479	839	107	51	33 885
Česká republika*						
1993**	1617	2315	1516	227	36	117 838
1995	1011	1451	893	215	36	67 702
1998	948	1238	767	122	36	58 343
1999	938	1219	754	114	34	58 193
2000	792	1211	740	110	34	57 735
2001	652	1211	648	97	34	53 636

Legenda:

BT: bojové tanky

BOV: bojová obrněná vozidla (včetně obrněných transportérů)

DS: dělostřelecké systémy

BL: bojové letouny

ÚV: úderní vrtulníky

* údaje k 1. 1. daného roku, ** údaje k 1. 3. 1993

Přes tyto bezpochyby pozitivní výsledky ale žádná z dosavadních reorganizací nepřinesla zásadní obrát ke kvalitativní změně schopností AČR. Byla učiněna i řada z dnešního pohledu sporných rozhodnutí, která ve svém důsledku odčerpala a stále odčerpávají značnou část zdrojů z rozpočtu resortu Ministerstva obrany (zavedení

letounu L-159, modernizace tanku T-72 atd.) a která ne úplně odpovídají soudobým trendům rozvoje vojenství.

Současný obranný potenciál AČR je značný. Její operační schopnosti ale ne zcela vyhovují požadavkům a charakteru operací, kterých se AČR může účastnit. Je to důsledek rozptýlenosti a malé efektivity vynaložených prostředků. Operační schopnost AČR je snižována i nevhodnou proporcí personálu, zejména v předimenzovaných organizačních strukturách prvků, které zabezpečují řídicí složky na úkor bojových jednotek (přímo podřízené útvary MO a GŠ představují z celkových počtů resortu cca 22 %). Organizační struktury nejsou přizpůsobeny požadavkům, které plynou ze společné koaliční obrany. Málo efektivní je systém velení a řízení. Je navíc zatížen značnou administrativou namísto koncepční práce. Těžkosti jsou v akvizičním systému a ve vlastním využívání přidělených finančních prostředků. To vše negativně ovlivňuje výcvik, výkonnou část personální práce, výkonnou logistiku, mírové a mobilizační doplňování apod. Výsledná bojová hodnota neodpovídá ani vynaloženým nákladům, ani požadavkům na moderní armádu aliančního typu.

2.3.2. Obranné plánování tvoří systémový základ pro rozvoj Armády České republiky v souladu s národními zájmy a závazky vůči Alianci. Přijetím zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR, vzniklo potřebné právní prostředí k obrannému plánování. Proces obranného plánování řídí vláda ČR. Zřízením Bezpečnostní rady státu a Výboru pro obranné plánování byly vytvořeny struktury potřebné pro obranné plánování na národní úrovni. V resortu Ministerstva obrany se však nepodařilo vytvořit dostatečně efektivní systém, který by zabezpečil sladění požadavků se zdroji a praktickou aplikaci obranného plánování NATO ve vnitřních plánovacích procesech resortu. Objektivně očekávaná obtížnost první fáze integrace se zvýšila některými rozhodnutími, která místo sblížování naopak prohlubovala nesoulad mezi průběhem výstavby AČR a prioritami Aliance, zejména z hlediska požadovaných schopností. [11] Následkem toho Aliance hodnotila obranné plány ČR a především záměry jejich budoucí realizace obecně jako „slabé“, a to především ve vztahu k plnění Cílů výstavby sil FG 2000 (*Force Goals*).

Celkově lze hodnocení obranných plánů ČR orgány Aliance v části „Národní kapitoly 2000“ shrnout takto: „*I když ČR věnuje na modernizaci svých ozbrojených sil významné finanční prostředky, plánované zdroje nebudou dostačující ke splnění všech požadavků v rámci Cílů výstavby sil. Řada zásadních modernizačních programů bude realizována až v následných cyklech obranného plánování. Aby ČR byla lépe schopna dostát svým aliančním závazkům, bude muset přehodnotit své plány a přerozdělit dostupné zdroje tak, aby zajistila vyváženější a včasnou realizaci svých modernizačních programů.*“

Plnění cílů výstavby sil je podmíněno dosažením standardů NATO. Současný stav ratifikace a zavedení standardizačních dohod a jejich zabezpečení zdroji však není uspokojivé a vyžaduje zásadní změnu přístupu k realizaci.

2.3.3. Organizační struktura a schopnosti Armády České republiky neodpovídají plně soudobým ani budoucím úkolům.

Pozemní síly v současné organizační struktuře nedisponují jednotkami, které jsou schopny plnohodnotně a efektivně plnit soudobé úkoly v různých druzích operací (např. jen s obtížemi a často i s nepříznivými sociálními dopady se střídají jednotky

v misích na území bývalé Jugoslávie). V praxi nejsou výjimkou případy, kdy jednotky vyčleňované pro operace v rámci aliančního uskupení byly za značných nákladů vytvářeny pro konkrétní účel, aniž by zapadaly do koncepce výstavby AČR.

Vzdušné síly jsou zatíženy problémy, které souvisejí s modernizací hlavních druhů výzbroje, zejména pak paralelním zaváděním letounu L-159 a očekávaným rozhodnutím o nákupu nadzvukových letounů, přechodem na nově budovaný systém velení a řízení vzdušných sil NATO - ACCS (*Air Command and Control System*) a dále řešením budoucí úlohy a výzbroje protiletadlového raketového vojska a modernizací vrtulníkového a dopravního letectva.

Z hlediska požadovaných schopností se u vzdušných sil projevuje deficit přepravních kapacit. Při jeho řešení bude současně nezbytné vyřešit problém vhodné základny, schopné zabezpečovat letový provoz velkokapacitních dopravních letounů.

V silách územní obrany jsou začleněny vojenské správní úřady, které v důsledku rozsáhlého a procedurálně složitého systému aplikace branné povinnosti občanů odčerpávají nezanedbatelné počty osob pro výkon těchto činností a značné finanční prostředky.

Jsou zde rovněž začleněny záchranné a výcvikové základny, které při převodu působnosti ve věci civilní ochrany od Ministerstva obrany k Ministerstvu vnitra nebylo možno převést vzhledem k právní úpravě platné v okamžiku převodu. Tyto útvary jsou svým charakterem výjimečné a ve struktuře AČR zaujímají díky svému vybavení, výcviku a použití zvláštní postavení. Zkušenost z jejich praktického nasazení ukazuje, že současný počet pěti základen je nadbytečný. [12] Vzhledem k jejich charakteru a vazbě jejich působnosti na úkoly integrovaného záchranného systému bude žádoucí jejich definitivní místo vyřešit v průběhu přípravy Koncepce výstavby profesionální AČR.

Válečná organizační struktura sil územní obrany neodpovídá změnám bezpečnostní situaci a změně priorit jejich válečných úkolů. Existují nadbytečné kapacity, zatímco nejsou vytvořeny optimální předpoklady pro splnění jednoho z hlavních úkolů, a to pro podporu a zabezpečení spojeneckých sil na území republiky. Strážní prapory ve válečné struktuře sil územní obrany jsou plánovány pro ochranu cca 300 objektů důležitých pro obranu státu za válečného stavu. Jejich výběr byl aktualizován v roce 1998. Protože byl proveden v odlišném bezpečnostním prostředí a řada těchto objektů změnila svůj účel, bude nezbytné jejich seznam přehodnotit, počet objektů redukovat a odpovídajícím způsobem upravit i organizační struktury strážních jednotek.

2.3.4. Logistika Armády České republiky neodpovídá svým složením, vybavením a organizačním členěním požadavkům, které se kladou na AČR. Při dosavadních reorganizacích a redislokacích se vytvořily nové útvary a vybudoval se centralizovaný systém logistického zabezpečení jako samostatná složka AČR řízená velitelstvím logistiky. V průběhu tohoto procesu však nebyla dořešena reorganizace systému velení a řízení logistiky na úrovni MO a GŠ, a proto nebyly přesně stanoveny odpovědnosti a kompetence jednotlivých složek a jejich hlavních funkcionářů. Přechodem na současný systém logistické podpory vojsk (byly zrušeny funkce bývalých materiálových hospodářů a odborných náčelníků týlových a technických služeb a zavedly se funkce správců majetkových uskupení) se prakticky zahájil odliv odborníků z této oblasti a došlo k rozptýlení přímé odpovědnosti.

Časté změny organizačních struktur i dislokace mírových a válečných útvarů AČR vyvolávají potřebu přesunout značný objem materiálu a techniky, aniž by existovaly podmínky potřebné pro ochranu materiálu proti negativním vlivům prostředí a odcizení. Mnohdy se stává, že se vytvořený prvek ruší dřív, než k němu bylo vůbec možné doplnit veškerou techniku, materiál ošetřit a uložit. Projekty rozvoje infrastruktury neodpovídají současným potřebám. Bojová technika a systémy jsou na pokraji své technické životnosti. Nevyřešení těchto programů má vzhledem k jejich vysoké finanční náročnosti zásadní vliv na věcné i časové možnosti realizace reformy AČR.

Logistika je na jedné straně přetížena hospodařením s nadměrným množstvím prakticky nevyužitelných zásob (zbyly po vyřazení zastaralých zbraní a techniky z výzbroje armády), na druhé straně trpí nedostatečnými zásobami, zejména pro nově zaváděné druhy zbraní a techniky, a vysokými požadavky na logistickou podporu vyčleněných sil na velkou vzdálenost a při jejich rotaci. Stav potřebných zásob AČR (výzbroje, techniky, munice, materiálu a náhradních dílů) je ke dnešnímu dni minimální a v poslední době se stává jedním ze zásadních problémů, který výrazně ovlivňuje veškerý život vojsk. Současná skladba zásob neodpovídá potřebám zabezpečení vojsk jak v mírovém životě, tak za stavu ohrožení státu a válečného stavu. Nejsou vytvořeny a naplněny ani zásoby pro jednotky předurčené do sil okamžité a rychlé reakce. Pokud se nebude řešit přetrvávající stav a nebudou se doplňovat zásoby, zásobovací systém AČR se začne postupně hroutit. V AČR není orgán, který by byl schopen zabezpečit periodické kontroly (revize) hospodaření s materiálem, neexistuje příslušný resortní normativní dokument, který by stanovoval základní pravidla odpovědnosti a systém hospodaření.

Dochází ke značnému chátrání základních ubytovacích fondů a růstu zanedbanosti. Potřeby finančních prostředků na činnosti spojené s provozem vojenských objektů narůstají. V důsledku neujasněné koncepce se investují prostředky do objektů, které vojska v poměrně krátké době opouštějí a uvolňují. Ty se následně nedaří předávat jiným subjektům, a tím se majetek dále znehodnocuje.

2.3.5. Ve vojenském zdravotnictví se v průběhu dosavadních změn podařilo udržet vysokou úroveň poskytované odborné zdravotní péče pro příslušníky resortu Ministerstva obrany v míru a na území ČR. Neúměrně se ale redukovalo zdravotnické zabezpečení bojových útvarů nasazených v operaci. AČR má vzhledem ke zrušení zdravotnických praporů v současné době jedinou zdravotnickou etapu schopnou zvládnout požadované úkoly podle čl. 5 WS i mimo něj. I přes kladné hodnocení činnosti polní nemocnice v zahraničí a úrovně poskytované zdravotní péče ze strany velení aliančních vojsk stav vojenského zdravotnictví neodpovídá potřebám AČR.

2.3.6. Vojenská policie (VP) je od svého vzniku v roce 1991 plně profesionální složkou OS ČR. Její mírová organizační struktura je založena na teritoriálním principu, který umožňuje úzkou součinnost všech jejích odborných složek, pružné přeskupování sil a prostředků, a tím i vysokou efektivnost. VP je odborně i materiálně vybavenou složkou, která bez zvláštní přípravy může poskytnout asistenční činnost. Stávající stav však neumožňuje účinně plnit úkoly policejní ochrany jednotek AČR v souladu s připravovanými normami NATO pro společné operace, zejména mimo území České republiky.

2.3.7. Vojenské zpravodajství vzhledem k jeho charakteru bude řešeno v Koncepci výstavby profesionální AČR.

2.3.8. Vojenská kancelář prezidenta republiky (VKPR) je plně profesionální a reforma se její činnosti dotkne v minimálním rozsahu. Nejdůležitějším opatřením reformy, které ovlivní fungování Hradní stráže (HS), bude její profesionalizace. Tento krok bude mít za následek změnu její organizační struktury, zrušení činností spojených se zabezpečováním vojáků základní služby, změnu systému přípravy a výcviku a změnu v organizaci služby. Plná profesionalizace HS zvýší kvalitu výkonu služby na úroveň srovnatelnou s elitními profesionálními jednotkami obdobného charakteru. V plánovací etapě budou v součinnosti s oběma složkami vyřešena všechna potřebná realizační opatření.

2.3.9. Systém velení a řízení je složitý. Kompetence a odpovědnosti nejsou vždy systémově správně definovány nebo v praxi realizovány. Některé prvky systému se obsahově vzájemně překrývají a zdvojují. Štábní informační systém (ŠIS) doposud neumožňuje práci s utajovanými skutečnostmi. Poznatky z operační přípravy (např. cvičení s velitelskými operačními stupně) ukazují na nejasné místo a úlohu operačního stupně velení. Způsob operačního nasazení vojsk, který je pro strukturu systému velení prioritní, prakticky smazává význam tohoto stupně velení v AČR.

2.3.10. Dislokace AČR je výsledkem postupného vývoje, mnohdy i historických souvislostí, nikoli cílevědomé činnosti směřující k optimálnímu cílovému stavu. V konečném důsledku představuje nadměrný rozsah infrastruktury a odčerpává nepřiměřené množství finančních prostředků na její údržbu, provoz a zabezpečení. AČR je rozmístěna přibližně ve 140 posádkách, jejichž umístění není v souladu s požadavkem na co nejefektivnější způsob zabezpečení každodenního života útvarů a jednotek. Infrastruktura je v převážné většině případů zastaralá, neodpovídá současným sociálním, ekologickým, ekonomickým a dalším požadavkům a nevytváří odpovídající podmínky pro zabezpečení profesionální armády.

2.3.11. Rozsah mobilizačně rozvinované AČR v současné době již neodpovídá skutečné potřebě plynoucí ze změněného bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR nachází. Předpokládá rozsáhlé válečné rozvinutí AČR povoláním záloh, a to až na 3,1-násobek plánovaných mírových počtů.

V evidenci použitelných záloh je v současné době vedeno přes jeden milion vojáků v záloze a požadavky útvarů a zařízení AČR na mobilizační doplnění jsou zabezpečeny prakticky na 100 %. Rozvinovaná AČR je vedle osob doplňována i věcnými prostředky z civilního sektoru (automobily, návěsy, přívěsy, speciální technikou apod.). Jedná se zpravidla o speciální a v armádě běžně málo používané druhy techniky, které není účelné pro mobilizační rozvinutí armádou v míru skladovat a ošetřovat.

Nezbytné úkony, které jsou spojené s aktualizací evidence záloh a věcných prostředků, vlastní práce se zálohami, příprava aparátu pro povolání záloh, zabezpečení povolání předurčených záloh a další návazné úkoly kladou značné nároky na potřebný personál a nezanedbatelné jsou i finanční náklady na provoz takto rozsáhlého a složitého systému. Předpokladem pro zjednodušení, zmenšení a v konečném důsledku i zlevnění nejen systému mobilizace, ale i souvisejících systémů tvorby a přípravy záloh je zásadní redukce rozsahu válečně rozvinované AČR.

2.3.12. Tak jako armády ostatních členských zemí, i Armáda České republiky předurčila pro NATO převážnou část svých sil (celkem 78 %). Ukazuje se však jako velmi obtížné, aby všechny tyto jednotky dosáhly schopností stanovených standardy NATO v požadovaných termínech. Doposud sice žádná jednotka Armády České republiky nebyla podrobena hodnocení úrovně připravenosti (TACEVAL, OPEVAL) [13], ze zkušenosti spojenců však lze předpokládat, že při současném stavu výcviku, výstavby a zabezpečení by i u vysoce prioritních jednotek AČR [14] bylo velmi obtížné zabezpečit, aby dosáhly požadovaných schopností (pohotovosti k plnění úkolu, úrovně vycvičenosti, kompatibility výzbroje a techniky, systémů velení a řízení, přepravitelnosti a mobility jednotek, palebné síly a efektivnosti nasazení, udržitelnosti a soběstačnosti v místě nasazení). Vzhledem k tomu, že politicky není vhodné snižovat rozsah vyčlenění sil a prostředků AČR, je nezbytné pro zabezpečení dalšího rozvoje směrem k požadovaným schopnostem změnit organizační struktury AČR ve prospěch vyčleňovaných jednotek, snížit počet zabezpečovacích prvků štábů a přehodnotit modernizační programy na základě priorit výstavby AČR.

2.3.13. Výrazný posun v minulém období nastal v **právní úpravě** zajišťování obrany. Byly přijaty mezinárodní i vnitřní právní akty, které jsou nezbytné pro naše působení v NATO. [15] Česká republika doposud uplatňuje jednu výhradu ke Směrnici vojenského výboru NATO pro integrovaný systém protivzdušné obrany NATO v Evropě [16].

Legislativní práce na novelizaci souboru tzv. branných zákonů, probíhající v současné době, mají za cíl jednak upravit dílčí ustanovení jednotlivých zákonů tak, aby lépe vyhovovala potřebné praxi u vojsk, jednak upravit text příslušných zákonů v souvislosti s reformou veřejné správy a z ní vyplývajícím zrušením okresních úřadů k 31. prosinci 2002. Připravovaná novela navrhuje přesunout správní úkony z okresních úřadů na jiné subjekty veřejné správy tak, aby byly pokryty všechny působnosti nezbytné pro zajištění funkčnosti systému realizace branné povinnosti a přípravy k obraně.

Nové požadavky na schopnosti Armády České republiky nebude ale možné splnit v současném právním prostředí, a proto bude potřebné přehodnotit zákony (novelizovat nebo vytvořit zcela nové) upravující naplňování branné povinnosti a zajišťování přípravy k obraně a další zákony z jiných odvětví práva, které s touto problematikou souvisejí.

2.3.14. Důležitým systémovým opatřením z **hlediska bezpečnosti a ochrany utajovaných skutečností** bylo přijetí zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů a návazných vyhlášek ve všech oblastech bezpečnosti. Nicméně praktická realizace zákona v AČR se ukazuje jako příliš restriktivní a vyvolává vysokou náročnost jak administrativní, tak finanční [17].

Negativní vliv na integraci má stále nedostatečný počet osob, které jsou prověřeny pro práci s utajovanými skutečnostmi, zejména na úrovni útvarů.

3. Zdroje

Pro složení a schopnosti AČR jsou určující především celkové zdrojové možnosti státu. Schopnost armády tyto zdroje efektivně využívat omezil nedostatečně fungující

systém obranného plánování. V tom je zřetelně největší problém integračního procesu a důvod oprávněné kritiky ze strany domácí veřejnosti i Aliance.

3.1. Lidské zdroje

AČR je tradičně založena na branné povinnosti s povinnou vojenskou základní službou. Celkové společenské klima se mění a veřejnost se méně ztotožňuje s vojenskou základní službou. Vojenská základní služba nabývá diskriminační charakter a stává se dlouhodobě neudržitelnou nejen v ČR, ale i v dalších zemích, včetně aliančních.

Závislost AČR na vojenské základní službě *de facto* znemožňuje rychle reagovat na požadavek vyslat jednotky mimo území ČR. Demografické trendy v ČR a vývoj výsledků odvodního řízení potvrzují nutnost postupně přejít k plně profesionálním ozbrojeným silám. V systému řízení lidských zdrojů se postupně sladuje poslání a role jednotlivých organizačních stupňů, zejména na strategické úrovni. Současně se řeší míra a vhodnost decentralizace personálních kompetencí. Systemizace služebních míst se významně zkvalitnila po přijetí zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Nedostatkem je absence podrobného, kvalitativního popisu systemizovaných míst - typových pozicí, příliš široce definovaná škála vojenských odborností a fakt, že se nepodařilo zvýšit podíl míst plánovaných pro praporčíky a rotmistry na úkor počtu míst plánovaných pro důstojníky. Struktura vojenských hodností není vhodná pro plně profesionální armádu. Dlouhodobě nejsou definovány cílové počty v jednotlivých hodnostních sborech a postup k jejich dosažení. Vysoký počet důstojníků se snižoval pomalu.

V roce 2000 armáda zahájila výstavbu nového systému získávání budoucích vojenských profesionálů na principu personálního marketinku. Důvodem bylo reagovat na výrazně se snižující demografický potenciál. Chybí však integrovaný výběrový systém, který by komplexně posuzoval zdravotní, psychickou, fyzickou a motivační způsobilost žadatelů. Dostatečná pozornost se nevěnuje konkurenceschopnosti AČR na trhu práce.

Vážné nedostatky jsou v profesionální přípravě vojáka, v jeho vzdělávání a výcviku. Nejsou přesně definovány požadované znalosti a dovednosti na každé systemizované místo - typovou pozici. Tím není zřejmé, jakou kvalifikaci voják potřebuje v jednotlivých uzlových bodech jeho profesionální kariéry. Soustava vojenských škol je předimenzovaná a nepodařilo se ji racionalizovat. Studium na vojenských školách je rozděleno do velkého počtu specializací, ačkoli trend v přípravě vojenských profesionálů je orientován spíše univerzálněji. Roční náklady na provoz vojenských škol neúměrně zatěžují rozpočet Ministerstva obrany.

V sociálním programu armády, i přes množství pozitivních změn, se nepodařilo zabezpečit vojenského profesionála na takové úrovni, která by odpovídala charakteru, zvláštnostem a rizikům služby a omezením jeho občanských práv, jež plynou ze služby v ozbrojených silách. Mezi největší problémy patří bydlení, programy na podporu rodin vojáků, kvalita pracovního prostředí a systém péče o vojenské důchodce a veterány.

3.2. Finanční zdroje

Rozsah a časový průběh realizace opatření k zajištění obrany státu je výrazně podmíněn schopností ČR poskytnout potřebné finanční zdroje na jejich krytí. Velmi

významnými signály připravenosti České republiky finančně zabezpečit svou obranu a dostat svým závazkům směrem k NATO byla rozhodnutí vlády ČR, vyjádřená v jejích usneseních č. 478/1996 a č. 560D/1999. Usnesení vlády ČR č. 478/1996 garantovalo postupné zvyšování podílu vojenských výdajů na hrubém domácím produktu o 0,1 % ročně tak, aby tento podíl dosáhl v roce 2000 zhruba 2 %. Usnesení vlády ČR č. 560D/1999 pak stanovilo, že celkové výdaje resortu Ministerstva obrany nepoklesnou do roku 2004 pod hranici 2,2 % podílu na hrubém domácím produktu (HDP). Vztažením výdajů resortu Ministerstva obrany k vývoji HDP byla nastavena vazba finančních zdrojů resortu na vývoj ekonomiky ČR. Vláda ČR těmito rozhodnutími vytvořila kvalitní podmínky pro finanční zabezpečení potřeb Armády České republiky při respektování ekonomických možností státu. Problematická však zůstala schopnost resortu Ministerstva obrany tyto zdroje efektivně využít. V minulých letech učinil resort kroky, které měly vést k vyšší efektivnosti. Ne vždy však byla realizace těchto kroků úspěšná (např. zavádění Systému plánování, programování a rozpočtování). K hlavním problémům resortu tak dosud patřil stav, že resort nebyl schopen dostatečně efektivně plánovat a vyčleňovat zdroje na plnění prioritních úkolů obrany státu a kontrolovat efektivnost jejich využití. To vedlo mimo jiné i k nedostatku zdrojů na výcvik a na plnění cílů výstavby sil. Průvodním znakem byl i vysoký podíl kapitálových výdajů resortu (v roce 2000 cca 28 %), který patří k nejvyšším mezi státy NATO a je vzhledem k finančním možnostem resortu minimálně ve střednědobém horizontu neudržitelný.

4. Zkušenosti z integrace do NATO

V současné etapě členství se z mnoha objektivních i subjektivních důvodů projevují v ČR více či méně závažné rozdíly mezi aplikací práv a schopnostmi vyrovnat se s povinnostmi vyplývajících z členství České republiky v NATO. Zatímco *de iure* i *de facto* získala ČR všechna práva člena NATO okamžikem vstupu, svou schopnost dostát všem aplikovaným povinnostem v celém jejich spektru musí teprve postupně budovat. Některá účelová opatření v období těsně před vstupem do NATO, [18] nepodložená reálnými zdrojovými možnostmi a provedená na úkor ostatních součástí AČR, vedla ve svém důsledku ke snížení důvěry ve schopnosti ČR na alianční úrovni.

Členství v Alianci dosud chápe určitá část veřejnosti, včetně vojenské, jako pouhé přičlenění k Alianci, a nikoliv jako kvalitativní posun v zajištění obrany státu. Členství se doposud ne zcela podařilo promítnout do myšlení lidí, jejich způsobu jednání, kultury vztahů a způsobu řízení. V tomto smyslu je často Aliance chápána jako třetí osoba, nikoli jako prostředí, jehož jsme nedílnou součástí. Jako určitý problém se projevuje poměrně málo praktických možností pro příslušníky AČR pracovat denně v mezinárodním prostředí štábů NATO. Česká republika nemá na svém území žádné zařízení NATO, které by to umožňovalo. O to důležitější proto bude co možná nejlépe využít zkušeností a znalostí příslušníků resortu Ministerstva obrany, kteří se vracejí z působení v mezinárodních štábech a národních zastoupeních České republiky při NATO a ZEU. Dlouhodobá absence strategických priorit pro rozvoj resortu vedla k jeho živelnému vývoji na základě krátkodobých cílů a mnohdy i subjektivních rozhodnutí, bez ohledu na celkové strategické směřování vojenství. Nesladěnost úkolů s disponibilními zdroji a chybějící následná korekce vedly v konečném důsledku

k relativizaci závaznosti rozkazů a nařízení a termínů jejich plnění. Jedním z důsledků tohoto stavu je mnohdy zásadní rozpor mezi stavem, který byl rozkazy nebo nařízeními sledován, a stavem, kterého bylo reálně dosaženo. Resortu Ministerstva obrany chybí propracovaný systém sběru, vyhodnocování a zpětného využití získaných zkušeností a poznatků.

5. Závěr

Aby Armáda České republiky mohla odpovídajícím způsobem přispět k naplnění životních a strategických zájmů České republiky a podpořit tak postavení našeho státu v bezpečnostním systému světa na počátku 21. století, musí disponovat potřebnými schopnostmi.

Zajištění alianční obrany území České republiky je možné s použitím sil a prostředků, které budou schopny zabezpečit:

- Úkoly v národní odpovědnosti vyplývající z právních norem.
- Účast ve společných operacích NATO v celém jejich možném spektru v souladu s úrovní definovaných vojensko-politických ambicí, plně interoperabilní se silami spojenců.
- Obranu vzdušného prostoru prostřednictvím integrovaného systému protivzdušné obrany NATO v Evropě (NATINEADS) [19].
- Přijetí sil posílení NATO, což znamená v případě nutnosti zabezpečit podporu hostitelské země (HNS) [20] v celém spektru, rozvoj AČR, který umožní vyrovnat se s případnými riziky pro ČR v aliančním kontextu.
- Působení AČR v mezinárodním prostředí jako jejich integrální části, míra integrace ale nesmí přerůst v jednostrannou specializaci na úkor vyváženého rozvoje.
- Zvýšení schopností v oblasti psychologických operací, informačních operací a v oblasti civilně-vojenské spolupráce (CIMIC) [21].
- Připravenost AČR přispívat svými speciálními schopnostmi k doplnění celkových schopností Aliance. Hlavními specializacemi AČR v NATO budou oblasti pasivních sledovacích a průzkumných systémů a detekce a identifikace zbraní hromadného ničení s důrazem na chemické a biologické zbraně.

Armáda České republiky těmito schopnostmi v současné době v plném rozsahu nedisponuje. Cestou k jejich dosažení je radikální reforma. Nebezpečí otevřeného vojenského konfliktu na území české republiky se zmenšilo na takřka zanedbatelnou míru. Toto relativně bezpečné prostředí umožňuje uskutečnit radikální reformu s minimálními bezpečnostními riziky a soustředit úsilí na věčné problémy reformy. Reformu v těchto podmínkách lze koncipovat tak, aby jejím prostřednictvím byl vyrovnán deficit požadovaných schopností Armády České republiky oproti srovnatelným armádám spojenců v Alianci a zároveň aby bylo vytvořeno prostředí pro její další dynamický rozvoj.

Poznámky:

- [1] Bezpečnostní strategie ČR z 22. 1. 2001.
- [2] Sekce obranného plánování MO, V58/10-34/2001-4911 z 14. 5. 2001.
- [3] Sekce vojenské bezpečnostní politiky MO, 88/3-168/2001-1326.
- [4] 6. pracovní vydání Generálního štábu AČR, V100/23/39/2001-1203/2.
- [5] CJTF - Combined Joint Task Force - Kombinované spojené úkolové uskupení.
- [6] DCI - Defence Capabilities Initiative - Iniciativa zvýšení obranných schopností.
- [7] Terminologie NATO používá označení CRO - Crises Response Operations (operace odpovědi na krizi).
- [8] MC 161 - Military Committee 161 NATO Strategic Intelligence Estimate (Směrnice Vojenského výboru - Strategické zpravodajské hodnocení NATO), listopad 2000.
- [9] Ministerial Guidance 2000, prosinec 2000.
- [10] Počty výzbroje a techniky AČR jsou v souladu s mezinárodními závazky ČR, zejména se Smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, včetně politických závazků přijatých v Istanbulu.
- [11] Např. rozhodnutí ve věci letounu L-159.
- [12] V roce 2000 byly tyto základny prakticky nasazeny pouze v 79 případech.
- [13] Stanovené pro jednotky okamžité a rychlé reakce v ACE Forces Standards.
- [14] Předurčených pro síly okamžité a rychlé reakce NATO a zároveň pro budoucí možné operace EU.
- [15] V platnosti jsou NATO SOFA (*Status of Forces Agreement*), Pařížský protokol, Ottavská dohoda, Bruselský protokol a čtyři dohody týkající se ochrany utajovaných skutečností. Dne 1. 12. 2000 nabyt účinnosti ústavní zákon č. 300/2000 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění zákona č. 347/1997 Sb., a ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR. Dne 9. 8. 2000 byl přijat zákon č. 309/2000 Sb., o obranné standardizaci, katalogizaci a státním ověřování jakosti.
- [16] MC 54/1, Směrnice vojenského výboru NATO pro integrovaný systém PVO NATO v Evropě koncepce NATINEADS - revidované znění. Výhrada ČR vnáší do systému velení NATO národní omezení, které do určité míry komplikuje provedení zásahu aliančním letounem cizího státu (objektivně je třeba říci, že výjimky podobného charakteru uplatňují Dánsko, Maďarsko a SRN).
- [17] V roce 2001 bude např. po maximálních možných redukcích proinvestováno 476 mil. Kč, na rok 2002 je plánováno cca 136 mil. Kč.
- [18] Např. účelové vytváření jednotek mimo organizační strukturu AČR, jako např. 9. roty chemické ochrany, 6. roty speciálních sil, vrtulníkového roje vrtulníků Mi-17 pro síly okamžité reakce.
- [19] NATINEADS - NATO Integrated Extended Air Defence System.
- [20] HNS - Host Nation Support - pomoc hostitelské země.
- [21] CIMIC - Civil-Military Cooperation, rozšířené ze současného pojetí i na spolupráci mimo čistě vojenské operace (záchranné a humanitární akce, spolupráce se státními i nestátními orgány a organizacemi).

Reforma ozbrojených sil České republiky - cíle a principy

1. Úvod

Perspektivní AČR bude budována na principu účelné dostatečnosti, který vyplývá z reálných dopadů plnohodnotného členství ČR v Alianci. Při stanovování cílů a principů reformy byly vzaty do úvahy závěry Analýzy požadovaných schopností AČR, závěry z dosud zpracovaných vnitroresortních koncepčních materiálů a alianční chápání požadavků na armádu - s cílem definovat takovou její podobu, která bude odpovídat ambicím České republiky při dostupných zdrojích.

Budoucí profesionální armáda bude mobilní, moderní a výkonná, schopná efektivně podporovat realizaci bezpečnostních zájmů České republiky tím, že bude mít odpovídající vyváženou kapacitu pro komplexní plnění úkolů plynoucích z Ústavy České republiky a dalších zákonů a z našeho členství v Alianci (perspektivně v EU).

Její organizační struktura bude redukována a s výrazně nižšími počty osob bude zachován stávající rozsah vyčlenění sil pro Alianci. Účelným členěním AČR, včetně stanovení odpovědností, bude dosaženo stavu, kdy zejména vyčleněné bojové síly budou oprostěny od některých činností (např. opakující se výcvik vojáků základní služby a jeho zabezpečení), bude vytvořen větší prostor pro výcvik, a tím bude zvýšena jejich připravenost a bojová hodnota. Armáda bude dobře vycvičená, technicky moderně vybavená a připravená plnit celou škálu budoucích úkolů. Stane se kompaktním prvkem ozbrojených sil Aliance. Bude schopna soustavného rozvoje v rozsahu a s tempem obvyklým v členských zemích Aliance. Bude dostatečně flexibilní, aby mohla reagovat na změny bezpečnostního prostředí.

Civilní řízení ozbrojených sil a jejich demokratická kontrola bude nadále základním principem. Integrace AČR do demokratické společnosti se bude prohlubovat. Vojenský personál bude ztotožněn s posláním armády a bude disponovat vlastnostmi, které mu umožní aktivně se podílet na plnění stanovených úkolů. AČR musí být konkurenceschopná na trhu pracovních sil a atraktivní pro občany.

Filozofie reformy spočívá ve změně dosavadních principů v oblasti sociální, ekonomické, řídicí a organizační.

Vzhledem k tomu, že změna systému je bezprostředně svázána se **změnou myšlení** lidí, s pochopením nezbytnosti provedení reformy, pochopením důvodů a cílů reformy, bude prvořadá pozornost věnována aktivní informační práci směrem k vojenské i civilní veřejnosti.

Nezbytné snižování počtů vojáků z povolání a občanských zaměstnanců bude velice citlivým problémem nejen z hlediska dotčených osob, ale i z hlediska obcí, měst a regionů. K minimalizaci sociálních dopadů reforma předpokládá přípravu odpovídajících programů.

Efektivnost a hospodárnost vynakládaných prostředků budou hlavními kritérii, která společně s úkoly budou rozhodovat o organizační struktuře AČR, o její dislokaci,

vyzbrojování a způsobu výcviku. Návrh respektuje fakt, že existuje omezení finančních a lidských zdrojů. Jejich efektivní využití umožní nastavení přesných pravidel a zásad v rámci systému dlouhodobého a střednědobého plánování, který bude tvořit základ pro další rozvoj AČR. Při zachování stávající úrovně výdajů (2,2 % HDP) bude resort Ministerstva obrany zabezpečovat financování i rozsáhlejších investičních projektů. Organizační struktura AČR bude směřovat k maximální účelnosti a schopnosti efektivně zabezpečit plnění všech úkolů armády. Tím, že armáda bude oproštěna od nesystémových prvků a úkolů, bude moci v podstatně menších počtech a s vyšší kvalitou dosáhnout požadované schopnosti.

Dojde k zásadní změně stávajícího systému velení a řízení. Princip bude spočívat v důsledném organizačním oddělení koncepčních a výkonných činností.

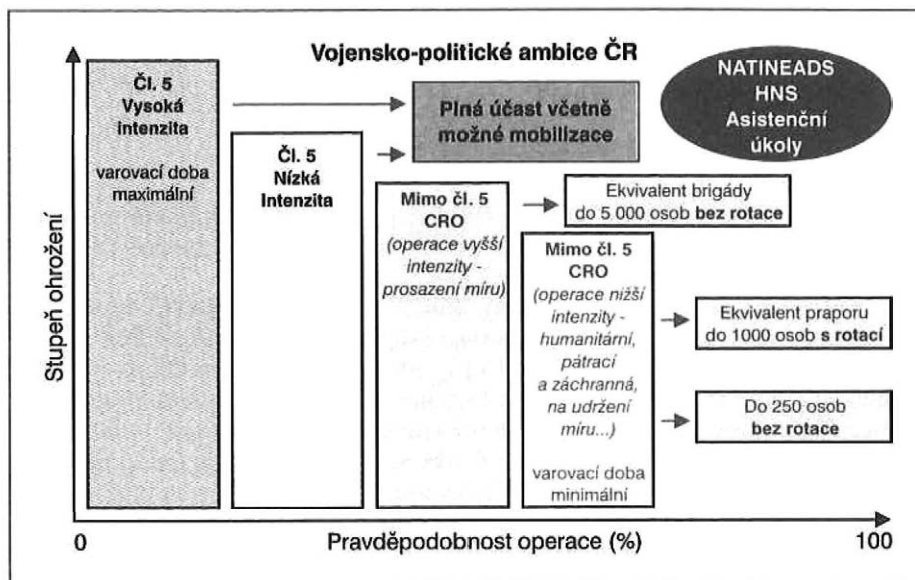
Návrh reformy OS ČR směřuje ke kvalitativní změně postavení armády v demokratické společnosti, ke změně její úlohy při plnění národních a aliančních úkolů a k dosažení takové kapacity, která zaručí schopnost vyrovnat se se soudobými bezpečnostními riziky, a to s efektivním využitím vynaložených finančních prostředků. Reforma směřuje k zabezpečení integrace armády do společnosti a k jejímu chápání jako nezbytné, prospěšné a efektivní součásti společnosti s přesně vymezenými úkoly. Současně sleduje cíl vytvořit podmínky pro perspektivní budování společných mezinárodních jednotek. Reforma nebude jednorázovým krokem. Bude dlouhodobým procesem, na jehož konci budou vytvořeny struktury disponující schopnostmi po všech stránkách srovnatelnými s armádami ostatních členských států NATO a svojí strukturou, výzbrojí, technikou a počty osob odpovídající reálným možnostem ČR. Jedním z nástrojů reformy OS ČR bude komunikace s veřejností, která umožní civilní kontrolu ozbrojených sil, bude kultivovat vztahy s veřejností a zabezpečí právo veřejnosti na informace. Komunikace s veřejností se budou účastnit všechny složky ozbrojených sil a bude důležitou součástí velitelské odpovědnosti při řízení ozbrojených sil. Bude se vyznačovat aktivní nabídkou informací, otevřeným dialogem a využíváním různých forem komunikace. Na podporu fungování systému komunikace s veřejností, který bude založen na maximální transparentnosti ozbrojených sil, se bude využívat odborná služba pro komunikaci s veřejností.

Základním předpokladem úspěchu reformy AČR je současné vytvoření co možná nejprůpustnějších podmínek pro všestranné a komplexní zabezpečení osob jak v mírových posádkách, tak v operacích.

2. Vojensko-politické ambice ČR

Reforma AČR vychází z následně definovaných vojensko-politických ambicí ČR (viz obr. 1):

- **účast všemi silami v operaci společné obrany v kontextu článku 5 Washingtonské smlouvy**, která může zahrnovat i mobilizaci záloh,
nebo
- **účast v jedné operaci na prosazení míru** kontingentem odpovídajícím brigádě pozemních sil v počtu do 5000 osob nebo zdrojově ekvivalentnímu prvku vzdušných sil (od roku 2007) po dobu maximálně šesti měsíců (bez rotace), při současném

Obr. 1

zachování schopnosti přijetí sil Aliance na vlastním teritoriu a zabezpečení aktivní účasti AČR v systému NATINEADS,

nebo

- **dlouhodobou účast v jedné operaci na podporu, resp. udržení míru** kontingentem odpovídajícím praporu pozemních sil v počtu do 1000 osob nebo zdrojově ekvivalentnímu prvku vzdušných sil, při současné možnosti krátkodobé účasti v druhé, následně vzniklé a paralelně probíhající operaci (humanitární pomoc, odstraňování následků katastrof apod.) kontingentem v síle do 250 osob po dobu maximálně šesti měsíců (bez rotace), [1] při současném zachování schopnosti přijetí sil Aliance na vlastním teritoriu a zabezpečení aktivní účasti AČR v systému NATINEADS,

a současně

- se předpokládá ve všech variantách **zachovat schopnost plnění úkolů, vyplývajících ze zákonů České republiky, na teritoriu státu.**

3. Požadované schopnosti ozbrojených sil ČR

Aby ozbrojené síly České republiky mohly zajistit vojensko-politické ambice České republiky, musí mít schopnosti, z nichž hlavní jsou:

- schopnost dlouhodobého působení v prostoru nasazení (udržitelnost),
- interoperabilita se silami a prostředky Aliance,
- přepravitelnost prostředky strategické přepravy,

- logistická soběstačnost a zabezpečení vlastní ochrany,
- efektivní nasazení, [2] průzkum a systémy velení a řízení,
- všestranné zabezpečení osob.

4. Cíl reformy ozbrojených sil ČR

Cílem reformy je dosáhnout toho, aby byla kompaktní, vnitřně vyváženou a efektivní součástí aliančních sil, schopnou plnit úkoly v celém spektru operací a v celém zájmovém prostoru NATO.

V návaznosti na dosavadní výsledky Revize struktury sil NATO bude AČR v principu členěna na síly mobilní (*deployable*) a síly teritoriální (*in-place*). Dále se bude členit na síly vysoké pohotovosti (HRF) [3], síly nižší pohotovosti (FLR) [4] a síly dlouhodobě budované (LT BUF) [5]. Prioritou bude výstavba dobře vybavených, vycvičených a všestranně zabezpečených rozmístitelných sil [6]. V rámci probíhajícího procesu specializace sil NATO se bude Česká republika a Armáda České republiky zaměřovat na rozvoj schopností v oblasti pasivních sledovacích systémů a ochrany proti zbraním hromadného ničení, zejména na detekci a identifikaci chemických a biologických látek. V návaznosti na stanovené úkoly a z provedené finanční kalkulace a vyhodnocení demografických trendů vyplývá, že celkový počet ozbrojených sil České republiky nepřesáhne 34 000 až 36 000 vojáků v činné službě a do 10 000 občanských zaměstnanců. Tyto počty jsou dlouhodobě udržitelné z personálního hlediska a představují výši osobních výdajů na úrovni cca 50 % celkové výše výdajů resortu Ministerstva obrany (viz tab. 1). Tento podíl osobních výdajů dovoluje ponechat výši ostatních běžných a kapitálových výdajů na dostatečné úrovni, umožňující dlouhodobý koncepční rozvoj schopností Armády České republiky. Struktura rozdělení osobních, ostatních běžných a kapitálových výdajů v čase je jedním ze základních nástrojů strategického řízení výstavby resortu Ministerstva obrany. Navrhovaná mírová struktura AČR nepředpokládá navýšení finančních prostředků nad současnou úroveň 2,2 % HDP.

Tabulka 1

Předpokládaná základní struktura výdajů resortu v letech 2002 až 2010

Výdaje v mil. Kč	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Výdaje resortu	47 893	52 140	56 012	60 940	66 682	73 150	80 190	87 736	95 062
Osobní výdaje	22 111	25 244	28 234	31 240	34 731	36 839	39 270	42 191	45 329
Ostatní běžné výdaje	14 494	16 468	16 576	17 512	18 615	20 949	23 278	26 243	28 819
Kapitálové výdaje	11 288	10 428	11 202	12 188	13 336	15 362	17 642	19 302	20 914
Podíl osobních výdajů	46,2 %	48,4 %	50,4 %	51,3 %	52,1 %	50,4 %	49,0 %	48,1 %	47,7 %
Podíl ostatních běžných výdajů	30,2 %	31,6 %	29,6 %	28,7 %	27,9 %	28,6 %	29,0 %	29,9 %	30,3 %
Podíl kapitálových výdajů	23,6 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %	21,0 %	22,0 %	22,0 %	22,0 %

Poznámka:

Údaje v tabulce je nutno chápat pouze jako záměr předpokládaného finančního prostředí resortu obrany, zpracovaný na základě v současnosti dostupných údajů.

Válečná struktura Armády České republiky bude vycházet ze scénáře jejího použití v rámci operace podle článku 5 WS, která by znamenala přímé ohrožení teritoria ČR, a nepřesáhne 1,8-násobek mírových počtů. Mírová struktura, která je přímo odvozena od válečné struktury [7], bude zabezpečovat i nejpravděpodobnější použití v operacích k vynucení míru, operacích na podporu nebo udržení míru, humanitárních a záchranných operacích v souladu s výše definovanými vojensko-politickými ambicemi České republiky.

5. Hlavní principy reformy OS ČR

Reformované ozbrojené síly budou plnit tyto hlavní úkoly:

- v plném rozsahu zabezpečit splnění úkolů vyplývajících z Ústavy České republiky a dalších zákonů,
- zajistit plnění závazků vyplývajících z členství České republiky v NATO a tím zároveň zajistit obranu České republiky,
- zabezpečovat úkoly v národní odpovědnosti vyplývající z členství České republiky v NATO [8],
- zabezpečovat pomoc civilním orgánům při odstraňování následků přírodních katastrof, při humanitárních a záchranných operacích,
- účastnit se na základě politického rozhodnutí mírových záchranných a humanitárních operací vedených mezinárodními organizacemi.

Reforma ozbrojených sil České republiky předpokládá provedení zásadních změn v následujících oblastech:

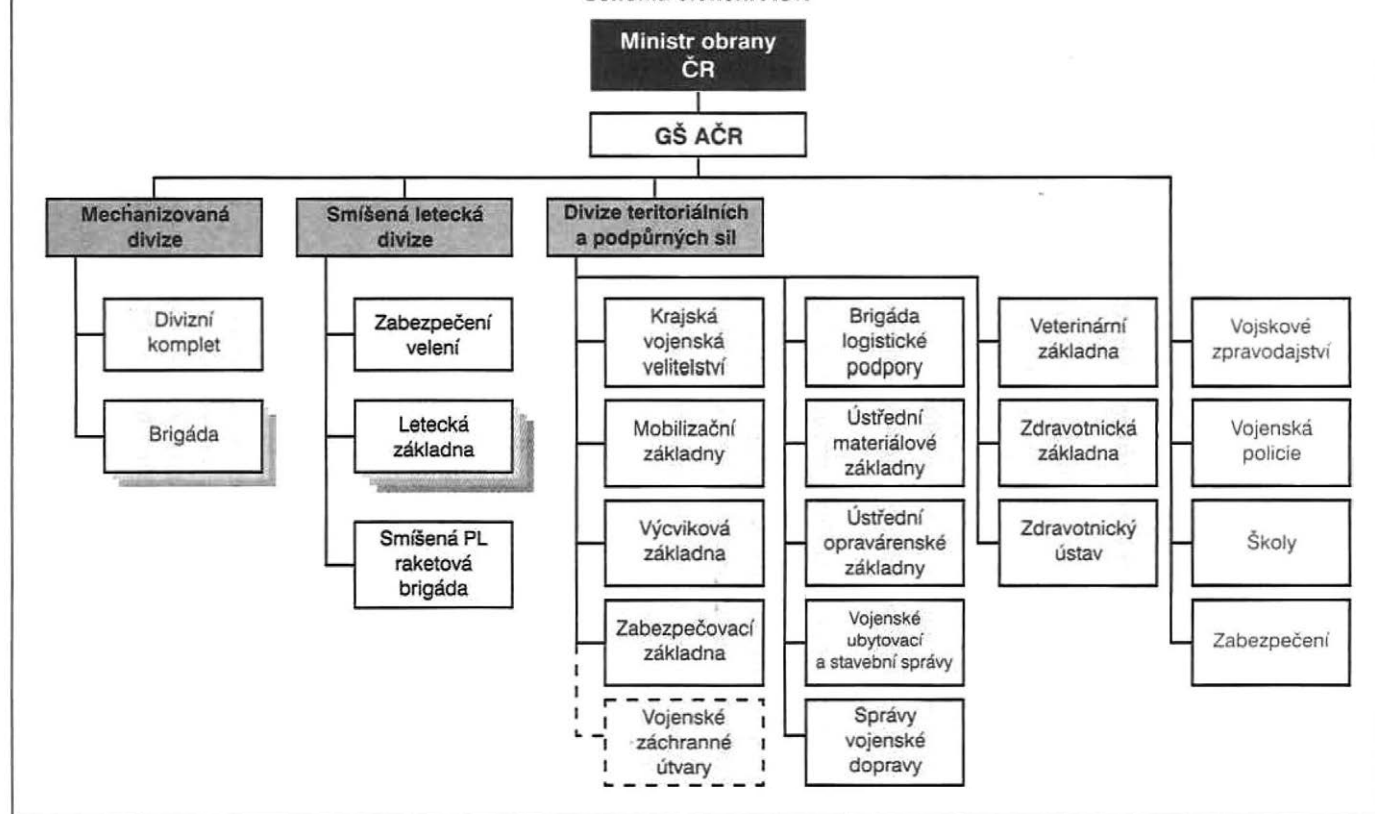
5.1. Obranné plánování

Základem úspěchu reformy je vybudování akceschopného systému obranného plánování v souladu s pravidly a zásadami Aliance a na něj navazujícího akvizičního systému. Obranné plánování bude postaveno tak, aby požadavky na výstavbu armády vycházející z jejích úkolů byly sladěny s dostupnými zdroji, a to podle jasně definovaných priorit. V rámci obranného plánování v podmínkách ČR je nutné chápat primární úlohu plánování výstavby sil a prostředků AČR a vyjádření potřeb operační přípravy státního území, od kterých se dále odvíjí plánování zdrojů, infrastruktury, logistické a zdravotnické podpory, komunikačních a informačních systémů a další. Obranné plánování bude základním východiskem pro koncepční rozvoj armády.

Proces obranného plánování v rámci resortu Ministerstva obrany musí být nedílnou součástí procesu obranného plánování na národní úrovni, který bude představován systémem vzájemně na sebe navazujících kroků, počínaje definicí národních bezpečnostních zájmů a na ně navazujícího stanovení úrovně vojensko-politických ambicí a priorit výstavby resortu Ministerstva obrany, a zároveň musí být prováděn s plánovacím procesem v NATO.

V návaznosti na strategické dokumenty schválené vládou ČR bude politické vedení Ministerstva obrany následně rozhodovat o naplňování těchto strategických úkolů v rámci disponibilních zdrojů.

Schéma členění AČR

Obr. 2

5.2. Charakteristika a členění armády

V souladu se základním členěním sil Aliance na síly mobilní (*deployable*) a teritoriální (*in-place*) bude základní členění armády vycházet ze specifiky úkolů a způsobů jejich plnění (viz **obr. 2**). Mobilní i teritoriální síly se dále budou členit na síly vysoké pohotovosti a síly nižší pohotovosti. **Podstatnou část** armády budou představovat vysoce mobilní pozemní a letecké svazky a útvary (*deployable*) s kapacitou odpovídající především příspěvku AČR ke společným vojenským schopnostem Aliance. Jejich prioritním posláním bude účast ve společných operacích podle článku 5 WS, ostatních operacích mimo článek 5 WS a v budoucnu účast v operacích ozbrojených sil Evropské unie. V době míru budou tyto síly připraveny k použití na teritoriu státu pro plnění řady úkolů souvisejících s živelnými pohromami, asistenčními a humanitárními operacemi atd.

Druhá část bude tvořena svazky a útvary teritoriálního charakteru (*in-place*). Tyto součásti budou plnit úkoly, které jsou spojeny jednak s přijetím aliančních sil na našem území a jednak s vnitřními potřebami státu včetně podpory jednotek AČR vyslaných do zahraničí.

Část armády, která je převážně určena pro plnění úkolů v rámci Aliance, bude organizačně členěna do dvou svazků operačně-taktického charakteru - mechanizované divize a smíšené letecké divize. Teritoriální část bude představovat divizi teritoriálních a podpůrných sil, která ve své sestavě bude mít útvary a zařízení určené k logistickému a zdravotnickému zabezpečení vojsk (bude zahrnovat i jednotky určené k zabezpečení mobilních sil mimo území státu), zabezpečení pobytu spojeneckých vojsk na našem území, k ochraně teritoria, k zabezpečení mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil, základního výcviku a výcviku záloh.

Mechanizovaná divize se bude dále členit na divizní komplet a tři bojové svazky - brigády, organizované a cvičené s přihlédnutím k zachování principu tzv. modularity, kdy základní modulovou jednotkou bude prapor. Všechny v současné době samostatné jednotky, vyčleňované do aliančního uskupení, budou začleněny do sestavy divize.

Při výstavbě jednotek divize bude vzhledem k charakteru předpokládaných úkolů respektován princip vyváženosti ve vyzbrojení těžkou pásovou technikou (tanky, BVP) a obrněnou kolovou technikou.

Jednotky divize budou schopny plnit úkoly při řešení krizových situací nevojenského charakteru, zejména v případě živelních pohrom, rozsáhlých havárií apod.

Smíšená letecká divize se bude členit na prvky podpory a zabezpečení velení a bojové svazky - letecké základny a protiletadlovou raketovou brigádu. Ve struktuře vzdušných sil začne výstavba jednotky pasivních systémů v rámci specializace AČR v NATO. V rámci plnění mírových úkolů v národní odpovědnosti budou vzdušné síly zabezpečovat vojenskou leteckou a záchrannou službu SAR (pátrání a záchrana osádek v nouzi), přepravu vládních činitelů a další úkoly. K zajištění potřebné kapacity pro přepravu vyčleňovaných sil do prostoru operačního nasazení v požadovaných lhůtách a jejich zabezpečování v operacích je potřebné, aby vzdušné síly disponovaly dopravními letouny odpovídající kapacity. V této souvislosti je nutné vyřešit problém zabezpečení jejich provozu. Vzhledem k tomu, že vzdušné síly nedisponují leteckou základnou potřebných parametrů, jako řešení se jeví vyčlenit pro tyto potřeby část letiště Ruzyně. O využívání tohoto letiště v případě rozvíjení koaličních jednotek na

našem území již Aliance projevila konkrétní zájem. Vzhledem k připravované privatizaci České správy letišť, s. p., je žádoucí urychlené rozhodnutí v této věci. Pro dosažení plnohodnotných schopností AČR je potřebné, aby disponovala nadzvukovým letectvem. Vzhledem k reálným finančním možnostem resortu Ministerstva obrany a prioritám reformy ale nebude možné jejich nákup financovat z rozpočtu Ministerstva obrany do dosažení počátečních operačních schopností AČR.

Divize teritoriálních a podpůrných sil se bude dále členit na krajská vojenská velitelství, mobilizační a výcvikové základny, část zdravotnické podpory a zabezpečení, logistickou část tvořenou mobilními prvky určenými pro zabezpečení sil nasazených v operaci a stacionárními prvky tvořenými základnami. Hlavním úkolem teritoriálních a podpůrných sil bude zajištění všeobecné podpory pozemních a vzdušných sil při jejich účasti v operacích na teritoriu ČR i mimo ně, zajištění obrany a ochrany strategicky významných objektů, zabezpečení aliančních sil na území ČR, základní výcvik vojáků-profesionálů a záloh a mobilizační rozvinutí OS ČR.

Výstavba **Vojenské policie (VP)** předpokládá vytvoření optimální organizační struktury s využitím nejnovějších zkušeností z činnosti VP států NATO a zvýšení schopností VP ve společných operacích ve prospěch mobilních jednotek, které budou v cílovém stavu obdobné jako u našich aliančních spojenců. Těto změny bude docíleno zejména odpovídající odbornou přípravou a materiálním vybavením. Z hlediska organizační struktury bude VP v operacích integrována do systému velení a logistického zabezpečení AČR s dostatečnou mírou nezávislosti a přímou vazbou na další orgány činné v trestním řízení. Bude zachována možnost pružně přeskupovat síly a prostředky VP ve prospěch operačně nasazených národních jednotek.

Na základě vyhodnocení stávajících rizik lze očekávat, že požadavky (zejména objemové) na činnost VP při zabezpečování ozbrojených sil na území České republiky i mimo ně budou narůstat (společné evropské síly předpokládají podíl policejních jednotek na úrovni 3,6 %). Od Armády České republiky bude požadováno vysílání policejních jednotek do mezinárodních misí. Zároveň lze očekávat, že VP bude častěji využívána při tzv. asistenční činnosti ve prospěch Policie České republiky.

Svazky a útvary mobilních vojsk budou v době míru doplněny na 75 až 85 %, teritoriální útvary a zařízení na 15 až 30 % válečných počtů. Za stavu ohrožení státu a ve válečném stavu budou doplňovány na válečné počty zálohami. Celkem ozbrojené síly nepřesáhnou v míru 34 000 až 36 000 vojáků a do 10 000 občanských zaměstnanců, válečně se rozvinou přibližně na 1,8-násobek mírových počtů.

5.3. Systém velení a řízení

V resortu Ministerstva obrany dojde ke změně systému řízení. Aplikace zásad moderního managementu, které jsou uplatňovány v řízení velkých civilních komerčních subjektů, je jednou z cest, jak tento proces zefektivnit. Bude realizován princip centralizovaného řízení a decentralizovaného výkonu [9]. Reforma resortu Ministerstva obrany bude navazovat na v současné době prováděné změny ve struktuře vedení resortu, které směřují k dosažení cílů modernizace státní správy na ústřední úrovni a k naplnění cílového stavu reformy a které povedou ke zefektivnění jeho činnosti. Připravované změny jsou odrazem jasně vymezení kompetencí a odpovědností jednotlivých složek Ministerstva obrany, jehož výsledkem bude

odstranění duplicit činností a v konečném důsledku zefektivnění a zprůhlednění činnosti resortu.

Tyto připravované změny pak budou muset být doprovázeny zásadní změnou přístupu ve vztahu mezi nadřízeným a podřízeným, kde je na podřízeného delegována společně s jasně vymezenou odpovědností i potřebná pravomoc a zdroje. Ministerstvo obrany bude strukturováno jako civilní politicko-vojenský orgán, který bude kromě jiného zabezpečovat i strategickou úroveň civilního řízení armády. Bude vytvořeno z občanských zaměstnanců. Ve složkách, které budou definovat strategické úkoly ozbrojených sil a zároveň budou řídit základní strategické rozdělení finančních prostředků, bude vzhledem ke specifice některých odborných funkcí výjimečně možno plánovat i některé funkce určené pro vojáky z povolání. Demokratická kontrola armády bude i nadále zajištěna prostřednictvím ústavních orgánů a orgánů, kterým tuto kontrolu svěřuje zvláštní právní předpis.

Ministerstvo obrany bude uskutečňovat vztahy na meziresortní a mezinárodní úrovni. Bude odpovědné za přípravu koncepce a realizaci obranné politiky státu. K tomu bude provádět průběžnou revizi strategické koncepce obrany a bude o ní informovat veřejnost prostřednictvím dokumentů Vojenská strategie České republiky a Bílá kniha o obraně.

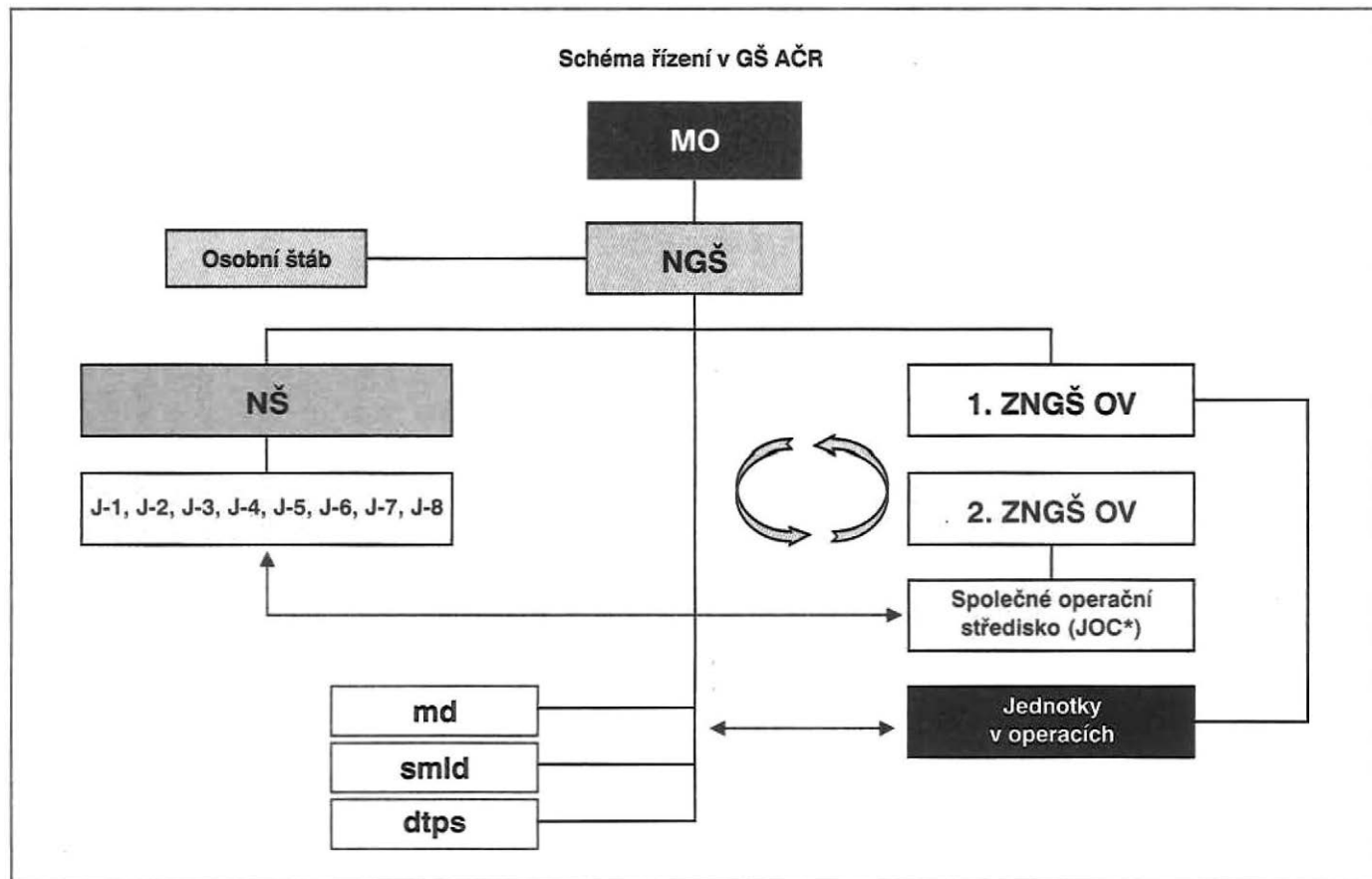
Generální štáb AČR bude součástí Ministerstva obrany a bude odpovědný za zpracování střednědobého plánu rozvoje AČR s dlouhodobým výhledem. Náčelník Generálního štábu bude odpovědný za vojenskoodborné řízení AČR. K tomu bude vybaven odpovídajícími výkonnými pravomocemi delegovanými z úrovně ministra obrany.

Reforma Armády České republiky bude představovat i zásadní přehodnocení úkolů a rozsahu přímo podřízených útvarů a zařízení. Jejich současný počet a personální obsazení představuje nepřiměřeně vysokou zátěž resortu Ministerstva obrany v porovnání s požadovanou produktivitou.

V návaznosti na změny v řídicích strukturách resortu Ministerstva obrany dojde i k zásadní změně v organizaci a struktuře velení na operačně-taktické úrovni. Vzhledem k rozsahu vyčlenění svazků a útvarů AČR do operačních aliančních uskupení, a to jak vzdušných, tak pozemních, budou zrušena stávající velitelství operačního stupně. Současný systém velení a řízení bude změněn, budou přesně definovány kompetence (odpovědnost a pravomoci) každého stupně velení. Do řídicích procesů bude důsledně prosazen princip odborného řízení spojený s příslušnou odpovědností.

Strategický stupeň (Ministerstvo obrany ČR, Generální štáb Armády České republiky) bude plnit úlohu koncepčního, plánovacího (ve dlouhodobém a střednědobém výhledu) a normotvorného orgánu.

Pro zlepšení koordinace velení a podpory v operacích se na GŠ AČR vytvoří spojený prvek pro operační velení (JOC [10]), který podle rozsahu operačního nasazení sil bude aktuálně posilován ze stálých organizačních struktur Generálního štábu Armády České republiky (viz **obr. 3**). Část personálu, který jej bude tvořit, bude předurčena pro doplňování aliančních orgánů velení. Tento prvek bude schopen vyčleňovat jádro národního prvku velení a v případě operačního nasazení vojsk AČR v různých druzích operací mimo území republiky bude schopen vytvářet velitelství „kontingentu“. K tomu

Obr. 3

bude vybaven potřebnými mobilními prostředky, které umožní jeho rozmístění a činnost nezávisle na stacionárních objektech. V případě nasazení vojsk v operacích na území státu (živelní pohromy, rozsáhlé havárie apod.) bude představovat předem nastavený koordinační a řídicí prvek pro velení nasazeným vojskům. Operačně-taktický stupeň (divize) bude plnit úlohu výkonného velitelského orgánu. Jeho primárním úkolem bude příprava vojsk k použití, organizace jejich všestranného zabezpečení a velení v operacích.

Komunikační a informační systémy budou efektivně podporovat činnost velitelů a štábů na všech úrovních velení a řízení. Systémy budou navzájem kompatibilní. Při jejich vývoji, provozu a rozvoji budou k zabezpečení vzájemné komunikace využity vhodné moderní technologie tak, aby potřebné informace uživatelé získávali včas, s potřebnou mírou dostupnosti, požadovaným stupněm bezpečnosti a důvěryhodnosti. Jejich struktura bude budována s ohledem na novou organizační strukturu AČR, s přihlédnutím k zajišťování bezpečnosti těchto systémů proti zpravodajskému a kriminálnímu napadání.

Stacionární komunikační a informační systémy budou minimalizovány k pokrytí nezbytných mírových potřeb. Jejich řízení bude centralizováno na strategickém stupni a výkon provozních funkcí bude delegován na operačně-taktický stupeň s teritoriální působností. Operačně-taktický systém velení a řízení bude budován ke splnění operačních úkolů AČR v mírovém stavu, stavu ohrožení státu a válečném stavu.

5.4. Výcvik

Zásadních změn dozná systém výcviku, a to dílem v důsledku aplikace nových technologií, dále pak v důsledku plné profesionalizace AČR. Změn dozná organizace výcviku, jeho náplň i metodika. Budou uvolněny značné výcvikové a zabezpečovací kapacity, dosud vázané pravidelně se opakujícím výcvikem vojáků základní služby.

Oproštění od základního výcviku a jeho zabezpečení přispěje ke zvýšení intenzity výcviku jádra bojových sil AČR (vzdušných i pozemních). Ten budou provádět a zabezpečovat teritoriální a podpůrné síly.

Pro zvýšení efektivity výcviku reforma předpokládá zavedení moderních výcvikových metod a forem s využitím výpočetní techniky, trenažérů a simulátorů. Dojde k modernizaci výcvikových prostorů a cvičišť a optimalizaci jejich využití.

Do výcvikových programů budou zařazeny nové prvky na základě zkušeností jednotek zasazených v operacích NATO. Budou připraveny nové výcvikové předpisy a normy, které budou vycházet z nových teoretických poznatků soudobého operačního umění a taktiky a ze standardů NATO.

5.5. Dislokace

Přechod k nové organizační struktuře bude vyžadovat komplexní posouzení stávající dislokace vojenských útvarů a zařízení s cílem podstatně snížit počet využívaných posádek. Útvary AČR budou dislokovány podle možností přednostně v blízkosti výcvikových prostorů, aby byl co nejefektivněji zajištěn jejich výcvik. Moderně vybavené posádky, které budou odpovídat potřebám profesionální armády, budou zachovány. Tyto změny budou úzce provázány s profesionalizací armády a budou klást zvýšené nároky na zabezpečení vojáků-profesionálů, a to především v sociální oblasti.

Přechod na plně profesionální armádu bude vyžadovat zásadní obnovu nebo výstavbu nemovité infrastruktury. AČR bude využívat dvou typů zařízení - s charakterem základen a posádek. Posádky budou zahrnovat vojenskou a civilní infrastrukturu potřebnou k přípravě a výcviku vojenských profesionálů a k zajištění komplexního sociálního zázemí. Základny budou poskytovat všechny standardní služby spojené s bydlením, odpočinkem, obchodní sítí, sportem, zábavou, školstvím apod. Budou vytvářet předpoklady pro rozvoj okolního regionu a pracovní příležitosti.

Resort obrany bude při snižování počtu využívaných posádek a základen spolupracovat s obcemi, kterých se toto snižování bude týkat. Realizována budou opatření, jejichž cílem bude zmírnit ekonomické a jiné dopady na příslušné obce a regiony. Majetek bude obcím přednostně převáděn bezúplatně, resort bude s obcemi spolupracovat při hledání možností nového využití objektů, při řešení nového uplatnění bývalých zaměstnanců rušených posádek apod.

Příznivý ekonomický vliv na příslušné regiony a obce bude mít zřizování velkých základen. Krátkodobým ekonomickým vlivem bude výstavba základen (předpokládané výdaje na jednu základnu cca 3 mld. Kč), která bude představovat významnou zakázku pro stavební firmy a při níž budou moci nalézt pracovní uplatnění i občané daného regionu. Dlouhodobým vlivem bude působení armády v dané základně - vytvoření poptávky jak vlastní základny (s možností uplatnění firem daného regionu), tak i vojáků a občanských zaměstnanců, kteří budou ubytováni na základně či v jejím okolí a kteří budou představovat významnou kupní sílu. Vojenské základny tak budou přínosem pro ekonomické oživení regionů. Z hlediska ekonomiky ČR je přitom významné i to, že se s výstavbou základen počítá v regionech s vysokou nezaměstnaností (severní Morava, severní Čechy).

5.6. Logistika

Zefektivnění logistiky bude spočívat v optimalizaci skladovaných zásob, materiálu a techniky všeho druhu a snížení finančních nákladů v akvizičním procesu. Centrální zásoby budou odpovídat předpokládanému operačnímu použití reformované AČR.

Dojde ke slučování skladovacích zařízení do několika tzv. multiskladů (skladujících více materiálových uskupení) při zavedení moderních skladovacích a manipulačně-dopravních technologií. Mobilní část logistiky budou tvořit útvary pro národní logistickou podporu jednotek AČR v operacích. Tyto jednotky budou plně mobilní, se schopností podporovat bojové jednotky bez ohledu na povětrnostní, terénní a bojové podmínky v reálném čase. Mobilní síly AČR si zachovají vlastní logistické prvky na všech stupních pro nezbytnou přímou logistickou podporu bojujících jednotek a pro přepravu a skladování normovaných zásob.

V oblasti služeb se ozbrojené síly budou opírat o optimalizovaný poměr mezi vlastním systémem služeb a službami nakupovanými od civilních subjektů.

Sloučením perspektivních opravárenských závodů, opravujících leteckou a pozemní techniku, do dvou základních celků pracujících na komerční bázi, vznikne dostatečná kapacita a schopnosti pro opravy a údržbu zbraní a zbraňových systémů. Tyto prvky budou současně využívány pro dlouhodobé skladování zbraní pro válečně vytvářené útvary na základě ekonomické výhodnosti a oboustranné efektivity jak pro ozbrojené síly, tak pro kooperující subjekty. Opravy komerčních výrobků a speciálních zařízení,

kteřé nebudou schopny zabezpečit restrukturalizované opravárenské závody, budou nakupovány v civilním sektoru, včetně uzavření takových dohod, aby tyto opravy byly uskutečňovány i v krizových situacích.

5.7. Zdravotnické zabezpečení

Vojenské zdravotnictví bude schopno nepřetržitě realizovat zdravotnické zabezpečení jednotek AČR při plnění veškerých úkolů na území republiky i mimo ně, s důrazem na řešení krizových stavů. Zároveň bude připraveno poskytnout odpovídající zdravotnické zabezpečení příslušníkům aliančních vojsk na území ČR.

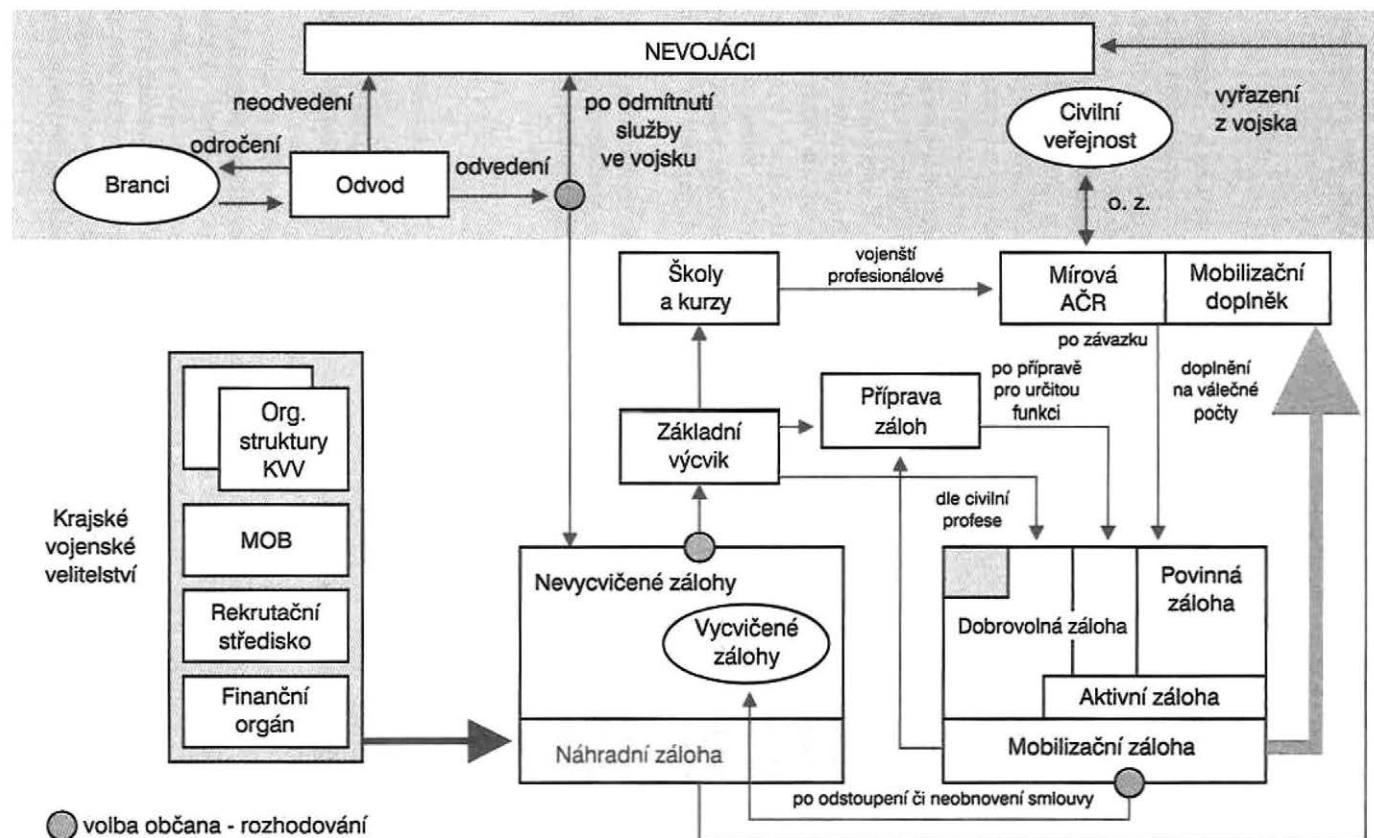
Ke splnění těchto úkolů projde zdravotnická služba AČR zásadními změnami, které povedou k vytvoření jednotného systému zdravotnické péče, jehož součástí budou stávající stacionární i nově vybudované mobilní prvky. Stacionární zařízení budou sloužit k plnění úkolů zdravotnického zabezpečení v míru, ve stavu ohrožení i za válečného stavu. Těmito prvky budou vojenské nemocnice a posádkové ošetrovny. Vzhledem k předpokládané centralizaci vojsk bude změněna i současná struktura posádkového systému, kde primární zdravotní péče bude organizována v centrech ambulantní zdravotní péče v návaznosti na odbornou a specializovanou péči poskytovanou ve vojenských nemocnicích. Mobilní prvky, stávající a nově vybudované polní nemocnice a zdravotnické útvary, budou schopny reagovat na úkoly vyplývající z členství v Alianci. Budou uspořádány a organizačně členěny tak, aby byly variantně připraveny zabezpečit všechny jednotky AČR plnící úkol i mimo území ČR. Předpokladem bude jejich vysoká mobilita, variabilita, schopnost nasazení a vycvičenosti personálu s důrazem na vysokou odbornou úroveň, psychickou a fyzickou odolnost.

Důraz při reorganizaci a transformaci vojenské zdravotnické služby bude položen na udržení stávající vysoké úrovně poskytované zdravotní péče o příslušníky resortu MO a o civilní pacienty ve stanoveném spádu v míru a navíc dojde ke zkvalitnění a rozšíření poskytované péče o vojenské veterány.

5.8. Zálohy a mobilizační doplňování

Prostředkem k dosažení kvalitativní změny tvorby záloh a mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil na válečné počty budou zásadní systémové změny. Bude zrušena vojenská základní služba, při zachování branné povinnosti. Výrazně budou redukovány počty ozbrojených sil v míru a za válečného stavu, a to na velikost nezbytně nutnou pro zajištění schopnosti AČR dostát závazkům ČR k vyčlenění sil do aliančního uskupení a k plnění úkolů v národní odpovědnosti. Bude provedena změna modelu tvorby a přípravy záloh, která bude založena na principu dobrovolného převzetí těchto závazků (viz **obr. 4**). Účinnost této metodiky je podmíněna vytvořením efektivních stimulačních institutů. Pro zabezpečení doplňování ozbrojených sil ve stavu ohrožení státu či válečném stavu budou nadále již v míru prováděny odvody branecké populace (v gesci civilních správních úřadů). Odvedenci budou zařazeni do nevycvičené zálohy a jejich služební poměr v míru vznikne pouze na základě dobrovolného převzetí závazku. Tito odvedenci budou moci být povoláni do mimořádné služby pouze za stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu.

Schéma tvorby a členění záloh

Obr. 4

Zrušení vojenské základní služby s sebou přináší odstranění řady komplikovaných správních agend (náhradní služby, odkladů služby apod.). V důsledku zrušení některých agend, zrušení vojenské základní služby, snížení objemu mobilizačního doplňování a změny mechanismů jeho provádění mohou být bez náhrady zrušeny územní vojenské správy. Zbytkové úkony převezmou krajská vojenská velitelství. Radikální snížení rozsahu válečně rozvíňovaných ozbrojených sil bude mít za následek výraznou redukci požadavků na udržování mobilizačních rezerv ve státních hmotných rezervách. Bude nezbytné tento nový rozsah kvantifikovat a uplatnit standardními mechanismy obranného plánování u Správy státních hmotných rezerv.

5.9. Lidské zdroje

Při plánování potřeby lidských zdrojů pro výstavbu profesionální AČR je limitující demografický potenciál a ekonomické možnosti státu. Systém řízení lidských zdrojů komplexně zabezpečí výběr, přípravu, vzdělávání a zařazování personálu a efektivní řízení služebních kariér. Jeho součástí budou sociální programy péče o personál v průběhu jeho aktivní služby i po jejím ukončení. Systém řízení lidských zdrojů bude zahrnovat i občanské zaměstnance ozbrojených sil.

Reforma předpokládá významnější postavení žen v AČR, a to nejen v poměru zastoupení žen v jednotlivých hodnostních sborech, ale i z hlediska jejich funkčního zařazení.

V rámci systemizace služebních míst bude plánováno přibližně 20 % míst pro sbor důstojníků, 25 % pro sbor praporčíků a 55 % pro sbor rotmistrů (mužstva) (viz tab. 2). Bude vytvořen systém, který umožní povolat do služebního poměru vojáky v nižší hodnosti, než je jejich dosažená hodnost. K optimálnímu využití lidského potenciálu bude zpracován kariérní řád. V něm budou uvedena pravidla kariérního postupu pro jednotlivé hodnostní sbory a vojenské odbornosti, zásady pro prostupnost kariér mezi hodnostními sbory a pro změnu kariérních drah. Předpokladem k docílení souladu mezi služebním, hodnostním a platovým postupem vojáků je samostatný platový řád pro ozbrojené síly.

Tabulka 2

Postup personální výstavby ozbrojených sil v letech 2003 až 2006

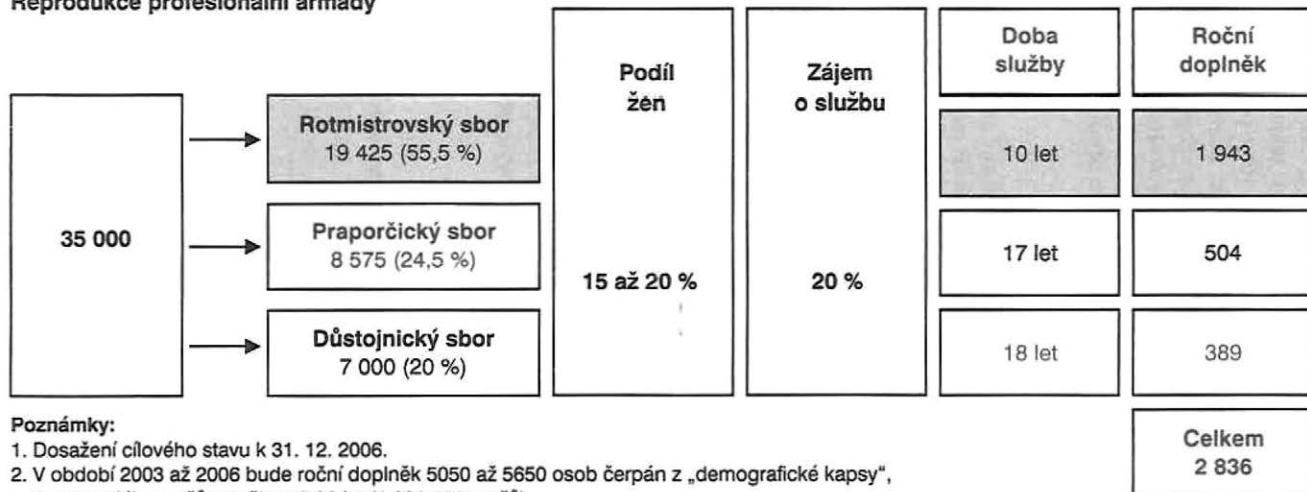
	Východí stav (1. 1. 2003)	Průměrný roční rekrutační cíl (v letech 2003-2006)	Předpokládaný průměrný roční úbytek (v letech 2003-2006)	Cílový stav (k 31. 12. 2006)	Roční rekrutační cíl po roce 2006 (přírůstek = úbytek)
Rotmistři (mužstvo)	4 400	4 300	500	19 000 – 20 000 (55 %)	2 000
Praporčíci	6 400	900	400	8 000 – 9 000 (25 %)	500
Důstojníci	10 300	250	1 100	7 000 (20 %)	400
Celkem	21 100	5 450	2 000	34 000 – 36 000	2 9000

Demografický potenciál ČR a potřeba reprodukce AČR

Počty osmnáctiletých

Reprodukce profesionální armády

Poznámky:

1. Dosažení cílového stavu k 31. 12. 2006.
2. V období 2003 až 2006 bude roční doplněk 5050 až 5650 osob čerpán z „demografické kapsy“, tj. potenciál z mužů ve věku 19-30 let (1 036 500 mužů).

Personální marketing zabezpečí získávání, výběr a zařazování personálu. Armáda bude neustále sledovat svou konkurenceschopnost na trhu práce a budou přijímána opatření k dosažení a udržení atraktivnosti vojenského povolání s cílem zabezpečit potřebnou reprodukci personálu AČR (viz **obr. 5**). V období přechodu k profesionálním ozbrojeným silám bude nutné ročně získávat přibližně 5500 vojáků. V cílovém stavu pak bude roční obměna personálu asi 2900 vojáků. Personální výstavba AČR bude využívat všechny aktivní nástroje komunikace s trhem práce s dlouhodobou reklamní strategií [11].

Systém přípravy vojáka zahrnující vojenské školy a kurzy bude upraven tak, aby komplexně zabezpečil požadovanou úroveň připravenosti vojenských profesionálů i vojáků v záloze. Struktura a kapacita vzdělávací a výcvikové soustavy bude přizpůsobená tak, aby odpovídala novým kvalitativním a kvantitativním požadavkům.

Vojenské školství projde významnou transformací. Bude provedena změna poměru počtu zaměstnanců vojenských škol k počtu studentů. V oblasti vojenského vysokého školství budou nejdříve integrovány studijní programy a podstatně rozšířen vstup absolventů civilních vysokých škol do důstojnického sboru prostřednictvím základních důstojnických kurzů. Dále budou vytvořeny zákonné předpoklady pro zrušení vysokých vojenských škol ve stávající podobě a vytvoření jediné Univerzity obrany. Vojenské střední školy budou s výjimkou jediné transformovány na resortní neakreditovaná vzdělávací zařízení. Výstavba praporčického sboru bude cílově prováděna zejména postupem z kariéry v rotmistrovském sboru přes základní praporčický kurz. Bude ponechána jediná vojenská střední škola, která bude vojenským profesionálům poskytovat úplné střední vzdělání, jako předpoklad jejich kariérního růstu.

Sociální programy ozbrojených sil budou orientovány na primární potřeby vojáků a občanských zaměstnanců. Budou odpovídat charakteru, zvláštnostem a rizikům služby a práce v ozbrojených silách. Hlavní pozornost bude věnována řešení problematiky bydlení (předpokládá se zavedení plošného vyplácení přídatku na bydlení), programům na podporu rodin vojáků, zkvalitnění infrastruktury vojenských posádek, zdravotní péči a systému péče o vojenské důchodce a veterány. Sociální programy pro občanské zaměstnance se zachovají v současné podobě a budou dále rozvíjeny s důrazem na zkvalitňování pracovního prostředí. Zvýší se počty praporčického a rotmistrovského sboru. Naopak počty důstojníků se sníží na 7000, to je o více než 4800. Počty občanských zaměstnanců se sníží tak, aby jejich cílový počet nepřesahoval 10 000. To bude znamenat propuštění téměř 12 000 občanských zaměstnanců.

Snížování počtu důstojníků a občanských zaměstnanců bude podrobně naplánováno po útvarech a posádkách. Osoby, kterých se změny dotknou, budou s dostatečným předstihem informovány, v případě občanských zaměstnanců v úzké součinnosti s odborovými organizacemi. Důstojníkům, jejichž místo se zruší a nebude pro ně jiné uplatnění odpovídající jejich hodnotě, bude možné nabídnout nový závazek ke službě v nižší hodnotě. Propouštění důstojníci budou zabezpečeni výsluhovými náležitostmi v souladu se zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, včetně zápočtu neodsloužených roků jejich závazku. Bude jim poskytnuta odpovídající rekvalifikace na civilní profesi. Občanští zaměstnanci odcházející v souvislosti s redukcí počtů AČR budou zabezpečeni v souladu s pracovněprávními předpisy. Ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí a příslušnými úřady práce bude připraven

program pomoci propuštěným občanským zaměstnancům s jejich uplatněním na trhu práce. Předpokládá se využití vojenské vzdělávací soustavy pro přípravu rekvalifikačních programů pro propouštěné zaměstnance. O pomoc a spolupráci při jejich zaměstnávání budou požádáni významní armádní dodavatelé zboží a služeb. Při projednávání ofsetových programů bude snaha o jejich směřování do regionů s nejvyšším počtem propouštěných občanských zaměstnanců. V rámci resortu je v současné době řešena možnost zvýšení odstupného nad základní nárok.

Významným nástrojem managementu lidských zdrojů bude jednotná psychologická služba orientovaná na výběr personálu, psychologickou přípravu vojáků, poradenství a pomoc vojákům, výzkum a vzdělávání.

Nedílnou součástí péče o člověka je vojenská duchovní služba. S postupnou profesionalizací se duchovní služba dále rozvine a její aktivity budou více zaměřeny k nabídce pomoci pro vojáky-profesionály s důrazem na přicházející mladé vojáky. Jedná se především o podporu při formování hodnotového žebříčku a o nabídku diskrétní pomoci v obtížných situacích vojáka.

5.10. Finanční zdroje

Významnou podmínkou úspěšné realizace reformy OS ČR je mimo jiné i dostatečná úroveň jejího finančního zabezpečení při respektování ekonomických možností státu. Opatření reformy, vedoucí k dosažení potřebných schopností AČR, budou finančně velmi náročná (profesionalizace včetně odpovídajícího finančního zabezpečení personálu a jeho výcviku s moderní technikou, modernizační projekty apod.).

AČR jako armáda nového členského státu NATO má přitom přirozeně větší rozvojové potřeby než moderní armády původních členských států NATO. Z uvedených důvodů nelze předpokládat, že by reformu ozbrojených sil bylo možno realizovat při nižší zdrojové úrovni, než je současný podíl 2,2 % HDP. Pro období reformy armády je proto předpokládáno zachování podílu výdajů resortu Ministerstva obrany na HDP v současné výši (tj. 2,2 %) i po roce 2004, kterým končí platnost usnesení vlády ČR č. 560D/1999. V případě, že tento podíl nebude zachován, nebude možno v daném termínu a rozsahu realizovat opatření reformy OS ČR uvedená v tomto materiálu (došlo by ke zpomalení procesů profesionalizace a modernizace výzbroje, k omezování výcviku, údržby techniky a infrastruktury apod.). O přehodnocení stávajícího podílu výdajů resortu obrany na HDP bude možné uvažovat po dosažení cílového stavu (zhruba rok 2010).

Predikce výdajů resortu Ministerstva obrany do roku 2010, vycházející z predikce vývoje HDP zpracované Ministerstvem financí ČR v dubnu 2001, je uvedena v **tabulce 3**. Celkové výše výdajů resortu Ministerstva obrany v jednotlivých letech, uvedené v této příloze, je nutno považovat za minimální nutné pro reformu OS ČR.

Hlavní důraz bude v rámci reformy kladen na personál, od jehož kvality se odvíjí získání požadovaných schopností ozbrojených sil. V základních kategoriích výdajů resortu je v návaznosti na tuto skutečnost v letech 2002 až 2010 předpokládán vývoj vyjádřený v **tabulce 1**.

Předpokládá se postupný nárůst osobních výdajů ve vazbě na profesionalizaci AČR. Osobní výdaje zahrnují výdaje na platové prostředky a ostatní platby za provedenou práci, povinné pojistné placené zaměstnavatelem, výdaje na stravování, výstroj, příspěvek na bydlení a sociální dávky (odpovídá metodice NATO).

Predikce vývoje výdajů resortu v letech 2002 až 2010

Výdaje v mil. Kč	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Výdaje resortu	47 893	52 140	56 012	60 940	66 682	73 150	80 190	87 736	95 062
Výdaje v cenách roku 2001	45 874	47 838	49 414	51 693	54 389	57 369	60 472	63 618	66 534
Výdaje resortu jako % HDP	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %	2,2 %
Predikce výše HDP (mld. Kč)	2 204	2 370	2 546	2 770	3 031	3 325	3 645	3 988	4 321
růst HDP (stálé ceny)	3,8 %	3,8 %	4,0 %	4,9 %	5,3 %	5,6 %	5,5 %	5,3 %	4,8 %
deflátor HDP (předch. r. = 100)	103,8	103,6	103,3	103,7	103,9	103,9	103,9	103,9	103,4
Míra inflace	4,4 %	4,4 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %	3,6 %

Poznámka:

Uvedené OS výše celkových výdajů resortu Ministerstva obrany v jednotlivých letech je nutno považovat za minimální a nezbytné pro uskutečnění reformy AČR. I v případě, že HDP nedosáhne predikovaných hodnot, bude nutno na výdaje resortu Ministerstva obrany vyčleňovat výše uvedené částky.

Kalkulace respektovala předpokládané průměrné počty personálu v jednotlivých letech (dosazení cílových počtů 34 000 až 36 000 vojáků a do 10 000 občanských zaměstnanců k 1. 1. 2007) a rozvinutí na válečné počty v rozsahu 1,8-násobku mírových počtů. Nad cílové počty byly kalkulovány výdaje pro důstojníky a praporečkáře-čekatele a rotmistry ve vstupním výcviku a dále výdaje na výcvik záloh. Z provedené kalkule vyplývá, že postupně do roku 2010 dojde ke zdvojnásobení výše osobních výdajů (v běžných cenách). Přes toto zvýšení osobních výdajů by však jejich poměr k celkovým výdajům neměl v příštích letech výrazně stoupnout a lze předpokládat jeho zachování na úrovni cca 50 %. Tento podíl osobních výdajů lze přitom považovat za optimální, umožňující věnovat dostatek zdrojů na výcvik a rozvoj AČR.

Nárůst je předpokládán i v oblasti ostatních běžných výdajů, které tvoří zejména výdaje na výcvik, údržbu techniky a infrastruktury, cestovné, neinvestiční transfery příspěvkovým organizacím, mezinárodním organizacím (NATO) apod. Uvažované základní rozdělení výdajů resortu předpokládá, že by v roce 2010 měl být rozsah ostatních běžných výdajů oproti roku 2002 dvojnásobný. Tento nárůst výdajů je přitom vyvolán snahou odstranit dosavadní neuspokojivou úroveň, a to zejména v oblasti výcviku, kde bude nutno v souvislosti se zaváděním moderních zbraňových systémů počítat s vysokými výdaji na výcvik vojáků. Tyto výdaje bude možné využít v profesionální armádě efektivněji, protože bude odstraněn současný stav, kdy po ročním výcviku voják odchází i s nabytými schopnostmi do zálohy a je nutné opět od začátku cvičit dalšího vojáka.

Na disponibilní výši ostatních běžných výdajů přitom bude mít pozitivní vliv i racionalizace struktury majetku, protože resort již nebude muset vynakládat prostředky na skladování nepotřebného materiálu, na provoz a údržbu nepotřebných budov apod.

V oblasti kapitálových výdajů je předpokládána postupná stabilizace jejich podílu na celkových výdajích, a to v úrovni cca 20 až 25 %. Pod hranici 20 % by kapitálové výdaje resortu neměly klesnout, protože - jak již bylo uvedeno - AČR jako armáda nového členského státu NATO má větší investiční potřeby než moderní armády původních členských států NATO. Již realizována je přitom řada finančně náročných projektů, o kterých bylo rozhodnuto v minulosti (zejména nákup L-159). Kapitálové výdaje budou směřovány na plnění prioritních modernizačních projektů resortu. Informaci o modernizačních prioritách a jejich zdrojových důsledcích poskytne Koncepce výstavby profesionální AČR.

Výše uvedená skutečnost, že resort Ministerstva obrany nepožaduje pro realizaci reformy OS ČR včetně souvisejících modernizačních projektů žádné prostředky nad současnou úroveň 2,2 % HDP, předpokládá výrazně lepší schopnost resortu hospodařit s penězi daňových poplatníků. Resort Ministerstva obrany přitom vychází ze základní premisy, že o úrovni zabezpečení obrany státu nerozhoduje pouze velikost disponibilních finančních zdrojů, ale také způsob, jakým jsou zdroje užity, tedy jakou „hodnotu za peníze“ dovede vytvořit.

Reforma AČR se tak bude opírat i o změnu ekonomického systému resortu Ministerstva obrany. Cílem této změny je silněji zakotvit hospodárnost a efektivnost jako základní pravidlo myšlení a jednání pracovníků na všech úrovních řízení, výrazně zkvalitnit systém plánování zdrojů (programové plánování), zavést optimální systém pro nákup majetku a služeb, racionalizovat strukturu majetku, provázat finanční a věcné plánování, zefektivnit a zprůhlednit rozpočtový systém a hospodaření s finančními prostředky.

Resort Ministerstva obrany přitom využije zkušeností spojenců v NATO. Ti ve svých systémech používají principy založené na zvyšování motivace k efektivnímu chování, změně způsobů práce, zkvalitňování plánování zdrojů, provázání velitelské a rozpočtové odpovědnosti (tj. provázání pravomoci a zodpovědnosti za plánování a užití zdrojů), propojení nákladů s odpovídajícími výstupy, zjednodušení pracovních procesů apod. Významného zefektivnění je dosahováno i analýzou toho, zda určitá práce, kterou dosud armáda vykonávala, může být případně prováděna hospodárněji soukromým subjektem (*outsourcing*), nebo naopak zda některá práce dosud pro armádu vykonávaná soukromým subjektem může být hospodárněji vykonávána samotnou armádou (*insourcing*).

5.11. Výzkum a vývoj

Cílem je vytvořit institucionálně nenáročný systém omezující vlastní samostatné výzkumné úkoly na rozsah nezbytných, jinde neprováděných výzkumů, které se týkají obrany státu. Bude využívat vědeckého potenciálu státu v rámci národních a resortních programů výzkumu a vývoje, koordinovat potenciál obranného výzkumu a racionalizovat investice do výzkumu a vývoje. Bude důsledně využívat již vytvořených a celosvětově dostupných poznatků prostřednictvím informační infrastruktury. K tomu bude rozvíjena mezinárodní spolupráce a výměna vědeckých a technických informací zejména na úrovni členských států NATO.

Výzkum a vývoj bude prováděn cíleně na základě zadání strategického stupně velení a řízení. Dojde k celkové transformaci současných vojenských technických útavů.

Resort obrany naváže těsné vazby na obranný průmysl ČR (AOP - asociace obranného průmyslu) a bude využívat jeho výzkumné a vývojové základny (například pomocí vypisovaných grantů). Maximální pozornost bude věnována rozvoji národních specifických a jedinečných schopností, jako jsou ochrana proti zbraním hromadného ničení (detekce a identifikace zbraní hromadného ničení a toxických látek na dálku) a pasivní sledovací systémy.

Nezbytným předpokladem pro dosažení a dlouhodobé zachování požadovaných schopností AČR je i udržení kontaktu s nejnovějšími poznatky operačního umění. K tomu bude obnoven systém spolupráce strategického stupně velení a vrcholové vzdělávací a výzkumné instituce AČR - Univerzity obrany při operačním výzkumu, rozvoji teorie operačního umění a taktiky a přípravě odpovídajících interních norem.

5.12. Právní prostředí a legislativa

Dosažení cílového stavu OS ČR je podmíněno vytvořením nového právního prostředí, které bude systémově zcela odlišné od současného stavu. Legislativní opatření budou představovat - při respektování stávajícího ústavního rámce zabezpečování obrany - zásadní změny právních předpisů souvisejících s obranou státu a ozbrojenými silami.

Změny budou zahrnovat především oblasti novelizace definice ozbrojených sil, rozsahu, obsahu a způsobu realizace branné povinnosti, tvorby, výcviku a použití záloh, mimořádných opatření a mobilizace, úkolů AČR a způsobů jejího použití, průběhu vojenských cvičení a průběhu služby vojáků z povolání, včetně vytvoření účinného systému motivačních institutů pro získávání osob pro službu v AČR. Dále půjde o vymezení obsahu jednotlivých stavů, ve kterých se může stát nacházet při různých typech ohrožení ČR nebo při plnění mezinárodních závazků, za stavu ohrožení státu a ve válečném stavu, o vymezení systému vojenské územní státní správy, struktury ústřední úrovně řízení resortu MO, kompetencí a rozsahu povinností orgánů státní správy s všeobecnou i speciální působností ve prospěch příprav státu k obraně apod.

Konkrétní rozsah a obsah nezbytných legislativních prací, včetně jejich časového harmonogramu, bude stanoven na základě věcné potřeby a reálných možností v etapě plánování reformy a přípravy prováděcích dokumentů.

5.13. Etapy reformy OS ČR

Jednotlivé kroky reformy ozbrojených sil jsou koncipovány do čtyř základních, časově sousledných etap. Etapy budou vytvářet širší rámec pro strategická rozhodnutí k dosažení cílového stavu reformy OS ČR.

V přípravné etapě (do konce března 2002) budou vytyčeny priority reformy v souladu se zdroji. Následně budou přehodnoceny projekty a akce, které nekorelují s jednotlivými prioritami reformy.

První etapa (2002 až 2003) si klade za cíl připravit strukturální a věcné změny a v návaznosti na ně připravovat obecně závazné právní předpisy včetně úpravy a vytvoření interních normativních aktů. V tomto období bude pokračovat profesionalizace jednotek vyčleňovaných do Aliance a bude zahájena výstavba pilotního projektu infrastruktury zaměřená na sociální, kulturní, sportovní a další - zejména výcvikové - potřeby profesionální jednotky.

Druhá etapa (2004 až 2005) bude charakteristická dokončením profesionalizace vojsk předurčených pro Alianci a zahájením profesionalizace teritoriálních a podpůrných sil. V tomto období bude dokončen pilotní projekt infrastruktury a zahájeny modernizační projekty první skupiny priorit [12].

Ve třetí etapě (2006 až 2007) bude dosaženo plné profesionalizace OS a budou dokončeny modernizační projekty první skupiny priorit. Ke zvýšení bojových schopností mechanizované divize budou zahájeny projekty druhé skupiny priorit [13].

Posledním krokem bude fáze modernizace. Budou zahájeny projekty třetí skupiny priorit [14] ke zvýšení bojové kapacity letectva a PVO.

Provedením reformy bude dosaženo nového stavu OS ČR, který se od stávajícího bude odlišovat kvalitativně. Reformní kroky se dotknou i oblastí, které cykličností svých vnitřních mechanismů, celospolečenskými dopady či případnými právními důsledky prakticky vylučují jednorázové skokové řešení bez rizika nadbytečných negativních důsledků (redukce rozsahu vojenské základní služby až po její zrušení; doplnění reorganizovaných útvarů a zařízení profesionály; reforma vojenského školství, včetně výukových programů; změna struktury zálohy, její tvorby a přípravy apod.).

Řešením je **přechodové období**, které bude možno zahájit bezprostředně po vytvoření právního prostředí pro systémově nová řešení a ukončit k termínu dosažení počátečních operačních schopností.

Při realizaci modernizačních projektů bude resort usilovat o co nejširší zapojení obranného průmyslu ČR. Intenzivněji přitom bude rozvíjena věcná spolupráce mezi Ministerstvem obrany ČR a českým obranným průmyslem. Resort bude mít zájem na dosažení určité míry vojenské národní soběstačnosti jako předpokladu pro udržení nutných výrobních kapacit a dostupnosti celoživotního servisu pro nakupovaná zařízení.

Zakázky pro domácí obranný průmysl budou mít kladný vliv na rozvoj ekonomiky ČR a ekonomický růst. Kapitálové výdaje resortu přitom budou mít vliv i na civilní sektor ekonomiky - výdaje vynaložené na určitý obranný projekt stimulují rozvoj výroby a služeb i v civilním sektoru, a to v odvětvích a firmách, které se sice nezabývají finalizací zbrojního produktu, ale určitým způsobem se na jeho tvorbě podílejí (formou subdodávek materiálů apod.).

6. Odpovědnost za reformu ozbrojených sil

Plánování reformy, příprava Koncepce výstavby profesionální AČR, Koncepce mobilizace ozbrojených sil ČR a prováděcích dokumentů k reformě ozbrojených sil ČR se uskuteční za řízení a koordinace vládního zmocněnce pro přípravu reformy ozbrojených sil.

Centrum pro přípravu reformy ozbrojených sil České republiky v součinnosti s ostatními složkami Ministerstva obrany připraví do konce března 2002 **Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a Koncepci mobilizace ozbrojených sil České republiky** a po jejich schválení, **do července 2002**, pak **Plán reformy Armády České republiky a prováděcí Směrnici ministra obrany**.

Činnost Centra může být ukončena až v okamžiku, kdy odpovědnost za dokončení reformy budou moci převzít reformované Ministerstvo obrany a Generální štáb AČR.

Od okamžiku převzetí odpovědnosti za řízení reformy AČR Ministerstvem obrany bude vládní zmocněnec s nezbytným servisem garantovat dodržení celkové filozofie, cílů a principů reformy vlády České republiky.

7. Závěr

Klíčovými faktory pro zdárné uskutečnění reformy v plánovaném rozsahu a termínu jsou široká podpora veřejnosti, konsenzus politických sil, stabilní politické prostředí a garance výdajů pro resort Ministerstva obrany ve výši 2,2 % HDP. Vytvoření ekonomických, společenských, právních, organizačních a systémových podmínek vyjádřených v analýze a principech reformy je dalším nezbytným předpokladem jejího uskutečnění a dosažení počátečních operačních schopností do konce roku 2006.

Zásadní změny, které jsou obsahem reformy, vyžadují rovněž podporu vojenské veřejnosti, která bude mít vliv na realizaci strategických úkolů a bude klíčem k vytvoření nového systému, struktury a kultury organizace. Jednou z rozhodujících podmínek pro podporu vojenské veřejnosti je její pravidelná a otevřená informovanost.

Navrhovaná reforma OS ČR současně představuje zásadní opatření celospolečenského významu, jehož prostřednictvím bude v AČR, jako v jedné z důležitých složek společnosti, dosaženo kompatibility s politicko-vojenským a vojenskoodborným prostředím v NATO. Rozsah a význam reformy nemá v historii Armády České republiky ani v armádách, na něž ve svých tradicích navazuje, srovnání.

Poznámky:

- [1] Do dosažení plných operačních schopností, poté s rotací.
- [2] Včetně schopností působit ve dne, v noci, za ztížených klimatických podmínek (I.D).
- [3] High Readiness Forces.
- [4] Forces of Lower Readiness.
- [5] Long Term Build-Up Forces.
- [6] Rozdělení sil viz výsledky 2. fáze Revize struktury sil NATO a návrh MC 317/1.
- [7] V rámci mírové struktury OS ČR nebudou vytvářeny žádné organizační prvky, které nebudou zároveň předurčeny pro válečnou strukturu.
- [8] Přijetí sil posílení NATO na teritoriu ČR (HNS).
- [9] Spočívá v nastavení pravomocí a odpovědností na optimální, zpravidla nejnížší možný stupeň organizační struktury a sladění činností uvnitř této struktury jednoduchými koordinačními mechanismy.
- [10] Joint Operation Centre.
- [11] Poslední výzkum agentury STEM a oddělení výzkumů MO „Mladí lidé a profesionalizace AČR“ potvrzuje rostoucí zájem o službu v profesionální AČR. Intenzita zájmu by postačovala potřebné personální výstavbě.
- [12] **První skupina priorit** - bitevní vrtulník, vybavení letounu L-159 včetně munice, kolový obrněný transportér, střední nákladní terénní automobil, operačně-taktický systém velení, trenážery, prostředky nočního vidění, individuální prostředky jednotlivce, kontejnerizace.
- [13] **Druhá skupina priorit** - protitankové prostředky, dělostřelectvo, tanky.
- [14] **Třetí skupina priorit** - nadzvukové letouny, prostředky protivzdušné obrany dalekého dosahu.

rozhodnutí na internetu

Etapy reformy a profesionalizace AČR

Etapa	Poř.	Opatření
PŘÍPRAVNÁ ETAPA DO KONCE BŘEZNA 2002	1	Určit priority pro profesionalizaci, provést ekonomické rozvahy a vyhodnocení dostupných zdrojů - finančních, lidských, materiálních
	2	Připravit návrh na okamžité zastavení, změnu nebo útlum projektů, které jsou v protikladu se záměrem reformy
	3	Připravit záměr prioritních projektů a programů modernizace výzbroje, techniky a infrastruktury v návaznosti na profesionalizaci armády, pokračovat v již rozbehnutých projektech, které jsou v souladu se záměrem reformy
	4	Zahájit intenzivní komunikační kampaň na podporu reformy a profesionalizace
	5	Připravit Koncepti výstavby profesionální Armády ČR a Koncepti mobilizace OS ČR a předložit ke schválení vládě ČR
PRVNÍ ETAPA 2002 až 2003	1	Připravit návrh legislativních změn potřebných pro zabezpečení profesionalizace OS a zahájit legislativní proces tak, aby nové zákony (novely) vstoupily v platnost k 1. 1. 2004
	2	Připravit realizační plán reformy (do července 2002) - předložit ke schválení ministru obrany
	3	Připravit prováděcí vnitřní dokumenty k realizaci úkolů souvisejících s reformou (rozkazy, směrnice ministra obrany, plány)
	4	Provést nezbytné úpravy organizačních struktur vrcholových orgánů řízení a vojenského velení (MO, GŠ, zrušit operační stupeň velení)
	5	Pokračovat v již započaté profesionalizaci jednotek vyčleněných pro Alianci
	6	Pokračovat v rekonstrukci a výstavbě potřebné infrastruktury (první etapa [1])
DRUHÁ ETAPA 2004 až 2005	1	Dokončit profesionalizaci vojsk vyčleněných pro Alianci
	2	Zahájit profesionalizaci teritoriálních a podpůrných sil
	3	Zahájit realizaci modernizačních projektů první skupiny priorit
	4	Vyhodnotit a aktualizovat plán reformy
TŘETÍ ETAPA 2006 až 2007	1	Dosáhnout počátečních operačních schopností profesionální armády
	2	Dokončit realizaci modernizačních projektů první skupiny priorit
	3	Zahájit druhou etapu výstavby infrastruktury [2]
	4	Zahájit realizaci modernizačních projektů druhé skupiny priorit ke zvýšení bojové kapacity mechanizované divize
DOKONČENÍ MODERNIZACE AČR 2008 až 2010	1	Dokončit realizaci modernizačních projektů druhé skupiny priorit
	2	Zahájit realizaci modernizačních projektů třetí skupiny priorit ke zvýšení bojové kapacity letectva a PVO (nadzvukové letouny, prostředky PVO dalekého dosahu)
	3	Dokončit druhou etapu výstavby infrastruktury
	4	Dosáhnout plných operačních schopností profesionální armády

Do konce roku 2006 dosáhne profesionální armáda ČR požadovaných **počátečních operačních schopností**, a tím budou vytvořeny výchozí podmínky pro dosažení plných operačních schopností v dalším horizontu v závislosti na reálném vývoji disponibilních zdrojů.

Dosažení počátečních operačních schopností znamená v rámci sil vysoké a nižší pohotovosti:

□ pro

- dvě brigády, dvě jednotky divizního kompletu a
- taktickou letku jedné základny vzdušných sil, jednotku pasivních sledovacích systémů a předurčené síly vrtulníkového a dopravního letectva

□ zajistit

- přepravitelnost v celém prostoru možných operací NATO kombinovaným způsobem vzduchem a po zemi,
- všestranné zabezpečení mírového života (vybudováním jedné základny pro pozemní síly s kapacitou 4 až 5 praporů a čtyř posádek s kapacitou praporu v každé z nich), komplexní přípravu k operačnímu nasazení (nákupem nebo modernizací potřebných zbraňových systémů a techniky) a plnohodnotný výcvik,
- efektivní a účinné bojové nasazení, mobilitu v prostoru nasazení v souladu s požadavky Aliance,
- udržitelnost v prostoru nasazení po celou dobu trvání operace,
- přijetí vzdušných sil posílení NATO na předurčených základnách taktického letectva k tomu určenými silami a prostředky teritoriálních a podpůrných sil a základen taktického letectva,
- podíl na činnosti integrovaného systému PVO NATO v Evropě předurčenými silami a prostředky vzdušných sil.

Poznámky:

- [1] První etapa výstavby infrastruktury - zařízení základen a posádek pro jednotky mechanizované divize a vybrané letecké základny.
- [2] Druhá etapa výstavby infrastruktury - zařízení zbývajících leteckých základen, posádek, útvarů a zařízení teritoriálních a podpůrných sil.

Mobilizace ozbrojených sil České republiky - základní principy

1. Úvod

Předkládané základní principy mobilizace nemají ambici řešit detailně všechny technické úkony mobilizace ozbrojených sil České republiky. Tyto principy vytvářejí základní systémový rámec a budou tvůrčím způsobem rozpracovány v Koncepci mobilizace ozbrojených sil ČR (dále jen Koncepce) a následně pak v interních prováděcích normách Ministerstva obrany ČR.

Koncepce, jejíž schválení vládou předpokládá ustanovení zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v § 5 odst. 1 písm. f), bude základním dokumentem, který stanoví zásady pro fungování relativně samostatného systému mobilizace OS ČR, přičemž jeho fungování nelze - vzhledem k jeho rozsáhlým vazbám - chápat odděleně od ostatních příprav OS ČR. Řešení všech nutných opatření v oblasti zabezpečení mobilizace musí být nedílnou součástí řídicí činnosti všech velitelů.

Aktuální potřeba zpracování Koncepce vyplývá ze zásadní změny bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR nachází po jejím vstupu do NATO. Tím se České republice otevřela možnost v plné míře využívat všech bezpečnostních záruk, které NATO svým členům poskytuje. Na druhé straně ČR tuto hodnotu vyvažuje svým příspěvkem do společných vojenských schopností Aliance. Tento stav umožňuje ČR budovat své ozbrojené síly v rozsahu, který umožní splnit závazky vůči Alianci a současně i úkoly v národní odpovědnosti (z nichž nejdůležitější je schopnost zajistit pobyt aliančních sil na území republiky) a vytvoří vhodné podmínky pro mírový chod ozbrojených sil, včetně vzdělávání, výcviku, tvorby záloh a nezbytného rozvoje. Tento aspekt, spolu s předpokládaným charakterem operačního použití vyčleněných sil, zásadním způsobem mění podmínky a úkoly systému, který musí být schopen zajistit provedení mobilizace OS ČR.

Rozhodující systémové změny, které umožní realizovat kvalitativní změnu v systému tvorby záloh a mobilizačního rozvinování OS ČR v rozsahu předpokládaném základními principy výstavby plně profesionálních OS ČR, spočívají zejména:

- ve zrušení základní vojenské služby při zachování branné povinnosti,
- v redukci mírové a válečné struktury OS ČR na velikost, která bude nezbytně nutná pro zajištění shora uvedeného rozsahu úkolů,
- ve změně modelu přípravy záloh, který spočívá v dobrovolném převzetí závazku působit v mobilizační záloze.

2. Všeobecná ustanovení

Základním úkolem všech součástí OS ČR trvalé zůstává i v současném bezpečnostním prostředí bojová a mobilizační pohotovost a její všeobecné

zabezpečení, včetně schopnosti součástí organizované přejít z mírového na válečný stav. Tohoto cíle se dosahuje reálným plánováním činností potřebných pro mobilizační rozvinutí, aktualizací zpracovaných plánů, procvičováním těchto činností, přípravou funkcionářů a štábů a všestranným zabezpečením mobilizace. Za mobilizační pohotovost součástí odpovídají příslušní velitelé a náčelníci (nebo funkcionáři jim naroveň postavení).

Při vyhlášení stavu ohrožení státu může prezident republiky na návrh vlády nařídit jako mimořádné opatření povolání záloh k mimořádné službě v rozsahu, který stanovuje zákon. Toto opatření prezident na návrh vlády také zrušuje. Mobilizaci OS ČR nařizuje na návrh vlády prezident republiky po vyhlášení válečného stavu. Mobilizace může být všeobecná nebo částečná.

3. Systém tvorby záloh

3.1. Odvodní povinnost a vytvoření nevycvičené zálohy

Základní principy reformy předpokládají zachovat brannou povinnost, která bude v míru spočívat v povinnosti odvodní, ve stavu ohrožení státu a za válečného stavu pak v povinnosti služební.

Zachováno bude odvodní řízení. Bude v gesci civilních správních úřadů (krajských úřadů nebo obecních úřadů obcí III. stupně). Do odvodních komisí budou delegováni zástupci vojenského orgánu [1].

Vojenské orgány budou vést evidenci odvedených osob jako evidenci nevycvičených záloh, ze kterých budou prostřednictvím rekručních středisek vybírat vhodné uchazeče o službu vojenského profesionála a uchazeče o působení v mobilizační záloze OS ČR.

Postavení obou kategorií osob a jejich vztah k OS bude upraveno smlouvou.

3.2. Mobilizační záloha

Mobilizační záloha OS ČR se bude vytvářet tak, že voják v záloze dobrovolně převezme závazek působit v této záloze po dobu stanovenou smlouvou.

Mobilizační záloha se bude členit na:

- **povinnou zálohu**, kterou budou tvořit vojenští profesionálové po ukončení jejich služby v OS ČR. Povinnost setrvat v povinné záloze po stanovenou dobu bude součástí smlouvy. Za působení v povinné záloze se nebude poskytovat odměna;
- **dobrovolnou zálohu**, kterou budou vytvářet vojáci v záloze-dobrovolníci, kteří budou pro výkon funkcí ve válečné organizační struktuře OS ČR připravováni ve zvláštním systému přípravy záloh, a vojáci v záloze, kteří budou předurčeni pro mobilizační doplnění podle jejich civilní odbornosti. Za působení v dobrovolné záloze se bude poskytovat vojákům v záloze měsíční paušální odměna;
- část mobilizační potřeby, tzn. funkce, pro jejichž výkon je plně postačující krátký, odborně nenáročný výcvik, nebude v míru předurčován. Takto nepředurčené funkce se budou plánovat výhradně u útvarů s dlouhou dobou pohotovosti. Vojáci v záloze pro tyto funkce se předurčí a připraví až v období přípravy přechodu na stav ohrožení státu, resp. válečný stav.

Povinná záloha a část dobrovolné zálohy (vojáci, kteří prošli výcvikem záloh, případně vybraní vojáci v záloze podle civilní profese) tvoří aktivní zálohu, která je zvláštní charakterem jejího využití pro doplňování OS ČR. Z této zálohy se budou přednostně doplňovat útvary s krátkou dobou pohotovosti a útvary vyčleněné do aliančního operačního uskupení. Příslušníky této zálohy lze, za zákonem stanovených podmínek, povolát k operačnímu nasazení již v míru. V případě operačního nasazení a cvičení aktivní zálohy jsou zaměstnavatelé povinni její příslušníky uvolnit ze zaměstnání.

3.3. Příprava záloh

Příprava záloh v míru se bude řešit na základě principu dobrovolnosti, a to pouze pro vojáky v záloze, u kterých se předpokládá jejich předurčení do dobrovolné zálohy.

U všech předurčených vojáků v záloze se zabezpečí základní výcvik v celkovém rozsahu tří měsíců, s výjimkou povinné zálohy.

Další příprava se pak bude řešit diferencovaně:

- vojáci v záloze předurčovaní podle jejich civilní odbornosti, která je využitelná v OS ČR, se nebudou dále cvičit;
- ostatní vojáci v záloze se budou připravovat pro výkon speciálních funkcí v OS ČR na vojenském cvičení v délce tří týdnů;
- vojáci z mobilizační zálohy, u kterých nastane potřeba obnovit výcvik nebo přecvičení, se budou připravovat na vojenských cvičeních, zpravidla v délce jednoho týdne.

4. Zásady mobilizace ozbrojených sil

4.1. Vyrozumění o mobilizaci a její řízení

Vyrozumění vojsk o mobilizaci a její řízení se bude provádět po linii velitelské podřízenosti. Vzhledem k povaze následných opatření a nezbytných součinnostních vazeb je nutné zajistit zdvojené vyrozumění dvěma nezávislými a systémově odlišnými způsoby.

Vyrozumění občanské veřejnosti se bude i nadále realizovat:

- mobilizační vyhláškou;
- mobilizační výzvou, kterou budou vysílat hromadné sdělovací prostředky.

4.2. Doplňování útvarů mobilizačními zálohami a věcnými prostředky

Mobilizační doplňování se bude řešit přednostně teritoriálně. Jednotlivé útvary, bez rozdílu jejich organizačního stupně, budou uplatňovat požadavky na mobilizační doplnění osobami i věcnými prostředky u teritoriálně příslušného krajského vojenského velitelství (dále jen KVV). V případě doplnění osobami budou KVV zabezpečovat přímo i pokrytí požadavků na doplnění. Prostřednictvím nadřízeného stupně velení budou KVV řešit pouze pokrytí potřeby u nedostatkových odborností.

Požadavky útvarů na mobilizační doplnění útvarů věcnými prostředky uplatní KVV souhrnně za všechny příslušné útvary u krajského úřadu.

Krajský úřad rozhodne o pokrytí požadavků a vyzoomí právnické (fyzické) osoby, od kterých věcné prostředky předurčí, o jejich povinnosti tyto věcné prostředky v případě doplňování OS na válečné počty dodat. Útvary budou o pokrytí jejich požadavků informovány cestou KVV [2].

4.3. Povolávání a dodání mobilizačních záloh a věcných prostředků

Doplňování OS ČR na válečné počty se bude řešit ve dvou režimech:

- v míru se budou v případě potřeby doplňovat vybrané (zpravidla vyčleněné) útvary na válečné počty výlučně z aktivní zálohy;
- při uvádění do stavu ohrožení státu a do válečného stavu se budou útvary doplňovat dle předurčení, bez přihlídnutí k členění zálohy.

Uvědomování záloh se bude provádět kombinovaně:

- u útvarů s krátkou dobou pohotovosti (zpravidla vyčlenovaných) přednostně vlastními silami útvaru (zpravidla se bude jednat o velmi malé doplňky), pouze v případě záloh předurčených exteritoriálně se bude provádět prostřednictvím KVV;
- u útvarů s dlouhou dobou pohotovosti přednostně prostřednictvím KVV.

Uvědomovat právnické (fyzické) osoby o povinnosti dodat věcné prostředky budou KVV.

Nástup záloh a dodání věcných prostředků k vojenským útvarům se bude realizovat přímo.

5. Kalkulace ekonomické náročnosti tvorby záloh

Porovnat ekonomickou náročnost tvorby záloh a vytváření potřebné mobilizační zálohy v natolik rozdílných prostředích, jaké představují současný a navrhovaný systém, je obtížné vzhledem ke kvalitativní rozdílnosti většiny ukazatelů. S přijatelnou přesností lze vyjádřit výši potřebných nákladů na tvorbu zálohy a její výcvik v profesionální armádě.

5.1. Výchozí kalkulační údaje

- kalkulované agregované osobní náklady na vojáka základní služby za rok (služné, výstroj, ubytování apod.) 110 000 Kč
- potřeba mobilizačního doplnění profesionální AČR (0,8-násobek mírových počtů)
 - kalkulované mírové počty vojáků 35 000
 - mobilizační potřeba 28 000
- kalkulovaná měsíční odměna pro dobrovolné zálohy (DZ) 500 Kč
- průměrná mzda vojáků v záloze pro kalkulaci refundace 14 000 Kč

5.2. Náklady na tvorbu a výcvik záloh v profesionální armádě

➤ základní výcvik DZ v délce 3 měsíců	194 000 000 Kč
➤ speciální výcvik DZ v délce 3 týdnů	42 000 000 Kč
➤ příspěvek DZ	84 000 000 Kč
náklady na tvorbu zálohy	320 000 000 Kč
➤ roční náklady na obnovu výcviku	16 000 000 Kč
Celkové náklady na tvorbu a výcvik zálohy	336 000 000 Kč

6. Závěr

Předložené principy zabezpečují funkčnost systému mobilizace OS ČR za předpokladu splnění podmínek, které jsou uvedeny v Analýze a v základních principech výstavby profesionální AČR.

Navrhované řešení předpokládá, že v případě ohrožení bezpečnosti státu v rozsahu, který by přesahoval možnosti mobilizačně rozvinutých ozbrojených sil, by se princip dobrovolnosti opustil a v platnost by vstoupila služební povinnost.

V důsledku zrušení základní vojenské služby dojde k výraznému zjednodušení správních úkonů spojených s výkonem branné povinnosti (náhradní služba, odklady služby apod.). Současně se výrazně sníží objem úkolů, které plynou ze zabezpečení mobilizace a dojde k jejímu zjednodušení. To umožní zrušit bez náhrady územní vojenské správy a jejich zbytkové povinnosti převezmou krajská vojenská velitelství.

Realizace navrhovaných opatření je, stejně jako realizace principů reformy OS ČR, podmíněna změnami v současné právní úpravě branné povinnosti.

Poznámky:

- [1] Vojenskými orgány se rozumí krajská vojenská velitelství, která připravovaná reforma předpokládá vytvořit ve všech 14 krajích ČR.
- [2] Schéma uplatnění požadavků útvarů na doplnění, jejich pokrytí, uvědomění záloh a nástupu k útvarům je uvedeno na <http://www.army.cz/reforma/docs/p18.htm>.

Význam civilní kontroly armády

(Její historie a budoucnost)

Vztahy mezi armádou a společností mají svou počínající historii v dávnověku. Mnohdy vrcholily i ve vážných konfliktech. Příkladem mohou být boje mezi civilní a vojenskou mocí ve staré Číně, v Římě a v Egyptě. Politickým, právním, sociálním a vojenským problémem se stávají v novověku, vznikem rozdílných forem vlády, jako je občanská společnost na jedné straně a totalitní režimy na druhé. U nás se pozornost k tomuto problému v poslední době soustřeďuje zvláště proto, že civilní řízení zatím nedosahuje potřebnou kvalitu, dokonce se hovoří a píše o selhání demokratického civilního řízení a kontroly armády.

* * *

Samuel P. Huntington ve své práci *The Soldier and the State* uvádí, že podstata vztahů mezi společností a armádou spočívá vždy v mocenské a v ideologické oblasti, tj. jaký je podíl vojáků na politické moci ve státě a jak se slučuje vojenská etika s politikou a ideologií státu. Tak mohou existovat protimilitaristické (např. ve Spojených státech od občanské do druhé světové války) až promilitaristické režimy (např. Prusko a Německo za Bismarcka a Moltkeho v druhé polovině 19. století, i když ti už si byli vědomi potřeby oddělit politické rozhodování od vojenského). Závisí to na charakteru převládající ideologie, úrovni vojenské a politické moci a úrovni vojenského profesionalismu. Německo se v tu dobu vyznačovalo militaristickou ideologií, vysokou účastí vojáků na moci a vysokou mírou vojenského profesionalismu. Ve Spojených státech byla tehdy zjevná antimilitaristická ideologie, vojáci se nepodíleli na moci a byli především vojenskými profesionály.

Pro demokratickou společnost se stává ideálem minimalizace podílu vojáků na moci. K tomu je nutná subjektivní a objektivní kontrola armády. První spočívá především v sociální struktuře armády a v dodržování občanských práv v ní, druhá v depolitizaci armády. V každém případě by armáda měla být vzdálena mocenským zápasům a podřízena legitimní moci ve státě. Přebírá-li v demokratické společnosti odpovědnost za strategická rozhodnutí stát a jeho orgány, tj. prezident, parlament, vláda a soudy, pak armáda přebírá odpovědnost jen za míru jejich splnění, ne za objektivní správnost. Nemůže být proto brána k odpovědnosti např. za to, že se nebránila zahraničnímu vpádu či okupaci, když politické orgány rozhodly jinak.

Daleko složitější je problém, **jak dalece se mají vojenští profesionálové a teoretici angažovat před přijetím strategických rozhodnutí.** Je to spíše etická otázka a problém mravního vědomí profesionála obecně upozornit na zcestnost určitých věcných rozhodnutí, resp. přijetí rozhodnutí lepších.

Postavení vojáků

Práce Ústavu obranných studií „Armáda v občanské společnosti“ uvádí, že voják vystupuje vůči státu v trojí funkci:

a) Jako zplnomocněnec předkládá požadavky na zajištění vojenské bezpečnosti státu a průběžně informuje státní představitele o tom, co považuje za minimální úroveň vojenské bezpečnosti s ohledem na vojenský potenciál jiných států.

b) Jako poradce analyzuje alternativy působení státu a informuje o možných důsledcích z vojenského hlediska. Nesmí však rozhodovat o tom, která z probíraných variant je pro představitele státu nejvhodnější.

c) Ve funkci výkoně realizuje rozhodnutí představitelů států týkající se vojenské bezpečnosti, a to i tehdy, jsou-li taková rozhodnutí v rozporu s jeho vlastním hodnocením situace. Státní činitelé stanoví úkol a vydělují zdroje nezbytné k jeho splnění. Voják potom sám rozhoduje, jak tento úkol splní sám nejlépe. V tom spočívá význam strategie ve vztahu k politice.

K tomu jen dvě poznámky:

1. Vojáci mají tendenci bezpečnostní ohrožení a z nich vyplývající rizika zveličovat a v souladu s tím i klást vyšší požadavky na rozpočet. Podle nich je lepší situaci dramatizovat, než ji osudově podcenit. Je tomu proto, že v jejich analýzách převládají vojenské aspekty nad primárně politickými. Jsou však střízliví pokud jde o vojenské aktivity a vyhlašování války.

2. Vojáci se nesmějí vzdát práva upozornit na klady a problémy variant rozhodnutí. Je však třeba co nejpresněji vymezit, o čem rozhoduje politická moc a o čem vojáci. To se zvláště týká výběru zbraňových systémů, i ty mají politické konotace. Je zřejmé, že politická rozhodnutí lze oddělit od vojenských jen těžko.

Komunikace mezi představiteli politické moci a vojáky by také neměla vést k vytváření stranických pozic v armádě, ta by měla být stranicky depolitizována. Jinak není možno civilní řízení a kontrolu armády zajistit. Pro oblast bezpečnosti v nejširším slova smyslu **a pro rozvoj ozbrojených sil a armády je proto nutné tvořit takovou státní politiku, na které se shodnou jak vládnoucí politické strany, tak státotvorné strany opoziční.** Tento problém je tak vážný, že je stále podrobován historické analýze. Vedou k tomu negativní zkušenosti z přechodu od totalitních k demokratických společnostem ve dvacátém století a roli ozbrojených sil v nich.

Mechanismus civilního řízení

K řízení a kontrole armády musí být proto vytvořen účinný mechanismus, zahrnující politické, ekonomické, řídicí, organizační, sociální, právní, mravní aj. metody znemožňující zneužití armády jak parciálními politickými silami, tak samotnými vojáky. Základními kroky k tomuto mechanismu jsou systémově budovaná legislativa, analytická a axiologická činnost při posuzování bezpečnostních ohrožení a z nich vyplývajících rizik, které vyúsťují v tvorbu bezpečnostní a vojenské strategie a odpovídajícího vojenského rozpočtu. Na konci tohoto snažení je pak vědomí vojáků, že jsou plně pod kontrolou občanské společnosti a mohou jednat pouze na základě rozhodnutí svobodně zvolené reprezentace občanů.

To je i důvod, proč na rozhodujících místech ve vedení rezortu obrany mají být civilisté. V přechodném období postkomunistických zemí to není možné bez určitých

kompromisů. Bud' se tyto funkce hned zpočátku obsadí civilisty a bude tím sice zajištěna civilní kontrola armády, ale málo kvalifikovaný výkon funkcí ministerstva. Nebo se využijí v rezortu obrany vojenští profesionálové, kvalita rozhodovacích procesů se zvýší, ale nemusí být dostatečně eliminováno nebezpečí zneužití armády. Jistou třetí cestou, využitou např. v Československu, resp. v České republice a ve Slovenské republice, a v pobaltských státech, je využít vojáků, kteří v kritických letech byli pro politickou nespolehlivost z armád totalitních států propuštěni, nebo i vojáků z povolání uvedených států, kteří sloužili v emigraci v ozbrojených silách demokratických zemí.

V každém případě by však měli být okamžitě a dlouhodobě na civilní profesionální kariéru v rezortu obrany připravováni civilní správní úředníci. To postupně vede k větší otevřenosti armády, lepší informovanosti občanské veřejnosti o vojenské problematice, ke zvýšení důvěry v armádu, které se tak zmenšuje prostor pro samostatné mocenské rozhodování.

Specifičnost vojenského povolání, a hlavně jeho spojení s využíváním nejúčinnějších mocenských nástrojů je přímo dělbou práce a odpovědnosti předurčeno k hluboké kontrole, a to celé občanské společnosti. V opačném případě hrozí **nebezpečí spojení politického a vojenského rozhodování**, jaké v dřívější historii reprezentovali Napoleon a Bismarck a v nejnovějším pak Stalin, Tito, Kim Ir Sen, Mao Ce-tung či Hitler, Franco a Mussolini, i když výsledky tohoto spojení mohou být rozdílné. Konečně by o tom mohla svědčit analýza činnosti a rozhodování Winstona Churchilla za druhé světové války.

Politické a strategicko-vojenské rozhodování se tedy dá těžko oddělovat, spíše jde o jeho kvalitu. Za hlubší analýzu by proto stála kvalita rozhodovacích procesů za druhé světové války v Sovětském svazu, a to zvláště pokud jde o konflikty mezi maršálem Žukovem, jako představitelem vojenské strategie, a Stalinem, který v sobě spojoval moc politickou i s vojenskými ambicemi.

Vztah mezi armádou a společností

Vztah mezi armádou a společností reprezentovanou státem je determinován a charakterizován v nejobecnější rovině především bezpečnostními ohroženími a z nich vyplývajících riziky, tedy pravděpodobností ozbrojeného konfliktu a války. Stanovit stupeň bezpečnostních ohrožení patří mezi primární úkoly státu a jeho politické reprezentace. Právem občanské společnosti a civilní veřejnosti je být o těchto skutečnostech pravdivě informován. Je tomu tak mj. proto, že existence armády a její činnosti je dána základními legislativními dokumenty státu a jeho občané jako daňoví poplatníci na vojenský rozpočet přispívají.

Na základě historických zkušeností s armádou jako mocenským nástrojem se v demokratických společnostech postupně zrodil, vytvářel, prosazoval a uplatňoval princip demokratického řízení a kontroly armády. V pozadí této potřeby byly i psychické faktory: na jedné straně nedůvěra až nenávisť k ozbrojeným silám, a na druhé strach z nich. Stačí jen konstatovat, že za dobu lidských dějin bylo vyvoláno kolem patnácti až dvaceti tisíc válek a mocenských střetnutí.

Armády hrály i vážnou vnitropolitickou roli - bylo provedeno několik tisíc vojenských pučů a převratů, kterým se nevyhnulo ani toto století a současnost. Přitom za

existujících historických podmínek byla, je a určitě po jistou dobu bude existence armád neodmyslitelná. V tom také spočívá oprávnění a potřeba civilního řízení a kontroly armády.

V současném složitém a konfliktním světě má civilní řízení a kontrola armády klíčový význam. Je signifikantním znakem demokratického státu. Tím významnější se stává její budování v post-totalitních státech, eminentně v bývalých členských státech Varšavské smlouvy, v nichž se teprve vytvářejí základy demokratického státu. A to ve velmi složitých podmínkách, zvláště na území bývalého Sovětského svazu. Podobná situace je i na území bývalé Jugoslávie, která nebyla součástí Varšavské smlouvy.

Nástrojem k těmto podstatným mocenským změnám uvnitř bývalých post-komunistických zemí byla a je **transformace těchto armád na demokratických základech s potřebnou mírou participace.**

Základním smyslem a funkcí civilní kontroly armády v takových podmínkách je, aby ozbrojené síly sloužily obraně suverenity samostatného státu a nebyly zneužity pro individuální a skupinové mocenské cíle. Jde přitom o reciproční vztah. Civilní kontrola armády musí na jedné straně obsahovat civilní řízení příslušnými státními orgány a kontrolu jejich rozhodnutí. Na druhé straně také závisí na postojích příslušníků armády k civilnímu řízení a kontrole, a to zvláště nejvyšších vojenských činitelů. Bez této reciprocity je účinnost civilní kontroly armády nemyslitelná.

Naše předpoklady pro civilní řízení

Československo respektive Česká republika jako jeden z následnických států mělo výhodnější podmínky pro efektivní demokratické řízení a kontrolu armády i jako předpoklad vstupu do NATO, a to především z těchto čtyř základních důvodů:

① Československo bylo mezi světovými válkami velmi vyspělou demokratickou zemí, s pevně vybudovanými demokratickými mechanismy, které neexistovaly v žádné později komunistické a postkomunistické zemi. I když to neznamená, že Československo nemělo vážné problémy, naopak, mělo jich mnoho, zvláště sociálních, náboženských, ale především národnostních, které vyvrcholily vytvořením páté kolony z německé menšiny a pozdějším osamostatněním Slovenska. V tu dobu bylo Československo obklopeno převážně zeměmi s totalitními systémy. Nejen v třicátých letech hitlerovským Německem, ale i obsazeným Rakouskem, beckovským Polskem, horthyovským Maďarskem a monarchistickým Rumunskem, i když s touto poslední zemí a s Jugoslávií vytvořilo Československo spojenecký svazek, tzv. Malou dohodu.

② Meziválečné demokratické tradice a jejich jisté pokračování po druhé světové válce (1945-48) určitým latentním způsobem přetrvávaly i ve vědomí části příslušníků vojska v Československé lidové armádě, což se projevilo zvláště v událostech roku 1968 a v reakcích na listopadové události roku 1989. Je zřejmé, že rysy určitého národa se vytvářejí po staletí a stejně tak se dlouhou dobu v jeho vědomí uchovávají, i když v jednotlivých sociálních, profesních, politických aj. skupinách nestejnou měrou. Nemohlo to zůstat bez vlivu i na sociálně profesní skupinu vojáků z povolání, kteří nejen nikdy nežili posádkovým či kasárenským způsobem, ale byli stále v kontaktu se širokými vrstvami občanů a neustále obnovovanými kohortami mladých mužů - vojáků základní služby. Ti vnášeli do armády jak existující aktuální sociální klima, tak byli svým způsobem jistou sociální kontrolou armády. Všechny tyto souvislosti vedly k tomu, že vojáci z povolání se poměrně i rychle zbavili závislosti na stranických strukturách a stále silněji pokládají stát za základní jednotku politické organizace, které se podřizují. Proto je jim také proti mysli vyhovovat parciálním stranickým zájmům, ať již jakýmkoli. Staví se proti vnášení stranických konfliktů do armády, i když je

vnějšně nijak silně neprezentují. Ačkoli v jejich vědomí stále převažuje pocit silnějšího bezpečnostního ohrožení, než je tomu v celku populace, přesto ani to příliš veřejně nemanifestují. Spíše jen interně upozorňují, že přílišné zásahy do struktury armády, zvláště do personálního složení, lze jen dlouhodobě napravovat.

③ Po listopadu 1989 se opět část příslušníků armády, především reaktivovaných, tedy propuštěných po srpnu 1968, velmi vstřícně postavila nutnosti civilní kontroly armády, dokonce mnohé kroky iniciovala. Existence vojenské složky Obrody, tzv. Vojenská obroda, byla také bezprostředně po listopadu 1989, spolu s vojenskou komisí koordinačního centra občanského fóra, nejsilnější organizací, bezprostředně ovlivňující činnost armády. Jen vnitřní nesourodost tzv. Vojenské obrody, odrážející celkové politické spektrum společnosti, zabránila tomu, aby obsadila rozhodující posty ministerstva obrany i generálního štábu. Zčásti se to sice stalo, ale vliv této polovojenské organizace trval jen do rozpadu Československé republiky na dva samostatné státy.

④ Ve srovnání s jinými postkomunistickými zeměmi se v Československu, zvláště v samotné armádě, projevila snaha rozpracovat problematiku demokratické kontroly armády i teoreticky, a to i v širších souvislostech vztahu armády a společnosti v demokratickém státě, zvláště při řešení tak naléhavých otázek jako je profesionalizace, humanizace a demokratizace sociálních vztahů mezi vojáky. Dělo se tak zejména na úseku sociálního řízení armády a ve Vojenském ústavu sociálních výzkumů. V nové Armádě České republiky byly tyto složky zrušeny, v rozpracovávání problematiky civilního řízení a kontroly armády se dále nepokračovalo, a to ani v jiných organizacích a institucích.

Proto ani v hromadných sdělovacích prostředcích nebyla tato problematika příliš frekventovaná. V současné době se rozpracování této problematiky proto znovu stává naléhavou potřebou i reálnou náplní práce.

Vývoj civilního řízení armády

Jaromír Cvrček v práci „Vzájemné vztahy společnosti a armády“ vymezuje obsah civilní kontroly armády ve formě čtyř otázek:

- ☐ Jak zabezpečit, aby armáda neurčovala cíle a směr politiky ve společnosti, ale naopak se společenským cílům podřizovala?
- ☐ Jak zabezpečit, aby organizace, výstavba a veškerá činnost armády byly podřízeny národním a státním zájmům dané společnosti?
- ☐ Jakým způsobem propojit společnost a armádu takovými vztahy, aby byla armáda nedílnou součástí společnosti, optimálně zajišťovala její bezpečnost a chovala se funkčně a efektivně?
- ☐ Jak ochránit armádu před nekvalifikovaným civilním vměšováním a zabránit jejímu zneužívání ve prospěch mimostátních, neústavních a parciálních zájmů?

Obsah a formy kontroly armády se s dalším vývojem společnosti mění. Na základě více než dvanáctiletých zkušeností však lze již nyní na tyto otázky odpovědět, i když mají zatím charakter hypotéz:

a) Od listopadu 1989 jak československá armáda, tak Armáda České republiky i její jednotliví příslušníci se nepokusili určovat cíle a směr politiky ve společnosti, a to ani v oblasti bezpečnostní a vojenské politiky. Vojáci se plně podřizovali společenským cílům, které jim byly uloženy. Jejich loajalita vedla až k pasivitě a poslušnosti, což společnosti a její armádě spíše uškodilo, než prospělo. Na tvorbě doktrinárních, strategických a koncepčních otázek se vojáci stále více podíleli jen z iniciativy laického a poloprofesionálního řízení státu, rezortu obrany a armády, i když jistě

do zpracovávaných dokumentů promítli nejen své profesionální znalosti, ale i sociální a možná i politické zájmy. Příčinou ani tak nebyla snaha nezkomplikovat další demokratický vývoj jako spíše setrvat nadále v ozbrojených silách. Personálně to bylo determinováno faktem, že po první fázi odchodů, kdy odešli zkompromitovaní a nechtějící sloužit, se rozhodli většinou dobrovolně odejít ti, kdo nechtěli dále snášet sociální nejistoty i degradující jednání s nimi, a cítili se natolik kvalifikovaní, že věřili ve své uplatnění v občanském životě - tj. odešli především ti s vyššími výkonovými standardy. To objektivně muselo vést k tomu, že prostředky vynakládané na armádu byly zhodnocovány méně efektivně. Na druhé straně je stejně objektivně nutno přiznat, že intelektuální potenciál propuštěných vojáků z povolání byl zhodnocen na civilních pracovištích. Škodu v této fázi tedy neutrpěla ani tak společnost jako armáda. Znovuobnovení a zvýšení intelektuálního potenciálu armády bude hradit občanská společnost ze svých daní a ve vědomí propuštěných vojáků zůstane pocit krivdy, a to i u těch, kteří se úspěšně prosadili v občanském životě.

b) Problém jak zabezpečit, aby organizace, výstavba a v činnost armády byly podřízeny národním a státním zájmům se stal náplní činnosti státních orgánů od počátku. Rozhodující bylo přijetí obranné doktríny a vystoupení z Varšavského paktu, resp. jeho zrušení. To umožnilo transformovat útočné koncipovanou armádu v armádu obrannou. Realizace nové vojenské doktríny vedla k reorganizaci a redislokaci, při nichž byly jednotky rovnoměrně rozmístěny po celém území státu, protože v tu dobu a až doposud nebyl identifikován žádný konkrétní nepřítel, neexistovalo žádné konkrétní bezpečnostní ohrožení. Při těchto organizačních krocích byly zároveň plněny podmínky vídeňských dohod o snižování počtu vojsk a zbraňových systémů, kdy jsme šli v některých případech i pod tyto počty. Z tohoto hlediska se podařilo záměry v rámci federální československé armády splnit. Stejně tak byly dobře zpracovány i záměry výstavby Armády České republiky po jejím zrodu 1. ledna 1993. Byly promítnuty do dvou základních dokumentů: Vojenské strategie České republiky a Koncepce rozvoje armády do roku 1996. Realizace těchto dokumentů však v dalším průběhu narazila na finanční těžkosti, státní orgány nebyly ochotny poskytnout potřebný vojenský rozpočet, aby adekvátní vojenská organizace mohla fungovat. To postavilo stát, jeho orgány, a zvláště rezort obrany před potřebu nové koncepce.

c) Ještě daleko složitějším se ukázal úkol, jakým způsobem propojit společnost a armádu takovými vztahy, aby byla armáda nedílnou součástí společnosti, zajišťovala její bezpečnost a přitom se chovala funkčně a efektivně. V rámci federální československé armády se to částečně dařilo plnit, a to díky jisté míře participačních prvků v rozhodovacích procesech v době ministra Luboše Dobrovského. Po zrodu Armády České republiky, kdy se ministrem obrany stal Antonín Baudyš, toto úsilí bylo do značné míry narušeno, a to zvláště poté, kdy vojáky z povolání označil za velezrádce a vlastizrádce. Postupně to vedlo nejen ke snížení důvěry v armádu, kterou nezlepšil ani nový ministr obrany Vilém Holáň i další následující ministři obrany, ale i k zastavení procesu další integrace armády do společnosti, jak je to charakteristické pro vyspělé demokratické země. Tato situace je zvláště tristní ve srovnání se sousedními státy tzv. visegrádské čtyřky, kde si armáda nejen zachovala, ale i zvýšila svou prestiž, autoritu i důvěru, zvláště v Polsku a na Slovensku. Mj. tomu bylo proto, že personální změny v armádě tu byly provedeny daleko funkčněji než v České republice.

d) Posledním strategickým problémem civilního řízení a kontroly armády je, jak ochránit armádu před nekvalifikovaným civilním vměšováním a zabránit jejímu zneužívání ve prospěch mimostátních, neústavních a parciálních zájmů. Lze konstatovat, že zatím není důvod někoho obviňovat, že se nekvalifikovaně vměšuje do problematiky obrany, spíše převažuje nezáměr o armádu, a to jak státních orgánů, tak politických stran. Za jisté vměšování by bylo možné označit nanejvýš neobjektivní a nedoložené útoky malého počtu novinářů či publicistů na armádu. Stejně tak nebylo zjištěno zneužívání armády ve prospěch mimostátních, neústavních a parciálních zájmů. Např. vyslovovaná podezření, že jsou prostředky vojenského rozpočtu a majetek armády zneužívány ve prospěch některých politických stran, nebyly nikdy doloženy. Vážnějším problémem je laické a poloprofesionální řízení a kontrola armády a skutečnost, že bezpečnostní a vojenské problémy, vyjma úsilí o vstup do NATO, jsou na okraji pozornosti.

Historičnost změny

Transformace armády představuje přechod od **totalitního modelu**, charakterizovaného vedoucí úlohou autoritativní politické strany, přísným třídně politickým výběrem vojenských profesionálů s relativně nízkým sociálním statusem a s malou úlohou vojáků základní služby a civilních zaměstnanců, **k modelu demokratickému** s výrazně odlišenou civilní a vojenskou složkou armády, v níž mají civilisté prioritu, a zajišťují, aby vojáci jako státní zaměstnanci se podřídili při zajištění obrany státním zájmům.

Ze zkoumání problému vztahu armády a společnosti v postkomunistických státech především vyplývá:

1. Nutnost zásadně změnit poslání armády, její vnější a vnitřní funkce, začít vytvářet základy státní bezpečnosti a vojenské politiky a zajistit občanskou kontrolu armády. To bylo základním úkolem celého polistopadového období. Základ k tomu dal branný zákon v březnu 1990 a zejména pak přijetí nové vojenské obranné doktríny v roce 1991. Na základě těchto dokumentů byly provedena depolitizace armády a její reorganizace a redislokace.

2. Prosadit v armádě důsledky společenských změn i výsledky vědeckotechnického rozvoje. Zatímco demokratická transformace byla životně nutná, průmět vědeckotechnického rozvoje do činnosti armády byl jen sporadický, a to jak pro nedostatek finančních prostředků ve vojenském rozpočtu, tak i pro další pokračování vojenského výzkumu.

3. Nacházet formy vzájemných vazeb a souladu mezi armádou jako institucí budovanou na hierarchické autoritě a demokraticky kontrolovanou společností, tj. zajistit účelnou a efektivní integraci armády a demokratické společnosti. K tomu byl vytvořen základ již bezprostředně po listopadu 1989. Tato koncepce byla však po zrodu Armády České republiky v roce 1993 přerušena, cílem se stalo spíše vytvořit armádu podřízenou, do značné míry se vyznačující subordinačními prvky.

Základním problémem kontrolovaného fungování armády je **demokratická kontrola armády**. Není to jen problém demokratických společností nebo dvacátého století, ale celé historie ozbrojených sil vůbec. Cílem je zamezit samostatnému politickému rozhodování vojenských elit nebo jejich nátlaku na politické instituce a subjekty, což lidstvu přineslo mnoho problémů. To ovšem neznamená, aby nebyl funkčně a optimálně využíván odborný potenciál vojenských odborníků pro tvorbu státní a vojenské politiky prostřednictvím jisté modifikované formy tzv. participativní demokracie, což byl ojedinělý pokus v rámci nedílné velitelské pravomoci v polistopadovém vývoji armády.

Historická zkoumání ukazují, že zatímco militarismus např. pruského typu se zrodil z vědomého úsilí vojáků z povolání ovlivňovat rozhodovací procesy a struktury ve státě, militarismus neanticipovaný, tj. bez explicitních cílů, pramení z nedostatku tradice a praxe civilní kontroly armády, a je tak svým způsobem důsledkem malého zájmu či selhání snahy politických představitelů podříditi si ozbrojené síly.

Pokud jde o poválečnou historii, pro postkomunistické země může být poučením zejména analýza vojenského převratu v Řecku na jedné straně, a převrat provedený

portugalským důstojnickým sborem v roce 1974, kdy přes zcela diametrálně odlišné cíle i výsledky těchto akcí, rekrutovaly se oba sbory shodně z nižších středních sociálních vrstev.

Z tohoto hlediska by pokud jde o postkomunistické státy měly být v popředí pozornosti přežívající vazby vojáků z povolání z činnosti ve Varšavské smlouvě a ze společného studia zvláště na sovětských vysokých vojenských školách. A dále pak vazby mezi dosud sloužícími vojáky z povolání a generály a důstojníky propuštěnými, především těmi, kteří slouží v soukromých bezpečnostních službách, jichž je v České republice kolem 3500.

Z určitého hlediska jde také o vazby na vojenskoprůmyslový komplex, kde je mj. také značná část vojáků z povolání na klíčových postech. Na tato nebezpečí upozorňují zvláště extrémně pravicové strany (např. Klub angažovaných nestraníků a později Demokratická unie) i někteří radikálové z ostatních stran, zvláště pravicových.

Typ civilního řízení a kontroly armády

Pro transformaci armády postkomunistické země je důležitá volba typu civilní kontroly armády. M. Janowitz rozeznává tyto:

1. Autoritativní osobní systém, typický pro národy na počátku modernizace.
2. Systém civilní masové strany, v němž je armáda vyloučena z vnitřního politického vlivu.
3. Demokratický pluralitní systém, v němž je kontrola nad armádou zajišťována soustavou pravidel a armáda je vyloučena z vlivu na politické dění.
4. Civilně vojenská koalice, v němž má armáda politický vliv a civilní vedení je jí zavázáno za možnost být u moci.
5. Systém vojenské oligarchie, kde může armáda vystupovat jako neformální i explicitní síla intervenující v soutěžení politických stran a skupin s cílem ustavit vládu s tím, že později vrátí moc civilním politickým skupinám.

Z historie Československé republiky a následně České republiky je patrné, že první typ byl pozorovatelný pokud jde o vztah politické elity k zahraničnímu legionářskému vojsku za první světové války. Byl možný díky zásluhám a charismatu prvního prezidenta T. G. Masaryka a bezkonkurenčního postavení M. R. Štefánika a E. Beneše. Druhý typ byl charakteristický pro předcházející čtyřicetiletou existenci totalitního režimu. Třetí typ převažoval mezi dvěma světovými válkami, bezprostředně po válce, byl zamýšlen v době tzv. pražského jara a je cílem dnes. Čtvrtý a pátý typ se v naší historii nikdy v explicitní podobě neobjevil, byl však pozorovatelný v jiných komunistických zemích, nemluvě již o zemích rozvojových, i když není možné ve všech fázích našeho politického života snahy podobného typu nezaznamenat.

Předpoklady efektivního civilního řízení

Z toho také vyplývají i problémy, podmiňující efektivnost civilní kontroly, jimiž především jsou:

1. Postavení armády v politickém systému a v systému státní správy. To je zatím zcela evidentně marginální, a to jak z objektivních důvodů (neexistuje bezpečnostní ohrožení), tak subjektivní (převažuje nezáměr o problematiku ozbrojených sil), i když je již patrná zvyšující se úloha obrany a bezpečnosti.

2. Integrace armády do sociálního, kulturního, ekonomického aj. systému země. Stav souvisí s marginálním řešením bezpečnostních a vojenských otázek, a proto jsou tyto snahy ještě na pouhém počátku.

3. Kultivace vzájemného vztahu občanů a armády. Tato potřeba je podmíněna historicky i aktuálně se vytvořivším vztahem občanů k armádě.

Zkoumání těchto problémových okruhů mělo být v popředí i teoretického a empirického výzkumu v armádě. Bohužel, po zrodu Armády České republiky na začátku roku 1993 byla vážně narušena základna vojenského výzkumu, a proto v této oblasti zůstalo v podstatě jen u záměru, který je nanejvýš pokrýván publicisticky, tj. intuitivně empiricky. Některé problémy řešili bývalí vojáci z povolání, kteří pracující v civilních institucích (např. v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze či na katedře veřejné politiky Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity). Tyto aktivity jsou podnětné nejen proto, že je tato problematika dále zkoumána a zpracovávána, ale že se přeneslo těžiště mimo armádu, což je pro objektivnost výzkumné práce nanejvýš optimální.

Závěrem

Cílem demokratické kontroly armády v postkomunistických zemích bylo zajistit počáteční neutralitu armády v mocenském politickém zápase, následně její loajalitu, aby se cílově stala garantem demokratického rozvoje těchto zemí a zárukou jejich stabilizace, dokázala se integrovat jako specifická organizace do občanské společnosti.

Vážnou nevýhodou nastartování civilní kontroly Armády České republiky ovšem bylo, že nově se vytvářející vláda České republiky neměla ve svém programu nic, co by se týkalo armády, armáda v tu dobu byla federální a její rozdělení na dvě samostatné armády dvou nově vzniklých suverénních států řídila federální vláda. Ani po zrodu nového českého státu a Armády České republiky se vláda k této problematice nevrátila, dokonce se ani příliš neřídila obsahem programů politickým stran tvořících vládnoucí koalici.

Skutečný obsah civilního řízení kontroly armády byl v praxi České republiky paradoxně poznamenán redukcí výkladem anglického slova „controll“ na jeho parciální část, tj. kontrolu, bez ohledu, že znamená řízení v širším slova smyslu. To se projevilo jak v existenci orgánů civilního řízení a kontroly armády, tak i v obsahu.

Základním problémem civilního řízení a kontroly armády pak bylo, že ve srovnání se situací ve federální České a slovenské federativní republice nebyl dlouho obnoven nebo zřízen orgán typu Rady obrany státu, který by analyzoval, projednával a schvaloval (či doporučoval) základní strategické problémy obrany a armády. Chybou bylo spojení branné a bezpečnostní problematiky do jednoho výboru v Parlamentu České republiky, kdy pro prioritu bezpečnostních otázek nebyly branné problémy projednávány na stejné úrovni.

Systém civilního řízení a kontroly armády v České republice se dosud tvoří, a bude muset být posilován při postupné profesionalizaci AČR. Ve srovnání s vyspělými

demokratickými zeměmi je v začátcích, v porovnání s postkomunistickými zeměmi bylo však jistých úspěchů dosaženo - armáda se po své neutralitě v listopadových událostech roku 1989 stala loajální součástí státu a nebyl nikdy důvod tuto loajalitu zpochybnit.

Armáda také všechny úkoly, které jí byly uloženy, bezesbýtku splnila, zvláště pokud jde o reorganizaci, redislakaci a především rozdělení československé armády na dvě samostatné armády.

Literatura:

- Anger, J.: K postavení armády v pluralitním politickém systému předválečného Československa. Historie a vojenství 1/90, s. 84.
- Berek, L., Vojnits, P.: Úvahy o praktickém uskutečňování otázek nové vojenské politiky Maďarska. VR 9/92, s. 5.
- Cvrček, J.: Profesionální armáda, profesionalizace a vojenský profesionál. A-revue 9/90.
- Cvrček, J.: Vzájemné vztahy společnosti a armády. (Teoreticko-empirická studie.) SSŘ FMO, Praha 1992.
- Danicz, Š.: Parlamentní zmocněnec ozbrojených sil SRN. VR 6/94, s. 86.
- Domaňský, J.: K některým problémům demokratizace v armádě. A-revue 3/91.
- Eichler, J.: Bezpečnostní politika českého státu. VR, mimořádné číslo, 1992, s. 16.
- Huntington, S. P.: The Soldier and the State. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1957.
- Janda, J.: K základním funkcím a cílům rezortu obrany a projektování jeho systému organizace a řízení. VR, mimořádné číslo, 1992, s. 4.
- Jandáček, P.: Koncepce výstavby armády do roku 1996. VR 5/93, s. 3.
- Janowitz, M.: The Professional Soldier, a Social and Political Portrait. Glencoe 1960.
- Jégli, P.: Parlamentní kontrola ozbrojených sil v ČSFR a v ČR. VR 10/93, s. 3.
- Jícha, K.: Překoná AČR zátěže a pozůstatky minulosti? VR 8/93, s. 17.
- Kozler, L.: Hlavní funkce rezortu obrany. VR 4/93, s. 43.
- Kučera, P.: Politické zneužívání armády. A-revue 5/90.
- Moscos, Ch. C.: Soldiers and Sociology. US Army Research Institute. Evanston, Illinois 1988.
- Niklas, E.: Armáda a politická moc. Impuls, Praha 1993.
- Pezl, K.: Bezpečnost ČSFR a vojenská doktrína. Mezinárodní politika 12/91.
- Purkrábek, M.: Civilizační vývoj a armáda v podmínkách „bezválečné společnosti“. Praha 1992.
- Purkrábek, M.: Přejchod Československé armády od totalitního systému k pluralitní demokracii. Praha 1991.
- Purkrábek, M.: K vzájemnému působení občanské veřejnosti a ČSA po listopadu 1989. Praha 1990.
- Purkrábek, M.: Sociální problémy a bariéry profesionalizace armády v období transformace z totalitní do demokratické společnosti. MNO/SHV. Praha 1991.
- Purkrábek, M.: Sociální důvody a dimenze profesionalizace Československé armády. MO/SHV. Praha 1992.
- Purkrábek, M.: Od aparátokratického byrokratizmu k demokratické samosprávné participaci. Praha 1990.

- **Purkrábek, M., Rašek, A.:** K politické, sociální a vojenské rekonstrukci armády v demokratické revoluci (1989-1990). MNO/SHV Praha 1990.
- **Rašek, A.:** K obsahu a systému civilní kontroly nad armádou. Sociológia 24/92, č. 3.
- **Rašek, A.:** K občanské kontrole armády. Výběr statí pro výchovu, vzdělávání a rekvalifikaci. Praha únor 1992.
- **Rašek, A.:** Kontrola společnosti nad armádou. Vojenský profesionál 5/92.
- **Armáda České republiky a hlavní směry její výstavby.** Institut pro strategická studia Praha, únor 1993.
- **Bezpečnostní politika státu a vojenská doktrína České republiky.** Institut pro strategická studia Praha, březen 1993.
- **Koncepce a organizační struktura úseku Ministerstva obrany České republiky pro vojenskou politiku a strategické řízení obrany státu.** Ministerstvo obrany České republiky. Praha 1992.
- **První výročí zahájení transformace AČR.** Informace z tiskové besedy MO ČR. Červen 1994.
- **Stav přípravy zásadní reformy ČSA.** Informační zpráva pro členy branných a bezpečnostních výborů FS ČSFR. Praha, září 1990.
- **Systém obrany České republiky a jeho tvorba.** Institut pro strategická studia Praha, únor 1993.
- **Tvorba komplexní koncepce bezpečnostní politiky a vojenské doktríny České republiky.** Varianta I. Praha duben 1993.

Černý, ČT:

Já bych měl otázku na pana prezidenta, jaký má profesionální armáda význam pro společnost.

Václav Havel, prezident ČR:

Já se domnívám, že to souvisí mimo jiné s celkovým civilizačním vývojem. Ta armáda založená na základní vojenské službě se opravdu brzy začne prodrazžovat a stane se takovým drahým luxusem. Já se domnívám, že tam hraje stále větší roli odbornost, a že je vlastně nepraktické učit stále znovu a znovu někoho něčemu, co může jiný kontinuálně vykonávat. Těch důvodů je víc. Souvisí i s jinou celkovou situací světa. Souvisí s novou bezpečnostní situací. Ale snad bych mohl alespoň upozornit na jednu věc. Tu a tam se zaměňuje branná povinnost s povinnou základní vojenskou službou. To jsou dvě různé věci. Já osobně tomu rozumím tak, že v určitém věku každý občan se podrobí odvodu u civilní instituce, bude zaregistrován, bude zjištěno, jestli je zdravotně, psychologicky a jinak disponován k vojenské službě, a potom mu může být nabídnuta smlouva buďto na službu v profesionální armádě, nebo smlouva na to, aby tvořil zálohu. Zálohu, která v jakýchsi situacích může být povolána do služby. Tak já tomu alespoň rozumím a ten systém mi připadá jako velmi dobrý, protože neruší úplně definitivně ten vztah mezi občanem a obranou země, ale zároveň ruší základní vojenskou službu, které se podrobují tisíce mladých lidí a čím dál tím víc se nad tím vznáší otazník, zda to má smysl. Mnohé armády už na tento systém přešly a osvědčilo se to.

*Tisková konference po jednání vlády o reformě Armády České republiky
Praha 29. 8. 2001*

Moderní účtování nákladů v Armádě ČR

Motto: *Finanční situace je kritická. Každý náčelník sekce GŠ AČR a velitel operačního stupně je zodpovědný za výstavbu a výcvik svých vojsk. Těto povinnosti jej nezabavuje ani fakt, že bezprostředně nerozhoduje o všech potřebných finančních prostředcích*

generálporučík Ing. Jiří Šedivý, náčelník generálního štábu AČR:
Směrnice NGŠ AČR pro přípravu vojsk AČR ve výcvikovém roce 2001

Z hlediska ekonomické teorie jsou vždy zdroje omezeny jak v kratším, tak v delším časovém horizontu. Nacházíme se v období napjatosti státních financí a k tomu je nutno připočítat nerovnováhu veřejných financí. Příjmy získané od občanů z daní a dávek se nedají v dohledné době zvyšovat. Zadluženost státu je velmi vysoká. Změna důchodového systému, s níž se počítá v blízké budoucnosti, zatíží finance na přechodnou dobu ještě více. Příjmy státu budou potřebné ke krytí sociálních záležitostí.

Co z tohoto úvodu vyplývá? Jak se stávajícími finančními prostředky, které jsou přidělovány na obranu, zabezpečit kvalitní výcvik a chod budoucí profesionální armády? S přidělenými prostředky lze hospodařit přísnou centralizací vrcholového orgánu, ale také decentralizací finančních prostředků na nižší stupně s přísnou kontrolou čerpání prostředků přes plnění úkolů výcvikového roku. Musíme se zabývat efektivností neboli stanovením jakéhosi kritéria správného využívání zdrojů. „Efektivnost je takové použití ekonomických zdrojů, které přináší maximální úroveň uspokojení, dosažitelnou při daných vstupech a technologiích“ [1].

Dále je nutno se zabývat hospodárností, kdy jde o „dosažení cíle při vynaložení nejnižších nutných vstupů“, a jako poslední účinnost - je určována na základě kvality nebo hodnoty dosažené výstupy [2]. Obecně se předpokládá, že při tomto komplexním sledování nákladů můžeme hovořit o **ekonomickém chování v podmínkách armády**. K tomu je třeba aplikovat podnikohospodářská kritéria v ozbrojených silách.

Současná situace je velmi složitá jak vyplývá z následujícího textu. Nedostatečně či nesprávně uplatňované ekonomické nástroje řízení způsobují každoročně rozpočtové ztráty, které nelze současně uplatňovanými kontrolními mechanismy hodnověrně specifikovat (ani odhadnout).

Chybná alokace zdrojů na základě chybného plánování či neoprávněného subjektivního rozhodování, nakupování nepotřebného materiálu a služeb, pomalá distribuce materiálu a služeb, zbytečné držení nepotřebného materiálu a zásob, nepotřebné opravy nemovitého a movitého majetku, nepotřebné školení osob, zbytečné kurzy a zahraniční pobyty atd. vedou k **situaci, kdy za jednotku vstupu se dosahuje nízká hodnota výstupu**, kterou nelze, v současné situaci neexistence jednoznačných kritérií a měřítek, hodnověrně změřit a kvantifikovat [3].

Jak sledovat plnění úkolů?

Z hlediska sledování plnění úkolů výcvikového roku bude mít důležité místo moderní účtování nákladů v naší armádě. To bude vyžadovat, abychom ozbrojené síly chápali jako podnik a podle toho budeme muset upravit celou institucionální a personální strukturu ozbrojených sil. Avšak než k tomu přistoupíme, bude nutné si vysvětlit, jak k tomuto úkolu je nutno přistoupit.

Mnozí ekonomové zabývající se analýzou vojenských činností se domnívají, že efektivnost ve vojenském sektoru je spíše záležitostí politickou než ekonomickou. Efektivnosti posuzujeme v rovině alokace zdrojů do obranného sektoru a v obranném sektoru. K alokaci v obranném sektoru využíváme systém SPPR. Omezeně se zabýváme ekonomickou efektivností alokací v obranném sektoru.

Řízení zdrojů můžeme chápat jako určitý návod, směrnici nebo příručku pro kontrolu finančních a jiných zdrojů. To zahrnuje aplikaci programování, rozpočtování, účtování, vykazování, analyzování a vyhodnocování. Praktické zaměření řízení zdrojů lze shrnout do čtyř bodů:

1. Získávání zdrojů.
2. Alokace zdrojů v souladu s prioritami (běžně ve finančním vyjádření nebo reprezentované pracovní silou).
3. Účtování o zdrojích pomocí:
 - systému, který podporuje rozhodovací proces a sleduje možnosti programu a rozpočtových funkcí,
 - systému, který provádí účetnictví odpovídající požadavkům rozpočtových pravidel.
 - provádění analýz a v případě potřeby korekce plnění programu.
4. Provádění analýz a v případě potřeby korekce plnění programu.

Tyto funkce tvoří uzavřený cyklus. Je zřejmé, že funkční složky řízení zdrojů lze popsat i odlišným způsobem, ale vzájemný vztah a provázanost existující mezi čtyřmi výše uvedenými body zdůrazňuje potřebu dosáhnout lepší horizontální i vertikální integrace řízení zdrojů, je-li cílem dosáhnout skutečně efektivní správy zdrojů [4].

Pro efektivní alokování zdrojů v obranném sektoru nám chybí obecná podnikohospodářská základna ozbrojených sil. To je jeden z důvodů proč se zaměřujeme na východiska efektivní alokace zdrojů v obranném sektoru. Od vzniku České republiky uplynula již dlouhá doba a v podmínkách naší armády je nutno přistoupit k nastartování nových přístupů alokace zdrojů v obranném sektoru.

Východisko k řešení složité situace v hospodaření se svěřenými zdroji vidíme v tom budeme-li počítat ve vojenském prostředí s ekonomickými daty jako jsou kapitál, jmění, náklady a výnosy. Tak se k této otázce přistupovalo v SRN, kdy došlo ke značnému soustředění intelektuálního úsilí na problémy mikroekonomické, což se odrazilo v rozvoji originální vojenské ekonomie s názvem „Nauka o ekonomické provozuschopnosti vojska“ (*Betriebswirtschaftslehre der Streitkräfte*). Tato vědecká disciplína jako „Militärökonomie“ pretenduje, podle našeho názoru, na úlohu syntetizátora našich problémů v ekonomice ozbrojených sil.

Aby ozbrojené síly mohly být prezentovány jako hospodářský podnik musíme předpokládat tyto roviny kde se realizují podnikohospodářská (ekonomická) kritéria:

- obrana na celostátní úrovni,
- nejvyšší velení ozbrojených sil,
- vojenští velitelé od brigád až po nejmenší jednotky.

Vojenská ekonomika musí mít v sobě jak prvky veřejné ekonomie, tak i prvky podnikové ekonomiky. Její východiska jsou velmi složitá, ale v každém případě musí vycházet z hospodárnosti. Vojenská ekonomika je učením o hospodářství ve vojenských záležitostech. Samotné hospodaření uvnitř vojska a to s celkovým hospodářským spojením s vojskem je pak vojenská ekonomie [5].

Sledování technických dat je používáno. Mohlo by se skoro zdát, jako by to u ozbrojených sil byl jediný údajový řád, jemuž se věnuje pozornost. Při sledování ekonomických údajů se spokojujeme se sledování čerpání prostředků. Není tudíž příliš často v popředí otázka, za co byly peníze vydány, nýbrž snaha, aby z příjmů bylo získáno nezbytné krytí výdajů. Proto požadavek, aby byl zúčtován majetek a náklad, má pro ozbrojené síly stále větší význam.

Požadavek, aby se vedle starosti o krytí výdajů měřilo s použitím ekonomického principu - totiž, aby se s nejmenšími prostředky mohlo dosahovat největšího užitku - není vzhledem k požadavku racionalizace a zvýšení hospodárnosti v podmínkách armádního mechanismu vůbec neoprávněný.

Racionalizace se dosahuje zvýšeným využitím ekonomických metod, které vedou ke snížení provozních nákladů, přičemž uspořené prostředky mohou být využity na zvýšení investičních výdajů, zejména na pokrytí potřeby doplnění a obnovení výzbroje ozbrojených sil [6]. Tento požadavek však může být splněn jen tehdy, když ozbrojené síly budou používat ekonomické nástroje - kapitál, majetek, náklad, výnos.

Tak jako každý podnik potřebují ozbrojené síly ke splnění své úlohy věcný majetek. O věcném jmění by se měl vést majetkový účet. Musí být ročním odpisy. Znamená to roční ohodnocení těchto statků. Tím budeme nuceni vždy znovu měřit hodnotu nabytých předmětů. To povede k tomu, že velmi lehce rozpoznáme chybné investice. Ekonom nepochopí, proč tank v roce svého pořízení zmizí jako výdaj. Měl by být vykázan jako majetek.

Ozbrojené síly mají hodnotu v obchodním smyslu. Vedle účtování druhů nákladů by se mělo provádět účtování nákladových míst [7]. Přesně tak, jak je to třeba vědět v hospodářství, totiž kolik musí být vydáváno na jedno pracovní místo, přesně taktéž musí být zjišťována částka, která je zapotřebí na jednoho vojáka na určitém místě. Vnitřním srovnáváním nákladů jednotlivých jednotek může být povzbuzena soutěživost přes ekonomickou kvantifikaci.

Takové účtování nákladů brzy ukáže, zda je opravdu úsporným opatřením to, že voják sám uklízí svůj ubytovací prostor a zbraně a prostředky v nemalé hodnotě se nepoužívají. Není toto zúročení kapitálu pro tyto výcvikové prostředky až příliš vysoké v porovnání s hodinovou mzdou uklízečky? Naše hospodářsky výdělečné podniky v každém případě ještě nepřišly na myšlenku, aby se ubytovací prostory pro pracovníky ve výrobě nechaly čistit a aby na stejnou dobu byly odstaveny stroje. Zdá se, že při takovém náhledu jsou výdaje a náklady zaměňovány. Má-li být úklidovou prací vojákem snad dosaženo výchovného cíle, pak je to jiná otázka. Musí se jenom vědět a musí to být známo, kolik takový výchovný cíl stojí.

„Výnosnost“ ozbrojených sil je ve výkonu pro obranu. Proto se zdůrazňuje význam měření jmění a nákladů. Z ceny vlastních nákladů vyplývá tlak na snižování vlastních nákladů. Důležité je porovnávat vlastní náklady s náklady v bližším a vzdálenějším okolí. Srovnání mezi různými jednotkami mohou být rozšířeny srovnáním jednotek stejného druhu jedné země se zemí druhou. Zde se musí počítat s paritou kupní síly. Tímto způsobem se může dospět k novým myšlenkám a k pokročilejšímu uvažování.

V poznávání společných znaků mezi podnikovým hospodářstvím a armádou budeme muset vyslat kvalifikované důstojníky a praporčíky na kurzy o top managementu.

Zavedením výpočtu nákladů se tak může dostat do armády také obchodní myšlení. Cena ve smyslu ceny vlastních nákladů zde dostává svůj hlubší význam. Je stabilizačním faktorem, neboť národ platí, aby se zachoval pořádek, který zaručuje jednotlivci jeho svobodu. Na této částce je třeba poznávat, co má pro jednotlivý národ cenu, aby byl udržen pořádek, který si přeje.

Řešení úkolu zvýšení efektivity v obraně není možné bez rozsáhlého technického aparátu. O tomto věcném majetku je třeba vést účet, aby bylo možno vždy podat informaci o stavu kvantitativně i kvalitativně. Tam, kde je jmění, je také kapitál. Kapitál legitimuje vlastnická na jmění v ozbrojených silách.

Na konferenci **IDET 2001 V Brně** zaznělo, že při hledání cest k lepšímu využití disponibilních prostředků se můžeme nechat ovlivnit nabídkou několika variant:

- ① Nadále hospodařit ve stávajícím systému. Odsoudíme se tím ovšem k nejistotě, zda jsou prostředky na obranu dostatečné a zda jsou efektivně využívány. Pojmu efektivita zůstane punc libivého rétorického gesta.
- ② Po provedení koncepční analýzy přistoupit k vybudování nového, fungujícího systému. Po zkušenostech z budování nových systémů v ČR, zejména z hlediska časového a finančního, je pravděpodobné, že by vybudování takového systému neřešilo problém v tom časovém horizontu, jaký si závažnost problému vyžaduje. A to jak z pohledu široké civilní veřejnosti, tak z pohledu samotných příslušníků rezortu.
- ③ Implementovat do podmínek rezortu nástroje a metody řízení efektivity, ale i praktické zkušenosti z jejího dosahování ze srovnatelných organizací [8].

Při podrobnějším zkoumání všech tří nabízených variant zřejmě dospějeme k názoru, že ideální varianta bude druhá varianta, bez ohledu na to, že bude vyžadovat delší časový horizont na zavedení. Avšak je nutno zdůraznit, že musí jít o vnesení podnikohospodářských kritérií do chování v armádě. A tomu tak dosud není.

Sledování vztahu a užitku

Jestliže jsme pro moderní účtování nákladů, pak musíme přistoupit k sledování vzájemných vztahů mezi užitky a náklady. Výzkumy vzájemného vztahu mezi užitky a náklady můžeme chápat jako postupy ohodnocení opatření, která jsou používána ve veřejném sektoru. Základem těchto ohodnocení je požadavek zajištění nejvýhodnějšího způsobu nasazení účelových prostředků, jejichž prostřednictvím lze docílit určitého výsledku s co možná nejmenšími náklady nebo docílit co možná

nejvyššího výsledku s vynaložením určité výše nákladů. Objektem hodnotové analýzy v nejobecnějším slova smyslu je činnost uspokojující potřebu určitého subjektu.

V této souvislosti je nutno hledat další pomocná kritéria, která nám umožní naplnit vztah mezi užitky a náklady. Jedno z těchto kritérií může být **analýza nákladů a užitku**. Tato analýza nákladů a užitku by se měla vztahovat na náklady a užitky zkoumaných opatření, která jsou oceněna v penězích a sobě navzájem přiřazeny. Základem pro ocenění jsou skutečné ceny.

Dalším nástrojem by mohla být **analýza účinnosti nákladů**. Analýza účinnosti nákladů by se měla použít tehdy, kdy není možná kvantifikace v penězích, nebo tato kvantifikace postrádá smysl. Ocenění pak je v jiných než peněžních jednotkách. Měřítka takového ohodnocení by měla představovat konkrétní systém cílů a váhy jednotlivých cílů.

Teoretický základ vztahu mezi užitky a náklady spočívají na jedné straně v alokační a cenové teorii ekonomického myšlení, na druhé straně v teorii rozhodování. Přičemž analýza nákladů a užitku se spíše opírá o výpovědi ekonomické teorie, zatímco analýza účinnosti nákladů se spíše opírá o teorii rozhodování. Ústředním problémem je modelování preferencí a způsob agregace údajů v celém procesu a přijetí rozhodnutí. Nejlépe je použijeme na aplikaci určení bojové hodnoty zbraňových systémů

V případě analýzy nákladů a užitku jsou základem skutečné ceny. Výsledek analýzy nákladů a užitku může být udán buď ve tvaru tzv. kvocientového pravidla, nebo ve tvaru tzv. diferenčního nebo-li rozdílového pravidla. V případě, že má učiněno rozhodnutí mezi dvěma nebo více alternativními opatřeními, pak je nutné podle kvocientového pravidla dát přednost největšímu poměru mezi dosaženými užitky a investičními výdaji, podle rozdílového pravidla pak největšímu rozdílu mezi těmito veličinami. Je třeba vzít do úvahy skutečnost, že v rámci porovnání jednotlivých opatření ať už podle kvocientového či rozdílového pravidla, se mohou některá opatření jevit jako účinnější. V obecné teorii se dává přednost kvocientovému pravidlu, protože umožňuje srovnání mezních užitků a mezních nákladů.

Analýza účinnosti nákladů je způsob k ohodnocení základních opatření nebo k sestavení pořadí mezi různými opatřeními. Základem analýzy účinnosti nákladů v užším slova smyslu je ekonomický princip, dle něhož má být dosaženo definovaného užitku (splnění cíle / výnos) s co možná nejmenšími náklady (minimalizace nákladů) nebo s danými náklady docílit co možná nejvyššího výnosu (maximalizace výnosů).

Analýza určuje (definuje) cíl, popřípadě kritérium účinnosti, kterého má být ve výše uvedeném smyslu dosaženo. Účinnost se všeobecně měří ve fyzikálních jednotkách, které tak stojí jako protiváha nákladům, které jsou vyjádřeny peněžně.

Problémy zajišťování nákladů na funkce spočívají v rozdílnosti struktury prvků a struktury funkcí analyzovaného objektu. Je vhodné použít rozborově propočtových postupů, při kterých se odborným posouzením stanoví podíl prvků struktury objektu na plnění jednotlivých funkcí. Neexistence jediné měrové jednotky, subjektivismus při stanovování vah, nejednoznačnost v přijímání rozhodnutí vedou k tomu, že v našich podmínkách neexistuje univerzální postup.

Širší použití vztahu mezi užitky a náklady je umožněno velmi efektivně v prostředí SPPR. Ekonomická základna pro analýzu nákladů a užitku s požadavkem peněžního ohodnocení co možná všech účinků jednotlivých opatření dovoluje analýzu nákladů

a užitku označit jako metodu hodnocení investic v užším smyslu pro investiční opatření v ozbrojených silách.

V rezortu obrany použití analýzy nákladů a užitku může narazit na potíže zvláště v souvislosti s požadavkem peněžního ocenění účinku příslušných opatření. U velkého počtu menších, zvláště vojensky technických opatření je peněžní hodnocení docílených účinků obtížné.

Upustí-li se v důsledku zmíněných obtíží od dosažení optimalizace zdrojů pomocí metody analýzy nákladů a užitku, pak existuje možnost racionálního rozpočtového rozhodnutí, které je založeno na rozdělení vzácných zdrojů podle **kritéria účinnosti nákladů**. Toto kritérium uvádí, že je možné docílit s danými zdroji buď nejvýše možný užitek, nebo danou velikostí užitku s použitím co nejmenšího množství zdrojů, které představují náklady.

Jen v případě použití kritéria účinnosti nákladů je možné jasné rozhodnutí s ohledem na výběr alternativních opatření za situace, kdy je užitek opatření na základě kritéria účinnosti měřitelný. Pak se hovoří o tzv. **jednodimenzionálním systému cílů**.

Je možno říci, že zvláště analýza užitku a nákladů v užším smyslu má jako hodnotící postup pro opatření v rezortu obrany větší význam než analýza účinku a nákladů. Toto je mezi jiným možné vyvodit z toho, že:

- jednotlivá opatření ve většině případů představují technicky nejvyšší náročné přístroje nebo komplexní systémy,
- cílený vývoj vhodných opatření probíhá na základě detailního požadavku,
- peněžní ocenění účinku je velmi obtížné.

Doporučení ze vztahu užitku a nákladu

Abychom mohli odpovědně rozhodnout, jak postupovat v budoucnosti, je potřebné mít:

- a) empiricky doložitelné souvislosti,
- b) soustředěná data o provozu na ekonomické bázi,
- c) vztahující se souvislosti dat a prognóz,
- d) struktury preference nositelů rozhodování a tvůrců.

Prostřednictvím vhodného postupu s volbou analýzy nákladů a užitku nebo analýzy účinnosti nákladů a nebo analýzy užitečnosti má být problém odpovídající způsobem efektivního hospodaření rozhodnut. Přitom je nutno v jednotlivostech dbát na to, že analýza nákladů a užitku vyžaduje pokud možno peněžní ohodnocení účinku. Její použití je tudíž kritické, pokud se peněžní ohodnocení jednotlivých účinků vzdálí od tržních cen. Jestliže použijeme stínové ceny, pak jenom předstíráme ekonomickou racionalitu v rámci hodnocení.

Hodnocení musí být transparentní, to vyžaduje předběžné znalosti jak tuto analýzu provádět. Tato skutečnost nám zabezpečuje, že tato osoba anebo jiné osoby by postupovaly stejně. Je nutné zaručit srovnatelnost výsledků. Tento požadavek má zvláštní váhu, pokud je nutné seřadit větší množství opatření z hlediska jejich nutnosti anebo když vychází z více míst. Také při koncipování vztahu mezi užitky a náklady je

nutné dbát na princip hospodárnosti. Největší náklad představuje většinou příprava a zpracování empirické datové základny.

V oblasti obrany analýza nákladů a užitku nehraje podstatnou roli. Zde by mělo jít o vývoj ve směru zlepšování empirické datové základny, která je důležitá pro zjištění vysoké kvality hodnocení jak při analýze nákladů a užitku, tak při analýze účinnosti nákladů. Avšak nejsou-li splněna základní kritéria měření nákladu a užitku i účinku, pak dostává přednost politické rozhodování, skryté pod rouškou schvalování projektu nebo činnosti.

Doporučení ke zvýšení ekonomické účinnosti v ozbrojených silách

Narůstající omezenost finančních zdrojů v rezortu obrany, vyžaduje další rozvoj a použití výkonnějších postupů k zhodnocení opatření v tomto sektoru. Je nutno si uvědomit, že postupy při sledování vztahu mezi užitky a náklady v žádném případě neodstraní politické rozhodování a politickou odpovědnost za toto rozhodování. Jejich velká výhoda spočívá v tom, že činí rozhodovací proces transparentní a kontrolovatelný a nabízí sektoru obrany výchovnou funkci v rámci snahy dosáhnout optima.

Ke zvýšení výkonnosti ozbrojených sil by měly být nastoupeny tyto cesty:

- armáda by měla být na cestě k ekonomickému účtu jako prostředku řízení,
- využít zavést flexibilní rozpočtování od nejnižšího po nejvyšší stupeň velení,
- vyškolit příslušníků ozbrojených sil na úseku provozního hospodářství na univerzitě obrany,
- zavést průběžné ekonomické školení v ozbrojených silách (např. o alokaci zdrojů v obraně),
- aplikace operační analýzy pro vícekritériální rozhodování v činnosti vojenského profesionála,
- provést komparativně deskriptivní studii o použití analýzy nákladů a užitku v sektoru ozbrojených sil,
- příprava a provedení provozně ekonomického výzkumu (pilotní projekt) na sledování nákladů na vojenské činnosti v sektoru ozbrojených sil,
- zkoumat vzájemné vztahy mezi užitky a náklady,
- analyzovat náklady a užitky ve vojenském sektoru,
- analyzovat účinnost nákladů v obranném sektoru,
- provádět analýzu účinnosti nákladů a užitečnosti,
- připravit datový sklad pro investiční a obchodní kalkulace,
- pomocí tzv. controllingu zajistit pronikání hospodárnosti do ozbrojených sil,
- institucionalizovat přípravy podkladů pro sledování vojenských činností z ekonomických hledisek,
- vytvořit předpoklady pro institucionalizované sledování nákladu-užitku.

Měl by se prosadit požadavek, že armáda je podnik a musí být vedena podle ekonomického principu jako podstaty řízení. Se zavedením koncepce náklady-výkony

a zodpovědnost za ně se otevře nová kapitola podnikového hospodářství v armádě. Flexibilní rozpočtování je předpokladem zavedení podnikového hospodářství v armádě, anebo vytvoří prostor pro aplikaci podnikohospodářských kritérií v podmínkách armády.

Odpovědnost za náklady-výkony by měla směřovat k dosažení efektivního užití zdrojů v armádě. Má přispět k tomu, aby se udržela schopnost výkonu při ubývajících prostředcích hospodaření a pro převzetí nových úkolů. V projektech náklad-výkon by se efektivnost měla potvrdit v aplikovatelnosti provozně hospodářského myšlení ve vojenském systému, na druhé straně by měly být zjištěny konfliktní místa s jinými systémy řízení jako systém personálního vedení, předpisy, uznávání vojenské hierarchie apod.

Nyní jde o to najít most mezi systematickou nahodilostí vojenského rozpočtu jako účtem příjmů a výdání. Nehospodárnost se dá pravděpodobně odstranit teprve pod ještě silnějším tlakem na socioekonomický systém a hodnocení hospodárnosti na základě podnikohospodářských kritérií by mělo být plně zabudováno do kariérního hodnocení. Kvantifikace vojenských činností povede k racionálnímu plnění úkolů.

Domnívám se, že „podnikatelská“ (flexibilita rozpočtování) volnost velitelů je nezbytná, aby se vlastní náklady mohly vést ve vlastní odpovědnosti a na vlastním ekonomickém základě. **Nesmí být z cizí strany určováno co se má dělat, aniž by k tomu nebyly přiděleny finanční prostředky.** Finanční prostředky by se přidělovaly na základě dlouhodobého sledování nákladů na jednotlivé činnosti v ozbrojených silách. Teprve poté bychom mohli hovořit o realizaci hospodárnosti, efektivnosti a účinnosti v armádních podmínkách. Velikost čerpání finančních prostředků a dosahované výkony jak již bylo uvedeno by byly podkladem pro personální hodnocení a opatření.

Doporučení k chování armády v podmínkách omezených finančních zdrojů

Příjmy získané od občanů z daní a dávek se nedají v dohledné době zvyšovat. Zadluženost státu je velmi vysoká. Pak nastává situace že obstarávání kapitálu pro armádu jako vojenský podnik se může rozšířit burzovním financováním.

Dějinné příklady poukazují na jiné druhy možného obstarání kapitálu pro vojenské činnosti. Fiskální zásada zákazu účelové vazby státních příjmů na určité státní výdaje vždy nepanovala. Pro vojenské podniky, které patří k zájmu všech, by mohly být vypsány veřejné půjčky atd.

Skrovnost kapitálu pro potřeby obrany vyžaduje nové metody získávání jak o tom svědčí následující příklad. V odborném tisku byla informace, že japonské obchodní domy s cennými papíry se zajímají o španělskou armádu. Tam stálo, že španělská armáda chce prodat japonské skupině své vojensky užívané terény včetně cvičišť, velících center a udržovacích zařízení.

Na straně španělských ozbrojených sil je prý záměr financovat z tohoto prodeje přestavbu konštruktivní armády na armádu profesionální a na její technickou modernizaci a pronajmout potřebná zařízení japonské skupině. Na japonské straně je zúročení (výnos) lehce zhodnotitelných zařízení námořnictva a letišť pro civilní účely. Japonci vycházejí z toho, že v dohledné době budou španělské ozbrojené síly dále redukovány, a tím bude jedno nebo jiné zařízení volné. Techniku známou pod jménem

leasing, movité či nemovité předměty a prostředky pronajmout místo je koupit, to je další možnost využití cizího vlastnictví jako náhrady majetku.

O leasingu pro ozbrojené síly se již v zahraničí objevila početná literatura. Mělo by se zjistit, zda ten či onen běžně prodáváný prostředek by nemohl být pronajat místo vložení kapitálu. Může jít např. o ochranný oděv vojáků pro jednotlivce. Tento speciální oblek vyžaduje totiž přiměřenou péči a údržbu a musí se držet na nejmodernější úrovni. To by bylo možno zabezpečit leasingem. Mnohé oděvní sklady by se mohly ukázat jako přebytné.

Problémy legitimacy rozhodování jednotlivce je třeba nahradit požadavkem aktuálních účtů nákladů a výkonů jako nositeli rozhodnutí, tzn. posílení stránky ekonomického rozhodování na základě flexibilního rozpočtování, controllingu.

Nová vojenská doktrína předpokládá nasazení jednotek armády také mimo území NATO. To významně změnilo odpovědnost vojáka. Až dosud byl jeho úkol vázán na obranu země. Tato vazba byla pro jednotlivce přehlednější, mravně a právně. Primát politiky rozhodoval o jeho nasazení. Politikové jako nositelé primátu politiky a vojenské vedení jako exekutiva s institucí rozkazu a poslušnosti dostávají tím odpovědnost, která není doposud definována.

Je třeba ji zodpovědět s požadavkem rentability armády, jejího moderního účtu. Rentabilitu chápeme jako provozně hospodářskou rozvahu - účet náklady - užití, ve vztahu k jejímu nasazení. Náklady se nerozumí pouze materiální a finanční náklady. Zejména, vzhledem k hospodářské situaci České republiky, je třeba sledovat tendenci k vyčlenění výdajů z hospodaření ministerstva obrany, které jsou v rozporu s úkolem obrany země. Jde zde velmi aktuální otázka financování tohoto nasazení. Rozpočet ministerstva obrany by neměl být vázán na provozně cizí výdaje.

Zefektivnit a z hospodářnit činnost AČR můžeme především zavedením podnikohospodářských kritérií. Proces to bude velmi obtížný, bolestivý, ale nanejvýš potřebný.

Poznámky:

1. Krč, M.: Moderní účtování nákladů v ozbrojených silách. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě - II. konference IDET 2001. Brno.
2. Coufal, I., Brunclík, M.: Hospodárnost, efektivnost a prohlubování ekonomické transformace rezortu MO. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě - II. konference IDET 2001. Brno.
3. Zlatuška, O.: Ekonomika rezortu armády. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě - II. konference IDET 2001. Brno.
4. Holcner, V.: Řízení zdrojů. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě - II. konference IDET 2001. Brno.
5. Německá teoretická fronta představující vojenskou ekonomiku zaměřuje pozornost na mikroekonomické otázky chování ozbrojených sil. Od počátku *de facto* šlo o projednávání vnitropodnikových problémů ozbrojených sil. Mezi tyto problémy patří především takticko-hospodářské nasazení ozbrojených sil, náklady a propočty účinnosti působení ozbrojených sil, ekonomicky účelná organizace a organizační pružnost a nauka o hospodárném rozhodování v podmínkách vojenské organizace.
6. Hušková, I.: Zkušenosti z racionalizace ekonomického chování Bundeswehru a jejich možné využití v AČR. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě - II. konference IDET 2001. Brno.
7. Otázkou nákladových míst se velmi podrobně zabývá mladý ekonom Polašek, R. Rozebírá strukturu nákladových míst, hlavní procesy, účetnictví materiálu a cizích výkonů a účetnictvím investic ve své stati s názvem: Racionalizace ekonomických procesů v Bundeswehru. In: *Sborník Vojenské akademie v Brně. Aplikované sociální a ekonomické vědy, řada C-D. Brno, zvláštní číslo, ročník 2001.*
8. Coufal, I., Brunclík, M.: Hospodárnost, efektivnost a prohlubování ekonomické transformace rezortu MO. In: Ekonomika, Logistika a ekologie v armádě II. konference IDET 2001. Brno.

Ing. Karel K o z á k , Ph.D.

Revoluce ve vojenských záležitostech

Pojem revoluce ve vojenských záležitostech je doslovným překladem z anglického „Revolution in Military Affairs“. My bychom česky mohli říci „revoluce ve vojenství“. Je to pojem, který se stal skoro magickým na přelomu tisíciletí a skrýval v sobě něco tajemného, které se objeví právě v tom novém tisíciletí.

* * *

Poslední desetiletí minulého století se vyznačovalo řadou ozbrojených konfliktů, které přinesly mnoho zkušeností jak ve způsobech a metodách vedení bojů a operací, tak především v používání nových technologií realizovaných ve zbraňových systémech.

Nové technologie, nové zbraně, informace, komunikace (protože za spojení se spojaří zřejmě stydí), využívání kosmického prostoru přinesly vlnu nadšení o možnostech techniky.

Vliv nových technologií napomáhal při prosazování přechodu na profesionální armádu. Technologie je také oporou těch, co profesionalizaci prosazují.

Co však ukázal průběh ozbrojených konfliktů v Čečensku, Afghánistánu, v Kosovu, Bosně a Hercegovině? Rozhoduje technika nebo lidé? Můžeme použít i příklad války v Perském zálivu. V prvním případě lze klidně říci, že technika má druhořadou úlohu, ve druhém případě příznivě prvenství technice. Určitě bude všem jasné, že počáteční nadšení z všemocnosti techniky značně utrpělo na újmě.

Je patrné, že revoluci ve vojenství musíme chápat v celém komplexu politických, operačních a technických záležitostí, ze kterých vycházejí možnosti použití ozbrojených sil. V době převratných technologických objevů má stále konečné slovo člověk.

Revoluce ve vojenských záležitostech (RMA) se netýká pouze oblasti vojenské. Má vliv na celou společnost. Výrazně se projevuje propojení mezi sektorem vojenským a civilním. Zejména se to týká způsobů řízení, ekonomičnosti a účinnosti.

RMA má svoji **definici**. Může znít následovně:

Významná změna v charakteru vedení války vyvolaná inovativním uplatněním nových technologií, které ve spojení s dramatickými změnami ve vojenské doktríně a operační a organizační koncepci zásadně mění způsob a provádění vojenských operací.

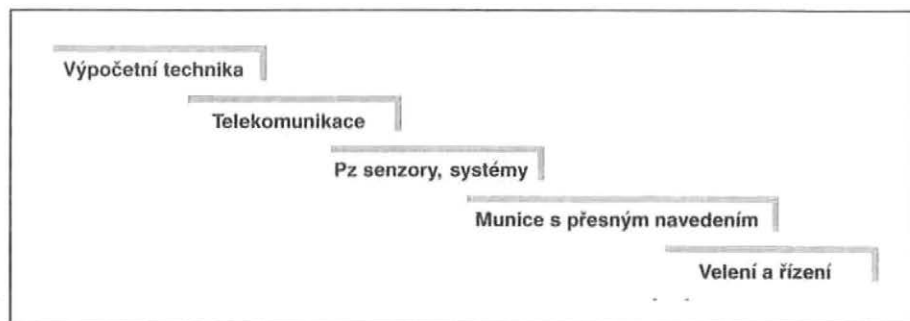
RMA (používat zkratky je moderní, v dokumentech NATO samozřejmé, bude tomu tak i zde) se dotýká všech oblastí vojenství. Nové technologie vedou k vytváření nových

zbraňových systémů. Jejich použití vyžaduje nové **způsoby činnosti.** Toho lze dosáhnout pouze změnou názorů a myšlení, což se projevuje v rozvoji **teorie vojenského umění** na vyšší úrovni. Nové zbraňové systémy najdou uplatnění v nových doktrínách, v nových organizačních strukturách i ve způsobech vedení bojů a operací.

Nové technologie umožní snížit početní stavy pozemních sil a současně zvýšit účinnost jejich použití (pohyblivost, pružnost). To se již projevuje vytvářením **úkolových skupení**, dočasných i trvalých, nebo jen k plnění zvláštních úkolů.

Základem pro uplatnění schopností vojenského potenciálu se stává **interoperabilita**, schopnost spolupráce mezi druhy ozbrojených sil i druhy vojsk a služeb. Tento pojem tak dostává nový obsah.

Ve kterých oblastech se může nová vojenská technologie uplatnit?

Obr 1: Oblasti uplatnění RMA

Nové technologie se uplatňují v konkrétním prostředí. Nazveme je **strategickým.** Po odstranění dvou protichůdných táborů se toto prostředí nezměnilo k lepšímu, naopak se stalo **NEPŘEDVÍDELNÝM.** Konkretizovat rizika a ohrožení se stalo obtížným. Nová rizika a ohrožení mají charakter strategický, neboť nejen přesahují území jednoho nebo více států, ale jsou propojena i mezi kontinenty.

Nové technologie mají vliv na změnu obsahu pojmu **válčičště.** Pokud se dříve pod tímto pojmem rozuměl prostor na zemi, na moři či ve vzduchu vymezený v určité oblasti, nyní se doplňuje o kosmický prostor. Právě v **kosmickém prostoru** se nejvíce projevují možnosti využití účinků nových technologií ve zbraňových systémech. Např. narušení činnosti spojovacích družic má důsledky nejen vojenské, ale i společenské. Elektromagnetický impuls může způsobit narušení celosvětové ekonomiky.

▲ Podívejme se na některé společenské aspekty RMA.

Snižování rozpočtů na zbrojení se stalo celosvětovým trendem. Tento směr je z lidského hlediska správný, ovšem nebezpečný v tom, že snižuje možnosti reagovat na nepředvídatelné události.

Nové technologie jsou ale finančně náročné, což vyžaduje naopak **zvyšovat výdaje** na obranu nebo na zbrojení.

Pozornost je věnována **člověku** jako živoucí bytosti, občana společnosti, která nechce tolerovat ztráty.

Nutnost **kvalitativních změn u vojsk**, projevující se v modernizaci, profesionalizaci a reorganizaci. Výsledkem je požadovaná schopnost rychlého reagování na rizika a ohrožení.

▲ Podívejme se na vojenské aspekty RMA:

Rozhodující úloha manévru – dominant maneuver

Obsahem je soustředění, rozmístění a zasazení vyčleněných sil s využitím informační nadvlády tak, aby cíl bylo dosaženo s minimálním vynaložením sil a prostředků (strategická přeprava a mobilita na operačním a taktickém stupni).

Přesná činnost – precision engagement

Schopnost za všech povětrnostních podmínek cíle upřesnit, identifikovat, včas zničit, umlčet, stanovit stupeň znebojeschopnění (munice s koncovým navedením).

Účelově zaměřená logistika – focused logistics

Dodávkami paletizovaného materiálu (zásob) přesně podle druhu plněného úkolu zabezpečuje zasazení a udržování schopností pro činnost vojsk. Při zásobování využívá poznatků civilního sektoru a výpočetní techniky tak, aby zásoby byly dodány včas na stanovené místo.

Komplexní ochrana – full dimensional protection

Schopnost zabezpečit ochranu vlastních vojsk a zařízení na všech stupních proti jakémukoliv napadení za všech podmínek. Obsahuje protivzdušnou a protiraketovou obranu, informační nadvládu, krytí, maskování, klamání, ochranu počítačových sítí.

Tyto aspekty vycházejí z americké společné vize pro rok 2010, založené na uvedených čtyřech nových operačních koncepcích. Co to může v praxi znamenat?

Bojiště

Uplatněním uvedených koncepcí se od základů mění situace na bojišti. Základem změny je **soustředění účinků zbraní** odpalovaných ze vzdáleností mimo dosah protivníka. Velitelské a informační systémy umožňují sledovat bojiště a předávat informace vykonavatelům v reálném čase. Rychlé upřesnění, identifikace a zničení cílů znemožňují protivníkovi manévr. Systém velení musí být vytvořen vzhledem k plněným úkolům tak, aby nepředstavoval zdržení. Velitel stanoví **priority**, štáb **vykonavatele** a naplní **databázi**.

Proti dřívější době nebude vykonavatelem jednotlivá zbraň nebo prostředek, ale **zbraňové systémy propojené se senzory**. Záměrem je, aby protivník byl oslaben a byla mu podstatně snížena bojeschopnost ofensivními informačními operacemi.

Bojiště je charakterizováno jako „odlidštěné“ Rozptýleně zde působí malé jednotky, které jsou vzájemně propojeny elektronicky (tedy ne fyzicky nebo geograficky).

Tyto oddělené jednotky různé velikosti plní zásadní úkoly. Můžeme zde pozorovat něco jako návrat k historii, kdy se bitvy odehrávaly jako boj muže proti muži. Tyto jednotky získávají úspěch svojí účinností, a ne počtem zúčastněných vojáků.

Boj ve městě

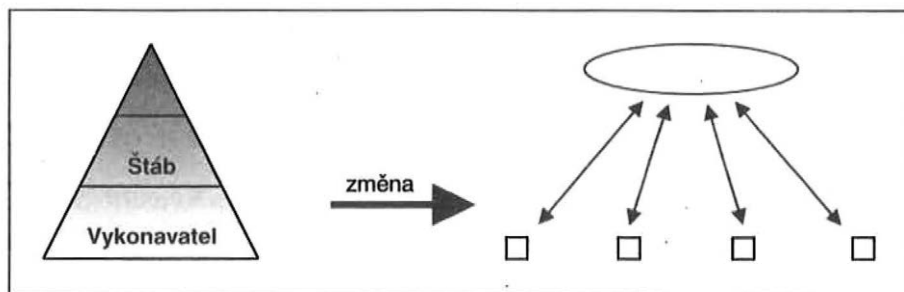
Znovu se objevuje problematika využití zbraňových systémů a techniky na bázi nejmodernějších technologií v **zastavěném prostoru**, kde se jen obtížně mohou využít jejich technické přednosti. Výzkum v oblasti vojenského umění se rovněž zaměřuje na vedení bojové činnosti ve městech. Nejedná se o samoúčelný proces, je dán společenským vývojem. Ve světě stále přetrvává tendence soustřeďování osob do větších celků.

Boj ve městě má však další stránku, a tou je **civilní obyvatelstvo**. Jeho chování může být vstřícné, nepřátelské nebo neutrální. Obtížné je dát do souladu úspěšný boj, nezpůsobit ztráty civilnímu obyvatelstvu a minimalizovat škody. Je velmi potřebné, aby se prováděl **výzkum** bojové činnosti ve městě, v zastavěných prostorech v souladu s využitím toho, co je obsahem revoluce ve vojenských záležitostech. Jde o to, vytvořit nové operační koncepce, taktiku, způsoby použití zbraní a techniky, letectva a vrtulníků, nové formy součinnosti druhů vojsk a ozbrojených sil.

Velení

Vojenský systém velení spočívá na přesně vymezené hierarchii nadřízenosti a podřízenosti. Velitel má rozhodovací pravomoc a odpovědnost, stanovuje základní směry činnosti, štáb rozpracuje plán, nejnižší stupně jsou vykonavatelé. Vojenský systém byl převzat i pro civilní sektor. Mezi 70. a 90. lety se ukázalo, že tento **systém řízení** se stal pro civilní sektor nevýhodným, neboť značně brzdil iniciativu podřízených stupňů. Tak se přešlo na systém, který některé rozhodovací pravomoci a odpovědnost předává na podřízené stupně. Vrcholový stupeň je zachován, řeší však problémy charakteru strategického. RMA přebírá tento způsob civilního řízení, odbourává byrokracii a vyžaduje větší iniciativu od podřízených (nižších) stupňů.

Způsob tohoto řízení je ve vojenské oblasti vyjádřen v **koncepci CJTF**, kde se vykonavatel vytváří účelově a má odpovědnost za splnění daného poslání (úkolů). Je to rovněž vyjádření účinnosti, odpovídající v civilním sektoru zisku.

Obr. 2: Změna v systému velení a řízení

Výcvik

Výcvik prováděný v podmínkách blízkých nastávající činnosti může velitele a vojáky připravit ke splnění jejich úkolů. Cílem výcviku je přeměnit potenciál technologie v bojovou sílu. Tomu napomáhají nové technologie, realizované v **simulátorech** zbraňových systémů, v **trenažérech** pro přípravu velitelů všech stupňů, pro přípravu jednotek a útvarů. Nejvyšším stupněm však zůstává praktický výcvik v terénu, počínaje ostrými střelbami jednotlivce až po cvičení s bojovými střelbami jednotek a útvarů.

Logistika

Logistika má svoje důležité místo nejen v operačních koncepcích. Revoluce ve vojenství by nemohla naplnit svůj smysl bez odpovídajícího materiálního zabezpečení, které poskytuje právě logistika. Průběh i v logistice probíhá rozsáhlý vývoj. Proces tohoto vývoje se v ozbrojených silách USA nazývá „**revolucí ve vojenské logistice**“ (*RML - Revolution in Military Logistics*). Využívá se k tomu upravený pojem pro revoluci ve vojenství. Její obsah tvoří:

- *distribuce*

Základem je rychlé dodání požadovaného materiálu v pravý čas na správné místo. Rychlost nahrazuje dřívější množství.

- *požadavky*

Systém zpracuje požadavky a je schopen je realizovat přesně v požadovaném množství a ve stanovenou dobu.

- *informace*

Informace jsou využívány ke znalostem situace protivníka a vlastní a z toho vyplývá přehled o potenciálních požadavcích a sledování materiálu.

- *organizace*

Nová organizační struktura umožňuje zcela nové pojetí logistického zabezpečení, což představuje právě revoluci ve vojenské logistice.

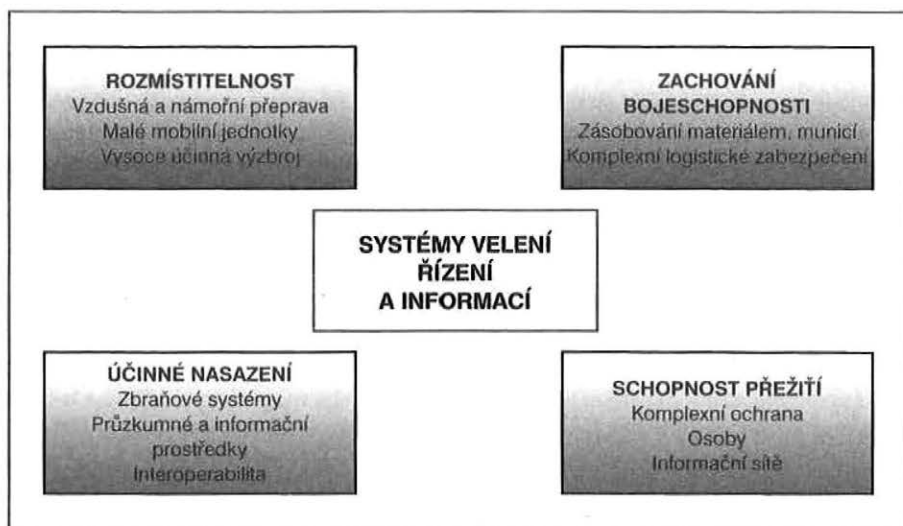
- *proces*

Revoluce ve vojenské logistice není jednorázový, ale dlouhodobý proces.

Účinnost nové vojenské logistiky spočívá v tom, že dřívější množství nahrazuje rychlostí a využívá zkušeností z obchodování v civilním sektoru, což umožňuje nepřetržité zabezpečení vojsk.

Iniciativa pro obranné schopnosti

Vyjadřuje se zkratkou **DCI** (*Defence Capability Initiative*). Má být prostředkem pro „překlenutí propasti“ mezi ozbrojenými silami členských států NATO a USA, prostředkem pro uskutečňování operací Aliance v celém spektru současných a budoucích úkolů - od reagování na krize přes humanitární a mírové operace až k vedení bojové činnosti. Obsahem je především zkvalitňování interoperability mezi ozbrojenými silami členských států.

Obr. 3: Obsah DCI

Cílem je zlepšení vojenských schopností Aliance k použití ozbrojených sil. Mezi důležité oblasti, kterých se požadavky DCI týkají, patří: rozmístitelnost, zachování bojeschopnosti, systémy velení a řízení a informací, účinné nasazení a schopnost přežít (viz obr. 3).

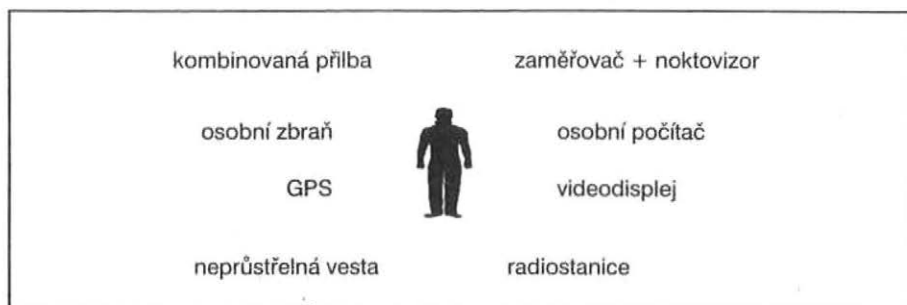
Věda a výzkum

Je nesporné, že moderní technologie vyžaduje i moderní organizační struktury a teorii použití ozbrojených sil, zejména armády. **Teorie vojenského umění** nevzniká sama o sobě. Je potřebné mít k dispozici vědecká pracoviště a lidi, kteří se rozvojem teorie vojenského umění budou zabývat jako svým hlavním posláním. Je patrné, že zrušení vědeckých institucí v Armádě České republiky bylo značným skokem zpět.

Voják 21. století

RMA je však zaměřena rovněž na vojáka. Jaká vychází představa moderního vojáka pro 21. století?

Charakteristickými rysy jsou propojení člověka s technikou, minimalizace rizik, kterým mohou být lidé vystaveni, napojení na globální informační síť (digitalizace), funkce zdroje zpráv, palebná síla, celkové vybavení nejmodernější elektronikou, zajišťující jak aktivní činnost, tak ochranu. K těmto vlastnostem je nutné připojit to, co dělá z vojáka osobnost: duch, rozhodovací schopnost, individuální znalosti (viz obr. 4).

Obr. 4

RMA má také negativní důsledky

Koncepce RMA byla připravována a realizována především jako jednostranná záležitost. Dosud nebyla možnost, aby koncepce byla použita v plném rozsahu tak, jak je předpokládána. Pokud docházelo k možnostem vyzkoušet zbraňové systémy, průzkumné prostředky, spojovací a datové systémy, vždy to bylo bez účasti druhé strany jako stejně vybaveného a rovnocenného protivníka. Jde o **zkušenosti z války v Perském zálivu**, Afghánistánu, Somálsku, Bosně a Hercegovině, Jugoslávii, Kosovu, Čečensku a dalších.

Vzhledem ke snižujícím se cenám moderních technologií se mnohé z nich mohou dostat do vlastnictví států, které jsou pokládány za málo vyspělé, či přímo zaostalé. Používání moderních systémů nemusí být záležitostí vyspělosti národa nebo státu, ale často **jednotlivců (specialistů)**, kteří jsou schopni systémy připravit a méně vyspělí lidé je mohou používat.

Lze naplnit trochu upravený slogan?

„Číst neumím, psát neumím, ale protiletadlovou nebo protitankovou řízenou střelu naváděnou laserem odpálím.“

Moderní technologie, zejména počítačová, je využívána **komerčně**, a tím dostupná i pro méně vyspělé země. Proti kvalitně a na vědeckých základech vycvičenému vojákovi „západního světa“ se může postavit větší množství méně kvalitních vojáků, kteří absolvovali obdobný výcvik včetně přípravy s využitím počítačových programů. Nejdražší je vývoj technologií. Kdo využívá výsledných produktů, je na tom lépe, neboť se rychleji přibližuje vyspělým státům.

Za poslední desetiletí došlo k mnoha ozbrojeným konfliktům. V mnoha z nich se podíleli lidé, kteří s daným prostředím nebyli nijak spojeni, vedla je pouze touha po penězích a dobrodružství. Stali se z nich žoldnéři, kteří neuznávají morální, politické a kulturní normy, jsou schopni jakéhokoliv násilí pro dosažení stanoveného cíle. Mají zkušenosti z bojů, jsou vysoce kvalitními vojáky, a tak se mohou stát velmi nebezpečným protivníkem i pro pravidelné ozbrojené síly členských států NATO. Moderní technika, zbraňové a další systémy značně zvyšují jejich schopnosti.

Využívání nových technologií vyžaduje z logického hlediska specialisty-odborníky. Tato myšlenka byla jedním ze základů pro vytváření teorie o **profesionalizaci** armád,

tedy odklonu od základní vojenské služby, kterou měla absolvovat převážná část obyvatelstva v duchu příslušné legislativy. Je paradoxní, že právě nové technologie mohou opět vyžadovat větší rozsah početních stavů u ozbrojených sil. Možnost, že technologická převaha se bude vyvažovat početními stavy, se doposud nedá zamítnout. Profesionalizace tím nabývá jiného charakteru, neboť se z hlediska odborného vyrovnávají protichůdné strany. Na jedné straně jde o profesionálního obránce demokratických hodnot, na druhé straně o žoldnéře.

Novým prvkem je zapojení **hromadných sdělovacích prostředků**, které s využitím internetu, družicového spojení, počítačů a dalších moderních prostředků jsou schopny rozšiřovat záběry z bojové činnosti nebo z prostoru krizové situace v reálném čase po celém světě. Způsobem, jak narušit vůli k odporu, může být tzv. *demonstrativní barbarství*. Lze ho využívat i k vydírání. Působení těchto prostředků může mít negativní charakter i v tom, že mohou předčasně prozradit ty záměry nastávající činnosti, které by bylo potřebné utajit. Použití hromadných sdělovacích prostředků v bojové činnosti je rovněž nazýváno jako **CNN WAR**.

Výpočetní technika, zejména zapojená v počítačových sítích, využívaná v informačních technologiích, je zranitelná. Z mnoha zkušeností je patrné, že moderní technologie vyžadují mnohem vyšší rozsah **ochrany**, než tomu bylo dříve. Nárůst sil a prostředků se nutně musí projevit v nutnosti zálohovat počítačové systémy. Jedno z největších nebezpečí spočívá v tom, že „útočník“ nemusí být v dotyku s napadeným objektem, ale může působit na dálku, stejně jako zbraňové systémy.

I přes mohutný rozvoj zbraňových systémů na bázi nejmodernějších technologií je základem pro vítězství činnost člověka. Munice s koncovým navedením, laserem naváděné střely, boj mimo přímou viditelnost - všechno je reálné, ale technika nezjistí, zda se jedná o skutečný objekt nebo o kvalitní model (maketu). To přesně zjistí člověk, který to pozná svými smysly. Poznatky z konfliktů v bývalé Jugoslávii nebo z Perského zálivu ukazují, že zásahy přesné munice byly účinné na stacionární objekty, nedá se to již říci o mobilních vojenských objektech. Vize počítačové války, v teple u obrazovky, se může týkat pouze omezeného počtu osob.

Vize a projekty vojáka budoucnosti, vybaveného nejmodernější elektronikou, jsou reálné, uskutečnitelné a věrohodné prozatím jako jednostranná záležitost. Jak bude vypadat střetnutí takového vojáka s protivníkem, vybaveným stejně účinnými zbraněmi? Ani nejdokonalejší technika nezabrání zásahu zbraní protivníka. Jak bude technické vybavení odolné, jak bude opravitelné nebo nahraditelné? Technika sama o sobě potřebuje jistou údržbu, může být poruchová.

Česká vojenská terminologie měla přiléhavý slangový výraz na vojenský materiál, zbraně a techniku: **VOJÁKŮMVZDORNÝ**. Vyjadřovala se tím jednoduchost obsluhy, oprav, odolnost materiálu vůči hrubému zacházení či nepříznivým podmínkám. Mezi takové patřily např. samopal vz. 24/26, vz. 58 nebo P-V3S. V běžně dostupné literatuře poznatky o tomto problému zatím nejsou rozšířeny.

Pozornost je potřebné věnovat i terorismu. **Teroristické skupiny** mohou být vybaveny převážně stejnými zbraňovými systémy jako pravidelná armáda. Budou však používat jiné způsoby činnosti. Kromě přímého násilí může jít o nepřímé formy, přesněji řečeno o vydírání hrozbou použití zbraní. Jaderné elektrárny jsou samy o sobě bezpečné. Mohou se stát prostředkem vydírání teroristy, kteří hrozí jejich poškozením (zničením).

Zneužit lze i nemocnic, zajateckých táborů, škol apod., které mohou být využity pro umístění důležitých vojenských zařízení.

Charakteristika současného stavu a možnosti uplatnění RMA v AČR

ČR a AČR je z hlediska vojenské techniky a zavádění nejmodernějších technologií dosud značně pozadu.

Převážná část **zbraní a vojenské techniky** je zastaralá, s obtížemi vyhovuje současným způsobům vedení bojové činnosti. Organizační struktura rovněž nedoznala podstatných změn. Postupně se přechází na metody, formy a způsoby činnosti zavedené v ozbrojených silách NATO. Vychází se z možností, které je AČR schopna realizovat přijetím standardizačních dohod (STANAG).

Přes značné finanční problémy se k **modernizaci zbraní a bojové techniky** přistupuje. Svědčí o tom probíhající modernizace tanku T-72, který by se po dokončení stal srovnatelným s tanky současné generace v armádách NATO. Pokrok probíhá i ve vojenském letectvu snahou o zavádění nového podzvukového letounu L-159.

Poměrně dobrá situace je v oblasti **pasivních sledovacích systémů**, kde ČR využívá nejmodernější technologií v mnoha vytvořených a vysoce účinných systémech.

Urychleně se zavedla **výpočetní technika**. Vzhledem k tomu, že zavádění nebylo centrálně řízeno, je v mnoha případech nekompatibilní, a tak její společné využívání není uskutečnitelné bez problémů.

Obdobně je tomu i u **informačních systémů** na bázi výpočetní techniky. Systémů bylo vytvořeno několik, ale v duchu českého přístupu. Ten znamená, že daný systém je určen jen pro vymezený počet účastníků a ostatním je nedostupný. Nová je koncepce zavádění **informačního systému standardizace**. Záměrem je vytvořit informační systém, který bude dostupný všem účastníkům v rámci ozbrojených sil, resortu ministerstva obrany, případně i ostatním resortům státní správy. Bude obsahovat veškeré standardizační dohody (STANAG) a spojenecké publikace (AP), které jsou v ČR dostupné a každý uživatel bude moci využívat ty informace, které bude potřebovat. Tento informační systém se rozvíjí postupně, musí překonávat značné problémy, ale v omezeném rozsahu již pracuje.

Tento krátký náhled ukazuje, že **revoluce ve vojenských záležitostech** vyžaduje značnou pozornost. Je však potřebné, aby se především realizovala tam, kde má AČR okamžité možnosti: organizační struktura, koncepce použití armády, doktrína celková i druhů vojsk, všestranně využitelné informační systémy, další rozvoj pasivních sledovacích systémů. Nelze se bránit revoluci ve vojenství pouze poukazováním na nedostatek finančních prostředků.

Vliv RMA na vedení operací

Součástí historického vývoje lidské společnosti byl i vývoj v oblasti vojenství. Konkrétně se to týká jak výzbroje, tak způsobů vedení bojové činnosti a později operací. Po staletí byl vývoj pozvolný, v současné době jsme svědky skutečně revolučního vývoje.

Téměř po celou dobu existence lidské společnosti byl hlavním činitelem bojové činnosti voják. Boj probíhal převážně formou střetnutí jednotlivých osob, později

skupin a větších organizačních celků. Byl více či méně podporován výzbrojí. Poslední část tohoto vývoje, do konce 80. let, se zrychlila zavedením jaderných zbraní. Proti sobě nadále stály „masové“ armády.

Teprve na začátku 90. let dochází ke skutečné revoluci odbouráváním koncepce masového nasazení lidí a přechodu na válčení technické. Ukazuje se však, že použití nejnovější techniky je zatím jednostrannou záležitostí.

Další vývoj pravděpodobně povede ke kvalitativnímu vyrovnání, kdy nebude rozhodujícím činitelem technologická převaha. Perspektiva může být do 10-15 let, podle toho, jak se podaří udržet ve světě relativně mírový vývoj.

Varianta možného průběhu konfliktu s pořadím operací

Pokud dojde ke střetnutí zájmů, je potřebné nejprve hledat řešení, jak **zabránit vzniku** ozbrojeného konfliktu. V případě, že se to nepodaří, přichází na řadu opatření, která by měla prosadit dosažení vlastních zájmů na úkor protivníka.

Důležité místo v tomto procesu mají **psychologické operace** (viz obr. 5). Jejich cílem je získat porozumění a pomoc v prosazování vlastních zájmů v zahraničí, u sousedních států, mezinárodních organizací i u obyvatelstva znepřátelené země. Prostředkem k tomu jsou informační technologie, internet, počítačové sítě, telekomunikace. Tato činnost by mohla být označena jako psychologická válka, je prováděna otevřeně, aby oslovila co nejvíce lidí.

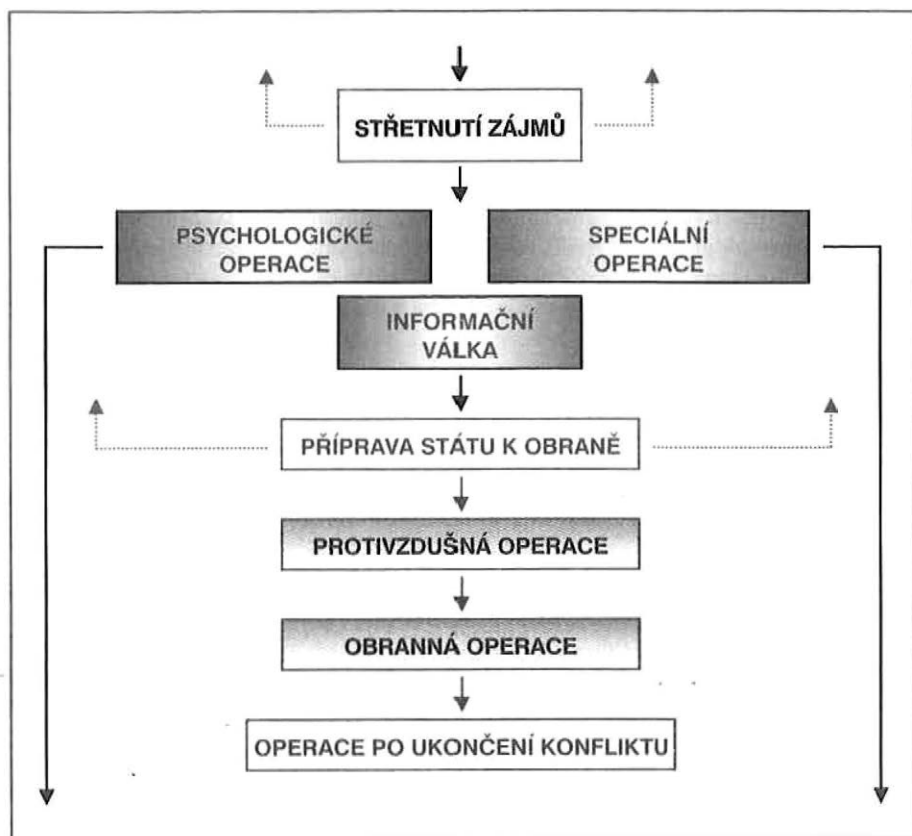
Současné jsou prováděny **speciální operace**. Jedná se naopak o činnost skrytou, podílejí se na nich všechny součásti státu, které se zabývají získáváním a hodnocením informací. Cílem je získat co nejrozsáhlejší a nejúplnější přehled o situaci protistojící strany. Tyto operace se provádějí jak na území protivníka, tak na území vlastním, aby se např. zjistily nálady mezi obyvatelstvem a podchytily možné sympatie k protivníkovi. Rovněž se připravují opatření k ochraně objektů a prostorů na vlastním území. Pozornost se zaměřuje na ozbrojené síly, stupeň jejich modernizace, na zbraňové systémy využívající nejmodernější technologie.

Informační válka obsahuje řadu opatření výše uvedených a rozšiřuje rozsah působnosti i na aktivní činnost, zaměřenou vůči protivníkovi. Může se jednat např. o narušování počítačových sítí, informačních a spojovacích systémů. Rovněž se jedná o činnost, která probíhá po celou dobu nepřátelství.

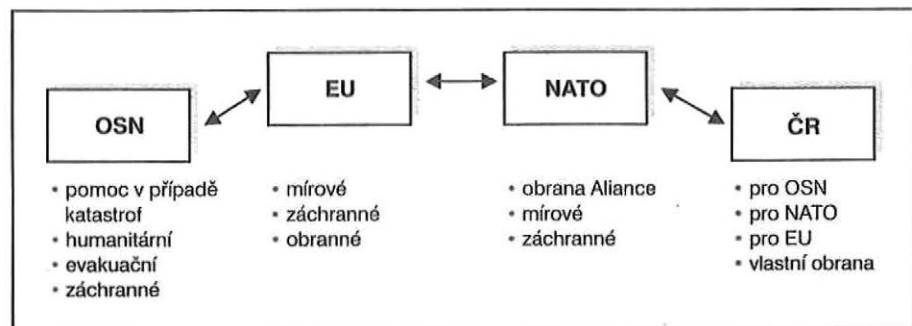
Pokud uvedené operace nevedly k obnovení dobrých vztahů, zahajují se přípravy státu k obraně. Vzhledem k možnostem využití vzdušného prostoru z hlediska technického vybavení a možnosti překvapení může být **protivzdušná operace** jako jedno z nejvýznamnějších opatření v přípravné fázi obranné operace.

Obsah operací ukazuje, že musí být prováděny po celou dobu až po ukončení nepřátelství.

Vzhledem k revoluci v informačních technologiích a prostředcích se psychologické, speciální a informační operace dostávají na vyšší úroveň než je obdobná činnost, plánovaná pro vojenské jednotky.

Obr. 5: Možný průběh operací

Obr. 6: Možnosti použití AČR v současných operacích

Na obr. 6 je přehledně uvedeno, jakých operací by se AČR mohla zúčastnit vzhledem k mezinárodním organizacím, členství v NATO a ve svůj prospěch. Tento rozsah může

představovat mimo jiné jeden z podkladů pro zaměření výstavby organizační struktury AČR, stanovení potřebného počtu osob, výbroje a vybavení, aby se uvedené mohlo plnit. Pro nás jako členský stát NATO musí být prioritou splnit závazky, ke kterým jsme se členstvím zavázali. Ty hlavní lze je vyjádřit následovně:

Použití sil reakce

Síly reakce (jejich vyčleněná část) musí být trvale připraveny k zasazení v kterémkoliv místě prostoru odpovědnosti NATO a podílet se na obraně společně se spojenci. Pro AČR to znamená mít připraveny varianty přepravy do prostoru zasazení. Obsahem je zpracování plánu přesunu, jeho materiální zabezpečení, dohovor se státy, přes jejichž území přesun bude probíhat, zabezpečení v průběhu plnění úkolu (logistické, zdravotnické, personální), zpětná přeprava po splnění úkolu. Přeprava může být vzdušná, železniční, silniční, lodní, kombinovaná.

Vzdušná přeprava

Vzdušná přeprava může být prováděna přes území ČR **dopravními letadly** s cílem zabezpečit přesun vojsk NATO do prostoru zasazení nebo přes jeho území mohou přelétávat **letadla do prostoru bojové činnosti** za účelem přímé letecké podpory. Mohou nastat i jiné varianty. ČR jako členský stát NATO je povinna zabezpečit přelet těchto letadel. Z toho vyplývají možné úkoly:

- volba letové trasy tak, aby nebyl ohrožen pravidelný civilní letový provoz,
- střežení vzdušného prostoru, aby přelétávající letadla nebyla ohrožena,
- vyčlenění záložních letišť pro případ nouzového přistání,
- zabezpečení pátrací a záchranné služby pro případ letecké události,
- úplné pozemní zabezpečení na letištích,
- řízení letového provozu.

Doplňování paliva za letu

Doplňování paliva za letu může probíhat nad územím ČR podle situace následovně:

- doplňování dopravních letadel při přeletu přes území ČR,
- doplňování taktických letadel při jejich přeletu do prostoru plnění úkolů letecké podpory,
- doplňování taktických letadel po splnění bojového úkolu a návratu na domácí základnu,
- doplňování průzkumných letounů při plnění jejich úkolů, doplňování speciálních letounů při plnění úkolů vzdušné výstrahy, řízení letového provozu, řízení bojové činnosti a jiné.

Přesun pozemních sil

Přes území ČR může být proveden pozemní přesun vojsk do jiného prostoru, do prostoru zasazení nebo návrat zpět do domácích posádek.

ČR vzhledem k členství v NATO je povinna tyto přesuny zabezpečit podle podmínek stanovených v programu HNS (HOST NATION SUPPORT - zabezpečení poskytované hostitelskou zemí).

S předstihem je potřebné zpracovat plán, který by měl obsahovat mimo jiné stanovení tras pro přesun, stanovení náhradních tras, objížděk, regulaci přesunu, týlové, technické a zdravotnické zabezpečení, střežení přesunovaných vojsk, vyčlenění prostorů pro ubytování pro případ přerušení přesunu, opatření pro případ nehod a další.

Vojenské zpravodajství

V případě zvýšeného napětí ve střední Evropě může být ČR požádána o **sledování situace**, aby se včas zjistily příčiny událostí a předešlo se vypuknutí násilného konfliktu. Příčiny mohou být ve zvýšené mezinárodní migraci, aktivitách mezinárodního terorismu, v násilných opatřeních při narušení prodeje drog a další situace.

ČR je schopna aktivovat všechny dostupné síly a prostředky **vojenského zpravodajství**, které ze stacionárních a polních stanovišť jsou schopny sledovat situaci na území celé ČR a v příhraničních prostorech se sousedními zeměmi. K tomu jsou k dispozici:

- vojskový průzkum prováděný z pozorovacích stanovišť a mobilními hlídkami,
- rádiový a radiotechnický průzkum ze stacionárních a mobilních stanovišť,
- vzdušný průzkum prováděný letouny elektronického průzkumu a oblety vrtulníky pro vizuální průzkum,
- využití pasivních sledovacích systémů.

Protivzdušná operace

V případě nutnosti může být ČR požádána o provedení **protivzdušné operace**, jejímž cílem by mělo být zabránit přeletu vzdušných prostředků protivníka přes území ČR, případně zjištění a sledování vzdušné situace protivníka a vzdušných prostředků, které by mohly představovat potenciální ohrožení. Protivzdušnou operaci nelze vyloučit ani pro zjištění a sledování použití vzdušných prostředků mezinárodními teroristickými skupinami nebo překupníky drog. Pro ČR může být tato varianta nejpravděpodobnější.

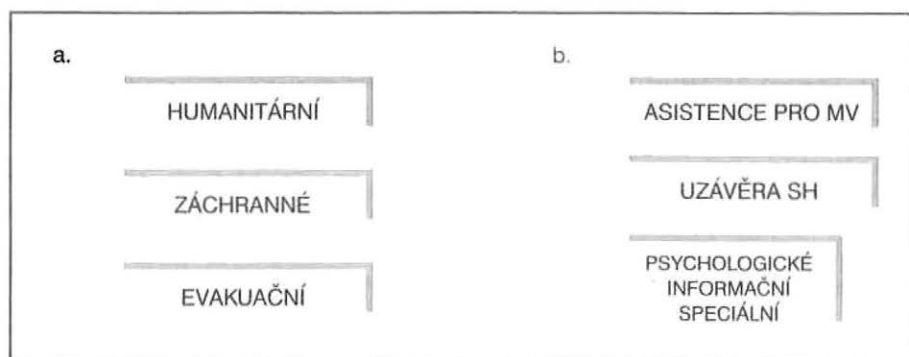
Obsahem činnosti by mohlo být vyčlenění sil a prostředků protiletadlového raketového vojska, stíhacích letounů, vzdušného a pozemního průzkumu ke sledování vzdušné situace a případně k realizaci aktivních opatření vůči vzdušným prostředkům protivníka, které neoprávněně vstoupí do vzdušného prostoru ČR.

Veškerá opatření budou prováděna v součinnosti s protivzdušnou obranou NATO, včetně použití letounů včasné výstrahy NAEW (*NATO Airborne Early Warning*). Protivzdušná operace AČR nebude pouze samostatnou záležitostí, ale společnou v rámci NATO, s možností využití vzdušného prostoru členských států, včetně vzdušného prostoru ČR.

Možnosti použití AČR ve prospěch ČR

A. neválečné operace

a) Revoluce ve vojenských záležitostech (viz obr. 7) se v **oblasti neválečných operací** (činností) týká především otázek organizačních, velení a řízení a vybavení odpovídající technikou. Základní význam mají informace, jejich včasné zjištění a předání na místa,

Obr.7: Varianta použití AČR

odkud je možné reagovat na vzniklou situaci. Vytvoření **integrovaného záchranného systému**, propojeného počítačovou sítí a využívající internet, umožňuje včasné a rychlé získání a zpracování informací a z toho vyplývající přiměřený zásah v součinnosti s vyčleněnými jednotkami AČR.

Organizační struktura a odpovídající systém velení a řízení umožní předat odpovědnost za plnění úkolů nižším stupňům, což umožňuje odbourání byrokratických způsobů řízení a vytváří podmínky pro aktivní a rozhodnou činnost příslušných velitelů.

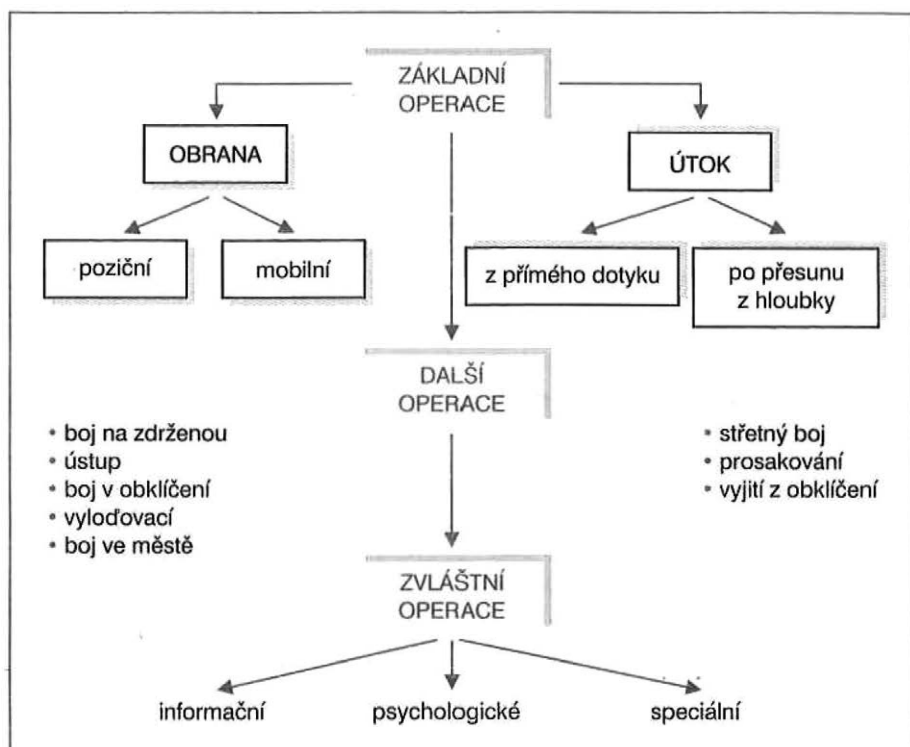
b) Činnosti, uvedené v tomto bodě mají svoji zvláštnost v tom, že mohou probíhat jak v rámci **neválečných**, tak **válečných** operací. Jsou uvedeny zvlášť, neboť by měly být předurčeny zejména proti novodobým rizikům a ohrožením. Patří mezi ně mezinárodní terorismus, drogy, šíření zbraní konvenčních i hromadného ničení, vydírání, únosy, mezinárodní kriminalita, migrace. Vyskytne se i řada dalších. Informační válka, boj o získání informací vede k úspěchům v boji s těmito ohroženími. Napomáhá tomu současné psychologické působení.

Způsob použití ozbrojených sil, konkrétně AČR, je vyjádřen pojmem „**asistence pro ministerstvo vnitra**“. Lze použít i českého slova pomoc, ale to by zřejmě nebylo dost atraktivní. Patří do kategorie nestandardních (zvláštních) operací.

Asistence je poskytnutí pomoci vojenskými jednotkami ve prospěch orgánů ministerstva vnitra a státní správy na vyžádání. Spočívá ve střežení, hlídkování buď samostatně, nebo společně s orgány ministerstva vnitra. Obsahem je uzavírání prostorů, vytváření clon, prohledávání terénu, přehrazování směrů, kontrola osob a vozidel a jiné.

Vyčleněné vojenské jednotky mohou být poskytnuty i na žádost orgánů státní správy k výpomoci při střežení důležitých objektů (elektrárny, sklady, pošty, tunely apod.).

Dalším velmi důležitým úkolem může být operace nazvaná „**uzávěra státní hranice**“. V současné době ji lze využít jako prostředku pro řešení problémů s migrací, organizovaným zločinem, kriminalitou, šířením zbraní (včetně hromadného ničení) a drog. Jde o souhrn opatření, která mají zabránit nelegálnímu narušování státní hranice a vzdušného prostoru. Obsahem činnosti vojenských jednotek může být vytvoření pozorovacích a kontrolních stanovišť v blízkosti přechodů přes státní hranici,

Obr. 8: Přehled operací

clon, hlídkování stacionárními a mobilními hlídkami vybavenými technickými prostředky průzkumu, letouny a vrtulníky, příprava a vytváření zátarasů, zadržení a eskortování osob.

Obsah **psychologických, informačních, případně speciálních operací**, se podstatně nemění. Rozdílný bude rozsah a zaměření ve prospěch prováděných akcí. Vždy budou důležité informace, jejich objektivní vyhodnocování, včasné předávání a získání podpory obyvatelstva.

B. válečné operace

Základními operacemi jsou **obrana a útok**. Z nich potom vyplývají další operace, obsahující některé charakteristické rysy těchto základních (viz obr. 8).

Způsoby provedení jsou obsaženy v předpisech, které se týkají vedení operací a bojové činnosti svazky, útvary a jednotkami AČR. Předpisy vycházejí z **doktríny AČR** a ze **standardizačních dohod NATO**. Tím vytvářejí podmínky pro interoperabilitu AČR s ozbrojenými silami členských států NATO, pro možnost zařazení vyčleněných sil do mnohonárodních uskupení NATO a dalších organizací.

Důležitou podmínkou, vyplývající z revoluce ve vojenských záležitostech, je umění vést **společné operace (joint operations)** všech druhů vojsk, včetně komplexního

zabezpečení. Pojem operace lze použít i pro činnost roty nebo praporu, které plní samostatný úkol za podpory letectva a dělostřelectva s odpovídajícím logistickým a zdravotnickým zabezpečením.

□ Další operace

Boj na zdrženou, v obklíčení, ústup, střetný boj, vyjítí z obklíčení jsou činnosti známé a obsažené v předpisech AČR.

Jako zvláštnost uvádím **vyloďovací operace**. Je potřebné, aby byly do předpisů AČR zahrnuty, neboť vyplývají z členství ČR v NATO. Povinnosti stanoví, že ozbrojené síly ČR musí být připraveny podílet se na společné obraně prostoru odpovědnosti NATO. Tento prostor je velmi rozsáhlý, geograficky rozdílný a vyčleněné síly AČR se tedy mohou zúčastnit i vyloďovacích operací. Jak se připravit, k tomu jsou k dispozici spojenecké publikace NATO.

Boj ve městě vyžaduje nové přístupy v souladu s požadavky revoluce ve vojenských záležitostech. Jak zkušenosti z ozbrojených konfliktů v posledních deseti letech, tak prognózy vývoje ukazují na důležitost bojové činnosti v zastavěném prostoru (ve městě). V souladu s teorií NATO je potřebné vypracovat způsoby bojové činnosti a zahrnout je do předpisů AČR. Výcvik je nutno provádět na cvičištích s odpovídajícím vybavením, což v ČR představuje vybudovat cvičné zastavěné prostory (města) a tam provádět praktický výcvik. Samozřejmě jako nezbytné jsou simulátory a trenážery.

Svůj význam má i **prosakování (leakage)**, které jako způsob vedení bojové činnosti nebyl rozšířen a nevěnovala se mu dostatečná pozornost.

□ Zvláštní operace

Informační, psychologické a speciální operace mají důležitou úlohu jak v průběhu neválečných, tak válečných operací. V průběhu válečných operací se rozsah jejich úkolů rozšíří o destrukční akce, zaměřené proti konkrétnímu nepříteli, proti konkrétním objektům.

Každý druh z těchto operací má svoje zvláštnosti.

Úkolem **psychologických operací** je působit na živou sílu protivníka všemi způsoby a prostředky tak, aby byla ochromena jeho morálka, bojová síla i schopnost k odporu. Jsou k tomu potřebné vycvičené jednotky psychologické války (pro vedení psychologických operací). Je vhodné vzít si příklad z organizačních struktur armád ostatních členských států NATO. Stejně tak jsou potřebná vlastní opatření, aby se obdobné úsilí protivníka nesetkalo s úspěchem.

Informační operace mohou přímo narušit systém velení, řízení a informací protivníka, navádění zbraňových systémů, počítačové sítě, vytvářet klamné zdroje zpráv, ale zejména se zaměřit na získávání využitelných zpráv pro vlastní účely. Důležitou úlohu zde mají technické prostředky průzkumu vojenského zpravodajství (rádiový a radiotechnický průzkum) i dalších druhů vojsk.

Speciální operace v podmínkách AČR spadají do odpovědnosti vojenského zpravodajství, které k tomu má síly a prostředky postačující pro naplňování obsahu speciálních činností pro potreby AČR.

Rizika a ohrožení

K teorii o použití AČR nevyhnutelně patří úvahy o tom co vlastně představuje možné rizika a ohrožení. Každá armáda by se měla vytvářet tak, aby se vyhodnotila rizika

a ohrožení (případně bezpečnostní rizika jako modernější vyjádření) pro stát, členství státu v organizacích nebo jeho dohody, k tomu se vypracovaly úkoly a podle těchto úkolů se stanovily počty armády, její výzbroj, vybavení, modernizace a všechno, co je zapotřebí pro udržování bojeschopnosti armády jako celku. Samozřejmě je nutné přihlížet k ekonomickým možnostem státu.

V dosavadním vývoji AČR převládaly tendence stanovovat počty příslušníků armády a její úkoly se vypracovávaly až následně podle počtů osob. Svědčí o tom názory a teorie zakotvené v řadě dokumentů desetiletého vývoje i neujasněnosti v modernizaci výzbroje.

Po roce 1990 se všeobecně změnila situace v tom, že se přešlo od teorie vyhrát válku k teorii zabránit válce. V dokumentech ČSA a později AČR se stále objevovaly snahy hledat vojenská ohrožení a k tomu připravovat různé druhy operací. Teprve v poslední době se začínají objevovat názory, že vlastně ČR přímo vojensky ohrožena nebyla. Ani sousední státy by jistě nepustily třetí stranu přes vlastní území, aby ČR mohla napadnout.

Jaká rizika a ohrožení připadají v úvahu?

1.

Mezinárodní terorismus	Organizovaný zločin	Obchod s drogami
Obchod s lidmi	Obchod se zbraněmi	Migrace
?	?	?

2.

Politická nestabilita	Ekonomická nestabilita	Ohrožování veřejného pořádku
Vandalismus	Nacionalismus	Etnické nepokoje
?	?	?

Pro evropské státy (včetně ČR) jsou všeobecně platná rizika a ohrožení uvedená v **prvním souboru**. Lze k nim zařadit ještě další, mající celosvětovou působnost.

Ve **druhém souboru** jsou ta, která lze navíc konkretizovat na ČR. Je patrné, že se nejedná o vojenská ohrožení, ale o taková, která je potřebné řešit neválečnými způsoby za přispění AČR.

Podle různých prognóz o vývoji situace se v příštích 10-15 letech v Evropě nepředpokládá ozbrojený konflikt.

Proč je tedy **potřebná armáda**?

- je výrazem suverenity státu,
- stát má povinnosti jako člen NATO – musí vojensky přispět,
- vývoj do budoucna není zcela jednoznačný, je potřebné mít připraveny odpovídající síly a prostředky.

Závěr

Problematiku revoluce ve vojenském musíme vidět jako dvoustrannou záležitost. Tak, jak pokračuje vývoj nových technologií kupředu, musí se vyvíjet protipatření. Je všeobecně známo, jak jsou zranitelné počítačové sítě a internetové stránky. Přitom o jejich bezpečnost se stará mnoho kvalifikovaných odborníků. Proto je nutné neustále sledovat, prověřovat a vylepšovat ochranná opatření.

Další otázkou je, jak bude spolehlivá technika vybavená složitým elektronickým zařízením. Při cvičeních nebo zkouškách se převážně využívají připravení specialisté. Při běžném provozu však zacházení s těmito zařízeními bude mnohem razantnější. Bude potřebné nějak zálohovat vybavení vojáka 21. století?

Jako velmi důležitou vidím tu skutečnost, aby se nezaměňovala revoluce ve vojenských záležitostech s vojenskou technickou revolucí. Tyto dva pojmy jsou vzájemně provázány, ale vojenské záležitosti mají mnohem větší rozsah.

Revoluce ve vojenských záležitostech se výrazně dotýká postoje lidí k vojenskému. Přichází v době, kdy se výrazně zvyšuje neochota občanů angažovat se v ozbrojených konfliktech, včetně obrany státu. Odpor vůči vojenské službě je pro ČR příznačný a projevoval se v celé její historii. Tento postoj je nadále podporován mnoha způsoby, včetně využívání možností hromadných sdělovacích prostředků a legislativy. Konkrétními projevy jsou vyhýbání se základní vojenské službě, šikana, nekázeň i ostudné chování vojáků základní služby na veřejnosti (vandalství, opilství, neupravenost a jiné).

Profesionalizace armády by se měla brát v úvahu i z hlediska ztotožnění se občanů s hodnotami, které by měli bránit. Je patrné, že převažuje snaha o předání odpovědnosti za obranu profesionálům, odborníkům, kteří tuto činnost budou mít jako svoje životní povolání. Osobní odpovědnost za vykonávanou práci je velkým přínosem i pro obranu státu.

Myslím si, že je velice důležité, aby jakýmsi čtivým a obecně srozumitelným jazykem byla veřejnost seznámena se smyslem, důvody a cíli této reformy. Aby veřejnost věděla, proč se tato reforma chystá a aby si to osvojila. Týká se to naší bezpečnosti, týká se to obrany našeho státu, týká se to našich závazků, týká se to tedy každého občana. Čili by ta debata měla být široká, veřejná a jeden prvek té debaty by měla být i rozprava představitelů politických stran.

Václav Havel, prezident ČR
Tisková konference po jednání vlády o reformě Armády České republiky
Praha 29. 8. 2001

Vojenská technika a vojenská strategie 21. století

Poslední dvě století druhého milénia jasně dokazují, že se technika stala hnacím motorem nejen rozvoje lidské civilizace, ale i vojenské strategie. Její vývoj se dostává do stále se zrychlující spirály. Přitom vojenská technika se nacházela vždy na čele výzkumu a vývoje. V závěru 20. století hrála nezastupitelnou roli v ozbrojených konfliktech, které probíhaly ve strategicky důležitých oblastech a stávaly se tak ohnisky potenciální krize ohrožující světovou bezpečnost. Příčiny konfliktů byly národnostní, územní, etnické, náboženské, ale i politické a ekonomické. V nich byly používány síly a prostředky všech druhů ozbrojených sil, zkoušely se nové zbraňové systémy a technologie, hledaly se nové způsoby uplatnění strategického vlivu, ale i vedení boje. Dramatické změny v euroatlantickém prostoru, jež vyplynuly z konce studené války, se odrazily ve strategické koncepci Aliance přijaté v roce 1991. Od té doby ovšem došlo k dalšímu hlubokému politickému a bezpečnostnímu vývoji.

* * *

S nečekaně rychlým rozpadem sovětského bloku se rychle rozpadlo i bipolární rozdělení světa. Toto rozdělení, jak se záhy ukázalo, skrývalo jako tlustá opona skutečnou pestrobarevnost soudobého světa. Když se tato opona zvedla, lidstvo se najednou ocitlo tváří v tvář světu skutečně multikulturnímu a multipolárnímu. Ale nejen to. Ocitli jsme se ve světě, jehož jedinou šancí je tuto svou multipolárnost citlivě vnímat, respektovat a přijímat ji jako jediné východisko nového typu lidského soužití na této zemi (viz **obr.**).

Tato nutnost je významně zesilována závratným a zároveň riskantním civilizačním vývojem posledních let. Světová populace dále roste, neobnovitelných zdrojů rychle ubývá. Svět sužují prohlubující se rozdíly mezi bohatými a chudými národy. Jediná globální civilizace, obepínající dnes celý svět a vnucující mu tytéž výrobky, návyky, způsoby chování a způsoby komunikace, nás k sobě přibližuje, ale zároveň vyvolává protireakci v podobě rozvoje různých nacionalismů, fundamentalismů, fanatismů, ať už etnických, náboženských, sociálních či ideologických. Informační revoluce zesiluje globální propojenost každého s každým, likviduje veškerou cenzuru, ale zároveň otevírá nedozírné prostory lidské neodpovědnosti. Ve výčtu těchto globálních dvojsmyslností soudobého civilizačního vývoje by bylo možno pokračovat libovolně dlouho.

Obě zmíněné okolnosti - konec bipolárního rozdělení světa a civilizační pohyb nazývaný dnes globalizací - nutí i k radikálně novému přemýšlení o budoucím světovém uspořádání a jeho bezpečnostní architektuře v 21. století.

Globalizační a civilizační protiklady
současného vývoje

Pestrobarevný
multifunkční
a multipolární
svět se vyznačuje

Riskantním civilizačním vývojem spjatým s	Globální civilizací	Růstem rizik euroatlantického míru a stability	Snahami o budování bezpečnostní architektury 21. století
Růstem populace	Vnucující: • výroby • návyky • způsob chování a komunikace	Vojenská rizika rozsáhlá konvenční agrese se objevuje jen v dlouhodobé perspektivě	• OSN • OBSE • EU • (ZEU) • NATO
Vyčerpáváním neobnovitelných zdrojů			
Poškozením životního prostředí	Vyvolávající protireakci různých:	Destabilizační rizika ekonomická, politická, etnická, náboženská, terorismus, migrace	
Změnami klimatického prostředí	• nacionalismů • fundamentalismů • fanatismů • odporů - etnického, - náboženského, - sociálního, - politického	Proliferační rizika zneužití ZHN, neletální zbraně, zneužití vojenské techniky	
Vysychajícími oblastmi či oblastmi záplav			
Migrací obyvatelstva		Globalizační rizika organizovaný zločin nezákonné obchody, transfery financí a osob, narušení komunikačních a informačních systémů, katastrofy průmyslové, ekologické, dopravní, surovinové, epidemie, pandemie	

Obr.: Dilema současného světového vývoje

Je realitou dnešního světa, že jedním z charakteristických prvků tohoto uspořádání bude rozvoj velkých regionálních seskupení, do nichž budou dnešní národní státy

přenášet stále větší část svých dosavadních pravomocí, tak jako jejich jinou část budou zřejmě nuceny stále zřetelněji přenášet dolů, na různé menší vnitrostátní regiony a jejich samosprávy, na města a obce, jakož i do četných dalších struktur občanské společnosti.

Decentralizace a integrace by tak *de facto* měly být jen dvěma stranami téže mince, respektive dvěma vyvažujícími se miskami jedné váhy. Dvojsmyslnosti globálních ekonomických tlaků a celkového civilizačního pohybu nemá smysl čelit jakýmkoli typem pštroší politiky, izolacionismem, šovinismem či egocentrismem, ale naopak tím, že světový vývoj bude věcně reflektován a lidé a národy budou spojovat své síly k tomu, aby čelili všemu, co je na něm neblahé a nebezpečné.

Slovy nové strategické koncepce NATO (1999) je řečeno, že konec nebezpečí studené války nastolil cestu ke stabilnějším vyhlídkám, které jsou ovšem plné výzev, k novým možnostem i rizikům. Rodí se nová integrovanější Evropa, což se týká také euroatlantické bezpečnostní struktury, v níž má NATO ústřední úlohu.

Nová rizika euroatlantického míru a stability

Na nová rizika euroatlantického míru a stability, včetně útaku, etnických konfliktů, hospodářských katastrof, kolapsů politických řádů a šíření zbraní hromadného ničení v posledních deseti letech 20. století, Aliance reagovala svým rozšířením a přijetím nové strategické koncepce na summitu ve Washingtonu v dubnu 1999. S realizací této nové strategické koncepce úzce souvisí nejen otázka zvyšování vojenských schopností, ale i otázka vyzbrojování a technologií.

Globální šíření moderních technologií, jež mohou být využity k výrobě zbraní, může vyústit ve vyšší možnosti sofistikovaných vojenských kapacit, umožňujících vývoj vysoce kvalitních útočných a obranných protiletectvých, pozemních a námořních systémů, naváděných střel a dalších vyspělých zbraní. Kromě toho oficiální a neoficiální struktury se mohou pokusit zneužít vzrůstající důvěry Aliance v informační systémy prostřednictvím informačních operací určených k narušení těchto systémů. Mohou se pokusit využít strategie tohoto druhu k překonání převahy NATO v tradiční výzbroji.

Nová strategická koncepce deklaruje, že její síly budou strukturovány tak, aby odrážely mnohonárodní a společný charakter spojeneckých misí, kde základní úkoly budou zahrnovat:

- kontrolu, ochranu a obranu území,
- zajištění nerušeného využívání mořských, vzdušných a pozemních spojů,
- kontrolu moře a ochranu rozmisťování spojeneckých námořních odstrašujících sil,
- zajištění bezpečného vzdušného prostoru a účinné rozšíření vzdušné přepravy a obrany,
- vedení nezávislých a kombinovaných vzdušných operací,
- pozorování, rozvědnou činnost, průzkum a elektronické vedení boje,
- strategickou přepravu,
- zajištění účinných a pružných velitelských a kontrolních zařízení včetně přemístitelných kombinovaných a společných velitelství.

Je nezbytné, aby se vojenské síly Aliance vyznačovaly důvěryhodnou schopností, pokud jde o plnění spojeneckých misí v celém rozsahu. Tento na jedné straně citlivý a na druhé straně rozsáhlý požadavek má bezprostřední důsledky a dopady na:

- složení vojenských sil, úroveň bojových složek a jejich vyzbrojení a vybavení,
- připravenost, použitelnost a odolnost vojenských sil,
- výcvik, cvičení a schopnosti lidského faktoru vojenských sil,
- možnost nasazení a použití,
- a také pro budování ozbrojených sil a možnost jejich mobilizace.

Cílem by mělo být dosažení optimální rovnováhy mezi vysokou připraveností vojenských sil schopných zahájit, podle potřeby rychle a okamžitě, kolektivní obranu a odvetné operace nevyplyvající z článku 5, a sil na odstrašující úrovni nižší pohotovosti k zajištění souhrnu úkolů nezbytných ke kolektivní obraně, k rotaci sil na podporu operací jako odpověď na krize, nebo pro další posílení v konkrétním regionu, a v dlouhodobém budování a posilování schopnosti pro krajní případ - byl velmi vzdálený - scénáře rozsáhlých operací kolektivní obrany. Podstatná část spojeneckých vojenských sil bude muset být schopna plnit více než jeden z těchto úkolů.

Požadavky strategie na výzbroj a technické zabezpečení

Z nejvýznamnějších ozbrojených konfliktů konce 20. století a nových rysů vedení bojové činnosti [1] vyplývají následující požadavky strategie na výzbroj, výstroj a technické zabezpečení.

V konfliktech se postupně a účinně prosazoval aeromobilní způsob činnosti a prokázala se využitelnost pěchoty.

Pěšák 21. století bude mít odlišné poslání. Poprvé v historii vojenství by měl představovat jakýsi integrovaný zbraňový systém a plně se začlenit do celkového systému digitalizovaného bojiště. Komunikačními systémy nové generace se jednotlivci propojí s dalšími bojovými systémy (obrněnými vozidly, dělostřelectvem, průzkumnými systémy či letectvem), svým velitelem a nadřízeným velitelstvím. Předávání informací bude fungovat i opačně. Velitel uvidí na své obrazovce obraz ze zaměřovače každého válečníka v poli. Dalším klíčovým prvkem výbavy pozemního válečníka bude netradičně řešená ruční palná zbraň. Umožní odpalovat programovatelné granáty ráže 20 až 30 mm, které vybuchnou ještě ve vzduchu v malé výšce nad cílem, čímž sníží účinnost okopů či nejrůznějších terénních překážek. Kromě vzdušných výbuchů granát exploduje při nárazu na cíl, nebo se zpožděním až po průniku překážky před cílem. Systém umožní zjišťovat ve dne i v noci cíle velikosti člověka řádově na kilometr. Změří vzdálenost, výpočte záměrný bod, naprogramuje zapalovač granátu, vydá povel k odpalu. Umožní palbu i na nízko letící cíle. Několikvrstvý oděv se speciální uzavřenou přilbou umožní ochránit vojáka před tepelným zářením, účinky chemických a biologických zbraní, laserových paprsků. Umožní změnit zabarvení vrchní vrstvy v závislosti na venkovních podmínkách, snižovat demaskující tepelné záření těla vojáka, snižovat elektromagnetické vyzařování elektrických součástí a při pohybu vojáka generovat elektrický proud pro napájení elektronických systémů. Nejspodnější vrstva oděvu vytvoří potřebné mikroklima bez ohledu na venkovní teplotu

či fyzickou a psychickou zátěž. Širokoúhlý průhledový displej přilby bude sloužit ke sledování situace digitalizovaného válčiště, navádění „chytré“ letecké nebo dělostřelecké munice na cíl či ovládání miniaturních bojových bezpilotních vzdušných prostředků. Použití „inteligentních“ kapslí, které by voják před započítím bojové akce spolkl, umožní v součinnosti se speciálním senzorem podle chemického složení šťáv v trávicím traktu uvolňovat ze zásobníku kapsle potřebné vitamíny a koncentrované živiny, které by zajistily potřebnou tělesnou energii pro fyzické i psychické výkony na bojišti.

Vývoj obrněné techniky, při zachování minimálně stejné odolnosti jako současné, se bude ubírat snižováním hmotnosti použitím voštinových konstrukcí, technologií „stealth“, nekovových vysoce pevnostních materiálů, výkonných pohonných a převodových elektro-hydropneumatických jednotek. Nejmodernější elektronika, plná automatizace, sníží obsluhu až na dva vojáky umístěné v pancéřované části dělené korby s miniaturní věží. Průzkumné senzory monitorující několikakilometrovou vzdálenost umožní vyhodnotit nebezpečí a aktivovat systémy přímé obrany (střepinové clony, samonaváděcí raketky, laserové střely) či rušení nebo klamně cíle, které odvrátí nebo zachytí úder.

Dělostřelectvo, velkorážové raketomety, moderní dělostřelecká submunice a paprskové zbraně, kanony s kapalnou pohonnou směsí, elektromagnetické zbraně budou zabezpečovat dostatečnou palebnou sílu a schopnost odrážet úder. Konstruovány budou **jako vysoce pohyblivé schopné přepravy taktickými transportními letouny**. Kamerové systémy jako součásti submunice umožní palbu na cíle za horizontem nebo na poslední chvíli vybrat jiný cíl či odvrátit její účinek, kdy hrozí nebezpečí zasažení vlastního cíle.

Zvláštním rysem posledních konfliktů bylo přenesení úsilí na jiné objekty, zejména civilního charakteru, s použitím leteckých grafických pum k vyřazení elektrických rozvodných sítí v Jugoslávii, a speciálních pum k rozrušení ropných těžních věží ve válce v Perském zálivu.

Jejich použití upozornilo na existenci **neletálních zbraní**, které mají mít jako netradiční bojové prostředky rozhodující roli v budoucích konfliktech včetně boje s terorismem. Základní charakteristika těchto zbraní spočívá v tom, že jejich použitím nemá být zničena živá síla, ale jen dočasně vyřazena. Jejich použití má většinou i politický cíl a má vyvolat nespokojenost obyvatelstva s vládnoucím režimem, který situaci zavinil. Mezi neletální zbraně bude patřit optické laserové záření vyvolávající dočasné oslepení nebo zničení optických senzorů k monitorování a navádění střel na cíl.

Nejaderné **elektromagnetické impulzy a mikrovlnné záření s vysokou energií** narušují činnost mozku a centrální nervovou soustavu lidí, vyřazují výpočetní techniku a mohou vyvolat výbuchy muničních skladů a minových polí. **Zvukové a ultrazvukové vlny** způsobují dezorientaci, nevolnost, křeče, deprese, davovou paniku u lidí, plachost až divokost zvířat, vyvolávají demoliční účinky na stavby a techniku. Prostředky radioelektronického boje způsobují **dezorganizaci velení a ovládání zbraní**. Prostředky informačního boje slouží k vyřazení počítačů viry. Vložení a přenesení klamných informací do počítačů nebo počítačových sítí znehodnocuje rozhodovací procesy. Biologické zbraně vyvolávají infekční onemocnění, produkují jedy, slizy, chemikálie pro

ničení pohonných hmot, rozklad výbušnin, maskovacích nátěrů, kovů, těsnění, plastů pneumatik, silnic, informačních komunikačních linek.

Nový druh vzdušné a elektronické války, umožňující **ničení stanovených objektů s vysokou přesností z bezpečné vzdálenosti** s průběžnými přesnými informacemi o nepříteli, znemožňující jeho účinnou protiakci, zabezpečí letectvo a vesmírné prostředky. Jejich budoucí vývojové trendy se odehrají v oblastech technologií obtížné zjistitelnosti, inteligentní výzbroje, inerciální navigace, sdružených palebně navigačních komplexů přecházejících do bezpilotních bojových letounů, řízených střel s plochou dráhou letu, obřích dopravních a tankovacích letounů, hybridních letounů s dvoulístým rotujícím křídlem, či speciálních letounů s drakovým potahem v jehož struktuře jsou zabudovány komponenty fungující jako radiolokátor s neomezeným celokruhovým záběrem nebo jako komunikační systém či aktivní systém stealth zamezující radiolokační zachycení.

V Rusku jsou vyvíjeny a v současné době byla odzkoušena mezikontinentální balistická raketa typu SS-25 umístěná na mobilním podvozku, která zasáhla cíl v několika tisícikilometrové vzdálenosti od místa startu a v poslední fázi letěla ve výšce zhruba 30 kilometrů několika násobně vyšší rychlostí zvuku. Zkoušená nová technologie „scramjet“ umožňuje, aby raketa dosáhla pěti a více násobné rychlosti zvuku. Americký Národní úřad pro letectví a vesmír (NASA) uskutečnil 2. června 2001 test prototypu X-43A s touto technologií, avšak pokus se nezdařil. Tyto snahy demonstrovají posilování útočných schopností na jedné straně a na druhé straně schopnost překonat protiraketový štít. Novým trumfem by se měl stát strategický bombardér operující v „suborbitální výšce“ asi 100 kilometrů nad zemským povrchem. Podle záměru konstruktérů by měl být „vesmírný bombardér“ do 30 minut po startu schopen zasáhnout cíl kdekoli na naší planetě. Podle informací amerického listu Los Angeles Times by měl nový bombardér představovat pilotovaný letoun, jehož koncepce vychází z již zkoušeného prototypu známého jako X-33 Venture Star. Futuristický bombardér má startovat podobně jako balistické rakety a v relativně krátké době vystoupat do výše asi 100 kilometrů. Odtud by na cíl odpaloval samostatně naváděné střely. Z jakéhokoliv místa nasazení by nový letoun mohl být nazpět na základně ve Spojených státech po pouhých devadesáti minutách od startu (pro srovnání: strategickým bombardérům B-2 nasazovaným při vzdušných útocích proti Jugoslávii v roce 1999 trval návrat na základnu v Missouri celých 24 hodin). Další obrovskou výhodou „suborbitálního letounu“ je jeho praktická nedosažitelnost pro běžné prostředky protivzdušné obrany potenciálních protivníků.

Kosmické prostředky budou postupně přebírat úlohu průzkumu a prostředků včasné výstrahy před balistickými střelami. Umožní globální propojení jednotlivých bojových systémů protiraketové obrany a velitelství. Rozmístění satelitů s výkonným laserem a účinným dosahem (3000 km) umožní ničit balistické střely odpálené z jakéhokoli místa na zemské kouli. Pro boj proti nebezpečím ve vesmíru se zkoumají způsoby, jak vyrábět a skladovat elektrickou a jinou energii v kosmu, která je potřebná pro lasery a zbraňové systémy fungující na základě mikrovln.

Použití přesné řízené munice ve válce v Perském zálivu způsobilo přibližně sedmdesát pět procent škod v iráckých strategických a operačních cílech a prokázalo vysokou hodnotu strategického bombardování. Model **strategické letecké ofenzívy**

(zásahu) proti narušitelům stability, který by měl zajistit pořádek v 21. století a který byl ověřen ve válce v Perském zálivu a na Balkáně, lze hodnotit ze dvou pohledů. Ať je situace v krizové oblasti sebesložitější, chirurgicky přesné a zároveň drtivé údery přinutí po chvíli každého, aby přistoupil na předložené podmínky. Jenže všechno výše popsané se zhroutlí, je-li protivník zarputilý a dokáže odolávat, natož účinně se bránit. Pak nezbyvá než vysílit protivníka dlouhodobým bombardováním, invazním působením či dosáhnout politického kompromisu. Invaze ale přináší riziko materiálních i lidských ztrát a je tedy politicky obtížně akceptovatelná. Proto je zde snaha udržet technickou a z ní vyplývající strategickou nadvládu vzdušných a kosmických prostředků nad možným protivníkem u všech akτέρů mezinárodního dění. I současná snaha USA o vybudování protiraketového deštníku je toho dokladem.

Vývoj námořnictva se bude ubírat směrem k obtížné zjistitelnosti plavidel, mohutnosti úderu nejen v pobřežním pásmu, ale i hlubokém vnitrozemí, schopností ničit nejrůznější cíle na suchu, ve vzduchu i na moři. Lodě a ponorky budou stále více využívat elektrický pohon lodních šroubů, sací a výtokové reakční síly. Automatizace všech lodních procesů sníží počty osádek o třetinu proti současným typům. Letadlové lodě budou vybaveny vícesměrovými výkonnými elektromagnetickými katapulty a spolehlivým účinným záchytným zařízením. Jaderné ponorky s mezikontinentálními střelami zůstanou i nadále ve výbroji jako hlavní prostředek strategického odstrašování s možností okamžitě udeřit. Jejich vývoj se bude ubírat zvyšováním horizontální a vertikální manévrovosti, segmentací a samostatností jednotlivých částí ponorky, které zvýší její schopnost odrazit protiútok a odolat mu. Případně zveřejněné zkušenosti z potopené Ruské ponorky Kursk v Barentsově moři budou zúročeny konstrukčními týmy.

Práce na vyzdvižení vraku z hloubky 108 metrů jsou v rozhodující fázi. „Děláme vše pro to, aby se námořníkům, kteří zahynuli v ponorce, dostalo důstojného pohřbu. Považujeme to za naše svaté poslání,“ ujišťuje stále znovu viceadmirál Michail Mozak novináře. Proti tomu mluvčí Severomořské flotily v Murmanskú tvrdí, že nejde o civilní, ale vojenskou operaci. Je však téměř jisté, že torpéda z ponorky Kursk zatím zůstanou na dně. A že se k nim zahraniční experti nepřiblíží.

Podle amerických odborníků jde o **superrychlá torpéda**, která ve vedení podmořské války otevírají úplně novou kapitolu. Ve srovnání s obvyklými torpédy, která vyvinou maximální rychlost pod hladinou kolem 130 kilometrů za hodinu, by se měla tato torpéda řídit k cíli rychlostí až 1500 km/hodinu. Cíl jaderného úderu, třeba svaz s letadlovými loděmi, by neměl čas na obranná opatření. Vojenští specialisté se domnívají, že na palubě ponorky bylo 28 supertorpéd a že výbuch pohonu jednoho z nich způsobil její havárii. Torpéda nové generace, která v západních odbornících vyvolávají úžas a zděšení, se odborné veřejnosti poprvé představila na největší světové výstavě vojenské techniky a zbraňových systémů v Abú Dhabí v roce 1999. Jejich exportní verze se jmenovala Škval-E (škval je rusky prudký, jednorázový nápor větru) a podle takticko-technických dat měla po odpálení dosahovat rychlosti až pět set kilometrů za hodinu. Odborníci se domnívají, že Rusko mělo tuto zbraň k dispozici už od konce sedmdesátých let, a že už první verze supertorpéda dosahovaly rychlosti 200 uzlů (asi 370 km/hod.). Byla tak bezmála čtyřikrát rychlejší než nejvýkonnější torpéda Severoatlantické aliance. Britský odborný magazín Jane's Intelligence Review

doprovodil zprávy o této zbrani komentáři: „Jde o jednu z nejničivějších podmořských zbraní, jaké se objevily v posledních letech.“ Kursk mohl být vyzbrojen mnohem pokročilejší verzí *škvalu*, osm metrů dlouhého torpéda o průměru 53 centimetrů a váhícího 2,7 tuny. Tato verze by měla dosahovat podvodní rychlosti až 1500 km/hod. Ruským inženýrům se podařil technologický průlom, který může zcela změnit nejen konstrukci podmořských zbraní, ale také části lodí, hlavně lodních šroubů a jiných zařízení vystavených rychlým prouděním tekutin. Zřejmě využili fyzikálního efektu, tzv. kavitace. Jde o jev, který popsal už v roce 1867 Isaac Newton. Kolem ploch obtékaných velkou rychlostí (zhruba nad 180 km/hod.) se vytvářejí bublinky páry, které napadají obtékanou plochu, třeba listy lodní vrtule. Rusům se zřejmě podařilo využít kavitaci tak, že nejen části, ale celé těleso se zahálí do jakéhosi pouzdra z parních bublinek, což nesmírně snižuje odpor vody. Takové těleso však musí mít raketový či turbínový pohon nové generace, což je další tajemství skryté na ponorce Kursk. To by znamenalo, že konstruktéři museli vyřešit řadu dalších problémů, jako je stabilita tak rychlého tělesa apod. Pokud by Rusové měli zbraň, jež by se mohla ke břehům USA blížít násobkem rychlosti zvuku, a to hluboko pod hladinou, chystaný protiraketový deštník by v tomto směru nebyl příliš užitečný.

Průzkumná, radiolokační a pasivní radiolokační technika postavená na homogenních optoelektronických integračních technologiích propojená s aktivními protiletadlovými, protiraketovými prostředky vytvoří **souvislé radiolokační a průzkumné pole** pokrývající přízemní, malé a velké výšky. To umožní včasnou výstrahu a iniciaci optimálních aktivních palebných prostředků k ničení protivníkových aktivních palebných i pasivních systémů v reálném čase.

Směrnice pro přístup Aliance k použití síly

Aby Aliance realizovala základní bezpečnostní úkoly a principy své strategie, musí být její síly nadále přizpůsobovány, aby umožnily účinně vyhovět požadavkům celé škály misí, a zároveň reagovat na budoucí výzvy. Přístup spojeneckých sil, zakládající se na síle různých národních obranných struktur, se bude řídit příslušnými směrnici.

Velikost, připravenost, dostupnost a rozmístění vojenských sil Aliance bude odrážet jejich zodpovědnost za kolektivní obranu a vedení operací reagujících na krizi, někdy v krátké lhůtě, daleko od domácích základů, včetně operací mimo území spojenců. Charakteristiky sil NATO budou rovněž odrážet ustanovení příslušných dohod o kontrole zbrojení. Musí svou kapacitou odstrašovat a odrážet útoky proti jakémukoli spojenci. Musí být interoperabilní a mít patřičné doktríny a technologie. Musejí být udržovány ve stavu potřebné pohotovosti a mobility a musejí být schopny vojenského úspěchu v široké škále složitých spojených a kombinovaných operací, jež mohou rovněž zahrnovat partnery a další nečlenské státy.

To jmenovitě znamená, že:

a) Celková velikost spojeneckých sil bude udržována na nejnižších úrovních odpovídajících požadavkům kolektivní obrany a jiných misí Aliance, budou rovněž udržovány v patřičné a odstupňované pohotovosti.

b) Geografická distribuce sil v dobách míru zaručí dostatečnou vojenskou přítomnost na území Aliance, včetně rozmístění sil mimo domácí území a vody a dohodnutého rozmísťování sil, kdy a kde je to nezbytné. Bude třeba vzít v úvahu regionální, a zejména geostrategické úvahy uvnitř Aliance, protože nestability u hranic NATO by mohly vést ke krizím nebo ke konfliktům vyžadujícím vojenskou odpověď, jíž by mohly předcházet jen krátké doby varování.

c) Velitelská struktura bude schopna převzít kontrolu nad celou škálou vojenských misí Aliance, včetně použití mobilních kombinovaných či spojených štábů a štábů kombinovaných společných speciálních jednotek (CJTF), aby byla schopna řídit a velet mezinárodním jednotkám, složeným z různých druhů zbraní. Bude rovněž schopna podporovat operace politicky kontrolované a strategicky řízené buď ZEU, respektive EU, nebo jak bude jinak dohodnuto, a vést krizové operace NATO podle článku 5 s partnery a s jinými zeměmi, jež se mohou zúčastnit.

d) Aliance bude celkově, v krátké i dlouhé perspektivě a pro celou škálu svých misí, požadovat základní operační schopnosti, jako schopnost účinného zásahu, schopnost rozmístění a mobility, odolnost sil a infrastruktury, obrannou schopnost, včetně logistiky a rotace sil. Pro rozvoj těchto schopností k jejich plnému potenciálu pro mnohonárodní operace budou důležité interoperabilita, včetně lidského faktoru, využívání patřičných vyspělých technologií, udržování informační převahy při vojenských operacích a nasazení vysoce kvalifikovaného personálu se širokým spektrem dovedností. Dostatečné kapacity v oblasti velení, kontroly a komunikací, stejně jako zpravodajství a pozorování budou sloužit jako nezbytný posilovací faktor pro síly.

e) Omezená, ale vojensky významná část pozemních, leteckých a námořních sil bude kdykoliv schopna reagovat tak rychle, jak bude nezbytné, na širokou škálu eventualit, včetně náhlého útoku na jakéhokoli spojence. Velký počet prvků sil bude dostupný na odpovídajících stupních pohotovosti, aby podpořil dlouhotrvající operace, ať již na území Aliance nebo mimo ně, včetně rotace rozmístěných sil. Tyto síly musí mít jako celek dostatečnou kvalitu, početnost a připravenost přispět k odstrašování a k obraně proti omezeným útokům na Alianci.

f) Aliance musí být schopna vytvářet větší síly, jak v reakci na zásadní změny v bezpečnostním prostředí, tak pro omezené požadavky, posilování, mobilizaci rezerv nebo přestavbou sil, pokud to bude potřebné. Tato schopnost musí být úměrná potenciálním hrozbám pro bezpečnost, včetně potenciálního dlouhodobého vývoje. Musí brát rovněž v úvahu možnost podstatných zlepšení v připravenosti a schopnostech vojenských sil u hranic spojeneckých států. Schopnosti včasného posílení a doplnění zásob v rámci Evropy či v transatlantickém měřítku bude mít nadále zásadní význam, z čehož bude plynout velká potřeba rozmístitelnosti, mobility a pružnosti.

g) Odpovídající struktury a postupy sil, včetně těch, jež poskytují schopnost rychle a selektivně utvářet, rozmísťovat a soustřeďovat síly, jsou nezbytné pro umožnění uměření, pružné a včasné reakce, jež má snížit a přitlumit napětí. Tyto struktury musejí být v době míru pravidelně procvičovány.

h) Obranná pozice Aliance musí být schopna patřičně a účinně čelit rizikům spojeným s šířením zbraní hromadného ničení (*NBC - nuclear, biological and chemical*

agents) a s prostředky jejich dodávání (nosiči), jež rovněž představují potenciální hrozbu pro obyvatelstvo, území a síly spojenců. Je zapotřebí vyvážená směs sil, schopností reakce a posílených obranných zařízení.

i) Síly a infrastruktura Aliance musejí být chráněny proti teroristickým útokům.

Postoj NATO v oblasti obrany vůči nebezpečí a možným hrozbám šíření jaderných, biologických a chemických (NBC) zbraní a jejich nosičů se musí dál zlepšit, včetně práce na raketové obraně. Vzhledem k tomu, že alianční síly mohou být vyzvány k operacím mimo hranice NATO, schopnost čelit nebezpečí šíření se musí vyznačovat pružností, mobilitou, rychlou rozmístitelností a odolností. Politická linie výuky, plánování, výcviku a cvičení musí rovněž připravit Alianci k odstrašení a k obraně proti použití zbraní NBC. Cílem je postupovat tak, aby se zmenšila operační zranitelnost vojenských sil NATO při udržení jejich pružnosti a účinnosti, a to navzdory přítomnosti, hrozbě či použití zbraní NBC.

Strategie Aliance nezahrnuje schopnost vedení chemické nebo biologické války. Spojenci podporují všeobecné přistoupení k příslušným odzbrojovacím systémům. I přesto, že bude dosaženo dalšího pokroku v oblasti zákazu chemických a biologických zbraní, obezřetnost v oblasti obrany zůstává zásadní.

Závěr

Jak z výše uvedeného vyplývá, vztah strategie a techniky je velmi silný. Stále se zdokonalující technika umožňuje vytýčovat a realizovat nové rozsáhlé strategické cíle bezprostředně reagující na globalizační a civilizační protiklady současného, ale i budoucího vývoje. Umožňuje na jedné straně krotit dobovatelské choutky, na druhé straně za předpokladu získání technické převahy je povzbuzuje. Proto je nezbytné velmi rychle budovat a posilovat bezpečnostní architekturu v 21. století umožňující udržitelný rozvoj lidstva a naplňující jeho naděje po prosperitě, svobodě, bezpečnosti a volnosti. Proto Aliance musí i nadále hrát nepostradatelnou úlohu při konsolidaci a uchování pozitivních změn minulých let a musí čelit nynějším i budoucím bezpečnostním výzvám jak konstatuje její nová strategická koncepce [3].

Literatura:

1. Strnádek, J.: Vojenství a vojenská strategie 21. století. VR 2/2001.
2. Strnádek, J.: Evropská bezpečnostní politika v 21. století. VR 4/1997.
3. The Alliance's Strategic Concept. NATO Press Release NAC-S(99)64-24. April 1999.
4. Bezpečnostní strategie ČR. (Schválená 21. 1. 2001, vláda ČR 2001).
5. Návrh Vojenské strategie ČR. (Projednaná v BRS 29. 5. 2001).
6. Zbraně pro příští století. A Report 25-26/2000.
7. Schwarzkopf, H. N., Autobiografie, hrdina pouštní bouře. Nakladatelství Papyrus, Vimperk a Jeva, Rudná u Prahy 1993.

Jaká armáda bude třeba v r. 2020?

(K diskuzi o Joint Vision 2020 amerických ozbrojených sil)

Následující pojednání slouží k vysvětlení věcné odborné problematiky s důrazem na interpretaci některých nových oblastí vojenského umění. Diskuze pomůže seznámit čtenáře s novými myšlenkami, které zanedlouho ovlivní základní oblasti vojenství. V tomto článku se používají údaje publikované v zahraničním vojenském odborném tisku ve spojení s vlastními iteračními poznámkami, a proto si autor nečiní nárok na to, aby prezentované údaje byly považovány za původní překlad.

* * *

Pro dnešní multilaterální uspořádání světa jsou evidentní dva základní trendy. Na jedné straně politické, ekonomické a jiné podmínky vytvářejí bezpečnostní prostředí s větším množstvím rozmanitých hrozeb, a naproti tomu se projevují výrazné tendence dosáhnout celkové bezpečnostní jistoty. Získat základní jistoty v oblasti bezpečnosti a obrany vyžaduje v předstihu posoudit podstatu budoucího vývoje světového společenství ve vazbě na vojenství. Již dnes je totiž jasné, že technologie a hrozby se budou dále vyvíjet, zcela nezávisle na nás, ve stále se zrychlujících procesech.

Společná vize 2020 (Joint Vision 2020) je koncepční dokument, týkající se všech - joint - ozbrojených sil USA, tj. pozemního vojska - Army -, vojenského letectva - Air Force -, vojenského námořnictva - Navy - a námořní pěchoty - Marine Corps. Tyto síly jsou oporou naplňování cílů národní bezpečnostní strategie. Jejich rutinní použití se podílí velkou měrou na utváření mezinárodního bezpečnostního prostředí. Jsou udržovány v nepřetržité bojové připravenosti s cílem dát pádnou odpověď na jakoukoliv hrozbu s možností využití celého spektra vojenských operací.

Hlavní zaměření vize vychází z nutnosti připravit se již nyní na nejistoty budoucnosti. Vize 2020 vytyčuje zásadní koncepce a rozšiřuje dřívější vizi 2010 (z r. 1997), s cílem usměrnit pokračující transformaci ozbrojených sil. Celkovým cílem reformy uvedené v tomto dokumentu je vybudovat nejdokonalejší síly, které budou samozřejmostí v míru, energické (rozhodné) ve válce a vynikající při vedení jakékoliv formy konfliktu v celém širokém spektru vojenských operací.

Jádrem vize je potom plné spektrum dominancí dosažených prostřednictvím vzájemné závislosti uplatnění nadřazenosti manévru, přesných úderů, soustředěné logistiky a všestranné ochrany. Zmíněné oblasti vyžadují stálou inspiraci efektivních technologií k modernizaci a přezbrojování. Materiální nadřazenost sama o sobě ovšem není podstatná. Větší důležitost má formování doktríny, příprava velitelů a štábů, kteří skutečně zhodnotí přednosti technologií.

Historicko-strategický kontext

V roce 2020 se budou státy vyrovnávat se značným rozsahem zájmů, příležitostí a výzev, které budou pravděpodobně vyžadovat účast vojenských sil. Globální zájmy a závazky Spojených států zůstanou neměnné a nejsou žádné náznaky, že hrozby vůči těmto zájmům a závazkům, nebo vůči spojencům, zmizí. Plnění těchto závazků v podmínkách výzev budoucnosti bude nepřetržitě usměrňovat strategickou výstavbu ozbrojených sil, navrhování efektivních projektů, účast sil v zámoří a dosahovat strategické iniciativy. Vize 2020 popisuje nezbytné procesy, kterými toho dosáhnout.

Jestliže vyjdeme z předpokladu, že ozbrojené síly v roce 2020 budou zranitelnější rychlejšími a přesnějšími prostředky ničení než je tomu nyní, nelze než pokračovat v investicích k rozvinutí nových vojenských schopností. Vize v tomto ohledu popisuje nastávající transformaci oněch nových schopností.

Vývoj v období příštích dvou desetiletí nezvratně ovlivní dva faktory: Za prvé, vedení bojové činnosti výrazně změní pokračující rozšiřování informačních technologií. Změny společného velení a řízení v informačním prostředí přivodí v podmínkách informační hegemonie rozhodující transformaci operačních schopností společných sil. Za druhé, ozbrojené síly budou více spoléhat na intelektuální a technologické inovace. Rychlost technologických změn, speciálně podporujících změny ve strategickém prostředí, vytyčí význam a úlohu lidské způsobilosti, tím i organizací, a zrychlí inovace, které se projeví v celém rozsahu společných operací. V tomto duchu vize zahrnuje celkové schopnosti požadované od přípravy a vedení společných vojenských operací v období do roku 2020.

Jak již naznačila dřívější vize 2010, dnešní schopnosti manévru, úderu, logistického zabezpečení a ochrany se stanou dominantními v závislosti na realizaci potenciální informační revoluce a převládnou nové aspekty k nimž patří **rychlý a hluboký manévr, přesný úder, všestranná ochrana a soustředěná logistika.**

Úplné spektrum dominancí

Výsledným cílem vojenských sil Spojených států je splnit požadavky kladené vrcholnými státními vládními orgány. Pro společné síly budoucnosti bude tímto konečným cílem dosáhnout schopnost sil operovat rozmanitě (nelineárně), prolutím celého spektra dominancí, v uceleném rozsahu vojenských operací, nebo-li v kombinaci s mnohonárodnostními partnery kontrolovat každou situaci a porazit jakéhokoliv nepřítele.

Reálné spektrum dominantního postavení zahrnuje prosazování hlavní role **odstrašování** - propojení válčičtější s aktivitami sil. Odstrašování obsahuje aktivní a pasivní uplatnění zbraňových systémů, zejména strategických sil a zbraní hromadného ničení hlavního válčičtější. Na regionální úrovni se uplatní s menším stupněm nepředvídaných skutečností. Celé spektrum dominantního postavení zahrnuje také podporu státních činitelů, neurčité situace mezi mírem a válkou, jako jsou operace na udržení a prosazení míru, stejně jako humanitární a podpůrné akce.

Dosažení úplného spektra dominancí prostředky společných sil naplní jejich základní poslání - **vítězství ve válce** - získáním úspěchu v celém rozsahu operací. Toho se

nedosáhne pouhou touhou po vítězství, ale vynaložením značného úsilí i za cenu obětí. Avšak i přes nejlepší úsilí a vůli minimalizovat tyto oběti a ztráty, se jim v konfliktu nelze vyhnout. Složitost je a zůstane vlastní vojenským operacím vedených na všech úrovních a za každých podmínek.

Informační převaha

Informace, zpracování dat a komunikační sítě jsou jádrem každé vojenské činnosti. Po celou historii vojenství strategové považovali informační nadřazenost za klíčový exponent vítězství. Stále pokračující informační revoluce vytváří nejenom kvantitativní, ale i kvalitativní změnu v informačním prostředí. Informační převaha je ovšem v podstatě nestálá, a tudíž musí být vytvářena a podporována systémově, cestou vedení informačních operací. Nicméně vytvoření informační převahy není cílem, ale prostředkem.

Koncepce pojmenovaná „global information grid“ (což lze chápat jako generální informační síť) bude poskytovat souměrný rámec k dosažení tohoto cíle. Funkční síť bude vně i vnitřně propojena na základě informačních schopností, přidružených procesů a činností štábů, kterým zprostředkuje požadované informace. Hlavní účastníci tohoto pomyslného okruhu budou velitelé, političtí činitelé a podpůrný personál u bojových součástí. Realizace plného potenciálu těchto změn vyžaduje nejenom technologická zlepšení, ale nepřetržitý vývoj změn v doktríně, organizaci a rozvinutí relevantního výcviku k udržení srovnatelných výhod s informačním prostředím.

Zdokonalování (inovace)

Společná vize 2010 identifikovala technologickou inovaci jako životně důležitý komponent transformace ozbrojených sil USA. Je důležité zachytit vedle důrazu na technologie také význam a úlohu rozšíření inovací organizačního a znalostního rázu.

Ve zjednodušené podobě je inovace spojení nových myšlenek s plněním úkolů novými racionálními technikami. Inovace, které budou vyplývat z všeobecného porozumění zákonitostem vedení bojové činnosti, vymezí propojení schopností budoucích vojenských operací, na které se musí velitel připravit, aby splnil úkol. Účinné inovační procesy vyžadují kontinuitu vzdělávání a uplatnění interakce, která zhodnotí cíle operačních úkolů s využitím cvičení, experimentů a simulací, jež musí zahrnovat mechanismy zpětné vazby. Cíl je proto stanoven kategoricky, rozvážně, přiměřeně a logicky rozumně: s dostatečnou flexibilitou a vhodnými přístupy, umožňujícím napravit případné chyby a včas předcházet nepředvídaným okolnostem.

„Musíme posílit naléhavé inovace,“ uvádí vize, „... jež vytvoří společné síly budoucnosti, ne toliko z rozhodnutí s ohledem na budoucnost, verzus struktura současných sil a rozpočtů, ale také k přijatelné toleranci chyb a selhání experimentálních procesů. Musíme vytvářet postupy, vhodné pro dané období a dostupnosti zdrojů, které zajistí spolehlivé výsledky a přinesou úspěch v boji“.

Měnící se technologie jsou primárně hnacím ústrojím změny prostředí. Proto se realizaci inovací musí podrobit celý komplex společných operací - například jaké prostředky ozbrojených sil musí zajistit změny v doktríně, organizačních strukturách,

výcviku, nebo jaké požadavky budou na bojovou techniku, zbraňové systémy a jiná zařízení, co udělat pro zdokonalení schopností velení a řízení a vzdělávání velitelů a štábů a přípravu vojsk.

Vedení společných operací

Velitelům musí být poskytnuta příležitost splnit úkoly zasazením připravených jednotek a dosáhnout úrovně ofenzivnosti nutné k vedení vojenských operací v celém jejich rozsahu. Jestliže to bojová činnost vyžaduje, musí mít k dispozici velké seskupení sil schopných vést společně obranné a útočné operace proti nepříteli, který se musí bránit převaze.

Jiné alternativy, humanitární asistence nebo mírové operace, budou vyžadovat okamžitou pružnou odezvu k dosažení národních cílů v požadovaném časovém rozsahu. Jisté situace mohou vyžadovat schopnosti pouze jednoho druhu ozbrojených sil (vojska), ale zpravidla k dosažení společného cíle budou zasazeny jak aktivní (pravidelné), tak záložní součásti (zálohy).

Složitost budoucích operací také vyžaduje společné řízení sil, které mají schopnost účinně participovat jako jedna součást unifikovaného národního úsilí (programu). Tento integrovaný přístup unilaterálně přináší všechny nástroje politiky na dosažení národních cílů. Úměrně k objevujícím se hrozbám bude v působnosti civilních orgánů také pravděpodobně nabývat na důležitosti participace společných sil na eliminaci takových hrozeb, jako je například terorismus a rozšiřování zbraní hromadného ničení.

Lidské zdroje

Celkový fundament společných sil 2020 budou tvořit velitelé a štáby a základní vojenské jednotky. Jejich kvalita bude zásadní otázkou jako nikdy předtím. V rámci svých působností budou čelit rozmanitosti misí a technologickým požadavkům, které vyžadují adaptabilitu, inovaci, přesné znalosti, novátorské myšlení a multikulturní porozumění. Stát se bude spoléhat na talentované jedince význačného charakteru, odevzdávající se etické nesobecké službě.

Příslušníci ozbrojených sil USA musí být připraveni přejít, když to bude nutné, z běžné přípravy k vedení skutečné bojové činnosti v jakékoli aktuální bojové situaci k prosazování míru. Velitel společných sil je k tomuto kroku kdykoliv plně připravený, má vliv (pravomoc) a schopnost velet vzájemně působícím silám v celém rozsahu operací.

Pouze připravení lidé - vojenští i civilní odborníci - vytvoří síly se schopností rychlé a účinné rozmístitelnosti v jakémkoliv bodě na zeměkouli a vést vojenské operace.

Operační pojetí

Operační pojetí v oblasti přípravy a vedení společných operací přináší v nové verzi vize některé inovace, které podle mého osobního mínění nemají zatím adekvátní odezvu. Bude vhodné proto některé pasáže pro dokreslení významu citovat.

„S využitím převahy manévru budou společné síly, nemajíc sobě rovného, rychle a rozhodně dosahovat vysoké rychlosti a iniciativu při rozmísťování a přeskupování sil z široce rozptýleného uskupení ke splnění operačních úkolů. Použití převahy manévru

může přímo vést k dosahování cílů, ale může také usnadnit použití jiných operačních přístupů. Například dominantní manévr může být použit k vytlačení nepřátelských sil a jejich zničení přesnými údery. Výhody včasného dosažení důležitého prostoru budou výsledkem operačního manévru strategického významu. ... Americké jednotky na základnách v zámoří budou hlavní součástí úderných sil na operačním válčišti. Informační převaha bude vedle poskytnutí adaptivního a souběžného plánování podporovat spojení dominantního manévru ke sladění široce rozptýlených jednotek a jejich včasného soustředění k dokončení mise. Společné síly budou také schopné plánovat a propojovat dominantní manévr k posílení spolupráce mezi více agenturami a mnohonárodními partnery, kteří nemají stejnou úroveň schopností.“

Schopnost rychle přeskupit větší množství sil umožní veliteli společných sil udržovat kontrolu bojového prostoru a posilovat účinky rozptýlených sil ve správném čase a místě. V boji umožní rychlé přeskupení dosáhnout výhodné rozmístění a dovolí veliteli použít rozhodný mocný úder, který přinutí nepřítele se bránit v nevýhodném postavení a nebo odejít. V jiných situacích dovolí silám obsadit klíčové pozice, převzít iniciativu a minimalizovat ztráty.

Předpokládané použití rozhodujících početných sil v konfliktu přinutí nepřítele ke kapitulaci po minimálním odporu. Tento účinek je přiměřený pro celé spektrum vojenských operací. V průběhu mírových misí to může vést k vytvoření výhodné pozice pro vojenské vyjednávání nebo k prevenci před podněcováním civilních nepokojů. Aby se dosáhlo takových účinků, bude velitel využívat informační aktivity jako prostředek k zesílení schopností bojových sil, zřejmě bez nutnosti použití fyzické síly.

Přesný úder

Definice: Schopnost společných sil nalézt, přísně vyhodnotit, rozlišit a vytyčit objekty nebo cíle; vybrat, utřídit a použít správné systémy k vytvoření požadovaných účinků; zhodnotit výsledky a jak je po celém spektru vojenských operací požadováno, rychle a rozhodně obnovit boj.

Zjednodušeně to znamená, že přesný úder je efektivní způsob vedení boje, který je relevantní právě pro ten který typ vojenské (i nevojenské) činnosti. Jeho úspěch závisí na velmi důkladných analýzách, jež rozliší a stanoví rozhodující uzlové body a cíle. Ústřední charakteristikou bojových prostředků přesného vedení úderů je propojení senzorů s příslušnými systémy a dosažení výsledku.

Ve společných silách budoucnosti se toto spojení bude uskutečňovat prostřednictvím jednotlivých ozbrojených sil, a jestliže to bude vhodné se začleňováním aplikovatelných schopností mnohonárodních partnerů a spolupráce mezi více rezorty.

Synergie tzv. **systému systémů** bude poskytovat veliteli nejširší možný rozsah schopností v reakci na každou situaci, se zahrnutím jak dynamických, tak i stacionárních zbraňových systémů, schopných přinášet požadované smrtelné nebo i humánní účinky.

V přípravě a vedení přesných úderů bude mít dominantní postavení informační zabezpečení. Uplatnění informačních systémů bude od velitele společných sil vyžadovat vyhodnotit složitou situaci, stanovit požadované síly a prostředky, zvolit průběh akce a soustředit úsilí k její provedení.

Při korektním stanovení výsledného efektu přesného úder se velitel musí vyvarovat (ač minimálních) tzv. vedlejších ztrát (*collateral damages*). V průběhu konfliktu velitel

bude využívat zásady vedení přesného úderu k získání výrazných úspěchů při plnění hlavních cílů kampaně. Tato činnost by mohla zahrnout zničení objektů používaných konvenčními silami, včetně zničení speciálně působících týmů, nebo i provedení důležitých psychologických misí.

V jiných případech přesný úder může usnadnit použití nejúčinnějších druhů a forem manévru k rozhodujícímu ukončení boje. Velitel může také využít k tomuto účelu pevně zabudované zbraňové a jiné systémy, zejména v rámci informačních operací, kde by mohly být cílem přesného úderu klíčové pozice nepřátelských velitelských stanovišť nebo hlavní bojové sestavy či ovlivnění mínění obyvatelstva na území nepřítelů.

V nebojových situacích bude vedení přesných úderů zaměřeno na akce, které nemají letální účinky. Tyto činnosti související s přesným úderem budou schopné řídit složité situace, překonávat dezinformační kampaně nebo například pomáhat na kontrolních stanovištích usměrňovat tok uprchlíků. Při uplatnění jak v boji nebo nebojových operacích, dovolí schopnosti nástrojů přesných úderů pozitivně ovlivňovat situaci a dosahovat rozhodné účinky, minimalizovat rizika a ztráty a přispívat k nejúčinnějšímu použití zdrojů.

Soustředěná logistika

Definice: Způsobilost zaopatřit společné síly v celém spektru vojenských operací odpovídajícím personálem, výzbrojí, výstrojí, zařízením, vybavením a zásobami na správném místě, ve správném čase, ve správné kvalitě a požadovaném rozsahu. Tato opatření budou realizována v reálném čase jako součást generální relevantní operační sestavy s využitím systémů informačních sítí, efektivně propojených se všemi druhy ozbrojených sil a podpůrnými agenturami. Soustředěnou logistiku budou provádět společné síly v přípravě a vedení operací směrem k vojskům a procesům na podporu všech činností s využitím transformačních inovací.

V praxi to bude znamenat, že soustředěná logistika opatří vojenské schopnosti zabezpečením dodávek všeho druhu a množství ve správné kvalitě na určeném místě ve stanoveném čase na podporu operačních cílů. Logistické činnosti budou podporované transformační technologií, revolučním zdokonalováním informačních systémů, inovacemi v organizačních strukturách a doprovodných procesech.

Soustředěná logistika bude v reálném čase a efektivně uvádět v soulad všechny logistické funkce a jednotky přes vyspělé informační technologie a systémy, které tvoří nedílný celek. Součástí těchto systémů bude přijímání předběžných opatření a rozhodnutí, které navíc bude podloženo analýzami a plánováním. Logistická opatření budou zajišťovat volnější propojení s komerčním sektorem k využití použitelných výhod komerční ekonomiky.

Soustředěnost logistiky znamená její všestranné propojení. Schopnost soustředěné logistiky bude efektivně podporovat společné síly v boji a vybaví především operační součásti. Bude také opatrovat dodání humanitární pomoci nebo zajistí podporu při katastrofách, živelních pohromách a jiných aktivitách napříč celého spektra vojenských operací.

Všestranná ochrana

Definice: Rozhodně splnit zadané úkoly společných sil a možnost chránit vlastní síly a prostředky. Všestranné ochrany se docílí prostřednictvím přizpůsobeného používání víceúrovňových aktivních a pasivních opatření s akceptovatelnou úrovní rizik při vedení pozemních, námořních, vzdušných, kosmických a informačních vojenských operací.

Síly musí být schopné vést rozhodující operace navzdory hrozbě rozsáhlého zasazení zbraňových systémů nepřítele (zbraně hromadného ničení nevyjímaje), musí zvládnout řízení informačních operací nebo čelit teroristickým akcím nebo asymetrickým hrozbám v průběhu jakékoliv fáze těchto operací.

Obyvatelstvo Spojených států a spojenci atd., vojenské a nevojenské prostředky potřebné pro úspěšné vedení operací, musí být chráněné ať jsou rozmístěny kdekoli - od rozvinutí, přes hrozby překvapivého úderu, až po přeskupení a zasazení k vedení operace. Všestranná ochrana s přijatelným stupněm rizika trvá po celou dobu operace (boje) než společné síly dosáhnou splnění úkolu.

Informační převaha určuje všestranné ochraně komplexní řád platný pro bojové i nebojové akce, útočné a obranné operace. Zakládá se na zdůvodněné podpůrné strategii, aktivních a pasivních obranných opatřeních, zahrnuje raketovou obranu na válčišti, možnosti omezené raketové obrany USA, ofenzivní protiopatření, bezpečnostní procedury, protiteroristická opatření, zvýšenou koncentraci zpravodajství a analytické činnosti, mimořádná opatření připravenosti a zvýšené bezpečnostní povědomí. Bude rozšířena až za bezprostřední rozhraní vedení operací na válčišti, aby se dosáhlo ochrany logistiky a chránily základní schopnosti v jiných lokalitách kde se nacházejí životně důležité systémy pro úspěch operace.

Společné síly roku 2020 budou integrovat ochranu schopností podle dispozic zahraničních partnerů, agentur, organizací, a bude odezvou na jejich případné požadavky. Velitelé budou hodnotit a snižovat rizika tím, že použijí ochranná opatření pro určité typy operací. Tím se zajistí, že vhodná úroveň bezpečí bude kompatibilní s dalšími úkoly misí a musí poskytovat ochranu všem silám a prostředkům.

Informační operace

Definice: Akce, které přímo nebo zprostředkovaně ovlivní informační systémy nepřítele, zatímco chrání vlastní informační strukturu. Informační operace také zahrnují postupy působící v podmínkách mimo boj nebo v krizové situaci tím, že chrání vlastní informace, stejně jako informační systémy k ovlivnění informačních cílů a informační soustavy.

Protivníci, kteří se zabývají netradičními konflikty, kladou zvláštní důležitost na informační oblast. Spojené státy a jejich síly na propojených základnách po celém světě jsou možným cílem informačních útoků. Působení související s informačními operacemi je širokého rozsahu - od psychické destrukce přes psychologické operace až po obranu počítačových sítí. Úloha sjednocení informačních operací s dalšími společnými silami působícími v operacích je komplikována potřebou porozumět velkému množství existujících proměnných.

Porozumět vztahům těchto proměnných a jejich dopadu na vojenské operace bude také determinovat podstatu informačních operací v roce 2020. Velitel společných sil

povede informační operaci s protivníkem buď během vedení bojové činnosti, nebo v rámci humanitárních operací.

Pokračující vývoj informačních operací v globálním informačním prostředí má dvě význačné konsekvence. Operace v informační sféře se stanou za prvé důležité stejně jako vedené v pozemní, námořní, vzdušné a kosmické sféře. Takové operace budou mnohonásobně provázané: v soustředěné logistice, v oblasti všestranné ochrany, budou se týkat přesného vedení úderů a ovlivňovat dominantní postavení manévru, stejně jako společné velení a řízení. Současně se informační operace mohou promítat do oblastí zvláštních úkolů vyžadujících od druhu ozbrojených sil prosadit a vhodně nově plánovat organizační strukturu a vycvičené specialisty.

Jejich hodnocení musí být posuzováno na základě výsledků cvičení a náročných experimentů.

Velení a řízení

Definice: Uplatnění velitelské pravomoci a řízení řádně jmenovaným velitelem, který je uznávaný silami a připravený splnit úkol. Funkce velení a řízení jsou představovány organizačním uspořádáním štábu, vybavením velitelských stanovišť, komunikačními schopnostmi a procedurami velitele při velení, řízení a plánování, koordinování a kontrole sil ke splnění úkolu.

Velení a řízení je výkon pravomocí při velení vojskům. Velením se sjednocují druhy ozbrojených sil, druhy vojsk a služeb k nejúčinnějšímu splnění bojových úkolů ve společných operacích.

Jak se mění podstata vojenských operací, vyvstává kontinuální potřeba vyvíjet nové vlastnosti (druhy) velení a řízení, organizační struktury, mechanismy, systémy a nástroje. V tomto ohledu se jedná se o dva hlavní výstupy - struktury velení, procesy a informační systémy a na druhé straně technologie, které jsou nejlépe přizpůsobené jejich podpoře. Zkoumání obsahu a formy těchto dvou otázek v kontextu projektovaných schopností bude sloužit jako katalyzátor změn v doktríně, organizaci a výcviku:

- Velitelé budou potřebovat široké poznatky z nových operačních schopností a porozumět novým (často vysoce automatizovaným) podpůrným prostředkům, aby byli schopni flexibility, adaptivní koordinace pomocí senzorů a řízení sil.
- Štáby, které podporují velitele musí být organizovány a vycvičeny k podchycení výhod nových schopností. Velitelé a štáby musí také být schopny velení a řízení v případě selhání techniky.
- Velitelé musí být schopni formulovat a realizovat záměry založené na aktuální znalosti situace na válčišti (bojišti).
- Velitelská stanoviště společných sil budou mít rozložené síly k účinnému koordinování rozptýlených jednotek a činností. Podřízení ústředí bude minimální, činnosti na velitelských stanovištích budou agilní, mobilní a rozčleněné podle přesně vymezených kompetencí.
- Rychlejší operační tempo zvýší možnosti volby mezi zbraněmi a účinky. Větší rozsah zbraňových systémů bude vyžadovat vedení úderů ze všech postavení za nepřetržitého souběžného plánování.
- Stále větší role mnohonárodních partnerů a spolupráce mezi více agenturami bude vyžadovat zapojit širší plánovací schopnosti, technickou kompatibilitu a interoperabilitu a mechanismy pro vhodné informační sdílení.

Tyto a další změny jsou nadčasové a musí se souběžně hodnotit z hlediska tří lidských aspektů velení a řízení. Z postavení společných sil se musí analyzovat a porozumět významu provázanosti součástí v kontextu malých, široce rozptýlených jednotek, které jsou tímto méně zranitelnější. Za druhé, rozhodovací proces musí zahrnovat důsledky nových technologií, které působí souvisle ve všech úrovních a za všech podmínek. I tehdy, kdy se člověk stává za jistých okolností nebojeschopný. Za třetí, jak nové informační technologie, systémy a procedury dávají k dispozici všem článkům velení podrobné informace, musí velitelé a štáby porozumět důsledkům, které to bude mít na rozhodovací proces, výcvik a postupy.

Říká se, že velení je umění a řízení je věda. Myšlenkový obsah vize to potvrzuje a dodává, že jde o pravdu, která je trvalá.

Uskutečnění vize

Společná vize 2010 z r. 1997 měla hluboký dopad na vývoj vojenských schopností amerických ozbrojených sil. Popisem schopností nutných k dosažení úspěchu roku 2010, se začal uskutečňovat třírozměrný program. Za prvé, společná vize 2010 postavila všeobecný rámec a vtiskla nový ráz druhům ozbrojených sil a vysvětlila jejich jedinečný příspěvek společným silám. Za druhé, vznikly a osvědčily se postupy, které testují záměry k propojení společných experimentů a výcviku s praxí. Za třetí, otevřel se proces řízení vize reality, který usměrňuje transformaci doktríny, organizačních struktur, výcviku, materiální - logistické oblasti, velení a řízení, přípravy velitelů a štábů a dalšího personálu. Společná vize 2020 buduje na těchto úspěšných základech a podporuje urychlení nastartovaných procesů.

Základem soudržnosti společných sil jsou kompetence jednotlivých druhů ozbrojených sil, které je pevně stmelují dohromady. Cílem v uskutečňování společné vize je **optimální integrace** všech společných sil a dosažený reálný výsledek. Dosáhnout tohoto cíle v podmínkách nezávislosti druhů ozbrojených sil vyžaduje zlepšit úroveň interoperability, zdokonalit vztahy a vzájemnou důvěru mezi všemi bojovými silami - zvláště v odolnosti velení a řízení sil. Tato vzájemná závislost a podpora bude přispívat k dosahování plného spektra dominancí s využitím všech vzájemně působících sil. Posílení účinků při spolupůsobení organických jednotek přes nezávislost druhů ozbrojených sil jasně ukazuje, že jednotnost společných sil je více než interoperabilita.

K účinné transformaci a prosazení trvalých změn ve společných vojenských schopnostech, musí experimenty a prováděcí procesy zahrnout tvorbu širokého rozsahu scénářů a simulací fiktivních konfliktů, jež navrhnu model budoucích operací. Intenzivní zkoumání alternativních koncepcí operací může pomoci americkým ozbrojeným silám vybrat inovace, které uchopí největší výhody nových idejí a technologií. Rychlé tempo takových změn bude pak řídit budoucí vývoj experimentů a realizačních procesů a zdokonalení schopností společných sil.

Základní platformou celkového procesu od teorie vize přes experiment po praktickou realizaci je společný výcvik a vzdělání, protože jde v podstatě o intelektuální změny. Tedy uskutečnění procesů závisí na přidružení koncepcí ověřených společnými experimenty a profesionálními vojenskými vzdělávacími programy. Tímto způsobem

se stanou druhy ozbrojených sil společným týmem se schopnostmi úspěchu napříč celého rozsahu vojenských operací.

Shrnutí

Vize ukazuje, že americké ozbrojené síly musí být společnými silami, schopnými uskutečňovat úplné spektrum dominancí. Jedná se o:

- globální zájmy USA a odezvy na pokračující existenci širokého rozsahu potenciálních hrozeb těmto zájmům a silám;
- soustředěnost informačních technologií na vývoj nejenom ozbrojených sil USA, ale také schopnosti jiných spolupůsobilých sil na celém světě;
- pokračující široký rozsah vojenských operací a úspěšnou integraci mnohonárodních partnerů s rozšířenou spoluprací mezi více agenturami a interoperabilitu procesů, organizací a systémů;
- vztahy ve společných silách jako základ budoucích vojenských operací.

Vize 2020 na těchto podkladech prozkoumává důležitost technologií a technických inovací ve vojenství USA a jejich operacích. Současně zdůrazňuje, že technologické inovace musí být doprovázeny intelektuální obnovou vedoucí k změnám v organizaci a doktríně. Pouze pak lze dosáhnout plného potenciálu společných sil - rozhodných schopností napříč celého rozsahu vojenských operací. Taková perspektiva závisí na dovednostech, zkušenostech a výcviku lidí s hlavním posláním velitele. Základní inovace, o kterých hovoří vize, mohou být dosaženy pouze přes získání lidí k službě pro ozbrojené síly, rozvojem a spojením úsilí mužů a žen, kteří se vzájemně podporují, determinují a jsou s to zajistit výstavbu nejdokonalejších sil, které budou takové jak jsme je definovali na začátku tohoto článku: samozřejmostí v míru, energické (rozhodné) ve válce a vynikající při vedení jakékoliv formy konfliktu.

Které státy Severoatlantické aliance mají profesionální armádu?

- *USA - 1 256 900 osob, z toho 198 000 žen; v záloze 1 430 000 osob, z čehož 476 000 tvoří Národní gardu*
- *Kanada - 61 640 osob, z toho 6500 žen; v záloze 23 000 osob*
- *Velká Británie (v roce 1962 ustavila jako první v Evropě ozbrojené síly složené výhradně z profesionálů) - 227 000 osob, z toho 14 950 žen; v záloze je 378 400 osob*
- *Francie (profesionalizace armády ukončena před rokem, původně měl být tento proces završen až v roce 2002) - současné početní stavy nejsou k dispozici; v roce 1996: 475 150 osob, z toho 17 350 žen; v záloze 292 000 osob*
- *Belgie - 38 000 osob, z toho bylo v roce 1996 2760 žen; v záloze 144 200 osob (ještě před pěti lety čítaly belgické ozbrojené síly 42 500 osob)*
- *Nizozemsko - 36 000 osob, z toho bylo v roce 1996 2600 žen; v záloze 75 000 osob*

Plně profesionální armádu má ještě Lucembursko; v dohledné době by ji mělo mít Španělsko, Dánsko a Portugalsko

Kdo je nepřítel?

(Pravidla zasazení)

Článek francouzského důstojníka Luca Grasseta byl uveřejněn v č. 12/2000 časopisu *Défense nationale*. Zkráceno a redakčně upraveno.

* * *

Pravidla zasazení (*rules of engagement, les règles d'engagement, Verhaltensregeln*) dnes nabyly při plánování a vedení zahraničních operací zvláštní význam. Představují působení práva a politiky ve vojenské oblasti a vytvářejí tak omezení málo slučitelná s vojenskou akcí. Jsou však zárukou kontinuity mezi politikou a vojenstvím, nezbytnou vzhledem ke složitosti současných konfliktů.

Pravidla zasazení jsou pojmem relativně novým ve vojenské kultuře. Na všech úrovních velení se stala nezbytným zřetелеm při přípravě a vedení operací.

Jejich originalita vychází ze skutečnosti, že jsou prostředkem pro oddalování projevů násilí. Přesto, a aby nedocházelo k nedorozumění, nejsou zde proto, aby potlačila použití síly, jakmile je to nutné. Také nemohou v žádném případě negovat nezadatelné právo na legitimní obranu, kterou ostatně často potvrzují. Sahají značně dále než klasická pravidla války vyplývající často z obyčejového práva a spočívající v podstatě v ochraně osob a majetku. Přesto odpovídají základní změně v duchu a povaze současných operací.

Narušení klasický vzor, který vyžaduje přísnou politicko-vojenskou kontinuitu

Až do dnešních dnů byl poměr sil určujícím prvkem v konfliktech. Pojem kvantitativní považovaný za základ organizace a válečného umění dosud ovládá myšlení.

Podle této kvantitativní logiky musí velitel používat podle vlastního uvážení veškerých sil daných mu k dispozici, aby dobře splnil svůj úkol. Skloubí prvky podle situace a osobně prožívá boj. Pravidla zasazení se mu jeví jako jistý handicap, protože omezují použití ozbrojené síly, které je určujícím činitelem volnosti jednání, a proto úspěchu při plnění úkolu.

Za současných operací je tento klasický vzor porušen. Jeho změna spočívá především v podstatě úkolů, které jsou od nynějška ozbrojeným silám ukládány, v právním rámci, v němž probíhají, a konečně v samotném pojmu „nepřítel“.

Podstata současných úkolů ozbrojených sil spočívá v primárním poslání Spojených národů: „udržovat mezinárodní mír a bezpečnost“. Úlohou ozbrojených sil je zneškodnit cyklus násilí, což znamená základní změnu cíle, jehož má být dosaženo. Rozhodující „vítězství“ se mění v „konečný stav“.

Tento konečný stav se již neměří nadvládou, nýbrž naopak mírem a normálním občanským stavem. Použití síly, která je normálním prostředkem vojenské akce, se stalo nenormálním, čemuž je nutno se vyhnout. To neznamená, že pravidelné klasické bitvy jsou nemožné, avšak na rozdíl od zásad klasických strategií se o ně nemá usilovat.

Právní rámec operací nemůže být takový jako za vyhlášené války a zřídka bude takový, jaký povoluje článek 51 Charty OSN. Pokud jde o příčinu, současné konflikty, jimž musí mezinárodní společenství čelit, jsou stále častěji vnitřní konflikty států samotných a mezinárodní charakter je stále častěji dán intervencí samotnou.

Pojem nepřítele je proto logicky narušen na několika úrovních. Předně, nepřítel již není tím, kdo svaluje vinu na územní celistvost anebo na životní zájmy národa. Nepřítelem se stal ten, kdo ohrožuje mír a mezinárodní bezpečnost, takže je stále obtížněji rozpoznatelný. Zlo nespočívá v jeho vůli, nýbrž v tom, že používá násilí.

Proto mezinárodní společenství se zdržuje, pokud je to možné, posuzovat příčiny bráněné jednou nebo druhou stranou. Snaží se především strany usmířit, aby byl konflikt převeden na politickou úroveň. Tento postoj se projevuje nestranností a zjevnou neutralitou v takové míře, kterou velitel sotva někdy zažil.

Prostorové chápání konfliktu je velmi neurčité. Fronta neexistuje, protivníci se drží v postaveních vzájemně se překrývajících, v nichž často působí prvky třetí strany.

Konečně je stále nesnadnější stanovit skutečný **status aktérů**. Rozlišování mezi komatanty a nekomatanty podle ženevské konvence je velmi nesnadné. Tato nejistota znamená minimální působení proti hrozbě, protože není jasně definována. Identifikační faktory, které definují „tábory“, jsou často multidimenzionální, etnické, politické nebo náboženské. Jsou určovány ve funkci osobních, napoprvé špatně definovatelných kritérií. Motivace samotné, které jsou původem násilí, jsou velmi neurčité.

Oficiálně a zdánlivě jsou politické, avšak faktory původu kriminálního nebo osobního jsou všudypřítomné. Proto pojem komatanta formulovaný válečným právem již není výstižný.

Nepřítel se stal protivníkem, jehož identita může být velmi variabilní, v lepším případě zločinec nebo bandita, nebo v horším případě odlidštěná a iracionální bytost, kterou lze obtížně definovat a jejíž chování je nestálé. Může patřit k nějakému z několika společenství, mezi něž se vloží mezinárodní síla.

Dvoustranný a symetrický vztah vlastní-nepřítel již neexistuje. Kromě vojsk zasazených mezinárodním společenstvím se všichni ostatní aktéři mohou postupně stávat spojenci nebo protivníky.

Protivník je determinován pouze malým společným jmenovatelem, a to jeho nepřátelským chováním vůči realizaci konečného stavu, o který se usiluje.

Za těchto nejistých podmínek je **právní rámec** často velmi blízký obecnému právu. Použití ozbrojené síly je krajně delikátní. Je nezbytné vyhradit použití ozbrojené síly pouze pro případy zcela přesné a dokonale charakterizované.

Kromě toho, voják stojí před dilematem: neukazovat sílu, aby nebyla chápána jako provokace, a přitom být připraven aby v případě potřeby plně vstoupil do konfliktu za situace přímé převahy. Jeho sebemenší gesta, zdůrazněná všudypřítomnými sdělovacími prostředky, mohou být vykládána v dobrém nebo ve zlém. Jeho jedinými zachytnými body jsou více než kdy jindy sledované politické cíle. Proto je nutné, aby mezi politickou autoritou a vojenskou akcí existovala nenarušená kontinuita. Pravidla zasazení k tomu přispívají rozhodujícím způsobem.

Pravidla soustředující použitelné politické a právní normy

Přesto se nesmíme mýlit o jejich skutečné povaze. I když se často odvolávají na právní texty, nejsou právními normami v pravém slova smyslu. Jejich povaha je dvojí: jakmile zakazují, podobají se formálním rozkazům; naproti tomu, když povolují, mají spíše ráz směrnic. Toto rozlišování, které se může zdát neobvyklé, je ve skutečnosti dobře srozumitelné.

Jestliže by ve svém pozitivním aspektu byly pouze striktními rozkazy, neponechaly by veliteli ani bojovníkovi minimum vždy nezbytné volnosti jednání, kterou lze ohodnotit pouze v terénu. Přes jejich právní aspekt nesmějí být vypracována právním poradcem, nýbrž je musí zpracovat operační nebo plánovací oddělení štábu, protože mají ráz směrnic. Úlohou právníka je pouze kontrolovat jejich souhlas s platným právem.

Tento souhlas je důležitý, protože pravidla zasazení jsou souhrnem norem krajně složité povahy současně právní a politické.

Na prvním místě je mnohostranné mezinárodní právo, tj. základní pravidla humanitárního práva a práva ozbrojeného konfliktu. Toto právo zahrnuje zejména ženevské konvence, pravidla týkající se určitých zakázaných zbraní, jako jsou bojové chemické látky, nebo zbraní, jejichž použití je reglementováno, jako jsou zápalné látky anebo laserové systémy, pravidla týkající se ochrany historického dědictví, jakož i souhrn velmi rozmanitých norem, které vyplývají ze samotné krize, z prostoru rozvinutí sil atd.

K těmto stálým právním normám se připojují normy vztahující se k operaci samotné, které mají povahu spíše politickou. Především, **každá vojenská intervence musí být legitimní podle Charty OSN, hlavy VI a VII.** Pravidla zasazení jsou jimi výrazně ovlivňována. Jestliže se jedná o operaci vedenou podle čl. 51, pravidla stanoví obránce, aniž by překročil kritéria přiměřenosti a nezbytnosti, která charakterizují legitimní obranu. V jiných případech je právní rámec silně ovlivněn zněním rezoluce Rady bezpečnosti, která operaci legitimizuje.

Potom každý stát doplňuje normy odpovídající jeho právu a dohodám, které podepsal. Chápání právního rámce může být rozdílné podle státní příslušnosti vojáka.

K tomuto právnímu rámci se připojuje **rámec politicko-vojenský**, který se mění podle typu konfliktu a podle úsilí, které může dotýčný stát nebo koalice věnovat operaci. Stejně jako u právního pravidla je pro něj použitelný princip hierarchie norem. Pravidlo vydané nejvyšším orgánem omezuje pravidlo vydané podřízeným od vysokých politických úrovní až dolů po taktické stupně.

Za konfliktu, na němž se podílí pouze jediný stát, je hierarchie zdrojů zpracovávajících pravidla tvořící tento politicko-vojenský rámec totožná s hierarchií mocí v tomto státě. Naproti tomu jsou v mnohonárodní koalici nevyhnutelné konflikty kompetencí, které musejí být řešeny dohodami případ od případu, na čemž závisí účinnost operace a přednost zúčastněných států.

Na konci celého postupu je na bojovníkovi, aby aplikoval pravidla zasazení formulovaná v jazyku, který mu je znám, v pojmech použitelných bez dvojznačnosti a ve formě umožňující jejich rychlé osvojení. Toto přeformulování je záležitostí různých stupňů velení, které musejí vyjádřit rozsáhlý normativní blok v jednoduchých a praktických příkazech a zákazech srozumitelných pro podřízené. Tento úkol musí být

vykonán pečlivě s účinným rozlišováním, což vyžaduje intelektuální odvahu a zároveň dobré taktické znalosti.

Kromě toho, aby bylo možné přizpůsobení potřebám terénu a přírodním podmínkám a aby velitel mohl čelit nekonečnému počtu taktických situací, nesmějí být pravidla zasazení neměnitelná. Přes složitý proces musí být postup úpravy jednoduchý, aby byl v souladu s operační situací. K tomu účelu postup NATO předpokládá soubor tří zpráv:

- zpráva o požadavku ROEREQ (*RoE request - požadavek pravidel zasazení*) platí bez ohledu na úroveň původu,
- zpráva o schválení ROEAUTH (*RoE authorization - schválení pravidel zasazení*) stanoví rozhraní mezi politickými a vojenskými orgány,
- zpráva o zavedení ROEIMPL (*RoE implementation - zavedení pravidel zasazení*) mezi různými vojenskými stupni.

Teoreticky nic nebrání tomu, aby požadavek velitele čtyř dorazil k nejvyšším politickým orgánům, jestliže je obsah jeho potřeb v jejich kompetenci. Proces se přirozeně zastaví na stupni oprávněném učinit rozhodnutí.

Pravidla vycházející především z logiky v podstatě vojenské

Pravidla zasazení se kázní, kterou vyžadují, podléhají na faktorech, které umožňují rozlišovat armády nějakého státu nebo koalice určené k dosažení cílů Spojených národů od soldatesky, proti níž nejčastěji stojí.

Toto rozlišování je důležité z několika důvodů. Na jedné straně v rámci úkolů udržování nebo obnovení míru umožňuje ozbrojeným silám přispívat k normalizaci požadované mezinárodním společenstvím. Tyto ozbrojené síly nejen přinášejí civilnímu obyvatelstvu pozitivní obraz „klidné síly“, ale také v nátlakové fázi ukazují příklad právních vztahů, které se civilní autorita následně snaží zavést nebo obnovit.

Na druhé straně v rámci koalice pravidla zasazení zajišťují jednotné chování vojáků, kteří nutně nemají ani stejnou kulturu, ani stejné vztahy k zemi, v níž operace probíhá. Tato jednota akce a chování umožňuje poskytovat stejnorodý obraz síly neohledě na různé národy, které ji tvoří, a tak přispívá k potvrzení legitimacy její intervence.

Přiměřeností a nezbytností akce vojenské síly, které jsou jejími důležitými vodítky, pravidla zasazení zároveň přispívají k ekonomii sil jako základu každé racionální strategie a k udržování násilí na nejnižší úrovni. Tím není podněcována nenávist, která je hybnou silou všech konfliktů, a jsou zachovávány možnosti k nejrychlejšímu návratu do normálního stavu.

Pravidla zasazení poskytují veliteli a bojovníkovi jasnou a přesnou volnost jednání. V jimi popisovaném rámci velitel a bojovník nemusejí žádat o výslovné povolení k jednání. Každý ví, co má dělat. Záměr vyššího stupně je obsažen v pravidlech zasazení platných pro všechny situace, s nimiž se mohou setkat. Pravidla zasazení jsou ochranou a zárukou práv všech aktérů. V době, kdy vojáci musejí stále častěji skládat účty ze svých akcí mezinárodní nebo národní spravedlnosti, umožňují rozpoznávat domnělá překročení práva nebo špatné provedení rozkazu, a tak stanovit odpovědnosti s vyšší přesností.

Pravidla zasazení nejsou ani zdaleka překážkami akce. Naopak, jsou rámcem, který definují, zárukou kontinuity dobrých vztahů mezi politikou, která operace zahajuje, a vojáky, kteří je vedou. Jsou nezbytná pro plánování i pro vedení operací. Z tohoto důvodu musí být každý důstojník, který je nucen uvažovat o vojenské akci, dokonale seznámen s jejich formou a vyškolen v jejich uvedení do praxe.

Automatizovaná podpora logistiky v polních podmínkách

(Úvod do modelování logistických procesů)

Není zřejmě nadsazené tvrzení, že v oblasti vojenství v současné době neexistuje člověk, jenž by se ve své každodenní praxi neseťkal s využitím principů podobnosti a analogie, které ve své podstatě představují základní principy modelování. Modelování lze charakterizovat jako jeden z nejobecnějších způsobů zobrazení okolního světa, které zkoumá v něm existující objektivní zákonitosti. Model je potom možno definovat jako myšlenkový nebo materiálně realizovaný prostředek, který odráží nebo zobrazuje objekt zkoumání a je způsobilý nahradit jej tak, že při jeho studiu získáme novou informaci o tomto objektu.

Modelování a simulace vojenských aplikací, stejně jako trenažérová technika, je technologickým základem výcviku a výuky vojenských profesionálů ve všech armádách demokratických států. Modelování bojové činnosti na počítači poskytuje pro rozhodovací či plánovací proces podporu založenou na velkém rozsahu a rychlosti zpracování informací. Možnosti počítače mnohonásobně převyšují v tomto směru možnosti člověka s jeho přirozenými schopnostmi. Nicméně v konečné fázi rozhodne člověk na základě výsledků, které použitím počítače získal. Základním přínosem modelování je maximalizace pravděpodobnosti přijetí optimálního rozhodnutí v dané situaci.

Problematicu efektivnosti struktury a řízení systémů sil a prostředků logistické podpory na taktickém stupni lze řešit s využitím řady metod. Celkem je známo asi 700 metod řízení. Uplatňování konkrétních metod v této oblasti v praxi je složité. Tento stav je důsledkem toho, že všechny zákonitosti působí ve vzájemné souvislosti.

Pro řešení dané problematiky se jeví jako perspektivní především vybrané metody operačního výzkumu, které lze ve vojenství využívat v následujících oblastech:

- a) konstrukce a hodnocení výzbroje a techniky,
- b) zvyšování účinnosti výzbroje a techniky,
- c) řešení taktického i operačního použití bojových prostředků,
- d) organizace logistické podpory vojsk atd.

Metody operačního výzkumu mají zásadně matematický charakter a představují ve své podstatě známé metody různých vědních oborů, které jsou přizpůsobeny potřebám operačního výzkumu. Konkrétně se jedná o teorii pravděpodobnosti a statistiku, teorii hromadné obsluhy, teorii her, matematické programování, teorii sítí atd.

Projekty automatizované podpory logistiky v minulosti.

V první polovině devadesátých let byly na katedře vojenské logistiky Vojenské akademie v Brně vytvořeny některé modely typu *Monte Carlo* pro oblast obnovy provozuschopnosti výzbroje a techniky na stupni prapor a brigáda. Tyto modely byly poplatné dané době a úrovni poznání v nově se rodící oblasti logistiky v AČR. Nicméně teoretické přístupy k řešení vybraných problémů logistické podpory vojsk v bojové činnosti jsou využitelné i současné době.

Automatizovaná podpora logistiky v poli má již svoji tradici. Většinou se jednalo o automatizované zpracování informací pro zabezpečení rozhodovacího procesu a řízení v oblasti technického a týlového zabezpečení. Snahou řešitelů bylo využití v praxi skutečně používaných informačních dokumentů a vytvoření komplexů úloh, které umožňovaly začlenění prostředků automatizace přímo do rozhodovacího procesu (viz tab.).

Tabulka

Přehled některých vybraných projektů podpory vojsk v poli řešených v minulosti

Název	Poznámka
REOSTAT	Rozbor evakuace, oprav a stavu tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda, 1970
VYTEZA 1	Výpočet plánu stavu tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda a front, 1971
VYTEZA 2	Automatizovaný výpočet stavu tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda a front, 1973
VYTEZA 3	Automatizovaný výpočet stavu tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda a front, i azbuka, 1974
VYTEZA 4	Funkční model informačního systému tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda a front, 1976
VYTEZA 5	Informačního systému tankového a automobilního technického zabezpečení, st. armáda a front
ZÁSOBA	Automatizovaný informační systém zásobování tankovým a automobilním materiálem v poli, 1974
TEZA	Plánování stavu tankového a automobilního technického zabezpečení operace, st. armáda a front, včetně azbuky, 1972
RITA	Plán rozvinutí útvarů technického zabezpečení, st. armáda, 1972
FROZA	Komplex úloh pro plánování a řízení týlového zabezpečení frontu
SYVETA	Komplex úloh pro plánování a řízení týlového zabezpečení
(pro POTAS)	Denní sledování BoRo týlu divize – vývoz polyhedralních zásob divize
OPEMA	Komplex úloh pro plánování zabezpečení municí
BATAS, SYTAS	Komplex úloh pro řízení tankového a automobilního technického zabezpečení operace, st. armáda a front, 1987
ZTRÁTY	Výpočet rozvahy ztrát a oprav tankové a automobilní techniky vševojskové divize s využitím mikropočítače POTAS, 1989
PASUV	Komplex úloh technického zabezpečení, st. divize, armáda, front, 1989
ZTRÁTY	Výpočet rozvahy ztrát a oprav tankové a automobilní techniky vševojskového svazku pro PC AT/XT, 1992

Východiska pro řešení automatizovaných polních logistických systémů

Zkušenosti z těchto i jiných v minulosti řešených úkolů ukazují, že pro efektivní vývoj a implementaci polních logistických projektů je nutno řešit zejména:

- vymezení a stanovení informačních potřeb logistických prvků,
- vytvoření technických a organizačních předpokladů pro automatizovanou podporu,
- vytvoření a ujednocení (formalizace) polní logistické dokumentace, zejména celého systému logistických hlášení,
- vytvoření závazných údajů normativního charakteru.

Značná část jednorázových prací v různých organizacích, včetně AČR, se v současné době provádí formou projektů. Téměř každý uživatel počítače v AČR má nějaké zkušenosti s *Wordem* či *Excelem*, případně s *Power Pointem* či *Accessem*. Ne vždy je jediným či tím optimálním řešením stavět nový systém na „zelené louce“ s využitím mohutných projektovacích nástrojů s najatým týmem specialistů. Využitím již nakoupených nástrojů, s nimiž dokáží pracovat odborníci logistickí s určitými znalostmi tohoto software, bývá mnohdy daleko efektivnější cestou dosažení určených cílů. Technicky precizní zpracování takového, byť nedokonalého, projektu a jeho případné začlenění do většího systému je potom zcela standardní záležitost pro vybranou softwarovou firmu, jakých je na současném trhu dostatek.

Myslím si, že lze očekávat mnohdy výrazné výsledky od logistika pohybujícím se ne zcela obratně na poli informatiky, což bude méně pravděpodobnější u informatika objevujícího tajemství logistiky. Výsledným projektem rozhodně nemusí být pracovní grafická show, ale může se jednat o různé tabulkové výstupy či sestavy grafů, které mohou být v určitých případech pro uživatele podstatně efektivnější. Nynější stagnace ve vývoji projektů pro logistickou podporu v polních podmínkách souvisí do značné míry i s nejasností či jakousi nečinností v oblasti logistické podpory v poli.

Projekt „Ztráty - cíle, přístupy, datové zpracování“

V současné době je na katedře vojenské logistiky VA Brno v rámci vědeckého úkolu „Automatizovaná podpora plánování, organizace a operativního řízení logistických činností na taktickém a operačním stupni“ dokončován projekt ZTRÁTY. Jedná se o automatizovanou podporu kalkulací rozvahy ztrát a oprav výzbroje a techniky na taktickém stupni.

Cílem projektu je:

- návrh automatizované podpory rozhodovacího procesu logistických funkcionářů řídících používání výzbroje a techniky v polních podmínkách na taktickém stupni,
- podpora bojových kalkulací ztrát a následných oprav výzbroje a techniky stupně prapor-brigáda-divize.

Projekt je určen pro funkcionáře stupně brigáda (prapor, divize) řídícího oblast provozu a oprav výzbroje a techniky. Kalkulace bojových ztrát a oprav je prováděna po jednotlivých útvarech v závislosti na jejich plánované bojové činnosti a v závislosti na kapacitách opravárenských sil a prostředků na stupni brigáda (divize).

Základní předpoklady a omezení projektu

1. Výzbroj a techniku je možno rozdělit do skupin a podskupin dle okamžitého rozhodnutí uživatele.
2. Názvy jednotlivých typů výzbroje a techniky, názvy skupin a podskupin je možno doplňovat a odstraňovat uživatelským způsobem v průběhu práce s projektem.
3. Obdobným způsobem je možno manipulovat se strukturou svazku a útvarů, opravárenskými kapacitami, předpokládanými ztrátami výzbroje a techniky v závislosti na druhu bojové činnosti a vnitřním rozdělení ztrát dle typů výzbroje a techniky.
4. Kalkulace ztrát a oprav odpovídá přijatému modelu denních ztrát a oprav výzbroje a techniky na taktickém stupni.
5. Projekt disponuje vlastními mechanismy pro kontrolu základních údajů vkládaných uživatelem.
6. Projekt umožňuje současnou činnost více uživatelů na síti se společnými daty i činnost jednoho uživatele bez možnosti připojení se na síť.
7. Výstupní tiskové sestavy jsou následující:
 - Celkový stav výzbroje a techniky.
 - Přehled o početním stavu a bojeschopnosti výzbroje a techniky.
 - Rozvaha ztrát a oprav výzbroje a techniky – zkrácená sestava za svazek.
 - Podrobná rozvaha ztrát a oprav výzbroje a techniky po útvarech s udáním jejich předpokládané nové bojeschopnosti.
8. Požadavek na uchování scénářů a možnost jejich pozdějšího použití.

Vstup, modifikace a výstup dat je řešen ve čtyřech relativně samostatných etapách práce s programem.

První vrstvu dat tvoří dlouhodobě platné údaje, logistické a taktické bojové normy, které budou zpravidla využívány dlouhodobě. Je zde seznam nejznámějších názvů pozemní výzbroje a techniky, které se v AČR nachází. Údaje jsou dlouhodobě platné. V případě potřeby je pochopitelně uživateli umožněno přidat nový typ výzbroje a techniky, modifikovat chybný název či nepotřebný odstranit. Dále jsou zde umístěny dvě úrovně členění výzbroje a techniky, které umožňují seskupování jednotlivých typů výzbroje a techniky podle požadavků uživatele. V těchto normovaných údajích je dále definováno rozdělení kapacit opravárenských jednotek (útvary) dle jednotlivých druhů výzbroje a techniky. Tyto údaje jsou nutné z důvodů odlišnosti vlastního dělení opravárenských kapacit a dělení výzbroje a techniky dle konkrétních požadavků uživatele. Nezbytné jsou dále údaje o vnitřním rozdělení ztrát dle typů výzbroje a techniky a procentuální dělení ztrát v závislosti na druhu bojové činnosti.

Druhá vrstva dat je vytvářena uživatelem podle požadavků v rámci konkrétní situace. Před zahájením vlastního cvičení (nebo jiné akce) si uživatel může nadefinovat z normovaných údajů členění výzbroje a techniky dle potřeb cvičení. Touto činností si uživatel vlastně definuje především strukturu výstupních sestav v rámci jejich základních volitelných parametrů. Toto rozčlenění není v současné době pevně

stanoveno, ale lze předpokládat, že do budoucna by se mělo jednat o standardizovaný údaj.

Ve třetí vrstvě, po definování struktury výzbroje a techniky ve smyslu výše uvedeného postupu, je nutno vytvořit tabulku s organizační strukturou konkrétního svazku a tuto doplnit o počty výzbroje a techniky u jednotlivých útvarů. Dále je nutno naplnit opravárenské kapacity svazku a jednotlivých útvarů.

V poslední fázi jsou vstupní data všech tří vrstev kalkulována a dle požadavků uživatele generována ve výstupních sestavách. Pro kalkulační výpočty bylo nutno vytvořit specifické *know-how*. Toto je představováno jednoduchým modelem pro kalkulaci ztrát a oprav výzbroje a techniky v průběhu dne. Protože se jedná o oblast plánování, tedy vytváření určitého předpokladu, bylo možno použít především deterministické přístupy.

Stochastické vstupy bylo nutno začlenit do modelu zejména vzhledem k výskytu málopočetné techniky a rozsahu pracnosti u opravárenských prvků s malou kapacitou.

Tento model je pouze jednou z mnoha možností matematického řešení problematiky kalkulačních předpokladů ztrát a oprav výzbroje a techniky v bojových podmínkách. Model pro kalkulaci ztrát a oprav výzbroje a techniky v průběhu dne se skládá z:

- Denního modelu ztrát výzbroje a techniky.
- Modelu středních oprav.
- Modelu běžných oprav.
- Modelu generálních oprav.

Projekt Ztráty je v současné době k dispozici ve zkušební verzi a je k němu dokončována interaktivní nápověda a uživatelská příručka.

* * *

Závěrem je možno konstatovat, že současný stav zavádění a používání informačních technologií v oblasti logistické podpory je charakterizován individuálními snahami o jejich využití v jednotlivých oborech logistiky, ale bez patřičné vzájemné návaznosti. Proces informatizace polní logistiky není koncipován jako systémový úkol a vzhledem k neexistenci využitelných informačních zdrojů a odpovídajících organizačních struktur nelze v dohledné době očekávat efektivní výsledky v této oblasti.

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a , CSc.

O naší budoucí armádě aneb Co s operačními stupni velení?

Článek Ing. Karla Pezla ve Vojenských rozhledech 3/2001 ve mně vyvolal pocit naděje, že se snad i v rezortu obrany „pohnou ledy“. Na téměř dvanácti stranách textu se autorovi podařilo soustředit celou škálu nápadů a podnětných myšlenek, které souvisí s budoucností naší armády. Jako bývalému poradci ministra obrany ČR se mu sice podobné myšlenky prosazovaly těžce, o čemž svědčí obsah článku, kdy nemá zůstat kámen na kameni a v minulosti vykonaná práce zřejmě za moc nestála. Jako poradce prezidenta republiky, který je zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil, má opět možnost, tentokrát v příznivém proreformním klimatu, svůj vliv v reformě ozbrojených sil možná s větším úspěchem uplatnit. V tomto směru mu přeji ještě mnoho zdraví a energie. Sám svůj příspěvek charakterizuje jako polemický, což má vyprovokovat širší diskuzi nejen ve vojenské veřejnosti.

* * *

V mnohém s názory autora souhlasím, v některých návrzích však postrádám zdůvodňující reálné argumenty. Skoncování s úvahou o samostatné obraně státu a pochopení, že obrana České republiky je součástí společné obrany Aliance považují také za klíčový moment a východiskem dalších úvah spojených s reformou. Slovní spojení „alianční obrana České republiky“, jež se objevilo v návrhu nové verze „Vojenské strategie České republiky“ je vyjádřením článku 5 Severoatlantické smlouvy a plně se s novým chápáním obrany státu ztotožňuje. S názorem autora k druhému problému (při zásadních rozhodnutích brát v úvahu reálné lidské, finanční a materiálové zdroje) se také shoduji i když si myslím, že je nutno vidět věci v historickém kontextu. Vzdušné zámky se skutečně před vstupem ČR do NATO stavěly, ale na druhé straně je třeba říci, že se i představitelé NATO vznášeli vysoko v oblacích, jestliže naše závazky a sliby přijali. Koneckonců i v NATO vše revidují.

Do tohoto balíku problému bych zahrnul i **silné podcenění vědeckého výzkumu** jak ze strany politiků, tak i ze strany Ministerstva obrany ČR, které se víceméně v oblasti vědy angažovalo při likvidaci nadějně rozvíjejících se vojensko-vědeckých institucí, místo jasného stanovení zadání k řešení zásadních otázek obrany státu.

Třetím klíčovým problémem v úvahách autora je málo funkční obranný systém státu, který na jedné straně udržuje setrvačné struktury poplatné samostatné obraně státu a na doposud nízké úrovni respektuje existenci společného aliančního poslání, a na straně druhé nepružně reaguje na již druhý rok nové státoprávní uspořádání. Oceňuji uvedené názory, které ve své podstatě upozorňují na skutečnost, že koncepce a cílový model ozbrojených sil musí být v souladu s oním obranným systémem státu.

Reformovat ozbrojené síly a v rámci nich armádu bez reformy její nadstavby by byl opět možná zbytečný chybný krok, nebo půlkrok.

Podstatnou část článku Ing. Pezl věnuje vymezení působnosti Ministerstva obrany ČR (a v rámci něj Generálního štábu AČR) a redukci (resp. likvidaci) nynějších operačních velitelství a následně pak v pátém problému struktury vojsk samotných. Dovolím si k posledně jmenovaným problémům zveřejnit své názory, které se úplně s názory autora nekryjí, i když jsou v některých momentech blízké.

Je přirozeným slepencem obranné centrum státu a armádní centrum?

Už jsem se v jednom článku (asi před dvěma lety) zmínil i o možné budoucnosti „Ministerstva bezpečnosti ČR“, které by z hlediska kompetencí a odpovědnosti řešilo celou škálu bezpečnostních rizik a hrozeb a nahradilo by dnešní ministerstvo obrany a z části by ubralo i kompetence dnešnímu ministerstvu vnitra (včetně převedení Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru a některých dalších bezpečnostních složek do své podřízenosti). Každý občan je svědkem toho, že vznik a rušení různých ministerstev je běžnou záležitostí i v našem státě, ale na druhé straně si lze domyslet, že by to byl krok, který by znamenal provést legislativní úpravy nejen v národním, ale zřejmě i mezinárodním měřítku. Bohužel, legislativa vždy trpí zpožděním a dohání reálné potřeby života společnosti. Dnešní suplování tohoto neexistujícího ministerstva **Bezpečnostní radou státu** je podle mého názoru předstupněm tohoto radikálního řešení někdy v budoucnosti. Zmiňuji se o této věci i z toho důvodu, že by bezesporu k zefektivnění řešení krizí, včetně krize největší (války), neoddiskutovatelně došlo. Vráťím se ale do reality dneška.

Po předpokládané nezbytné analýze celého obranného systému státu lze v jedné z variant dojít i k závěru, že je třeba **Ministerstvo obrany ČR a Generální štáb AČR zcela oddělit**. Osobně v tom nevidím nepřekonatelný problém. Úloha ministerstva obrany (MO) státu je především v normotvorné, koncepční a koordinující roli vůči ostatním rezortům státu, které musí i při největší krizi, tj. za případné války svou zvláštní úlohu v systému obrany naplnit. Jeho prioritní role v případě vojenského ohrožení území Aliance (a ČR nevyjímaje) by měla spočívat v řešení otázek koordinace obranných a ochranných opatření ve prospěch obyvatelstva, hospodářské, zvláště ekonomické podpory AČR a všestranné podpory spojeneckých sil pobývajících na našem území. Jeho role v míru a krizích nevojenského charakteru by byla omezena jen přípravou a prevencí na krize vojenské.

Otázky vyčleňování sil AČR do mírových operací a misí by měla být záležitostí pouze GŠ AČR a možná okrajově Ministerstva zahraničí ČR. V míru by MO mělo sehrávat úlohu koordinátora rozvoje celého obranného systému státu pro případ eventuálního vojenského ohrožení území Aliance (a ČR nevyjímaje). Proč má být jeho součástí i generální štáb armády - vrcholný řídicí prvek AČR, která sice hraje v obraně státu rozhodující úlohu (ale pozor, jsme součástí Aliance, tudíž onu rozhodující úlohu nesehrává AČR sama), ale své funkce musí sehrávat všichni, což řeší naše branně-bezpečnostní zákony č. 110/1998, č. 219/1999, č. 222/1999 a další? Situace je dnes tak daleko, že veškeré neúspěchy na MO ČR se v civilní veřejnosti chápou jako nepořádky v armádě.

Bohužel, mnoho občanů ČR považuje za synonymum pojmy „obrana státu“ a „armáda státu“. Jestliže se uvažuje o zásadním omezení exekutivní pravomoci správních částí MO dovnitř AČR, proč Generální štáb AČR zcela neoddělit? O zjednodušení mnohočlenných struktur na MO a redukci přímo podřízených útvarů a zařízení (které ve velké většině vznikly z převedených tabulek počtů dříve ještě přebujelejšího ministerstva) by bylo možné daleko podrobněji analyzovat, ale bylo by to na samostatný článek. Pokud se má celá armáda početně redukovat, mělo by se úměrně početně redukovat i MO a jeho přívěšky. Koneckonců efektivnost a účinnost celého obranného systému státu je i výsledkem práce všech jeho struktur. A stav je (jak uvádí i Ing. Pezl v článku) dosti tristní.

Prioritně bych osobně doporučoval redukci, resp. totální zrušení vojenských finančních úřadů. Arogance a úřednický přístup mnohých pracovníků a pracovníků těchto vojenských útvarů k vojákům AČR dosáhla podle mých zkušeností a informací od mých kolegů kritické hranice.

Další složkou, která je přímo podřízena MO ČR, je Vojenská policie (VP). Myšlenku o zpětném přepodřízení této složky Generálnímu štábu AČR plně podporuji. Velmi by mne zajímalo, kdo vlastně s nápadem jejího podřízení ministři obrany přišel? Jestliže VP plní úkoly v úzkém sepětí se silami AČR, ať je její součástí.

Jako učitel na Fakultě velitelství a štábní Vojenské akademie v Brně se v diskuzích se studujícími důstojníky ve velitelstevských a štábních kurzech seznamuji s existencí různých útvarů a zařízení přímo podřízených MO ČR o jejichž smyslu pochybují samotní studenti. Podle mého názoru je potřebné zásadní redukci na MO a v jeho přívěscích provést reálně, a ne „jako“.

Myšlenka, aby se Generální štáb AČR (GŠ AČR) stal orgánem **přímého řízení a velení vojskům** se zdá být logická na první pohled. Podle mého názoru to však nemusí znamenat zrušení operačních stupňů velení. Několikrát jsem se ve zveřejněných článcích zmínil o tom, že by GŠ AČR měl být velitelstvím AČR v čele s velitelem AČR - prvním vojákem s centrální a nejvyšší vojenskou pravomocí. Jeho vnitřní struktura by měla odpovídat podřízeným složkám a úkolům, které tyto složky budou v případě vojenského ohrožení Aliance (a ČR nevyjímaje) plnit v **nejméně složitéjší situaci**.

Jinak vyjádřeno: GŠ AČR by neměl mít (v míru) takové složky, které nemají v případě války opodstatnění. Pokud se AČR bude podílet i na úkolech nevojenských (a to s určitostí bude nejen v podmínkách národních, ale i v rámci mírových a humanitárních operací na poli mezinárodním) musí být stejné složky GŠ AČR schopny řešit i tyto nevojenské situace. Obdobně jako musí být vojska připravena plnit úkoly bojové i nevojenské, musí i v řídicích strukturách pracovat vojenští odborníci se schopností zhostit se úkolů různého charakteru. Zdá se to jednoduché na pochopení, ale reálná situace je poněkud jiná.

Redukovat, nebo zcela likvidovat operační velitelství?

Názor, že současné operační stupně ztrácejí důvod existence, zpomalují řídicí proces, komplikují komunikaci, ubírají personál a techniku bojovým útvarům atd. (viz str. 31, VR 3/2001) je sice možný, ale osobně bych s ním zcela nesouhlasil. Přímé velení svazkům a útvarům Generálním štábem AČR je podle mého názoru v míru možné, ale v krizi a za války bychom při některých typech použití armády mohli kroků, spojených

s nedostatečně promyšlenou a neuváženou likvidací operačních velitelství litovat. Slyšel jsem argument, že operační velitelství (dnes jich máme pět plus velitelství VP) neplánují ani nevedou žádné samostatné operace, proto jsou zbytečná.

Podle mého názoru jde o chabý argument z několika hledisek: a) V NATO se za operaci považuje i plnění úkolu jednotkou v síle např. roty, nebo b) Pokud by mělo vadit slůvko „operační“, změníme ho na „taktická“ nebo nepoužívejme žádný přívlastek. S určitostí se dá i říci, že tato velitelství připravují a velí silám, které plní určité **operační úkoly** v rámci vedené společné operace. Měli bychom se dívat i kolem sebe (třeba k Francouzům, Němcům, Belgičanům nebo Holanďanům).

Je vhodné zdůvodňovat existenci a fungování dnešních operačních velitelství z předpokládaných variant činnosti zasazených sil AČR v různých typech jejich použití, což velmi vhodně použil i Ing. Pezl. Mám však dojem, že **nešlo ani tak o zdůvodnění nepotřebnosti dnešních operačních velitelství, jako spíše o zdůvodnění toho, že jakékoliv zasazení sil AČR (až na výjimky při vyčlenování malého kontingentu sil) by měl centrálně řídit a podřízeným velet GŠ AČR.** Snížení nároků na rozsah mobilizačního rozvinutí není také dostatečný argument pro likvidaci operačních velitelství. Vůbec nejsem zastáncem názoru „vše ponechat při starém“. Jsem však pro velice opatrné a argumentačně podložené posuzování otázek spojených s výraznou (resp. totální) redukcí operačních velitelství.

Bude rozumné přistoupit k **redukcí operačních velitelství**. Pro svou argumentaci vycházím ze scénáře, kdy se předpokládá nejsložitější varianta použití sil AČR, a kterou jsem použil i ve svém článku VR č.3/2001: *Teritorium ČR se nachází v podpůrné nebo dokonce na okraji bojové zóny ozbrojeného konfliktu a NATO uplatňuje ustanovení čl. 5 Severoatlantické smlouvy.*

Co se mohlo odehrát (velmi zjednodušeně) v orgánech NATO?

- ☐ V závislosti na eskalaci vojensko-politického napětí byl po neúspěšných politických a diplomatických jednáních aktivován celý systém nárůstu vojenských sil, počínaje silami vysoké pohotovosti, přes síly nižší pohotovosti a silami dlouhodobě budovanými konče.
- ☐ Vybrané státy byly v průběhu eskalace požádány o vyčlenění kontingentu sil.
- ☐ Postupně byl rozvinut systém průzkumu, PVO, velení a vybrané síly zaujaly výchozí prostory nebo přímo operační sestavu atd.

Co by mohlo proběhnout (opět velmi zjednodušeně) ve státě?

- ☐ Parlament a vláda rozhodla o vyčlenění kontingentu sil do operačního uskupení NATO.
- ☐ Byl vyhlášen „stav ohrožení státu“ nebo „válečný stav“.
- ☐ Byla aktivována a částečně zaujata místa řízení obrany a byla zahájena opatření k obraně a ochraně teritoria a obyvatelstva, k přechodu na válečné hospodářství a k všestranné podpoře AČR a sil spojenců na vlastním teritoriu atd.

V armádě by mohla být přijímána tato opatření:

- Byly by postupně aktivovány síly vysoké pohotovosti, nižší pohotovosti a mobilizovaly by se dlouhodobě budované síly.

- Postupně a v součinnosti s velením NATO by byl (v úzké součinnosti se systémem NATO) rozvinut národní systém průzkumu, PVO a velení.
- GŠ AČR by centrálně řídil vyčlenění sil pro NATO a průběžně by řešil jejich všestranné zabezpečení a dále velel všem (nevyčleněným) silám pod národním velením.
- Síly pod národním velením by kontinuálně v eskalující situaci zintenzivňovaly opatření k obraně a ochraně teritoria, úkoly k podpoře spojenců na našem území a zabezpečovaly by průběžně vyčleněný národní kontingent sil v operačním uskupení NATO atd. **Z hlediska AČR jde v podstatě o jedinou bojovou operaci, která by byla plánována a vedena paralelně s bojovou operací spojenců podle čl. 5 Severoatlantické smlouvy.** Její charakter by byl závislý na dislokaci „epicentra“ předpokládané, resp. prováděné bojové činnosti mezi agresorem a aliančním operačním uskupením.

Na tomto místě bych chtěl zdůraznit **nezastupitelnou roli GŠ AČR jako národního velitelství**. Neztotožňuji se s názorem autora článku, který v charakteristice „typu C“ použití vojsk uvádí skutečnosti, jako by GŠ AČR řešil činnost z počátku samostatně a následně, při nedostatku vlastních sil nebo hrozbě další eskalace vojenského ohrožení „... navrhuje jejich posílení dalšími silami NATO a organizuje jejich začlenění do systému v případě spojeneckého rozhodnutí o vojenském posílení ohroženého prostoru...“ (viz str. 32, VR 3/2001).

I při popisu scénáře „typu D“ uvádí, jako by GŠ AČR řešil (dokonce s podporou specializovaných sil NATO) situaci bez zásadní podpory spojenců „... až do doby, kdy míra ohrožení bezpečnosti národních a společných zájmů přesahuje možnosti eliminace sil protivníka disponibilními silami a vyžaduje nasazení spojeneckých sil většího operačně-strategického rozsahu pod centrálním velením NATO...“ (viz str. 33, VR 3/2001).

Podle mého názoru by řešení vojenského ohrožení v obou typech použití sil AČR bylo od samého počátku pevně v rukou spojeneckého vojenského velení. Jestliže spadá teritorium ČR republiky pod regionální velitelství NATO „Sever“, řešení by bylo v odpovědnosti tohoto spojeneckého velitele od samého počátku eskalace ozbrojeného konfliktu a nemělo by se čekat na rozhodnutí národního velitelství (tedy GŠ AČR), zda bude či nebude potřebná pomoc spojenců.

Pokud bychom přisuzovali spojencům tuto pasivní úlohu, považoval bych to za závažný argument směřující ke snížení významu výchozího předpokladu, že se jedná o alianční obranu ČR. V obou případech bychom se dobrovolně vzdávali s velkou pravděpodobností účinného odrazujícího (lépe odstrašujícího) efektu ze strany sil NATO vůči agresorovi.

Jiný názor mám i na činnost AČR podle varianty „typu E“, kde autor předpokládá, že „...všechny síly, národní a spojenecké přecházejí pod společné spojenecké velení určeným vyšším spojeneckým stupněm velení pozemním a vzdušným silám na válčišti“ (viz str. 33, VR 3/2001). I v této, v podstatě teoretické variantě, zůstanou síly pod národním velením silami pod národním velením a GŠ AČR s podřízenými národními silami v žádném případě nevstoupí do podřízenosti spojeneckého velení.

Závěrem si dovoluji ještě jednou zdůraznit, že osobně chápu celý problém tak, že centrální národní prvek velení (GŠ AČR) je vůči velitelským strukturám NATO při těchto závažných krizových situacích vojenského charakteru v roli „asistenta“ společně s centrálními národními prvky velení našich sousedních společenství NATO, **a ne opačně.**

Ve všech typech (C, D, a E) použití sil je autorem článku úloha operačních velitelství znesvěcena bez patřičných argumentů. Autor se zřejmě myšlenkou zrušení operačních velitelství nechal tak unést, že nehledal argumenty pro jejich zachování. Veliteli roty se velí lépe, jestliže má velitele čet.

Myšlím si, že jistá pravděpodobnost úspěšného velení devíti družstvům i tak existuje, ale určitě to bude mít daleko složitější, aby svou vůli prosadil v devíti prvcích místo u tří. Tento argument není až tak rozhodující. V případě složitějšího organismu, jakým je AČR, bych svou argumentaci založil spíše na systémovém přístupu.

V případě zvoleného vlastního modelu, který se částečně podobá typu C nebo D autora článku, lze s jistým zjednodušením definovat následující základní funkce systému:

1. Obrannou funkci, jež je namířena proti útočníkovi, který ČR ohrožuje na zemi a ve vzdušném prostoru.
2. Ochranou funkci, která má zajišťovat životy a zdraví obyvatelstva před druhotnými následky bojové činnosti.
3. Zabezpečovací (logistickou) funkci, jež je orientována na vyčleněný kontingent sil, a zároveň na národní síly.
4. Podpůrnou funkci, která je poskytována ve prospěch spojenců na území ČR.

Ke každé funkci lze přiřadit soudobá operační velitelství coby prvky pomyslného systému.

1. Obranná funkce je pokrývána současně dvěma prvky (velitelstvím sil územní obrany (VSÚZO) a velitelstvím vzdušných sil (VVzS). Záměrně zde neuvádím velitelství pozemních sil (VPozS), které po vyčlenění kontingentu je dále bez vojsk. Nabízí se tedy otázka, zda musíme z důvodu tohoto jediného úkolu (vyčlenění md a brn pod operační velení a řízení velitelství NATO) VPozS v míru vůbec mít? Podle mého názoru ne. Stačí, když bude md a brn v míru podřízena přímo GŠ AČR nebo VSÚZO a vše bude fungovat naprosto stejně. U vzdušných sil, kde je až 30 % činností již v míru integrováno v rámci NATINADS, je použití taktického letectva v případné operaci přísně koordinováno a sladěno v rámci spojeneckého letectva a PVO.

Důležitým aktivovaným prvkem je **středisko hlášení a řízení (CRC - Control Reporting Centre)**, které ve svém prostoru odpovědnosti koordinuje činnost vzdušných sil ke splnění nadřízeného velitelství vzdušných sil NATO. Počítat s tím, že by se velitel AČR nebo velitel vzdušných sil AČR rozhodl prostředky použít sólově nepřipadá zřejmě v úvahu. Tato tvrzení jako by nahrávala myšlence, proč má VVzS existovat? Je to věc názoru, jak budeme tento prvek pojmenovávat. Nelze však zapomínat i na další funkce.

2. Ochraná funkce je zajišťována ve velké míře silami územní obrany, zvláště záchrannými výcvikovými základnami, ale nejen jimi.

3. Zabezpečovací funkce je věcí soudobého velitelství logistiky (VL) a velitelství vojskové zdravotnické služby (VVZdS). Shodné toky informací, materiálu a služeb ke dvěma základním objektům nahraňují opět otázce, proč je nespojit v jedno velitelství?

4. Funkce podpůrná je realizována všemi prvky s převažující rolí VL a VSÚZO. VVzS sehraává také svoji roli při podpoře spojenců, většina opatření je však realizována již v míru v rámci NATINADS.

Po této zevrubné analýze si lze docela reálně představit, že GŠ AČR bude prioritní úkoly realizovat prostřednictvím tří operačních velitelství:

- velitelství pozemních sil,
- velitelství vzdušných sil a
- velitelství podpory.

Jestliže jsou potřebná tato tři operační velitelství ve výše uvedené složité variantě vojenského ohrožení Aliance (tedy i ČR), jsou nutná a potřebná již v míru a za krize.

Vrátím-li se k příkladu s velitelem roty a využiji uvažované makrostruktury jednotlivých složek AČR (viz str. 38, VR 3/2001), vychází mi, že by GŠ AČR při uvažovaném přímém řízení vojsk velel:

- brigádě rychlého nasazení,
- mechanizované divizi,
- letecké divizi,
- výcvikové letecké základně,
- protiletadlové raketové brigádě,
- čtrnácti krajským územním velitelstvím,
- nespécifikovanému počtu logistických a zdravotnických prvků (podle mého názoru alespoň šesti až sedmi),
- vojenské policii,
- dalším prvkům (školám, vojenským výcvikovým prostorům apod.).

Po sečtení se jedná o asi 27 až 35 prvků, kterým by bylo přímo veleno z GŠ AČR. V mírových podmínkách by mohlo jít o zbytečnou komplikaci. Z hlediska výše uvedeného funkčního působení by si situace žádala mimořádně silný GŠ AČR, což by znamenalo větší zranitelnost a menší odolnost tohoto orgánu. Dozajista by očekávaná pružnost a jednoduchost systému byla nahrazena problémy v organizaci součinnosti sil, jelikož řídicí orgán by byl postižen složitostí a přehluštěním horizontálních, ale i vertikálních informačních toků, zvláště při plánování operací a při velení vojskům (tento „moloch“ by byl nucen provádět jak koncepční, tak i operativní práci).

Už nyní je dosti připomínek k tomu, že operativy je na GŠ AČR mnoho a naopak operačním velitelstvím jsou zadávány úkoly ke zpracování doktrín použití vojsk. Je to skutečně k pouštění a zároveň smutné. Příkláním se proto k rozumnému řešení, které by mohlo být dočasným řešením „na zkoušku“. Jednou zrušená velitelství se budou znovu vytvářet velmi ztěžka. Proto bych doporučoval zachovat tři operační velitelství, která vytvořit následovně:

- **velitelství pozemních sil (VPozS)** na bázi velitelství sil územní obrany se zachováním současných počtů VSÚZO,
- **velitelství vzdušných sil (VVzS)**, které početně výrazně zredukovat a
- **velitelství podpory (Vpodp)** spojením velitelství logistiky a velitelství vojskové zdravotnické služby se současnou výraznou redukcí počtů.

Ještě několik poznámek k dalším uvedeným důvodům redukce operačních stupňů velení (pod poř. číslem 2 až 9, str. 33 -34, VR 3/2001).

- Existence digitálního komunikačního síťového prostředí nahrává spíše pro existenci mezistupňů velení. Informační převaha není samozřejmostí, jelikož i protivník bude těmito prostředky disponovat.

- K prosazování součinnosti v rámci tří prioritních úkolů budou operační stupně velení přirozeným místem k využití disponibilních zdrojů a k potřebným operativním opatřením (VPozS - s odpovědností za obranu a ochranu teritoria ČR a plnění vojenských opatření k podpoře spojenců na našem území (*HNS - Host Nation Support*), VVzS - s odpovědností za koordinaci vzdušných sil NATO ve vzdušném prostoru ČR a obdobně plnění vojenských opatření HNS směrem k letectvu spojenců, Vpodp - s odpovědností za logistickou podporu a zdravotnické zabezpečení vyčleněného národního kontingentu do operačního uskupení NATO, jakož i sil pod národním velením a opět za plnění vojenských opatření HNS ve své oblasti).

- Pro potřebu operace vedené silami pod národním velením by byla rozvinuta monitorovací síť silami územní obrany, a jelikož by nešlo o klasického pozemního protivníka, prostředky by byly postačující. Prostředky GŠ AČR by byly zapojeny do systému NATO a potřebné informace, mající vliv na činnost sil pod národním velením, by byly podřízeným prvkům automaticky poskytovány v rámci systému zpravodajských informací.

- Pojmy „taktická hloubka“ a „operační hloubka“ v operaci vedené silami pod národním velením nemají takový význam jako v bojové operaci aliančních sil. Pro síly pod národním velením není aktuální úkol ničit nepřítel na vzdálených přístupech a v hloubce. Je to úkol pro operační uskupení spojenců.

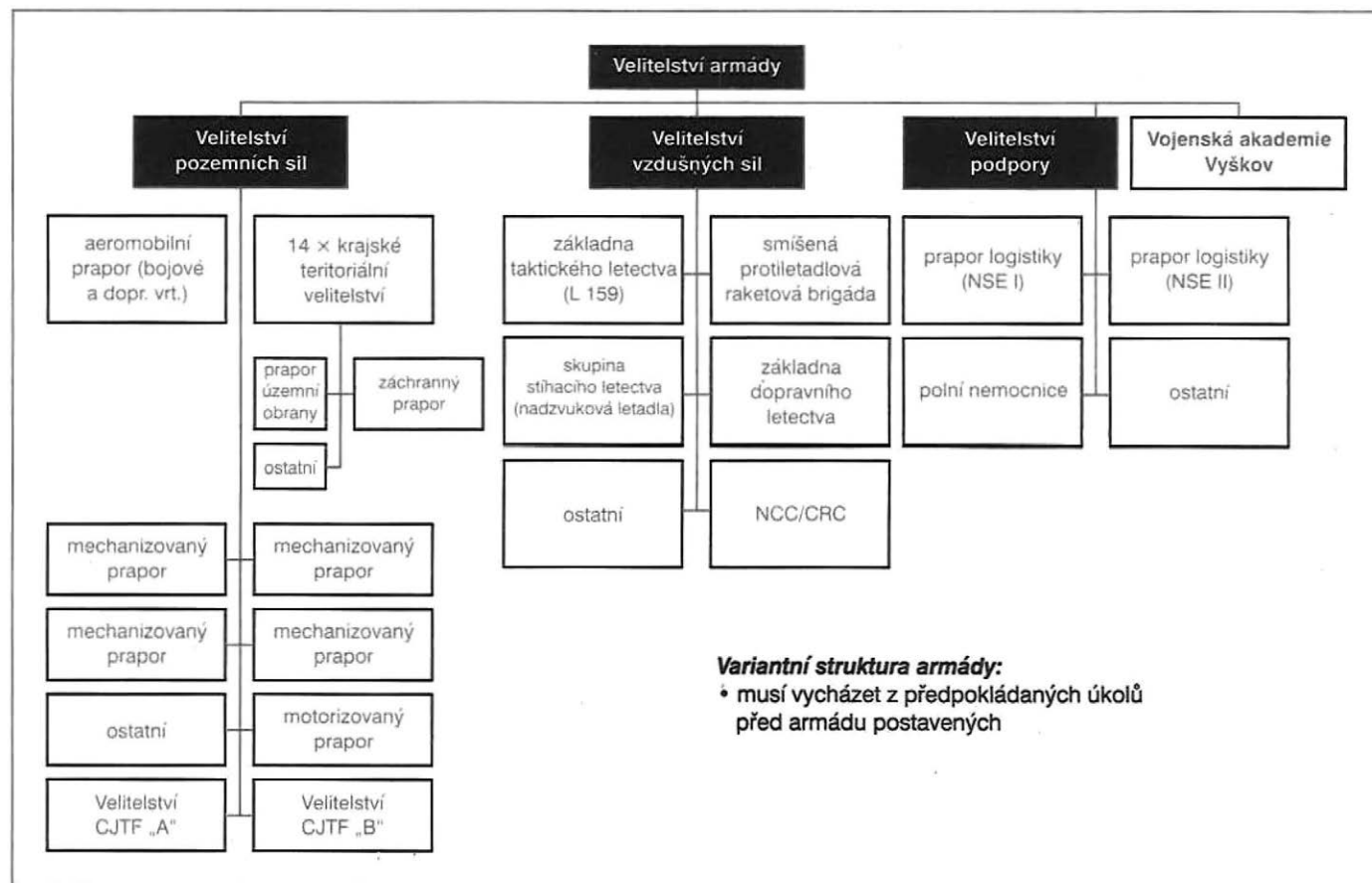
- Sedmý až devátý bod za důvody k redukci operačních stupňů velení nepovažují, spíše jde o následky jejich zrušení.

Kontury naší armády budoucnosti

Strukturu armády bez komentáře jsem uvedl ve VR 3/2001. Na přiloženém schématu (viz **obr.**) uvádím poněkud upravenou variantu, ke které bych přidal jednoduchý komentář.

Jedno je však jasné: **struktura armády musí vycházet z předpokládaných úkolů před armádu postavených.** A mělo by se vycházet především ze složitého úkolu, který odpovídá ve svých základech výše uvedenému scénáři. V minulosti tomu bylo dosti často opačně. Vytvořily se struktury a později se na ně vymýšlely úkoly. Stejně chyby by se neměly opakovat. V čele AČR by bylo **velitelství armády** s velitelem armády, zástupci velitele a náčelníkem štábu AČR v čele. Z důvodu šíře úkolů by měla být silnější sekce J-3 a J-4 na úkor jiných sekcí.

Jednou provzdy bychom měli skoncovat s tím, že budeme **organizačně** rozlišovat síly územní obrany a pozemní síly. Pod **velitelství pozemních sil** (které by vzniklo na bázi velitelství sil územní obrany) by měla být zařazena všechna vojska, která vedou bojovou činnost převážně s pozemními cíli protivníka.

Obr.

Navrhuji, aby byl vytvořen aeromobilní prapor spojením vrtulníkové základny a výsadkového mechanizovaného praporu soudobé brigády rychlého nasazení, který by byl zařazen do sil vysoké pohotovosti NATO a EU.

Pozemní síly by disponovaly „volně sypanými“ mechanizovanými prapory, resp. motorizovanými prapory, ze kterých by byla vytvářena podle konkrétní potřeby a situace účelová uskupení pozemních sil (do mírových operací, do bojových operací podle i mimo čl. 5 Severoatlantické smlouvy atd.) podobně, jak v nedávné době provedli Francouzi ve svých pozemních silách. K tomuto účelu mít postaveny dva rozdílné štáby (typu „A“ a typu „B“), které by mimo zasazení byly bez vojsk a intenzivně by se k zasazení připravovaly.

Základem sil pod národním velením by byly teritoriální síly, organizované v souladu se státoprávním uspořádáním do krajských teritoriálních velitelství. Potřebné funkce a z nich vyplývající úkoly by tímto složením pozemních sil byly plně pokryty (vyčlenění potřebného a variantně různě velkého národního kontingentu pro NATO nebo EU od síly mechanizovaný prapor (mpr), přes aeromobilní prapor (aerompr) až po mechanizovanou brigádu (o dvou, třech i čtyřech mpr) pod velením velitelství CJTF typu „A“ nebo typu „B“, plnění úkolů obrany a ochrany teritoria a vojenských opatření podpory hostitelskou zemí ve prospěch spojeneckých vojsk).

Názor Ing. Pezla s ponecháním brn a dokonce md v podmínkách zásadní redukce počtů mne docela udivuje (viz str. 36, VR 3/2001). Existence jediné divize v armádě je, myslím, světovou raritou. Vždyť divize vznikla z důvodu neuváženého slibu našich politiků a možná i vojenských odborníků v době před vstupem ČR do NATO. Revize v NATO i strategická revize obrany ČR zcela jistě tuto skutečnost zaregistruje a chyby minulosti napraví.

Velice bych se přimlouval za to, aby soudobé záchranné a výcvikové základny nebyly předány do **integrovaného záchranného systému** (jak navrhuje Ing. Pezl na str. 35, VR 3/2001, ale měl zřejmě na mysli předání Ministerstvu vnitra ČR). Podle mého názoru by měly být tyto základny reorganizovány na záchranné prapory jako součást každého, ze čtrnácti krajských teritoriálních velitelství k plnění úkolů v míru a za války.

V podřízenosti **velitelství vzdušných sil** by kromě prvku NCC/CRC (*National Command Centre/Control Reporting Centre*) mohla být základna podzvukového taktického letectva, skupina nadzvukových stíhačů, základna dopravního letectva a smíšená protiletadlová raketová brigáda.

Velitelství podpory by mělo být vytvořeno na bázi velitelství logistiky, ke kterému by mělo být přiřazeno soudobé velitelství vojskové zdravotnické služby. Základními podřízenými prvky by měly být mobilní logistické prapory (obsahující i zdravotnické síly a prostředky) jako národní podpůrné prvky (NSE) dvou základních (rozdílných) typů a možná útvar nebo i více útvarů typu polní nemocnice.

Vojenskou policii by bylo možné „rozpustit“ do vojsk (do všech tří složek), a mohla by být organizována jako každý jiný druh vojska (chemické, ženijní, průzkumné apod.). Na velitelství AČR a na operačních stupních by stačila skupina v sekci J-3 (resp. G-3). Ve velitelstvích CJTF, na krajských teritoriálních velitelstvích a na praporech po jednom až dvou důstojnících (praporčících) vojenské policie.

V **oblasti vojenského školství** by mělo nastat zemětřesení až po důležitých rozhodnutích o podobě armády, jelikož by mělo vycházet z potřeb vojsk. Aniž potřebuji

znát podobu armády, tvrdím, že vojenské střední školy by nemusely existovat vůbec. V podřízenosti velitelství AČR je nezbytné rozvíjet vojenskou akademii ve Vyškově. Vysokou vojenskou školu by bylo možné pod názvem „Univerzita obrany a bezpečnosti“ ponechat v podřízenosti Ministerstva obrany ČR s dislokací v Brně a ve Vyškově. Měla by mít jasnou výjimku z vysokoškolského zákona (byla by omezena úloha senátu a funkcionáři univerzity a podřízených složek by měli být jmenováni, a ne voleni senátem apod.).

Opět by bylo dobré se podívat na zkušenosti sousedů. Dnešní podoba Vojenské akademie v Brně je neudržitelná, podobně jako vysoká vojenská škola ve Vyškově nebo Vojenská lékařská akademie v Hradci Králové. V rámci „Univerzity obrany a bezpečnosti“ by měly být rozvíjeny obory ryze **branně-bezpečnostní**, a ne civilní. Vojensko-vědecká pracoviště (ústavy) by bylo z praktických důvodů vhodné ponechat u „Univerzity obrany a bezpečnosti“.

Závěrem

Tento článek byl napsán jako bezprostřední reakce na článek ing. Pezla ve VR 3/2001. Již jsem v úvodu uvedl, že myšlenky autora jsou zajímavé, a hlavně nabízejí množství podnětů k polemice, k diskuzi. Proto jsem tuto příležitost uchopil a využívám ji. Článkem jsem chtěl především zdůraznit, že považuji za logické, jestliže bude GŠ AČR oddělen od MO ČR a nebudou zbrkle rušena operační velitelství. Varianta struktury budoucí AČR je jen jednou z mnoha. Navíc nejde vůbec o detaily spojené s počty, mírovým naplněním, dislokací a výcvikem. Vše je třeba náležitě analyzovat a vědecky podložit studiemi. Zmocněnec vlády pro reformu AČR by se měl, kromě jiného, opřít i o výsledky práce Ústavu strategických studií a Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně.

Použitá literatura:

- Pezl, K.: O jakou armádu nám v budoucnosti jde?, VR 3/2001.
- Kubeša, M.: Síly pod národním velením, VR 3/2001.

Se zrušením vojenské základní služby při zachování branné povinnosti, tedy povinnosti pro odvedené muže nastoupit do armády v případě mobilizace, souhlasilo určitě 39 procent lidí, 33 bylo spíše pro, určitě proti bylo devět procent a spíš proti 19 procent respondentů.

Profesionálním vojákem by bylo ochotno se stát z celé populace 18 procent dotázaných, bez důchodců by to bylo 22 procent lidí. Nejvíce o takové kariéře podle STEM uvažují lidé se základním vzděláním, kterých kladně odpovědělo 29 procent.

ČTK 10. 9. 2001

Řízení rizik ve vojenských objektech, ale ...

Po přečtení článku ve VR č. 2/2001 Řízení rizik ve vojenských objektech musím na obsah článku reagovat a pokusím se některé publikované údaje poopravit, protože jsou nepřesné a mnohdy nesprávně formulované.

Vymezení základních pojmů

Autoři se zmiňují o havárii a říkají, že havárie je závažná, neočekávaná, mimořádná, částečně nebo zcela neovladatelná, časově a prostorově ohraničená událost, která vznikla, nebo jejíž vznik bezprostředně hrozí a souvisí s provozem zařízení, výrobou, užitím, skladováním, zneškodňováním nebo přepravou nebezpečných látek. Důsledkem bývá ohrožení zdraví člověka, zatížení životního prostředí a často i závažné škody na majetku.

Takto je přesně v zákoně č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií v ustanovení §2, odst. c) definována **závažná havárie**. Autoři zapomněli dodat, že o závažnou havárii se jedná v případě, jsou-li překročeny stanovené limity dané tímto zákonem.

Jedná se zejména o překročení těchto limitů

1. Například požár, výbuch, způsobený nebezpečnou látkou nebo jejím únikem v množství stejném nebo převyšujícím 5 % některého z množství nebezpečných látek uvedeného v příloze č. 1 k tomuto zákonu.
2. Dále hovoříme o závažné havárii, která je způsobena nebezpečnou látkou uvedenou v příloze č. 1 k tomuto zákonu, vedoucí ke vzniku jedné nebo více z následujících událostí, například:
 - úmrtí,
 - zranění minimálně 6 zaměstnanců nebo osob zdržujících se v objektu nebo u zařízení, pokud jejich hospitalizace přesáhla dobu 24 hodin,
 - zranění minimálně jednoho občana mimo objekt nebo zařízení, pokud hospitalizace přesáhla dobu 24 hodin,
 - poškození jednoho nebo více obydlí mimo objekt nebo zařízení, které se v důsledku havárie stalo neobyvatelné.
3. Rovněž hovoříme o závažné havárii způsobené nebezpečnou látkou uvedenou v příloze č. 1 k tomuto zákonu, pokud má za následek ekologickou újmu na:
 - území chráněném podle zvláštních předpisů o rozloze větší než 0,5 ha,
 - ostatním území o rozloze stejné nebo větší než 10 ha, toku řeky nebo vodního kanálu o délce stejné nebo větší než 10 km, vodní hladině jezera nebo nádrže, které nemají statut vodárenské nádrže o rozloze dosahující nebo přesahující 1 ha.

4. Pokud dojde k poškození objektu nebo zařízení, způsobené nebezpečnou látkou uvedenou v příloze č. 1 tohoto zákona, hovoříme rovněž o závažné havárii pokud má za následek poškození:
- ve výši stejné nebo převyšující 70 mil. Kč,
 - ve výši stejné nebo převyšující 7 mil. Kč.
5. Závažná havárie způsobená nebezpečnou látkou uvedenou v příloze č. 1 k tomuto zákonu vedoucí k následkům mimo území ČR.

Z uvedených parametrů vyplývá, že závažnou havárii můžeme přesně definovat na základě kritérií, která jsou jasně stanovena.

Havárií (nedosahující parametrů havárie závažné) můžeme nazvat mimořádnou událost vzniklou v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, užitím, zpracováním, výrobou, skladováním nebo přepravou nebezpečných látek nebo nakládáním s nebezpečnými odpady.

Mimořádná událost je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Rozdělení mimořádných událostí – nevojenských

1. Podle druhu:

- živelní pohromy - zemětřesení, sesuv půdy, krupobití, blesky, přívalem deště, povodně, pohyby vzduchu, silné mrazy, nadměrná horka, sucha, náhoda atd.
- havárie - výbuchy, požáry, dopravní nehody, úniky nebezpečných látek, zřícení staveb a konstrukcí, protržení hrází a vodních děl, narušení energetických, inženýrských a technologických sítí.
- kombinované události - kombinace živelních pohrom a průmyslových havárií a negativní sociální jevy jako je např. zháňství, kriminalita, sabotáže, terorismus.

2. Podle původu vzniku:

- přírodních sil,
- člověka (antropogenní),
- kombinovanou činností přírody a člověka.

3. Podle rychlosti nástupu:

- bodové - jsou to náhlé, neočekávané, jednorázové události například výbuchy sopek, epidemie, svaňové pohyby,
- prahové - jsou to mimořádné události vyvíjející se pomalu postupnými kvantitativními změnami, přičemž mimořádná situace vznikne tehdy, až změny překročí určitou hodnotu (práh). Příkladem může být proces znečištění ovzduší nebo jiného negativního působení lidí, vedoucího k postupným změnám v ekosystému.

4. Podle rozsahu:

- I. stupeň - pohroma, rozsah mimořádné události je lokální a zasáhne maximálně jeden okres,
- II. stupeň - katastrofa, mimořádná událost má regionální charakter, například zasáhne více okresů či celý region,

- III. stupeň - kataklyzma, rozsah této mimořádné události je již značný a zasahuje více regionů až celý stát,
- IV. stupeň - apokalypsa, rozsah mimořádné události přesahuje teritoriální charakter a hranice jednoho státu.

V platné legislativní úpravě krizového řízení, v tzv. krizovém zákoně a zákoně o integrovaném záchranném systému, jsou přesně specifikovány pojmy, které je nutné dodržovat i v resortu obrany. V této podobě známe pouze pojem **krizová situace**, a je to mimořádná událost, při níž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Záleží na velikosti mimořádné události a jejího přechodu do krizové situace. Krizové situace můžeme nazývat také jako krizové stavy. Rozhodně nelze nazývat každou mimořádnou událost krizí, jak uvádějí autoři v článku Řízení rizik ve vojenských objektech.

Chtěl bych rovněž autorům připomenout, že od 1. 1. 2000 již žádné speciální útvary CO neexistují, nejspíše mají na mysli záchranné a výcvikové základny nebo podle zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, vojenské záchranné útvary.

Prevence technologických rizik

V této části se zastavím u odstavce, kde je rozepsána organizace a prostředky zásahů a záchrany, které je nutné aplikovat během případné havárie.

Pro nasazení sil a prostředků integrovaného záchranného systému do místa vzniku havárie se zpracovává takzvaná dokumentace zdolávání požárů. Jejím obsahem je operativní plán, který zahrnuje operativně taktickou studii, nejsložitější variantu požáru a výpočty pro nasazení sil a prostředků jednotek požární ochrany. Dále je to vyjímatelná příloha, určená pro jednotky požární ochrany při zdolávání požáru. Samozřejmostí jsou součinnostní cvičení, která tento plán stanovuje. Chtěl bych připomenout, že tato dokumentace musí být zpracována u každého vojenského zařízení. Integrovaný záchranný systém v České republice existuje od roku 1993 na základě usnesení vlády České republiky č. 246 z 19. 5. 1993. Proto není možné hovořit o nejnovější tendenci, jak píší autoři, ale jedná se o systém, který je neustále zdokonalován a slouží pro koordinaci postupů ústředních správních úřadů, krajských úřadů, obcí, ozbrojených sil, záchranných sborů, havarijních a pohotovostních služeb, neziskových organizací a některých sdružení občanů při organizaci a provádění záchranných a likvidačních prací. Po schválení zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému má již i zákonnou úpravu. V žádném případě však nemá nadnárodní charakter, ale IZS je určen výhradně pro vnitřní potřebu České republiky. Mezinárodní pomoc je řešena zcela odlišně. Ani žádné nové regionální integrované systémy nejsou vytvářeny, protože organizace IZS je neustále platná podle plošného rozmístění sil a prostředků v okrese a kraji.

Analýza a řízení rizika

Autoři uvádějí, že ve vojenských objektech mohou nastat požáry skladů munice či PHM. K tomuto je u útvarů zpracována dokumentace zdolávání požárů a u vytipovaných objektů a zařízení je rovněž předepsána vojenská hasičská jednotka.

Operativní karta musí být k dispozici v případě příjezdu jednotek požární ochrany nebo vojenských hasičských jednotek u stálé služby útvaru nebo vojenského zařízení.

Obdobným způsobem je postupováno při vzniku mimořádné události např. v autoparku a v dalších vytipovaných zařízeních. Otázka je, zda například požár v autoparku nebo únik nebezpečné látky z vozidla (benzin, nafta) lze hodnotit jako závažnou havárii, jak uvádějí autoři článku. Podle zákona č. 353/1999 Sb. určitě ne. Jedná se o běžnou mimořádnou událost, na kterou stačí dokumentace zdolávání požárů, jež je zpracovaná odborně způsobilou osobou podle zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.

Závěr

Provádění záchranných a likvidačních prací podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému řeší zejména základní složky integrovaného záchranného systému. Jsou to složky, které drží nepřetržitou pohotovost na lince tísňového volání. Ozbrojené síly patří do ostatních složek s přesně definovaným posláním. Není mi zcela jasné, jakou významnou roli ozbrojených sil mají v této souvislosti autoři na mysli. Jestliže vezmeme v úvahu, že záchranné a výcvikové základny v podřízenosti Hlavního úřadu civilní ochrany ČR držely hotovost s časem výjezdu 1. záchranné skupiny do 30 minut, záchranného odřadu do 180 minut, celé základny do 24 hodin a po začlenění do podřízenosti sil územní obrany se tyto časy se prodloužily na 60 minut, 240 minut a 24 hodin pro celou základnu, stávají se záchranné a výcvikové základny pro integrovaný záchranný systém nezájímavé. Dokládá to i statistika zásahů po začlenění do struktury AČR, kdy jejich počet klesl na minimum. Lze říci, že tyto záchranné a výcvikové základny vyjízďejí k zásahům ve spolupráci s integrovaným záchranným systémem zcela minimálně, v podstatě zcela výjimečně.

Z tohoto důvodu rozhodně nelze hovořit o významné roli, kterou záchranné a výcvikové základny mají plnit dle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ustanovení §21 odst. 2), písm. e), protože, podle mého názoru, je jejich činnost, možná i z neznalosti příslušné problematiky, omezována ze strany velitelství sil územní obrany.

Použitá literatura:

- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.
- Hanuška, Z.: Metodický návod k vypracování dokumentace zdolávání požárů, MV-ŘHZS, Praha, 1996.

Operační stupně velení - ano, či ne?

Svým článkem chci reagovat na velice přínosný, ucelený a originální článek arm. gen. Ing. Karla Pezla „O jakou armádu nám v budoucnosti jde?“ (VR 3/2001).

* * *

Souhlasím s celou řadou východisek a závěrů autora, nemohu však souhlasit s myšlenkou zrušit operační stupně velení a jejich pravomoci přenést na generální štáb (GŠ). Konkrétně, v oblasti územní obrany mě k tomuto závěru vedou cvičení SÚZO provedená v minulosti, zejména mezinárodní cvičení „Český jezdec 2000“, provedené na téma obrana teritoria a HNS (Host Nation Support - zabezpečení hostitelskou zemí) v SRN.

Operační stupeň velení byl při všech rozsáhlých změnách moderních armád ponechán jako stupeň, který přetváří operační směrnice do taktické bojové činnosti. Dokonce i německý Bundeswehr při poslední velké reorganizaci vyjmul armádní sbory z mírového systému velení, zbavil je všech podpůrných jednotek, ale ponechal je jako orgány řídící operace v široké škále nasazení.

Dle spojenecké publikace pro taktiku ATP-35 **operační velení**:

- přetváří politické a vojenské záměry a cíle do operačních směrnic a nařízení,
- definuje operační cíle,
- vyvíjí možnosti jednání,
- přetváří tyto v plány a koncepty,
- koordinuje opatření všeho druhu (vojenská, politická, ekonomická a další) v jednotnou činnost na válčišti.

Právě územní obrana, jako velice různorodá a rozsáhlá činnost, která může obsahovat bojové, podpůrné, záchranné, humanitární a jiné operace, vyžaduje vysoký stupeň koordinace. Jestliže mb dostává obvykle 1-2 taktické úkoly (např. přesun a útok), potom velitelství územní obrany (VeÚZO) zpravidla dostává dle situace 10-15 různorodých úkolů. Zpracovat a zkoordinovat rozkaz pro obranu a ochranu území SÚZO je potom práce pro početný tým lidí.

Při převzetí operačních úkolů by GŠ nutně musel denně sledovat a reagovat na vývoj situace, denně součinit s operačními stupni spojenců a civilními státními a nestátními organizacemi a provádět celou řadu servisních činností, které by jej zatížily natolik, že by zřejmě ztrácel ze zřetele své strategické poslání.

Snad nejdůležitější argument pro zachování operačních stupňů velení (v modifikované podobě) je snadná zranitelnost obranného systému založeného na jednom centru. Operační stupně velení jsou totiž i významným záložním faktorem velení. Z hlediska mírového života jsou operační stupně důležitým nástrojem výchovy důstojníků k postupnému přechodu z taktického stupně na strategický a konečně, zkušení důstojníci operačního stupně velení by měli být základem pro doplnění operačních stupňů velení NATO.

* * *

Nicméně souhlasím s autorem článku, že současný systém operačních velitelství je rozsáhlý a ne vždy funkční, např. v oblasti podpory hostitelskou zemí překrývá pravomoci 5 velitelství, přičemž by bylo rozumnější vytvořit jednu „zastřešující“ organizaci pro poskytnutí této podpory. Zde se nabízí možnost rozčlenit AČR na prvky mobilní (schopné nasazení v rámci NATO a EU) a stacionární (trvale svázané s teritoriem). Následně tak vytvořit dva operační stupně velení, jeden pro nasazení NATO a EU a druhý pro územní obranu a podporu.

K profesionalizaci dělostřeleckých profesí

Svět byl a stále je provázen změnami v politickém uspořádání. Za posledních 15 let došlo k výraznému posunu k demokratizaci, obzvláště ve střední a východní Evropě. Tyto změny byly uskutečňovány různými cestami. Výsledkem změn byl vznik nových demokratických států, který probíhal pokojnou cestou (bez vojenských konfliktů), ale v některých případech bylo úsilí o získání samostatnosti provázeno konflikty a krveprolitím (bývalá Jugoslávie, Čečensko).

Světová veřejnost by neměla být nevědomá k takovým způsobům uskutečňování zájmů, které jsou provázeny značným počtem nevinných obětí (Kosovo, některé ozbrojené konflikty v Africe, Palestina-Izrael apod.).

Při posuzování současného světa je potřebné vzít v úvahu, že současné strategické prostředí je zcela odlišné od strategického prostředí před 15 lety a od tehdejších strategických přístupů. Vznikly nové skutečnosti, které ovlivnily přístupy ke strategii. Jedním ze základních úkolů řešených ve světovém mírotvorném procesu je prevence konfliktů, zajištění míru, jeho mezinárodní podpora a humanitární pomoc všude tam, kde je to nutné.

Tento úkol není řešitelný mimo existenci ozbrojených sil nejen jednotlivých států, ale i jejich aliancí. Není totiž pravidlem, že diplomatickou cestou lze vyřešit každý spor, konflikt či dokonce násilí nebo genocidu, která má pak na svědomí oběti převážně na civilním obyvatelstvu.

Zrušení armád není v současné době možné, a proto je logické, že i armády a jejich použití prožívá vývoj, který je závislý na politických, ale i vojenských faktorech, na změnách podmínek i rozvoji vojenské vědy. Proto rovněž změny, ke kterým dochází v dělostřelectvu AČR, mají své obecné souvislosti ve strategickém prostředí.

Ozbrojené síly v novém strategickém prostředí

Ozbrojené síly vždy byly, jsou a budou zárukou bezpečnosti a základním pilířem obrany každého státu, každé země, každé bilaterální či alianční smlouvy více států.

Podle konkrétních podmínek mění individuálně každý stát hodnocení svého programu pro zajištění obrany. Tendence uplatňované v mezinárodním měřítku vyplývají z prostudování politik států, aliancí a jejich programových dokumentů. V současné době vzniká integrace směrem k vytváření programu kooperace v bilaterálních, či vícestranných vztazích mezi evropskými státy.

Klíčové momenty nastávají v rozšíření úkolů směrem k partnerství pro mír v rámci NATO a ochrany diplomacie (budování důvěryhodnosti), kontroly zbrojení a dalších povinností vyplývajících z přijatých úmluv. A takovéto úkoly není vždy jednoduché naplňovat, ať již následkem změn v sociálních a technologických podmínkách nebo v důsledku neočekávaných změn v operačním řízení jednotlivých rezortů.

Evropa se státy ve strukturách NATO, EU a dosud nezačleněnými dává zřejmý směr, z něhož vyplývá, jak by měly vypadat ozbrojené síly určené pro 21. století a jaké je

předpokládáno jejich použití. Z toho je možné odvodit úkoly ozbrojených sil a jejich složek. Jedno však zůstává neměnné, a to je obranný charakter vojenské strategie jednotlivých zemí.

Z analýzy dokumentů o obraně jednotlivých členských států NATO, ale i států bývalého východního bloku vyplývá, že jsou připravována opatření, která reagují na novou situaci ve vztazích mezi státy. Navrhován je komplex změn, které se promítají do praktických reakcí na:

- nutnost globalizace ve strategickém prostředí,
- změny v evropské bezpečnosti a ozbrojených silách,
- profily nových možných konfliktů, možná rizika a jejich pravděpodobnost vzniku,
- nutnost řešení nedostatků v mezinárodním uspořádání,
- směry a možnosti nové zranitelnosti.

Tyto změny současně významným způsobem zasahují do dalších oblastí jednotlivých států, jako jsou oblasti politické, ekonomické, sociální, vojenské. Významným způsobem ovlivňují chování a proměny uvnitř státu a jeho aktivity v mezinárodním prostředí.

Změny vyvolávají nové požadavky na budoucnost obrany a bezpečnosti, na její řešení, na přípravu bezpečnostních systémů, armád i jednotlivců. Zpravidla bývají formulovány do cílů politiky a úkolů ozbrojených sil, jsou orientovány již nejen na národní zájmy, jak tomu bývalo v minulosti, ale i na úkoly ozbrojených sil v koaličním a mezinárodním prostředí.

V čem spočívají odlišnosti

Při prosazování národních zájmů převládala orientace použití ozbrojených sil na povinnost bránit integritu národního teritoria. Národní zájmy bývají členěny **na prvořadé, strategické a další národní zájmy (vnitropolitické)**. V současných bezpečnostních, vojenskopolitických i strategických dokumentech zmíněných států se významně projevil vliv členství v alianci NATO nebo ve vícenárodních vojenských silách. Narostly povinnosti a úkoly v oblasti mezinárodní, které vyplývají z přijatých smluv a závazků, a nakonec i z potřeb. V současné době si lze jen obtížně představit, že by některý stát zůstal v mezinárodním prostředí zcela osamocen při prosazování mezinárodních dohod.

Obecné úkoly v mezinárodním poslání ozbrojených sil, tak jak je státy formulují ve svých dokumentech, lze charakterizovat následovně:

- ☐ zajištění bezpečnosti a stability v Evropě v rámci NATO (z toho vyplývají požadavky na kolektivní a vojenskou spolupráci),
- ☐ zabezpečení ekonomických závazků směrem k NATO a EU,
- ☐ zajištění vztahu mezi bezpečností a politickou stabilitou, svobodou a ekonomickým vývojem států,
- ☐ připravenost na probíhající změny, které by mohly uvolnit určitá rizika a příprava reakce na tato rizika, tj. zpravidla na změnu schopnosti ozbrojených sil,

- ❑ konsolidace rizikových oblastí a prevence bezpečnosti,
- ❑ zajištění důvěryhodnosti ozbrojených sil jednotlivých států,
- ❑ zabezpečení flexibility (pružnosti) v případě potřeby nasazení ozbrojených sil.

Systém vypracování zásad vojenské strategie jednotlivých států závisí především na ekonomických možnostech a na schopnostech ozbrojených sil. Z dokumentů jednotlivých států (strategie obrany, „bílé knihy“ apod.) vyplývá, že **největší slabiny ozbrojených sil** současnosti se odrážejí ve:

- ▲ schopnosti jejich rychlého nasazení a schopnosti dlouhodobého podpory a působení v mezinárodních operacích včetně zdravotnického zabezpečení,
- ▲ zastaralosti některých zbraňových systémů,
- ▲ v nedostatečném počtu profesionálních příslušníků a nedosažitelnosti kvalifikovaných lidí - profesionálů pro funkční místa v klíčových systémech a oblastech.

Dílčí závěr z obecných tendencí, které charakterizují současné ozbrojené síly, a tedy i dělostřelectvo, spočívá v poznání, že síly budou muset předpokládat použití v mezinárodním prostředí jak z hlediska místa operačního použití, tak z hlediska organického začlenění. Stále větší nezbytností je vytvoření podmínek pro profesionální výkon všech činností, spojených s praktickým použitím zbraňových systémů.

Posouzení situace v dělostřelectvu AČR

V současné době již bude zpochybňována pravdivost tvrzení: dělostřelectvo - bůh války. Jaký v něm je stav, to lze obtížně hodnotit. V minulosti dělostřelectvo sehrávalo jednu z nejdůležitějších rolí v jednotlivých bitvách a mělo vždy významný vliv na ukončení ozbrojených konfliktů. I v současné době, v operacích společných ozbrojených uskupení NATO při vynucení, udržení nebo posílení míru (nebo příměří) sehrálo dělostřelectvo svoji významnou úlohu. Samotná přítomnost dělostřelectvých jednotek, spolu s dalšími zbraňovými systémy, je často používána jako nástroj pro odstrašení. Tím zpravidla ovlivní eskalaci nebo vznik dalšího konfliktu mezi nepřátelými stranami.

Transformace Armády České republiky (a tím i dělostřelectva) se v průběhu 90. let promítla do změn, které mají za následek uzpůsobování forem a metod přípravy velitelů, štábů a jednotek především na taktickém stupni. Celý proces je provázen vývojem, který je a bude závislý zejména na odborné kvalitě velících složek, ale i na profesionální kvalitě funkcionářů dělostřelectvých odborností. Za uplynulých 10 let vzrostly obecné, ale i praktické požadavky na kvalitu procesů velení a řízení, na technické prostředky, na výchovu osádek a zvládnutí nových zbraní a techniky.

Rostoucí složitost řízení soudobého ozbrojeného zápasu zvýrazňuje požadavek na vyžadování efektivního a operativního velení vojskům. Tomu odpovídá i **stupeň odborné způsobilosti a připravenosti každého jednotlivce v celé hierarchické struktuře velení armády.**

Obecné požadavky ovlivňují zaměření výcviku, racionalizaci a postupnou automatizaci procesů řízení a velení i chování obsluh.

Hlavním úkolem dělostřelectva přímé palebné podpory je podporovat vševojskové jednotky v prvním sledu bojového rozmístění mechanizované brigády palbami dělostřeleckého oddílu a minometnými bateriemi (ty jsou organizačně začleněny do praporů). Toto je prováděno palebným ničením protivníka, jeho živé síly a palebných prostředků do hloubky praporů prvního sledu protivníka, pozorovaného z pozorovatelů rozmístěných na předním okraji bojové sestavy mechanizované brigády.

Z možného vedení soudobého boje, vyznačující se vysokou dynamikou, vysokou rychlostí manévru, a tudíž krátkým časovým obdobím setrvání potenciálních cílů ve stejném prostoru, vyplývají **značné nároky na velení dělostřelectvu**. Dělostřelectvo je nejdůležitější prostředek pozemního vojska pro palebnou podporu boje. Specifikou plnění bojových úkolů dělostřelectva je jejich přímá závislost na požadavcích vševojskových velitelů.

Po vstupu České republiky do NATO jsou vyžadovány koncepční změny, které mají za úkol přiblížit vlastní ozbrojené síly standardům Aliance. Např. Holandsko vytvoří ozbrojené uskupení o síle brigády, se schopností okamžitého zasazení ve kterékoli době a v jakémkoli prostoru na dobu 6-12 měsíců. Znamená to, že tato „brigáda“ musí být permanentně udržována *ve vysoké bojeschopnosti a na vysoké profesionální úrovni*.

Ozbrojené síly České republiky nebo přinejmenším jejich část budou zákonitě splňovat podobné požadavky. Z toho vyplývají dílčí úkoly:

- a) udržení vysokého stupně schopnosti okamžitého zasazení,
- b) trvalé dosahování vysoké profesionality velení i obsluh,
- c) udržování zbraňových systémů a techniky na požadované úrovni,
- d) zajištění schopností vytrvat v činnosti ve složitých podmínkách požadovanou dobu.

Všechny uvedené aspekty vyžadují zdokonalování a obsahové přizpůsobení současných forem a metod výcviku. Cílem je vytváření složitých modelových situací, které povedou k upevňování odpovídající odborné kvality vojenských profesionálů a vytváření návyků v souladu s požadavky na soudobé operační použití a vedení boje. Zároveň s tím stoupají nároky na uplatňování vysoce efektivních výcvikových metod při výcviku specialistů.

Dílčí závěr ke stavu v dělostřelectvu AČR ukazuje, že došlo ke změnám podmínek použití těchto sil a dělostřelecké profese nejsou na tyto změny v plném rozsahu připraveny. Je žádoucí vytvořit takové podmínky, aby organické dělostřelectvo bylo schopno plnit všechny úkoly při různých způsobech použití. To umožní zajištění výcviku v souladu se standardy přijatými v NATO.

Příspěvek k profesionalizaci dělostřeleckých profesí

Na základě výše stanoveného požadavku byl uložen katedře dělostřelectva Vojenské akademie v Brně vědecký úkol pod názvem „Velitelské stanoviště dělostřeleckého oddílu přímé palebné podpory“ s důrazem na *středisko řízení palby*.

Velitelské stanoviště (místo velení) velitele dělostřeleckého oddílu je místem, z něhož se uskutečňuje velení podřízeným funkcionářům a jednotkám při přípravě

a v průběhu boje a rozvíjí se v prostoru palebných postavení dělostřeleckého oddílu. V Armádě České republiky lze posuzovat dva typy dělostřeleckého oddílu (s určitými odchylkami v organizační struktuře, počtu osob a techniky a technického vybavení), a tím i jejich velitelství:

1. dělostřelecký oddíl mechanizované brigády,
2. dělostřelecký oddíl brigády rychlého nasazení.

Výsledkem řešení vědeckého úkolu měl být funkční model velitelského stanoviště dělostřeleckého oddílu přímé palebné podpory, na kterém by bylo možné ověřovat pracovní postupy při **plánování, organizaci a řízení bojové činnosti dělostřeleckého oddílu**.

Jedinou omezující podmínkou byla skutečnost, že vytvořený funkční model by představoval pouze model autonomní, který by nebyl propojen se vševojskovým podsystémem. Uskutečňování výcviku jednotlivých funkcionářů pro rozhodovací proces a vytváření dokumentů pro přípravu a vedení bojové činnosti podle standardů NATO by tato skutečnost neovlivnila. Právě v AČR totiž patří oblast týkající se zpracování a vedení bojových dokumentů mezi oblasti významných změn. Již v polním řádu a bojových předpisech odráží struktura a obsah bojových dokumentů realizaci požadavku postupné kompatibility s armádami NATO.

V relativně malém prostoru, který by měl 2-4 místnosti (4-6 pracovišť: speciální skupiny štábu, osobní skupiny, skupiny logistiky, skupiny zabezpečení velení, operační skupiny, která je nejdůležitější složkou velitele oddílu při koordinaci činnosti všech složek štábu a **střediska řízení palby**), by docházelo k pravidelnému **výcviku profesionálů** v oblasti plánování, vytváření potřebných dokumentů k přípravě a řízení bojové činnosti.

Místo složitého a finančně náročného postupu plánování, přípravy a provedení vlastního vyvedení určitého počtu vojsk se stanoveným počtem funkcionářů a techniky k polnímu výcviku na „štábním“ nebo „velitelsko-štábním cvičení“ návrh stacionárního výcvikového střediska umožňuje snížení doby přípravy k provedení výcviku profesionálů na minimum.

K plánovanému výcviku by mohli přijíždět funkcionáři do školícího střediska z kterékoliv posádky ČR. Vždy by to znamenalo úsporu finančních prostředků ve srovnání se zabezpečením výcviku v polních podmínkách při vyvedení vojsk a techniky. Metodika rozhodovacího procesu (The Military Decision-Making Process, podle standardů NATO), by mohla být opakována podle potřeby do doby jejího celkového zvládnutí. Přípravování by byli určeni funkcionáři, předpokládaná úspora času, finančních prostředků za pohonné hmoty, opotřebování techniky atd.

Součástí velitelského stanoviště oddílu je středisko řízení palby, které představuje jeden z nejdůležitějších prvků vedení bojové činnosti, zejména v souvislosti s prováděním palebné podpory v rámci mechanizovaných brigád.

Středisko řízení palby je podle „Vysvětlivek a definic pojmů modifikace AAP - 6“ a stejně tak amerického polního řádu „Training Circular (Number 6 - 40)“ takovým prvkem velitelského stanoviště, který je složen z funkcionářů dělostřelecké odbornosti a z funkcionářů pro spojení a speciálních zařízení tomuto účelu přizpůsobených, prostřednictvím nichž velitel dělostřeleckého oddílu (baterie) uskutečňuje palby na průzkumem zjištěné cíle.

Toto středisko přijímá údaje o cílech a vyžádání palby, údaje fakticky přeměňuje na prvky palby a na základě druhu a typu cíle volí prostředky vedení palby, jejich počet, typ a druh munice a jeho množství, stejně jako způsob vedení palby a její trvání. Tyto palby vede zpravidla na základě vyžádání všeojskového velitele.

Celá činnost počínaje plánováním, přípravou a vedením bojové činnosti je úzce koordinována, a to nejen v rámci palebného systému mechanizované brigády, ale případně i s přidělenými prvky průzkumu, dalších prvků palebné podpory nebo letectvem.

Zcela zřejmý je požadavek na vysokou profesionální úroveň příslušníků střediska. Vždyť zaváhání nebo prodlení při vyžádání a dodání palby by mohlo mít za následek nesplnění úkolu, mohlo by být příčinou ztrát u vlastních sil nebo způsobit další ztráty nebo škody.

Středisko řízení a koordinace palebné podpory představuje samostatné pracoviště, ve kterém jsou centralizovány prostředky komunikace a příslušníci stanovené odbornosti provádějící koordinaci všech forem palebné podpory.

Uvedené středisko koordinace palebné podpory se v podmínkách Armády České republiky v rámci mechanizovaných brigád vytváří na velitelském stanovišti mechanizované brigády a je tvořeno jak funkcionáři štábu brigády, kteří odpovídají za uskutečňování palebné podpory, tak skupinou koordinace palby, kterou vytváří a odesílá dělostřelecký oddíl. Celá činnost koordinace mezi stanovenými prvky by rovněž měla probíhat na vysoce profesionální úrovni.

Na katedře dělostřelectva VA v Brně by bylo možné takovéto středisko skutečně zřídit jako modelové pracoviště pro výcvik určených funkcionářů dělostřeleckých odborností. Bylo by zaměřeno i na procvičování v oblasti přípravy dokumentace, která je potřebná pro plánování, velení a řízení palebné podpory mechanizované brigády.

Důležitými dokumenty jsou „Bojový rozkaz“, „Bojové nařízení“ nebo „Předběžné bojové nařízení“ velitele brigády. Vzhledem k tomu, že organizační struktura štábu mechanizované brigády v současné době nezabezpečuje dostačující úroveň velení dělostřeleckému oddílu, obvykle se velitel dělostřeleckého oddílu mechanizované brigády zúčastňuje již v prvopočátku procesu plánování bojové činnosti dělostřelectva brigády na štábu brigády.

Výsledkem jeho činnosti jsou produkty do jednotlivých částí rozkazu velitele brigády a jeho přílohy E „Palebná podpora“, která je rozhodujícím dokumentem pro řízení činnosti právě ve středisku koordinace palebné podpory a ve středisku řízení palby dělostřeleckého oddílu.

V Armádě České republiky byla uplynulá léta charakterizována budováním automatizovaných informačních a řídicích systémů na úrovni polního a teritoriálního velení armády, v závislosti na technických a ekonomických možnostech státu. Byl to proces mnohdy označován jako přiblížení se určitým standardům NATO (*C3I - Command, Control, Communications and Intelligence*), s cílem zavádění automatizace v procesu velení a řízení.

Žádoucí je dosažení rychlého a spolehlivého přenosu dat, získávání relevantních informací ze všech dostupných zdrojů, dosažení kompatibility se státy NATO. Proces automatizace probíhal směrem od vyšších stupňů k nižším a nejdále pokročil na operačních stupních velení.

Uvedený stav se odrazil i v programovém vybavení. Přes vyřešení, zavedení a využívání komplexů informačních a výpočetních úloh se společnými bázemi dat i v samotných podsystémech - vševojskovém, dělostřelectva, letectva a PVO - však nebylo pokryto velení vojskům ve všech potřebných oblastech. Naproti tomu, proces automatizace na taktickém stupni byl zahájen později a postupoval mnohem pomaleji.

Bylo prokázáno, že i přes nesporné přínosy nebyly plně zavedeny prostředky automatizace, zejména pro svou nižší odolnost, omezené funkční možnosti a zaostávání za obdobnými prostředky zemí NATO. Rozdíl spočíval obzvláště ve schopnosti splňovat požadavky na velení, ve snadnosti obsluhy a rychlé adaptaci na potřeby velitelů a vojsk.

V oblasti dělostřelectva Armády České republiky se podařilo prosadit u některých vybraných dělostřeleckých oddílů zavádění systémů automatizovaného výpočtu prvků střelby, a to hlavně na úrovni střediska řízení palby dělostřeleckého oddílu a míst řízení palby palebných baterií dělostřeleckého oddílu. Nahradil se tím proces zdoluhavého výpočtu prvků střelby ručním způsobem a nakonec i celého procesu od „**vyžádání palby - rozhodnutí o provedení palby - výpočtu prvků - vydání povelů ke střelbě**“.

Právě výcvik specialistů-profesionálů v této oblasti lze považovat za velmi důležitý. Studenti akademických kurzů vycházejí z Vojenské akademie s velmi dobrými vědomostmi a znalostmi o chybových soustavách, teorie pravděpodobnosti dopadů střel a možnostech palby z hlediska efektivnosti účinků. Ale proces rozhodování (kdy, kde, jakým způsobem a v co nekratším čase), je procesem, který nelze pouze znát, ten je nezbytné nacvičit.

U některých dělostřeleckých oddílů ještě nejsou v současné době prostředky automatizace dostupné. Proto tam pracují jako v minulosti, nedotčení novými znalostmi, ani členstvím v NATO. Na příkladu armád jiných členských států NATO je možné dokumentovat, že vývoj a zavádění automatizovaných systémů palby pozemního dělostřelectva v soudobém způsobu vedení boje (vysoká dynamika, rychlost střelby, četnost výskytu a pohybu cílů atp.) je efektivní pouze ve spojení s kvalitním palebným prostředkem.

Tento zbraňový systém zpravidla zahrnuje vysoce automatizovaná zařízení pro vyhledávání cílů, přenos informací na velitelské stanoviště, pro automatizaci rozhodovacího procesu s výpočtem prvků střelby a přenos dat na zbraňový komplet.

Dělostřelectvo AČR by mělo dosáhnout kompatibility s ostatními členskými státy NATO, která bude založena jak na technických, tak na informačních a procedurálních standardech, umožňujících racionální spolupráci. Systémy bez profesionálně připravených dělostřeleckých profesí nebudou funkční.

Otázka automatizovaných systémů velení začala vystupovat do popředí až od roku 1995. V tomto roce byla vyhlášena soutěž o zakázku na taktický informační systém, jehož realizace se však protahuje až do současnosti. Vzhledem k tomu, že se absence automatizovaného systému velení nejvíce projevuje v dělostřelectvu, byl tehdejší správou dělostřelectva ministerstva obrany vybrán projekt firmy ELBIT (Izrael) a VTÚVM Slavičín k realizaci systému pro řízení palby oddílů - ASPRO (automatizovaný systém řízení palby dělostřeleckých oddílů).

ASPRO - znamená název automatizovaného komplexu prostředků řízení palby dělostřeleckého oddílu, který je určen k automatizovanému provádění nejdůležitějších

činností procesu velení a řízení palby v současné době u oddílů AČR vyzbrojeného 152mm ShKH vz. 77.

Automatizovaný systém řízení palby ASPRO je systémem C3I (*Command, Control, Communication and Intelligence*), který představuje schopnost zabezpečovat velení, řízení, průzkum a komunikaci na stupni dělostřelecký oddíl.

Cílem zavedení systému do výzbroje dělostřeleckých oddílů je zvýšení efektivity procesů sběru, vyhodnocování a předávání informací, plánování a plnění palebných úkolů a vedení přehledu o aktuální situaci vlastních i vzájemně působících systémů.

Předpokládané výhody systému:

- zvýšení rychlosti komunikace v dělostřeleckém oddílu využitím automatizovaného digitálního přenosu dat, povelů a všech potřebných informací,
- snížení pravděpodobnosti vzniku chyb při předávání údajů a informací využitím systému digitálního zabezpečení správnosti přenosu dat,
- lepší a rychlejší dostupnost požadovaných dat, a tím operativnější řízení palby podřízených dělostřeleckých jednotek,
- zvýšení rychlosti potřebných výpočtů a zlepšení přehledu o vedení bojové činnosti oddílu a jeho logistické podpoře.

Potřeba zavedení simulace automatizovaného systému ASPRO vychází z požadavků podle standardizovaných předpisů a pravidel v dělostřelectvu NATO. Ty sledují potřebu maximálního zjednodušení pro vykonavatele, což je z hlediska bojového využití podstatné.

Je velká škoda, že se některé dělostřelecké oddíly stále potýkají s problémy, jak tyto systémy obdržet a používat. Není totiž vůbec jednoduché takovýto systém ovládat, natož s ním pracovat rutinně. Na Vojenské akademii v Brně je na katedře dělostřelectva vytvořen vhodný prostor pro výcvik odborníků.

Systém řízení palby ASPRO je zaváděn nejenom do dělostřeleckých oddílů sil okamžité a rychlé reakce, ale postupně do všech dělostřeleckých oddílů Armády České republiky. Dělostřelecké jednotky (nejen dělostřelecké oddíly některých mechanizovaných brigád, ale i palebné baterie dělostřeleckých oddílů, a také minometné baterie mechanizovaných praporů, dělostřelecké jednotky brigád územní obrany atd.) pak nebudou k určování prvků pro střelbu nadále odkázány na zastaralé, ale stále náhradní prostředky (PUO-9M, PUO-9U) nebo s podporou PC programu pro řízení palby PVNPG-95.

Závěr

Armáda a jejich použití procházejí významnou etapou vývoje, který reaguje na změny strategického prostředí. Faktory společenské, ekonomické a vojenské vyžadují změny v profesionální přípravě obsluh zbraňových systémů, ale i v kvalitativní změně přípravy velitelů, kteří uvedené systémy ve své vojenské činnosti používají. Tyto faktory a změny podmínek ovlivňují rozvoj vojenské vědy. Její produkty, které představují nové poznatky, vývoj nových technologií, vývoj a modernizaci zbraňových systémů v podstatě ve všech druzích vojsk se promítá i do dělostřelectva. Změny, ke kterým dochází

v Armádě České republiky, mají v novém strategickém prostředí své obecné souvislosti a dopady.

Rozvoj vojenského umění má na jedné straně vojenskopolitické souvislosti, které vytvářejí rámec následných procesů. Na druhé straně je spojen s praktickou vojenskou činností v posloupnosti od činnosti obsluh, velitelů a štábů na taktickém a operačním stupni k dnes již neodmyslitelné informační podpoře, využívající výpočetní techniku k automatizovanému zvládnutí procesů sběru, přenosu dat a informací o cílech a některých etap rozhodovacích procesů. Interdisciplinární požadavky ovlivňují představy o lidech, kteří je jsou schopni splnit. Proto je nezbytné trvale vytvářet na vědeckém základě podmínky, které v krátkodobých nebo dlouhodobých formách napomohou přípravě vysoce kvalifikovaných odborníků, kteří se budou schopni zapojit do plnění soudobých možných způsobů použití zbraňových systémů i vojsk.

* * *

Myšlenka zřízení „velitelského stanoviště dělostřeleckého oddílu přímé palebné podpory“ v prostorách katedry dělostřelectva u Vojenské akademie v Brně má své opodstatnění právě v tom, že je příspěvkem k profesionalizaci dělostřeleckých profesí. Po jeho dokončení by prostor mohl zabezpečovat funkci simulačního cvičiště pro specialisty dělostřelectva Armády České republiky tak, jak jsou zřízena např. v Belgii nebo v Holandsku.

„Velitelské stanoviště dělostřeleckého oddílu“ by mohlo sloužit k výcviku dělostřeleckých odborností nejen Armády České republiky, ale i zahraničních studentů formou krátkodobých kurzů. (Poslední kurz - dva důstojníci ze Srí Lanky, cvičení v řízení palby raketometného kompletu. Využita byla učebna řízení palby.)

Celých 81 procent českých občanů podporuje zásadní reformu české armády. Vyplyvá to z výsledků bleskového průzkumu, který pro ministerstvo obrany uskutečnil 4. a 5. září STEM. Mezi lidmi do 29 let je dokonce podpora armádní reformy více než devadesátiprocentní. Takto vysoké procento podpory má armádní reforma i mezi vysokoškoláky. STEM se dotázal 605 respondentů, vzorek je podle pracovníků agentury reprezentativní.

Konkrétně plně profesionální armádu podle STEM určitě podporuje 44 procent respondentů, spíše pro je 34 procent, spíše proti 15 procent a zcela proti sedm procent dotázaných. S reformou souhlasí 65 procent lidí i přes fakt, že může vyvolat určité sociální problémy.

ČTK 10. 9. 2001

Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc.,
doc. Ing. Milan Šebesta, CSc.

Rizika spojená s akvizicí a provozem vojenské techniky

Článek je věnován problematice rizik vyskytujících se během životního cyklu vojenské techniky s důrazem na fázi akvizice a provozu. Je popsána činnost managementu rizik při identifikaci, kvalitativní a kvantitativní analýze a řízení rizik. Pozornost se věnuje zdrojům rizikových faktorů a metodice určování pravděpodobnosti jejich výskytu, jejich dopadu a určování stupně rizika. Činnost managementu je osvětlena postupnými kroky v rámci praktického příkladu.

* * *

Žádný proces neproběhne v důsledku nahodilostí jednoznačně podle předem připraveného plánu, může se vyskytnout riziko realizace. Riziko lze definovat jako jakoukoliv událost nebo faktor, který nepříznivě ovlivňuje daný proces. Riziko je kombinací pravděpodobnosti výskytu nežádoucího projevu a jeho dopadu na systém. Jde o to stanovit takový metodický postup, který by rizika odstraňoval nebo je posouval do akceptovatelné oblasti. Rizika se vyskytují napříč celého životního cyklu, vzájemně se podmiňují a prolínají. Primární podmínkou jejich eliminace je jejich včasná identifikace, ke které je využíváno celé řady metod, z nichž nemalou roli sehrává členění možných rizik do tříd. Je tvůrčí činností skupin odborníků příslušné fáze životního cyklu výrobku, která musí být doplněna strategickými přístupy vrcholového managementu logistiky, dodavatele i odběratele. Toto může být realizováno právě proto, že v Alianci je požadována jednota cílů jak u odběratele, tak i u dodavatele.

Tento fenomén se musí projevit i v dalších etapách práce s riziky, tj. při vlastní analýze při stanovování jejich priorit i při posuzování souhrnného rizika.

Naléhavost řešení problematiky rizik je možno demonstrovat na jejich provázanosti. Praxe jednoznačně prokazuje, že pochybení v akvizičním procesu má případné dopady na provoz daného druhu techniky a sebezpracovanější technologicko-organizační postupy se jen mohou přibližovat k praxi požadované úrovni.

Management rizik

Důležitou součástí povinností a odpovědností manažerů i celého managementu je rozhodování. Rozhodování je volba optimální varianty z možných. Rozhodnutí předchází plánům, příkazům, směrnicím, opatřením atp., které patří k aktivním prostředkům, jimiž management realizuje řízení, tj. ovlivňuje objektivní příčiny omezující zdroj nebo stavící překážky na cestě k dosažení cíle, což vymezuje přípustné

strategie. Musí být stanovena kritéria optimálnosti, umožňující kvantitativní ohodnocení rozhodnutí a následné porovnání variant. Jelikož budeme posuzovat dodávky z více hledisek, budeme se zpravidla pohybovat v oblasti vícekritériálního rozhodování. Potom efektivnost rozhodování může být posouzena vyhodnocením relativního stupně dosažení shody se žádanými cíli na základě daných kritérií.

Existuje řada exaktních metod rozhodování a možnost širokého využití výpočetní techniky k hodnocení variant pomocí modelování a simulace. Do procesu rozhodování vstupují nejen říditelné faktory určující příslušnou strategii, ale i neříditelné faktory, na něž nemá management vliv. Půjde např. o přírodní faktory, sociálně politické faktory a další. U dynamických procesů k nim patří i čas. Navíc může být rozhodování podstatně ovlivněno subjektivními psychologickými faktory manažerů.

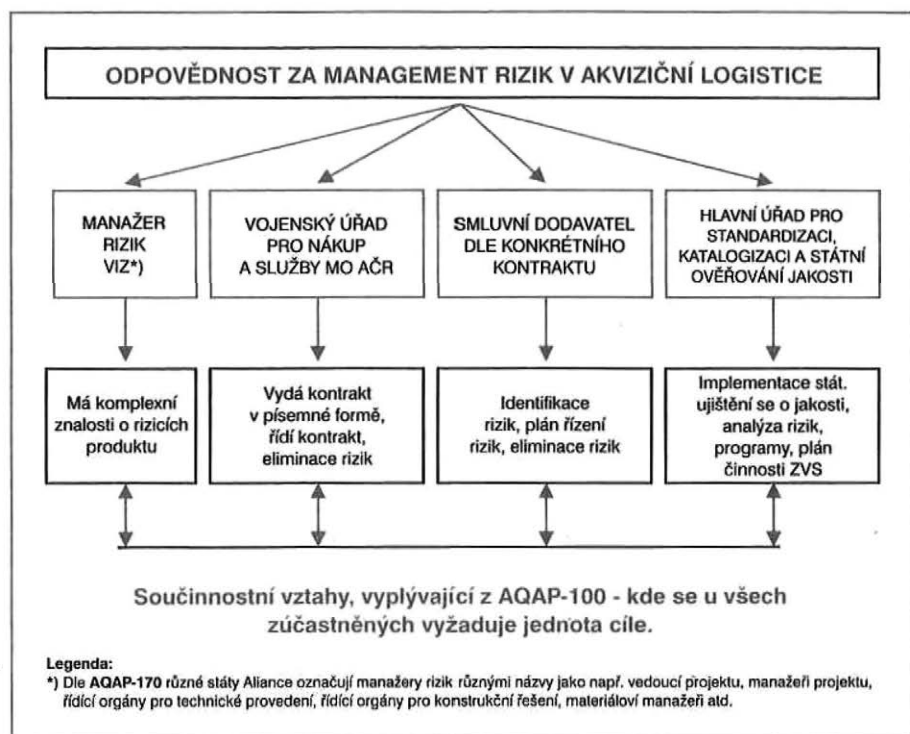
Jsou-li faktory a podmínky jejich působení **určité**, pak existují jistoty, co se stane v důsledku rozhodnutí. Jsou-li faktory **nahodilé**, pak jsou pouze známy (máme-li k dispozici předchozí statistickou informaci) pravděpodobnostní charakteristiky a díky nejistotám plynoucím ze statistického pojetí existují **rizika** ohodnocená rovněž pravděpodobnostně. Jsou-li faktory neurčité, znamená to, že jejich hodnoty jsou v okamžiku rozhodování neznámé a nelze je určit ze vztahů mezi proměnnými, čímž je rozhodování ztěženo. Tato situace nastává v případě nespolehlivých informací, v případě zcela nových výrobků neověřených praxí, nových dodavatelů, nových trhů, inovací výroby atd. I v těchto případech existují postupy, metody a teorie vedoucí k relativně efektivnímu rozhodování. Jsou to např. metody expertního hodnocení, využívající zkušenost a kolektivní rozum expertů, teorie her s počítačovou simulací a v poslední době rychle se rozvíjející teorie *fuzzy* (mlhavých, matných, neostrých) množin, přístupující k posuzování nejistot z nového netradičního hlediska.

Souhrn dvoustranných a mnohostranných dohod akviziční a operační logistiky vyúsťuje v **kooperativní logistiku** usilující o optimální využití logistické podpory koordinovaným a racionálním způsobem. Mezi funkce logistiky lze zařadit funkce materiální, zásobovací, provozní, servisní, dopravní a přepravní, ženijní, zdravotnické, rozpočtové a finanční, funkce pyrotechnického zabezpečování a funkce smluvní.

Logistická podpora musí být řízena. Proces řízení a technický proces, v němž jsou od počátku do konce spojeny všechny aspekty logistického zabezpečení a v němž jsou plánovány, získávány, testovány a poskytovány včas a ekonomicky všechny složky logistického zabezpečení vyúsťují v **integrovanou logistickou podporu (ILP)**.

Armáda České republiky si postupně vytváří svou vlastní logistickou organizaci, kde se snaží využívat osvědčené postupy zahraniční a domácí politiky, vycházející z předpokladů naší země pro společnou činnost v mnohonárodní Alianci. Náš stát je zodpovědný za zajištění nepřetržité podpory svých vlastních sil individuálně nebo prostřednictvím dohod o spolupráci. Koordinované logistické plánování je proto hlavním aspektem účelného a hospodárneho využití zdrojů.

Cílem řízení integrovaného logistického zabezpečení je **omezení rizik** cestou jejich identifikace, analyzování a stanovení jejich priorit se záměrem dostat rizika do **přijatelných mezí** nebo zabezpečení **rozložení odpovídajícího rizika** mezi participující složky, např. u akviziční logistiky při akvizici složitých zbraňových systémů mezi stát a dodavatele apod.

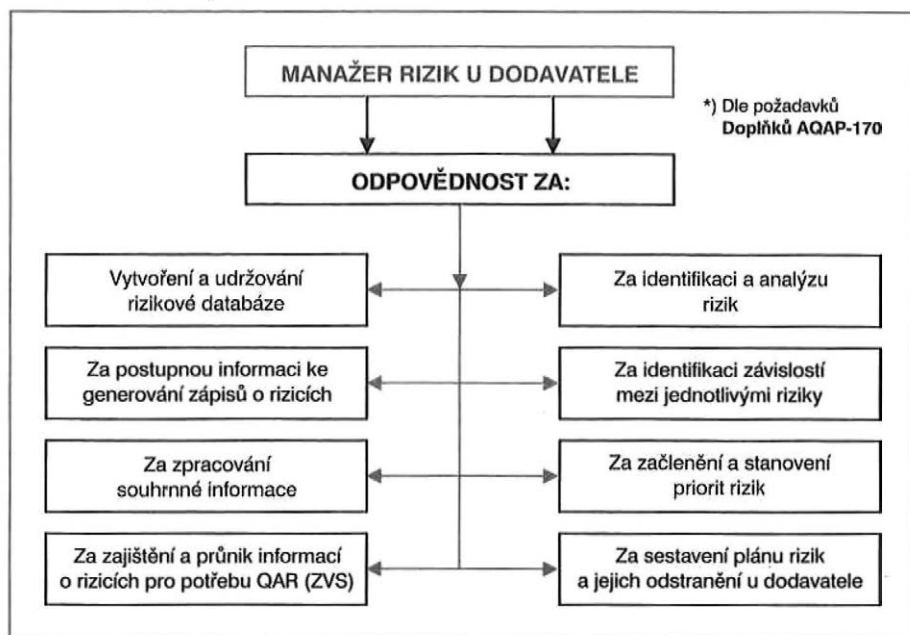

Obr. 1: Odpovědnost za management rizik v akviziční logistice

Uvedené činnosti nemohou být činnostmi nahodilými, ale musí být obsahově i formálně ošetřeny. V zemích Aliance se osvědčilo vytvoření **managementu rizik** jako logického procesu postupných kroků prováděných s cílem ochrany státního majetku a k **minimalizaci rizika** nejen tohoto majetku, ale i na zaměstnancích a zájmech armády. Management rizik převádí teorii rizik do praktických postupů a metod. Činnost managementu rizik se člení do dvou vrstev. První, časově náročná vrstva zahrnuje identifikaci a vyhodnocení rizik. Druhá vrstva obsahuje metody a procesy umožňující následný dohled nad řízením rizik. Obě vrstvy se navzájem ovlivňují a podmiňují.

Závažnou otázkou, kterou musí řídicí orgány logistiky řešit, je stanovení odpovědnosti za management rizik. Odpovědnost nelze stanovovat jednorázově, ale musí být respektována specifika jednotlivých logistických technologií při dodržování těchto obecných zásad:

- za stanovení programu a plánu managementu rizik odpovídá **řídicí orgán**, tj. projektový manažer daného úkolu v rámci příslušné logistické technologie, a to jak za jednotlivé etapy řešení, tak i za úkol jako celek,
- podle stupně obtížnosti a rozsahu stanoveného úkolu je účelné vyčlenit z řad **manažera rizik**. Manažer rizik je současně nutnou podmínkou u **dodavatelských** organizací v rámci akvizičních technologií logistiky,

Obr. 2: Vyjádření odpovědnosti u manažera rizik smluvního dodavatele

- při tvorbě a sjednávání kontraktů sehraje jednu z rozhodujících úloh „Úřad pro nákup a služby MO AČR“, který analyzuje a omezuje rizika vlastního kontraktu, zabezpečuje vhodný a účelný výběr smluvních dodavatelů a svou činností vytváří předpoklady pro minimalizaci rizik v rozsahu celého kontraktu i rizik spojených s organizací dodavatele,
- v rámci stanovených požadavků na státní **ověřování jakosti** dodávek do armád Aliance, formulovaných ve STANAG 4107 a upřesněných v AQAP-170, je nutno aby výkonný orgán „Hlavního úřadu pro normalizaci, katalogizaci a řízení jakosti“, tj. ZVS (*Quality Assurance Representative*), získával informace o rizicích souvisejících s produktem, vyhodnotil rizika související s kontraktem a na základě analyzovaných rizik stanovit program a plán státního ověřování jakosti u dodavatele i subdodavatelů.

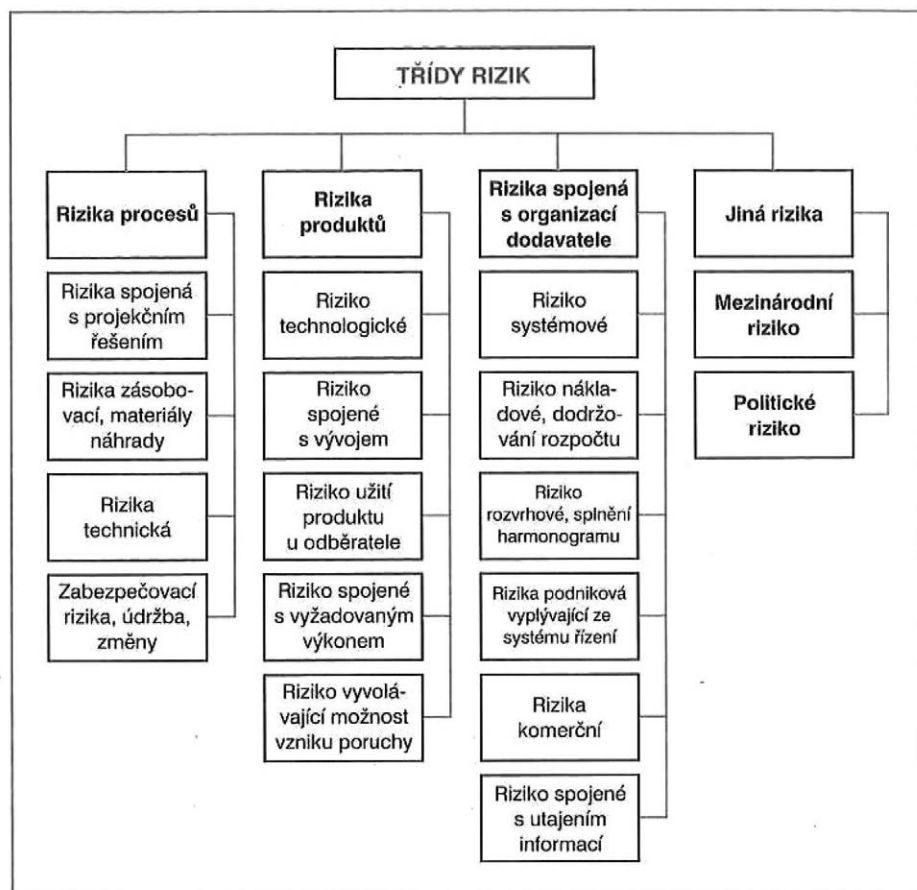
Uvedené zásady objasňuje ve zjednodušené formě akvizičních procesů, tj. akviziční logistice (viz **obr. 1**).

Činnost managementu rizik se člení na vlastní **identifikaci a analýzu rizik** (**obr. 2**), následně na proces označovaný jako **řízení rizik**.

Cílem identifikace je lokalizace rizik a nalezení vzájemných souvislostí v základních třídách, souvisejících s procesy, výrobky a organizací.

Z mnoha způsobů členění rizik je na **obr. 3** naznačeno jedno možné členění do jednotlivých tříd, které ve svém celku vyjadřují možný rozsah rizik. Postup práce při řízení rizik je schematicky znázorněn na **obr. 4**.

Při identifikaci rizika se vyžaduje systematické prověření počátečních plánů projektu, podmínek kontraktu a prostředí projektu, k čemuž využívá *brainstormingu* a dalších metod expertního hodnocení.

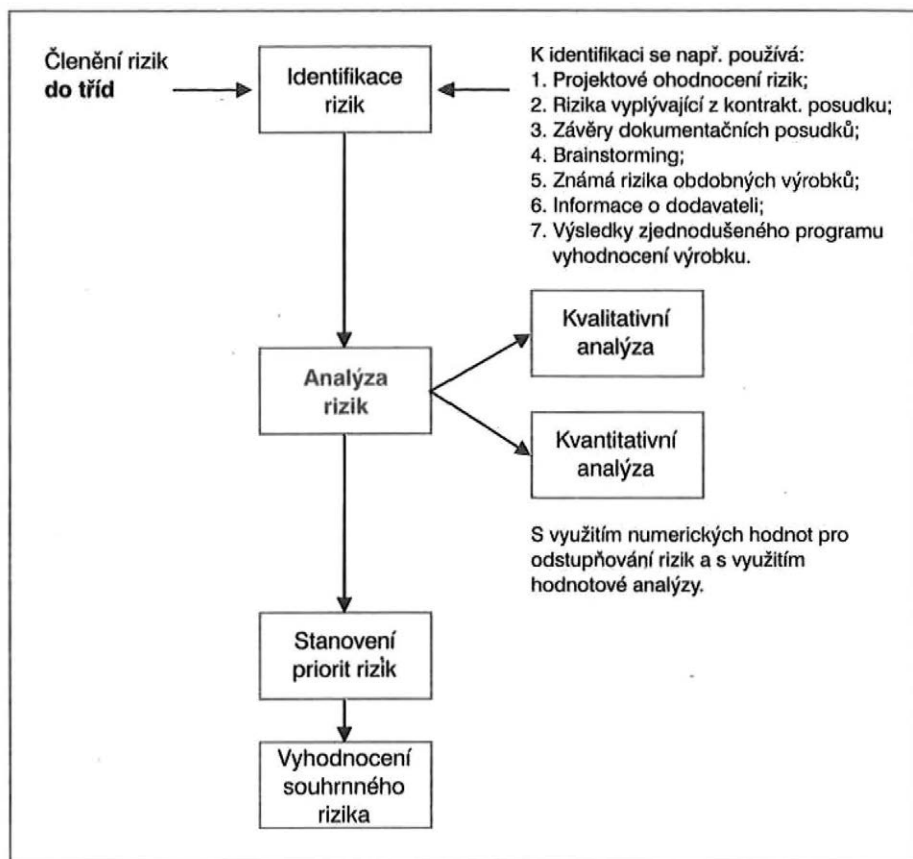

Obr. 3: Možné členění rizik do jednotlivých tříd

Při **analýze** se riziko analyzuje v jeho dvou základních složkách, tj. pravděpodobnosti jeho výskytu a možného dopadu na projekt. Vychází se z **kvalitativní analýzy**, kde se posuzuje kvalitativní stránka každé složky, využívá se pojmů akceptovatelný, neakceptovatelný, se kterými se popisují jednotlivé rizikové úrovně. Výsledky lze vyjádřit v grafu pravděpodobnosti výskytu a dopadu na systém (obr. 5).

Následuje **kvantitativní analýza**, která využívá numerických hodnot pro odstupňování rizik. Tyto se získávají ze statistických údajů poruchových hlášení, porovnáním údajů podobných výrobků apod. Využívá se hodnotové analýzy ke stanovení vhodných hodnotových poměrů a celé řady metod posuzujících životní cykly, okolí apod. Zpravidla pracujeme s normalizovanými hodnotami v intervalu $<0, 1>$, kde 0 znamená riziko nemožné, 1 riziko jisté.

Vstupní data pro modely kvantitativní analýzy rizika obsahují shrnutí předchozích zjištění z kvalitativní analýzy všech částí projektu do rozdělení, které popisuje nahodilosti daného výsledku.

Obr. 4: Možný postup při řízení rizik

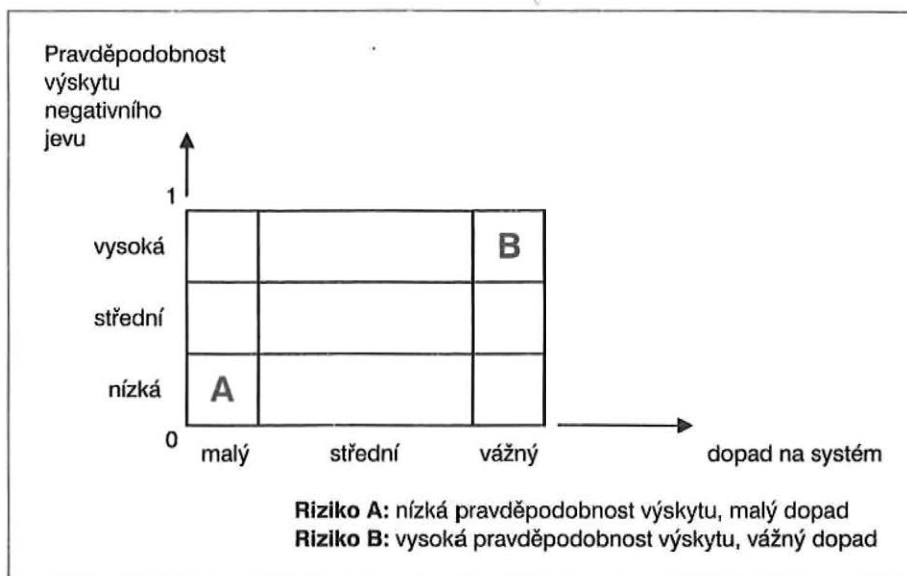
Při vyhodnocování **vlastností rizik** je nutné postihnout faktory mající **vliv** na řešení akvizičního procesu a **pravděpodobnost** (ohodnocení pravděpodobnosti je dáno subjektivním posudkem, který je reprezentován kvalitativním popisem nebo řádovou hodnotou) a dále jejich výskytu a určit dopad na systém s vymezením **časového rámce** kdy je vyžadováno opatření, které má zmírnit nebo omezit riziko.

Rizika mají být vyhodnocena na takové **úrovni**, která je dostatečná pro určení relativního významu, pro plánování **efektivních zmírňovacích strategií** a pro usnadnění sledování. Tudiž jednotlivá rizika mohou být analyzována a řízena na **různých** úrovních. Pro ilustraci uvádí **tab. 1** některé stupně úrovní.

Je možné ohodnocovat rizika v různých **kombinacích** složek. Například dopad lze ohodnotit za použití pětistupňové stupnice, pravděpodobnost v třístupňové a časový rámec za použití stupnice binární. Možná kombinace je uvedena v **tab. 2**.

Vystavování se riziku je vlastnost, která se odvozuje od jiných dvou vlastností dopadu (ztráty) a pravděpodobnosti výskytu negativního jevu.

145 mm

Obr. 5: Pravděpodobnost výskytu a dopadu rizik na systém

Tabulka 1

Naznačení stupňů hodnot vlastností rizik

Stupeň	Dopad	Pravděpodobnost	Časový rámec
binární	ano ne	ano ne	blízký vzdálený
3-stupňový	vážný (v) střední (s) malý (m)	vysoká (v) střední (s) nízká (n)	krátkodobý střednědobý dlouhodobý
5-stupňový	velmi vážný (vv) vážný (v) střední (s) malý (m) velmi malý (vm)	velmi vysoká (vv) vysoká (v) střední (s) nízká (n) velmi nízká (vn)	bezprostřední krátkodobý střednědobý dlouhodobý velmi dlouhodobý
n-stupňový	n-stupňů následků	n-stupňů pravděpodobnosti	n-stupňů časového rámce

Tabulka 2

Ohodnocení vlastností rizik v různých kombinacích

Stupeň	Dopad	Pravděpodobnost	Časový rámec
Kombinace	velmi vážný (vv) vážný (v) střední (s) malý (m) velmi malý (vm)	vysoká (v) střední (s) nízká (n)	krátkodobý (k) dlouhodobý (d)

na internetu dle

na internetu chybí

V akviziční praxi Aliance se používá vztahu:

$$RE = Prob(UO) \cdot Loss(UO)$$

kde: RE .. Risk Exposure, vystavování riziku

Prob(UO) .. pravděpodobnost nepříznivého jevu

Loss(UO) .. ztráta vzniklá dopadem nepříznivého jevu na daný systém

• tečka vyjadřuje součin.

Tabulka 3 shrnuje různé hodnoty vystavování se riziku v důsledku stupňů dopadu a pravděpodobnosti.

Výběr stupně analýzy závisí na množství faktorů jako například:

- ☐ co je prospěšné pro potřeby AČR,
- ☐ co vyžaduje optimální akviziční strategie AČR v rámci Aliance,
- ☐ technologické, výrobní, ekonomické možnosti dodavatele a subdodavatele
- ☐ co je dostatečné pro plánování strategie zmírňování jednotlivých rizik apod.

Vstupní data pro modely kvantitativního hodnocení rizika obsahují shrnutí předchozích zjištění z kvalitativní analýzy všech částí projektu.

Manažer rizik po vyhodnocení každého rizika přistoupí k vyhodnocení **souhrnného rizika** a stanoví pořadí **priorit rizik**.

Ve fázi řízení rizik je potřebné, aby rizika byla identifikována, ohodnocena příslušným stupněm, a jak bylo stanoveno, jak lze riziku předejít, a jaká opatření je nutno vykonat, jestliže se riziko vyskytne.

Tabulka 3

Tabulka hodnot vystavování se riziku ve vazbě na dopad a pravděpodobnost

Stupeň	Vystavení se riziku
Binární	Existují čtyři možné varianty pro vystavení se riziku (riziko je uvedeno v závorce) (dopad – pravděpodobnost) * ano – ano (vysoké) * ano – ne (mírné) * ne – ano (mírné) * ne – ne (nízké)
Třístupňový	Existuje devět variant vystavení se riziku * v – v, v – s, s – v (vysoké) * v – n, s – s, m – v (mírné) * s – n, m – s, m – n (nízké)
Pětistupňový	Existuje dvacet pět možných hodnot vystavení se riziku * vv – vv, vv – v, v – vv (velmi vysoké) * vv – s, v – v, v – s, s – vv, s – v (vysoké) * vv – n, vv – vn, v – n, v – vn, s – s, m – vv, m – v, vm – vv, vm – v (mírné) * s – n, s – vn, m – s, m – n, vm – s (nízké) * m – vn, vm – n, vm – vn (velmi nízké)
n-stupňový	Pro vystavení se riziku existuje kontinuum hodnot. Pozice těchto hodnot bude závislá na nejvyšší hodnotě dopadu.

na internetu chybí

Po znalosti souhrnného rizika je možno přistoupit k závěrům, vyjadřujícím postoj managementu rizik k jejich případnému přijetí, provedení nápravných opatření nebo k rozhodnutí, že úroveň rizika je nepřijatelná.

Řízení rizika jsou pro všechny činnosti spojené s regulací a snížením rizika a obvykle se člení na **plánování, monitorování, usměrňování úsilí a dosazení správných pracovníků** na realizaci opatření k řízení rizik.

Jak bylo uvedeno výše, manažer rizik se snaží po identifikaci rizik a jejich kvalitativní analýze kvantifikovat jednotlivá rizika a dospět k vyhodnocení souhrnného rizika v dané oblasti posuzování jevů.

Rizikové faktory

Existují specifická rizika pro každou fázi životního cyklu, některá rizika mají průřezový charakter a vyskytují se napříč celého životního cyklu, vzájemně se podmiňují a prolínají. Zcela obecně je možné je rozdělit do tří kategorií:

A: Rizika spojená s technologií výrobků.

B: Rizika spojená s rozhodovacími procesy během fází životního cyklu.

C: Rizika spojená s podporovatelností.

Každá z těchto kategorií obsahuje rizikové faktory, které je třeba určitým způsobem kvantifikovat - určit pravděpodobnost jejich výskytu a míru jejich dopadu na systém.

Vezmeme-li jako příklad kategorii rizik podporovatelnosti, rizikovými faktory mohou mj. být:

- zpoždění definice logistického kritéria,
- požadavky na konstrukční změny,
- pozdní stanovení cílů připravenosti a podporovatelnosti,
- nereálné požadavky na spolehlivost a udržovatelnost,
- směrnice pro akvizici,
- chybné aplikace analýzy logistické podpory,
- neplatná data o spolehlivosti a udržovatelnosti položek,
- chybné požadavky na strukturu analýzy logistické podpory,
- náklady na životní cyklus a na logistickou podporu,
- zrychlení realizace programu,
- chybná kontraktace podpory,
- zpoždění zkoušek a jejich vyhodnocování,
- neadekvátní plánování využití dat,
- nekompletní nebo nedosažitelná data,
- nereálné scénáře,
- zpožděná realizace podpůrných zařízení,
- načasování plánu zavedení do provozu,
- zrychlená akvizice,
- řízení konfigurace komerčních součástí,
- neadekvátní koordinace podpory.

Všimneme si nyní specifických rizik a rizikových faktorů v jednotlivých fázích životního cyklu. Pro fázi koncepce, projektové definice, navrhování, vývoje, výroby, provozu a vyřazování mohou být nalezeny specifické faktory, které spolu s výše uvedenými průřezovými faktory nepříznivě ovlivňují daný proces v příslušné fázi.

Rozdělme je na specifické faktory:

- (a) technických rizik (funkční, výkonové, provozní),
(b) programových rizik (systémové, projektové),

- (c) podporovatelnosti,
(d) nákladovosti,
(e) rozvrhovosti.

V tab. 4 jsou uvedeny zdroje těchto rizikových faktorů.

Možné třídění zdrojů rizik

Zdroje technických rizik	Zdroje programových rizik	Zdroje rizik podporovatelnosti	Zdroje nákladových rizik	Zdroje rozvrhových rizik
Fyzikální vlastnosti Materiálové vlastnosti Radiální vlastnosti Testování a modelování Integrace a rozhraní Software Bezpečnost Změny požadavků Zpřísňování závod Operační okolí Ověření a neověřená technologie Kompletnost systému Unikátní a speciální zdroje	Dostupnost materiálu Dostupnost personálu Kvalifikace personálu Bezpečnost práce Bezpečnost okolí Vliv okolí Komunikační problémy Stávky Změny požadavků Politické prostředí Stabilita dodavatelů Zabezpečení fondy Regulační změny	Spolehlivost a udržovatelnost Výcvik Zařízení pro operaci a podporu Požadavky na pracovní síly Požadavky na vybavení Předpoklady interoperability Dopravní požadavky Bezpečnost systému Technická data	Citlivost na technická rizika Citlivost na programová rizika Citlivost na rozvrhová rizika Chyby v odhadu Překračování rozpočtu	Citlivost na technická rizika Citlivost na programová rizika Citlivost na rizika podporovatelnosti Citlivost na nákladová rizika Stupeň konkurenčnosti Počet součástí překračující kritickou cestu Chyby v odhadu

Nechť v souladu s tab. 3 bude mít riziko hodnoty vysoké, mírné a nízké. Při nulové pravděpodobnosti nebude riziko žádné (obr. 6).

V rámci příkladu provedme analýzu rozvrhových rizikových faktorů v rámci provozu vojenské techniky. Odhady rozvrhů jsou obvykle deterministické. Lze je dekomponovat na dílčí. Řízení rizik rozvrhování vede k určení rozpětí času pro realizaci jednotlivých aktivit. Nejsou-li k dispozici zdroje k pokrytí potřebných aktivit, rozvrhy nejsou realistické. Riziko spočívá především v dosažení požadované operační schopnosti a vyjadřuje neurčitosti různých aktivit a rozpětí mezi nejkratším a nejdelším časem těchto aktivit.

Typickými faktory rizik rozvrhovosti jsou zdroje, termíny, závislosti a požadavky. Primárním zdroji jsou personál a zařízení. Rozvrh může ovlivnit příliš málo i příliš mnoho pracovníků. Požadované termíny jsou odvozeny od rozvrhu plynoucího z požadavků na přípravu vojenské techniky na plnou operační schopnost v rámci systému logistického zabezpečení. Rozvrh může ovlivnit i nová technologie a stupeň jejich zvládnutí. Požadavky musí být definovány a změny musí být konzistentní s příslušnými výstupy, mají být komplexní a stabilní.

Pravděpodobnost \ Dopad	vysoká	střední	nízká	nulová
vážný	vysoké		mírné	
střední		mírné		žádné
malý	mírné	nízké		

Obr. 6: Riziko jako kombinace pravděpodobnosti a dopadu

Pravděpodobnosti výskytu nepříznivě působících faktorů			Nízká (Zřídka se vyskytující faktor) $0 < P \leq 0,4$ Hodnota = 1	Střední (Občas se vyskytující faktor) $0,4 < P \leq 0,7$ Hodnota = 2	Vysoká (Často se vyskytující faktor) $0,7 < P \leq 1$ Hodnota = 3	Hodnota	Vážená hodnota
Poř. č.	Váha	Faktory rozvrhovosti					
1	0,3	ZDROJE Personální	Existuje zkušený personál	Méně zkušený personál	Nezkušený personál	2	0,6
2	0,2	Zařízení	Existuje potřebné diagnostické a jiné zařízení, je plně spolehlivé	Existuje, některé méně dostupné a méně spolehlivé	Existuje opo- třebené a nespo- lehlivé zařízení či neexistuje	2	0,4
3	0,2	TECHNO- LOGIE Normy, standards, směrnice, manuály	K dispozici	Některé chybí	Nejsou k dispozici	1	0,2
4	0,1	Znalost technologie	Aplikace verifikovány	Některé aplika- ce verifikovány	Aplikace není zřejmá	2	0,2
5	0,1	POŽADAVKY Časové normy	Přijatelné	S obtížemi realizovatelné	Nerealizova- telné	2	0,2
6	0,005	Stabilita	Malé či žádné změny požadavků	Ráději změny	Rychlé či nekontrolova- telné změny	3	0,15
7	0,005	Kompletnost	Kompatibilita s existující technologií	Méně kompa- tibilita s existu- jící technologií	Nekompatibilní	2	0,1
	$\Sigma = 1$					$\Sigma = 14$	$\Sigma = 1,85$

Obr. 7: Kvantifikace rozvrhové pravděpodobnosti

Na obr. 7 jsou uvedeny hlavní faktory rozvrhovosti, pravděpodobnosti jejich výskytu a váhy vyjadřující jejich důležitost na ovlivnění dopadu.

Na základě přidělených vah (expertním hodnocením) a hodnot dle četnosti výskytu faktorů (expertním hodnocením) zjistíme tzv. celkovou pravděpodobnost výskytu negativního jevu.

Budeme postupovat dle následující metodiky:

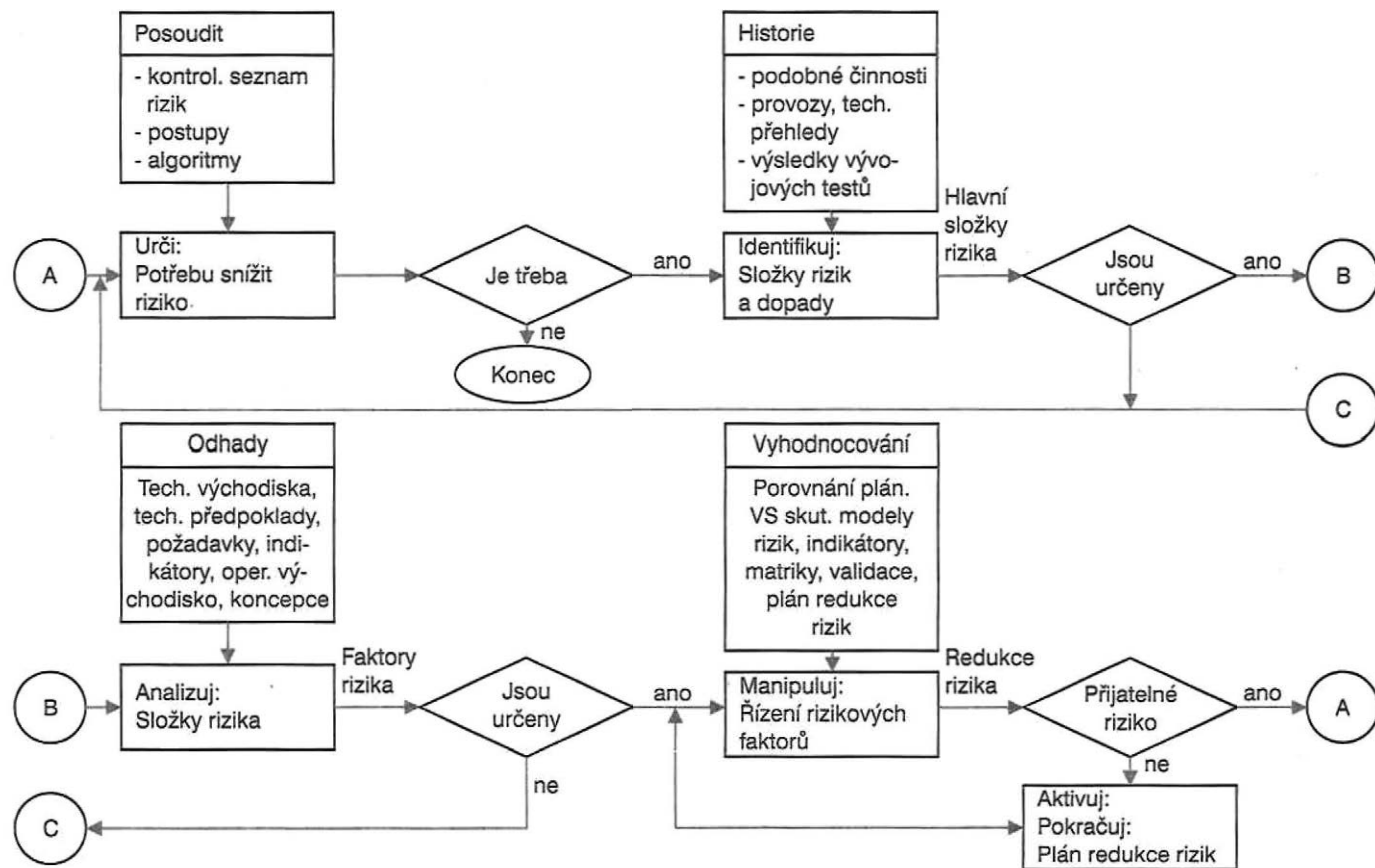
(1) Nahradíme pravděpodobnosti (relativní četnosti) hodnotami:

- 1 pro zřídka se vyskytující faktory
- 2 - pro občas se vyskytující faktory
- 3 - pro často se vyskytující faktory

a určíme váhy ($\Sigma \text{vah} = 1$) vyjadřující důležitost nepříznivého vlivu faktorů na systém.

(2) Určíme celkovou pravděpodobnost buď:

2a) výpočtem střední hodnoty (suma hodnot dělená počtem faktorů) a zpětným zařazením této hodnoty do příslušného stupně pravděpodobnosti - vysoká, střední, nízká,

Graf: Proces snižování rizik

2b) výpočtem střední vážené hodnoty (suma x váha x hodnota dělená počtem faktorů) a opět jejím zařazením,

2c) uvažováním celkové pravděpodobnosti výskytu faktoru s nejvyšší váženou hodnotou.

Celková pravděpodobnost ad 2a) vychází $14 : 7 = 2$, což odpovídá hodnotě střední pravděpodobnosti ad 2b) vychází $1,85 : 7 = 0,26$ což opět vede ke střední pravděpodobnosti, faktorem s nejvyšší váženou hodnotou je faktor č. 1., který je rovněž zařazen do kategorie s hodnotou 2, čili opět střední pravděpodobnosti.

Bude-li dopad tohoto faktoru rovněž střední (dojde jen k určité redukci mise), bude dle obr. 6 riziko mírné, bude-li dopad malý, bude riziko nízké a bude-li dopad vážný, pak riziko bude vysoké.

* * *

Řízení rozvrhového rizika začíná podrobným určením vstupů. Ty získáme jednak z historie, analýzou udržitelnosti obdobných systémů vojenské techniky, již provozované, lze identifikovat podstatné neurčitosti, porovnat plánované a skutečné rozvrhy a určit důvody rozdílů.

Další vstupy získáme pomocí odhadů: porovnáním před- a po-rozvrhových východisek z historie lze určit validitu předpokládaného rozvrhu a formovat indikátory rozvrhu. Vstupy bezprostředně ovlivňuje vyhodnocování. To musí být průběžné, jeho frekvence musí odpovídat stupni vystavení se riziku. Indikátory rozvrhu nám zviditelní odchylky od plánu. Je účelné zapojit i další indikátory - intenzit poruch, pokrytí testováním a dokumentací.

Řízení rozvrhového rizika potom spočívá ve:

1. **Vyhnutí se riziku**, což znamená změnit zámysl technických cílů na lépe dosažitelnou úroveň v rámci dostupného rozvrhu a počáteční operační schopnosti. Další možnost spočívá v kombinaci změny zámyslu a technickoorganizačních opatření vedoucích ke zvýšení jakosti provozovaného výrobku. Rovněž může být přínosné posílení zdrojů - u personálních zvýšením kvalifikace (ne jejich počtu!).
2. **Prevenční**. Riziko lze snížit častými kontrolami rozvrhu (formálními i neformálními).
3. **Převzetí rizika**. I když je realizace rozvrhu náhodným procesem, lze nízké riziko převzít, v některé situaci i mírné riziko, nelze se však vyhnout zvýšenému monitorování a usměrňování.
4. **Přenesení rizika**. Spočívá v přesunu rizika a jeho řešení, např. z fáze provozu do ranějších fází životního cyklu a do akvizice, což prakticky znamená přenesení odpovědnosti na dodavatele vojenské techniky.

Použitá literatura:

- AFC/AFLC PAMPHLET 800-45 „Software Risk Abatement“, 1988.
- AQAP 170 Delegation of Government Quality Assurance, QAR Training Handbook on Risk Management, NATO, 1997.
- Šebesta, M., Štěpánek, M.: Management rizik v oblasti zabezpečování dodávek do AČR, In: Sborník VA Brno, 1/1999.
- Štěpánek, M., Šebesta, M.: Problematika rizik spojených s provozem vojenské techniky. Výzkumná zpráva VA v Brně, In: Projekt „Náprava“, 1999.

Co je to asymetrické ohrožení?

Následující článek je založen na výsledcích práce skupiny provádějící pravidelnou čtyřletou revizi obranné politiky USA (Quadrennial Defense Review 2001 Working Group), což je vlastně projekt Ústavu národních strategických studií (Institute for National Strategic Studies) při americké Národní univerzitě obrany. Jedním z úkolů výzkumu bylo posoudit bezpečnostní prostředí v roce 2025. Za tím účelem byla prostudována všechna dostupná literatura a materiály zabývající se tímto tématem, identifikovány jejich shody i sporná místa. Zejména byla prohloubena znalost možného asymetrického ohrožení Spojených států nejen na jeho vlastním území, ale i v zahraničí. Tak byl vytvořen koncepční rámec umožňující určit, kterým hrozbám věnovat největší pozornost, a zároveň jaká konkrétní opatření přijmout. Článek vychází především z nepopíratelné konvenční vojenské převahy Spojených států, současného rozšiřování zbraní hromadného ničení a konce éry tzv. strategické hloubky.

Definování asymetrie

I když termín asymetrická válka (*asymmetric warfare*) nebyl tak zcela neznámý, v oficiálních dokumentech byl poprvé použit v roce 1997, a to právě ve zprávě Quadrennial Defense Review. Od té doby se stal tento termín běžně užívaným ve všech diskuzích a dokumentech týkajících se národní bezpečnosti. Autoři každoročního „Strategického vyhodnocení“ (Strategic Assessment) v roce 1998 věnovali asymetrickým hrozbám dokonce jednu celou kapitolu, zatímco v předcházejících vydáních o nich nebyla ani zmínka. V roce 1997 se tento pojem objevil poprvé i v „Národní vojenské strategii“ a v „Národní bezpečnostní strategii“. Asymetrickým hrozbám se věnuje i dokument „Joint Strategy Review“ (1999), což je každoroční interní analytická studie, vypracovávaná pro předsedu sboru spojených štábů.

Pracovní definice asymetrické války, užívaná americkou armádou, říká, že „protivníci se budou pokoušet obejít nebo podlomit sílu Spojených států tak, že využijí jejich slabých míst, a použijí metody, které se značně liší od způsobu, jakým USA vedou své bojové operace“ (Annual Report to the President, DoD 1999). Poslední definice, kterou použil spojený štáb (*Joint Staff*) říká, že asymetrická válka se skládá z „neočekávaných či netradičních přístupů, které mají obejít nebo podlomit protivníkovu sílu, tím, že ohrozí jeho zranitelná místa nepředpokládanými technologiemi nebo modernizovanými prostředky“ (Internal Briefing, Joint Staff 1998). A konečně základní bezpečnostní dokument Spojených států „Národní bezpečnostní strategie pro příští století“ (A National Security Strategy for a New Century) definuje asymetrickou válku jako: „Nekonvenční přístupy, které obcházejí nebo narušují naši sílu, tím, že využívají našich zranitelných míst.“

I když tyto definice mají v určitém omezeném rozsahu svou platnost, nevysvětlují dostatečně pojem asymetrie. Lépe by bylo asymetrické operace charakterizovat spíše takto: „Jde o akce menších taktických nebo operačních sil proti zranitelným místům USA, za účelem dosažení neúměrně velkého účinku, s cílem podlomit americkou vůli, a tak dosáhnout svých asymetrických strategických cílů.“ Základní rozdíl mezi

předchozími definicemi je ve slovech „neúměrně velký účinek“ (*disproportionate effect*). Tento termín vyjadřuje skutečnost, že strategických cílů je dosahováno zasazením relativně skrovných prostředků. Je zde také explicitně vyjádřena důležitost **psychologické** složky, která vysvětluje proč je možné dosáhnout strategických cílů malou, i třeba neúspěšnou operací, jež je z hlediska velmoci pouhým taktickým útokem.

Zde je třeba rozlišovat: asymetrická válka se automaticky nerovná jakémukoli útoku na vlastní území. Bohužel v dosavadní literatuře je poněkud zastřen fakt, že asymetrické přístupy existují na všech úrovních vedení války a sil, a že tyto metody byly a jsou užívány v té či oné míře všemi státy již od doby, co existuje válka a diplomacie. Útok na vlastní území (*homeland*) je jen tím nejextrémnějším výrazem - a pravděpodobně i tím nejnebezpečnějším - asymetrického strategického útoku.

Rozdílnost zájmů

Jakékoli uvažování o asymetrických hrozbách musí začínat u té nejzákladnější asymetrie: rozdílnosti zájmů (*disparity of interests*). Pokud má slabší protivník životně důležitý zájem, který je v rozporu se zájmem, který není životně důležitý pro silnější stát, pak takový rozpor představuje pro slabšího protivníka pobídku, aby použil při jejich prosazení asymetrické postupy. Vzhledem k obrovské šíři amerických zájmů existuje ve světě spousta potenciálně konfliktních oblastí, kde USA nemají vůbec žádné životně důležité zájmy. A právě největší naději na úspěch má potenciální protivník tam, kde jsou americké zájmy relativně nízké.

Asymetrické přístupy se v této souvislosti projevují třemi různými způsoby. Za prvé mohou být Spojené státy odrazeny od toho, aby se zapojily do řešení a urovnávání krizí tam, kde nemají žádné životní zájmy, protože existuje hrozba nepřiměřeně velké újmy, kterou by mohly USA utrpět. Stojí bezpodmínečně kapitulace severokorejské vlády v Pchjongjangu za raketový útok na Seattle? Pokud někde nemá Amerika skutečně životně důležité zájmy, měli by tvůrci její zahraniční politiky rychle vystřízlivět.

Za druhé - pokud padne rozhodnutí o zasazení amerických sil v oblastech, které nejsou bezpodmínečně životně nutné pro Spojené státy, hrozba asymetrického přístupu může zasazení amerických sil zastavit či způsobit jejich okamžité stažení. Pokud v sázce není mnoho, a pokud by zasazení jednotek znamenalo velké ztráty vojáků i materiálu, potom menší stát může zcela jistě počítat s tím, že rázná demonstrace síly donutí Spojené státy, aby znovu přehodnotily poměr zisk-ztráty.

Za třetí asymetrický přístup umožňuje, aby regionální mocnosti prosazovaly útočnou strategii nepřímou, čímž značně znesnadní americkou odpověď. Není vždy snadné zjistit, kdo stojí za informačními operacemi, teroristickými útoky a dalšími netradičními akcemi, proto nelze provést okamžitou odvetu. Když by k odvetě snad mohlo dojít, je příliš pozdě, než aby byla opravdu efektivní. Proto jsou státy schopny dosáhnout nejen svých regionálních cílů, ale i zároveň zamezit, aby USA v daném regionu účinně zasáhly.

Znamená to snad, že je výhodné být slabý? Povaha mezinárodních vztahů a postoj svobodné společnosti k válce a ztrátám skutečně omezují - pravděpodobně - naši schopnost udeřit na zdroj potenciálního ohrožení maximální silou.

To, co je pro malou mocnost životně důležité, nemusí být životně důležité pro Spojené státy. Zde se otevírá manévrovací prostor pro menší mocnost, která se chápe

iniciativy. Je tu ovšem riziko, že malá mocnost nemusí správně určit, co je pro Spojené státy životně důležité, jako se třeba přepočítali Japonci s útokem na Pearl Harbor, kteří se mylně domnívali, že tento přístav nemá pro USA životně důležitý význam.

Zasáhnout vůli protivníka

Asymetrický přístup je nejúčinnější, když dokáže zmanipulovat psychologii protivníka. Je zaměřen v první řadě na jeho vůli, což pomáhá kompenzovat materiální a další nedostatky útočníka. Použité metody jsou taktické, ale psychologický efekt má dopad na strategické úrovni. To je základním rysem asymetrie - trvalé zaměření na strategický efekt, spočívající na psychologických prvcích zvoleného přístupu. Cílem se stává mysl protivníka, zvláště jeho vůle k odporu. Je to jen další potvrzení známé Clausewitzovy teze, že „válka je akt síly, který má donutit protivníka, aby plnil naši vůli“.

Strategický účinek na všech úrovních

Asymetrické způsoby boje jsou používány na všech úrovních vedení války, ale ten největší účinek má asymetrický přístup, který je zaměřen tak, aby měl strategické důsledky, bez ohledu na úroveň, kde byl použit. To mj. znamená že se definitivně stírá rozdíl mezi úrovní provedené akce a úrovní, kde se projeví její důsledky. Cílem je ovlivnit nejvyšší možnou úroveň.

V nejširším slova smyslu strategickou úroveň ovlivňují akce, které se dotýkají národní bezpečnosti a cílů zahraniční politiky. V kontextu asymetrické války vyvolávají největší pozornost, protože jejich smyslem je ovlivnit základní výsledek konfliktu. Rovněž **akce na taktické a operační úrovni mohou mít strategické důsledky, což je ideální výsledek asymetrického přístupu**. Klasickým příkladem takové akce v moderní historii byl pumový útok v Bejrútu v r. 1983 na americká kasárna (taktická úroveň), který měl za následek stažení amerických ozbrojených sil z Libanonu v r. 1984 (strategická úroveň). Bylo dosaženo taktického a strategického překvapení a cena, kterou musel útočník zaplatit (pravděpodobně Sýrie), byla minimální ve srovnání s následným ochromením americké vůle. Tato taktická akce měla naprosto nesouměřitelný strategický efekt, a zároveň bylo Američanů znemožněno provést masivní odvetu konvenčními zbraněmi, protože nešlo dokázat, kdo za tímto útokem skutečně stojí.

Na operační úrovni jde o akce proti silám na bojišti a infrastruktuře strategického zasazení. O něco nižší než strategická asymetrie je **regionální asymetrie**. Názorným příkladem takové asymetrie byla činnost srbské protiletectvé obrany během operace *Allied Force* (březen-červen 1999). Nepodařilo se vyřadit všechny její prostředky, což zapříčinilo, že piloti museli létat ve vyšší než optimální výšce, která je nutná pro přesné bombardování. NATO si také nemohlo dovolit ignorovat civilní srbské obyvatelstvo. I když Srbové nemohli letecké kampani NATO zabránit, jejich přístup podstatně snížil její účinnost. Jejich akce ovšem neměly odezvu na strategické úrovni, a proto musí být pokládány jen za částečně úspěšné asymetrické akce.

V taktické rovině jsou asymetrické operace podnikány proti jednotkám v poli. Jde např. o japonské použití torpéd za druhé světové války. Je to typický příklad hledání technických inovací, které by pomohly vyrovnat jak nedostatečný počet bojovníků, tak slabou palebnou sílu, třebaže jejich zasazení bylo provedeno ještě v rámci celkového

symetrického způsobu boje. Nicméně navzdory jejich překvapivému taktickému úspěchu, tato vylepšená torpéda nijak neovlivnila konečný strategický výsledek.

Důležitost efektivity

Při hodnocení asymetrického přístupu je nejdůležitějším jeho efektivita. Co funguje, a co nefunguje? Efektivní asymetrický přístup má několik následujících charakteristik. Z hlediska perspektivního cíle to jsou neočekávané akce. Efektivní asymetrický přístup naruší systém velení a řízení napadeného, což mu znemožní dosáhnout stanovených cílů. Je využíváno fyzických i psychologických prvků. Pravděpodobně ta nejefektivnější asymetrická operace způsobí neúměrně (disproporcionálně) vysoké množství škod s ohledem na zdroje, čas, peníze, které vynaložil útočník. V ideálním případě by se účinek asymetrického útoku měl projevit na strategické úrovni, bez ohledu na to, na které úrovni byl realizován.

Že musí být bezpodmínečně všechny výše uvedené podmínky splněny, ukazuje neúspěch balonové operace Japonců proti Spojeným státům za druhé světové války. Šlo sice o neočekávaný útok, který krátkodobě způsobil i zmatek (alespoň mezi těmi, kteří o tomto útoku v USA věděli), na druhé straně ale vypouštění balony nezpůsobili žádné neúměrně vysoké škody, což je pro efektivní asymetrické akce rozhodující, a to zvláště v situaci totální války, kdy byla americká ekonomika mobilizována pro válečné účely a vláda měla na své straně média.

Dynamika reagování na ohrožení

Povahu asymetrických hrozeb ovlivňují v první řadě naše vlastní akce a strategická rozhodnutí. Zatímco se naše operační postupy teprve doladují, potenciální protivníci již hledají způsoby, jak se jim postavit. Této zákonitosti akce-reakce nelze uniknout. Protivníci přitom vycházejí jak ze svých vojenských historických tradic a světového názoru, tak z povahy možného ohrožení ze strany Spojených států.

Při analýze možných protivníků se ptáme: Jak se tyto státy v minulosti bránily? Používaly přitom asymetrický způsob válčení? Jestliže tyto státy mohou nějakým způsobem získat zbraně hromadného ničení, je z jejich postojů zřejmé, že je mohou používat k nátlaku a vydírání? Jaké země jsou potenciálními protivníky Spojených států a jaký k nim mají vztah? Odpovědi na tyto otázky vycházejí celkové kultury daného národa a jsou vodítkem při hledání odpovědi na otázku, jaký bude vztah možných protivníků k asymetrické válce.

Asymetrický přístup není v našem strategickém prostředí nic nového. Pokud slabší protivník dokáže dynamicky uvažovat, může díky asymetrickému způsobu k vedení boje dosáhnout značných zisků. Co ale dává studiu asymetrických konfliktů v současné době velkou naléhavost je vědomí toho, že nové zbraně a nové technologie vytvářejí nová zranitelná místa, zvláště, když tyto nové prostředky mají základní charakteristiky vhodné pro jejich asymetrické využití. Kombinace jaderných, chemických, biologických zbraní a států, které hledají nové způsoby, jak změnit strategickou nerovnováhu, zvyšuje pravděpodobnost vzniku konfrontace, která může dopadnout tragicky.

Rozsah potenciálních asymetrických ohrožení

V této kapitole se budeme zabývat šesti potenciálními asymetrickými ohroženími: jaderným, chemickým, biologickým, informačními operacemi, operačními koncepcemi a terorismem. Proč právě těchto šest kategorií? Protože jsou logickým dědicem asymetrických ohrožení v minulosti. Jejich účinek je značný a neúměrný vynaloženým prostředkům: všechny mají vliv na strategickou úroveň. Dnešní situace ale není stejná jako v době studené války. Zásadním rozdílem proti minulosti je skutečnost, že na začátku 21. století se značně zvýšila efektivita nových technologií i jejich schopnost přeměnit lokální události na celosvětovou záležitost.

1. Atomové zbraně

I když je celkem snadné na světovém trhu získat jaderný materiál z ohromných zásob bývalého Sovětského svazu, vlastníky jaderných zbraní jsou stále jen státy. Žádný nestátní činitel nemá k dispozici takovou kombinaci dovedností, znalostí, organizační potenciál, aby si je mohl vyrobit (i když by je snad mohl ukrást nebo koupit). Výroba jaderných zbraní je obtížná i pro průměrně vyspělé průmyslové země a i zavádění atomových zbraní první generace vyžaduje značně široké zázemí, včetně řízení a velení a prostředků, kterými mohou být dopraveny na cíl (což je neméně náročné).

Proto i v budoucnu bude počet států, které vlastní nebo se jim údajně podařilo tyto zbraně vyrobit, velmi malý. Jsou to USA, Rusko, Francie, Anglie, Čína a Izrael. Z nich je schopno podniknout útok proti USA prostřednictvím např. balistických raket jen Rusko, Čína, Francie a Anglie. Další řada států, které si vyvinuly vlastní jaderné zbraně, je představována Indí a Pákistánem. Mezi země, které by se rády staly členy jaderného klubu a snaží se získat štěpný materiál, patří Irák, Severní Korea a Írán. Potřebné komponenty by rády získaly především ze sovětských zásob. Je možné, že tyto státy jsou svému cíli blíže, než vůbec tušíme.

Jaderné zbraně mají nejvyšší vliv na strategické úrovni, i když hrozba jejich zasazení na operační i taktické úrovni také přináší pro útočníka neúměrně vysoký zisk (*disproportionate benefits*).

Hrozba užití jaderných zbraní přímo proti Spojeným státům je velmi účinným asymetrickým opatřením. Vynucuje si i přehodnocení životně důležitých amerických zájmů. Avšak mnoho z této asymetrické výhody bude ztraceno, pokud bude jaderný útok skutečně proveden. Takový útok totiž může vyprovokovat ze strany USA tvrdou a nemilosrdnou reakci. Mezi odstrašujícím účinkem založeným na vlastnictví jaderných zbraní a jejich skutečným použitím proti Spojeným leží jen velmi úzká hranice.

Ovšem největší vliv budou mít jaderné zbraně pravděpodobně ve své neletální roli - jako generátory elektromagnetického impulzu (*HEMP - high-altitude electromagnetic pulse*), který může vážně ohrozit všechny informační systémy. O tom více až v části zabývající se informačními operacemi.

2. Chemické zbraně

Ze všech zbraní hromadného ničení jsou chemické zbraně pokládány za ty nejméně škodlivé, na druhé straně ale jsou to zbraně, které lze celkem nejsnadněji získat. V historii byly použity již několikrát, ve velkém byly zasazeny např. v Iráku, a to nejen proti Íránu, ale také proti vzbouřeným Kurdům. Navíc chemické zbraně má celá řada

států. I když se ke konvenci o jejich zákazu připojila většina států, celá řada zemí - jako Čína, Kuba, Egypt, Írán, Irák, Izrael, Libye, Myanmar (Barmský svaz), Severní Korea, Pákistán, Sýrie, Tchaj-wan, Jemen a bývalá Jugoslávie - je důvodně podezřelá z udržování jejich tajných zásob.

Použití chemických zbraní proti postupujícím americkým taktickým ozbrojeným silám nezmění základní dynamiku jejich manévru. Jejich zasazení jen zpomalí tempo boje, ale neovlivní základní plán na dosažení vítězství. Protože zde jde o zbraně s omezenou účinností proti silnému připravenému protivníkovi, nelze jejich užití na této úrovni pokládat za potenciálně efektivní asymetrický přístup. Navíc jejich zasazení může vyvolat odvetnou reakci ze strany USA.

Na druhé straně jejich užití proti jednotkám spojenců a civilnímu obyvatelstvu může přinést politický prospěch, protože Spojené státy nebudou schopny okamžitě napravit možné nedostatky v chemickém výcviku a vybavení svých spojenců, a zároveň poskytnout rozsáhlou pomoc civilnímu obyvatelstvu. Tento přístup slibuje poměrně vysoký efekt, který se s využitím agresivních informačních operací může odvíjet i strategickou úroveň.

V raných stadiích regionálního konfliktu na operační úrovni (balistické střely, letouny, teroristé) může hrozba užití chemických zbraní - podobně jako na operační úrovni u jaderných zbraní - způsobit, že od Spojených států odpadnou někteří spojenci. Lze očekávat, že regionální agresor může ohrozit chemickými zbraněmi území sousedních států. To může mít strategický efekt za relativně malou cenu. A dále, pokud se útočník obezřetně vyhne americkým ozbrojeným silám, zabrání jim tak reagovat patřičným způsobem, což by mohlo být další příčinou rozpadu regionálního spojení.

3. Biologické zbraně

Největším hitem 20. století byly atomové zbraně. Je ale docela možné, že v 21. století budou ty zbraně pokládány za druhořadé a jejich místo zaujmou zbraně biologické. Jsou levnější než jaderné, snadněji se přemisťují, lze je snáze ukrýt před zvědavými inspektory a co je neméně důležité - zaručeně usmrcují. Mohou být zasazeny způsobem, který nedovolí, aby byl vypátrán ten, kdo stojí v pozadí útoku.

Konvence o biologických zbraních z r. 1972 sice staví jejich vlastnictví mimo zákon, ale existují přesvědčivé důkazy o tom, že Sovětský svaz i jeho nástupci pokračovali v práci na ofenzivních biologických programech přinejmenším do roku 1992. A také další státy - včetně Číny, Íránu, Izraele, Libye, Severní Koreje, Sýrie, Tchaj-wanu prý biologické zbraně vyrábějí. A údajně je má mít i Irák, navzdory kontrolám inspektorů OSN po skončení války v Perském zálivu.

Pro užití biologických zbraní na taktické úrovni platí totéž, co o chemických zbraních. Nejde o asymetrický přístup, i když jejich užití proti civilnímu obyvatelstvu může mít stejný dopad jako užití chemických zbraní. Také na operační úrovni je to stejné. Hrozba útoku antraxem (sněh slezinná) může zapříčinit, že hostitelský stát odmítne podporovat americké ozbrojené síly. Užití např. i malého množství antraxu může zablokovat veškerou zdravotní a další lékařskou infrastrukturu. Pokud se dá této hrozbě dostatečná publicita, může vyvolat změnu strategického rozhodnutí. Navíc proti útoku biologických zbraní nejsou chráněna velitelská stanoviště, logistické uzly, ani ostatní prvky řídicí struktury ozbrojených sil.

Základní výhodou biologických zbraní je totiž to, že nelze spolehlivě určit, kdo za útok nese odpovědnost. Pokud je použit speciální jednotky nebo teroristé, bude velmi obtížné spojit určitou regionální mocnost s konkrétním útokem, i kdyby tato mocnost měla pro takový útok dostatečnou silnou motivaci a jakkoli byla podezřelá. Proto jsou právě biologické látky ideální asymetrickou zbraní. Útok může být proveden na operační úrovni, ale jeho vliv bude strategický.

Na strategické úrovni, jako je např. útok proti Spojeným státům, mají biologické zbraně ve srovnání s jadernými mnoho předností, především jejich příprava, doprava na cíl a zasazení může probíhat velmi nenápadně. A pokud by byla použita látka s delší inkubační dobou, biologický útok by mohl být rozpoznán až značně pozdě.

Nenáročná výroba, relativní snadnost přepravy a jejich ukrytí je jakoby předurčují pro užití v nezávislých teroristických skupinách. Na druhé straně toto všechno, včetně dopravy na cíl, vyžaduje značnou organizační zručnost, znalosti, chladné hlavy (a ruce), koncepci, a to právě nejsou vlastnosti, které jsou obvykle spojovány s radikálními teroristickými organizacemi.

4. Informační operace

Moderní americká koncepce boje je vystavěna na rychlé a efektivní výměně velkého množství informací. Je to vlastně jen analogie informační exploze v civilním sektoru, která proběhla za posledních dvacet let: od osobních počítačů až po světové webové sítě. Tyto sítě se netýkají jen financí, ale také řízení letecké dopravy, vodních elektráren a řízení podniků. Prostě všech sfér života. To je prostředí, ve kterém budou probíhat informační operace.

Na taktické úrovni je velmi těžké se Spojenými státy technologicky soupeřit. Taktické bojové systémy jsou dobře zabezpečeny a chráněny proti přímému útoku. Asymetrické přístupy zde budou převážně pasivní - půjde o tradiční klamání, maskování, aby nebylo možné získat pravdivý obraz bojiště.

Ovšem vzhledem k globální komunikační síti může mít i taktická událost strategický dopad, jako například zásah velícího stanoviště v centru Bagdádu, kde byli civilisté (ve válce v Perském zálivu), nebo zásah kolony albánských uprchlíků v operaci *Allied Force*. To jsou dva příklady taktických akcí, které se prostřednictvím médií manipulovaných protivníky nesmírně nafoukly (ale také díky naší vlastní neohrabané reakci) a byly pokusy těchto chyb využít na strategické úrovni, což je pro informační operace na taktické úrovni vlastně typické.

Na operační úrovni budou počítačové útoky vedeny prostřednictvím počítačových sítí (*CNA - computer network attack*). Budou napadány otevřené i tajné systémy, protože i dobře chráněné vojenské internetové systémy závisí do značné míry na veřejných spojeních mimo systémy ministerstva obrany. Současně protivník povede informační a psychologické operace proti regionálním spojencům. Pokud budou kombinovány s možnými hrozbami a skutečnými událostmi, bude dosaženo značného synergického efektu - to, co lidé vidí, čtou a slyší, totiž formuje jejich vnímání faktu, která strana konfliktu je v právu či nepravu.

Potenciální kybernetický útok proti Spojeným státům byl probrán médii ze všech stran, pravděpodobně nejvíce ze všech možných asymetrických ohrožení. Celé Spojené státy jsou v podstatě propojeny počítači a všechny užívané sítě jsou do značné míry zranitelné. Při možném útoku bude velmi těžké určit, kdo je státem podporovaný

útočník, a jak jeho akce odlišit třeba od obyčejné kriminální činnosti. Naše schopnost se chránit je omezena také vzhledem k ohromnému rozsahu možných ohrožení.

5. HEMP - podceňovaná hrozba

Pravděpodobně tou nejnebezpečnější, ale také nejméně správně chápanou formou informační války je elektromagnetický impulz HEMP (*high-altitude electromagnetic pulse*). Jedná se zde o jistou kombinaci jaderných zbraní a informační války, která se týká samé podstaty operační doktríny a národní stability.

HEMP je hlavním vedlejším produktem vysokého vzdušného jaderného výbuchu, obvykle ve výšce 30 kilometrů. Následky jaderné exploze můžeme rozdělit zhruba na přímé (např. mechanické) a nepřímé (např. elektrické). Při výbuchu atomové zbraně nízko nad zemí jsou převládají přímé následky. Energie uvolněná po výbuchu se mění na tepelnou a kinetickou energii, což vyvolává tepelnou a tlakovou vlnu. Přínými důsledky jsou tedy tlak, světlo, teplo. Jedním z nepřímých následků jaderného výbuchu je elektromagnetický impulz HEMP, který vzniká přeměnou gama paprsků v zemské atmosféře. Čím výše je výbuch uskutečněn, tím méně má přímých důsledků, tím větší je jeho nepřímý důsledek - HEMP. Optimálním by byl výbuch zcela mimo zemskou atmosféru. Například exploze ve výšce 300 km nad středem státu Nebraska by způsobila tak silný elektromagnetický impulz HEMP, že by zasáhl 90 % území Spojených států.

Vesmírné systémy jsou vystaveny silnému elektromagnetickému impulzu EMP (*electromagnetic pulse*), což je prostředí odvozené z HEMP. A to je zvlášť nebezpečné, protože jakýkoli výbuch mimo zemskou atmosféru může zasáhnout satelity. Zemí, která by chtěla ohrozit provoz satelitních systémů, by stačilo uskutečnit výbuch jaderné hlavičky třeba přímo nad vlastním územím.

Prakticky všechny elektronické systémy v USA jsou dnes potenciálně zranitelné impulzem HEMP, počínaje televizory a počítači, přes telefonní systémy, až po letouny a satelity. Vojskové komunikační systémy nejsou výjimkou. Jen relativně málo civilních i vojenských systémů je proti HEMP skutečně účinně chráněno. V rámci ministerstva obrany jsou taktické komunikační systémy pravděpodobně nejzranitelnější, následuje architektura velení a řízení na bojišti.

HEMP zasahuje všechny přístroje, které využívají elektroniku - letouny, helikoptéry, kolová vozidla. Více chráněny jsou až systémy na strategické úrovni velení a řízení. Američtí spojenci a koaliční síly budou mít pravděpodobně menší ochranu než americké ozbrojené síly, a proto budou vystaveny i většímu riziku.

Výbuch vně zemské atmosféry nabízí možnost, aby i regionální mocnosti použily jaderné zbraně neletalním způsobem. (Výbuch 20-kilotunové bomby ve výšce 150 km nevyvolává žádnou viditelnou radiaci, tlakovou nebo tepelnou vlnu.) To může mít značný vliv na kosmické, letecké, pozemní i námořní operace Spojených států. Může to změnit charakter soudobé války typu *Desert Storm* na válku à la *Verdun*, z informačního věku na stav, kdy se budou informace získávat lokálně a jejich přenos bude značně komplikovaný, jak horizontálně, tak vertikálně.

Navíc použití jaderné zbraně tímto způsobem bude znamenat, že byl překročen nukleární Rubikon, tj. po přímém útoku na americké ozbrojené síly bude následovat nemilosrdná odplata.

Útok HEMP by byl úderem pod pás, který donutí hlavní orgány velení (*NCO - National Command Authorities*), aby se zamyslely. Je mimoatmosférický jaderný výbuch -

na jehož přímé následky nikdo ve Spojených státech nezemřel - dostatečně silnou záminkou, aby vyvolal jadernou odplatu a my zaútočili na Bagdád, Teherán nebo Pchjongjang? Samozřejmě, mnoho lidí po takovém útoku zemře, ale nikdo ne na následky tlakové a tepelné vlny a pronikavé radiace. Letadla a helikoptéry asi spadnou, architektura palebných systémů nebude fungovat, také auta možná nepojedou.

Je takový obraz přehnaný? Použití HEMP ovlivní jak systémy protivníka, tak spojenců. Společnost, jejímž základním komunikačním prostředkem jsou mobilní telefony, bude zranitelnější, než ty, které užívají optická vlákna (mezi které patří i někteří potenciální protivníci). HEMP bude mít negativní vliv na společenství založené na elektronice, ale to je právě ten přístup, na kterém je založena a americká koncepce válek 21. století.

Takový útok může mít i nevypočitatelné následky, mezi které patří i konec informačního věku. Stačí vystřelit mezikontinentální balistickou raketu, cca 100 až 500 km nad střed severoamerického kontinentu, nebo tam umístit družici. Je ovšem těžké takovou věc provádět utajeně, a tak regionální mocnost, které podobnou věc provádí, riskuje své národní přežití. Je to situace ne nepodobná scénáři vzájemného zničení (dekapitace) v době studené války se Sovětským svazem.

6. Alternativní operační koncepce

V prosinci 1999 řekl velitel výzbrojního velitelství pozemního vojska (*AMC - Army Materiel Command*) generál John Corbun: „Historie válčení je historií technologie.“ To je americký přístup k vojenství. Možná jsme omezeni vlastními kulturními tradicemi, ale musíme připustit, že ne všichni musí jít naší cestou.

Není to tak dávno, co byly publikovány různé rozhovory o knize dvou čínských plukovníků „Neomezená válka“ (informaci o této knize přinesly Vojenské rozhledy v článku „Hrozby a ohrožení“ v 1/2001, str. 161, pozn. red.). Jeden z autorů knihy, Qiao Liang, řekl: „Kdybychom se snažili používat tu nejvyspělejší technologii jako prostředek vyvažování moci Spojeným státům, přivedlo by nás to do pastí, kterou na nás USA nastražily. Takovým způsobem je nikdy nedoženeme. Pro chudou a slabou zemi je používat vyspělou technologii proti Spojeným státům jako házet vejce na skálu“ (Two Senior Colonels and No-Limit War, Foreign Broadcast Information Service translation, 28.VI. 1999).

Se Spojenými státy se nemusí soupeřit na poli vysoké technologie, země mohou odmítnout „západní způsob vedení války“. Podle Hegelovy dialektiky, teze soupeří z antitezí, výsledkem je syntéza, která slučuje oba soupeřící přístupy. Takový postoj sbližuje různé vojenské doktríny a používanou techniku (je to jako kdyby se odrážely v zrcadle, tak jsou si podobné) a tato konvergence tvoří jádro západní vojenské historie. Qiao Liang tvrdí, že potenciální protivníci mohou takový proces, kdy je napodobována západní vojenská organizace, zvrátit. I když jeho tvrzení má určité racionální jádro, je to nicméně jen rétorika slabšího státu proti silnějšímu, protože i ty nejpromyšlenější alternativní operační koncepce nebudou dostatečně efektivní, pokud se střetnou s protivníkem, který je příliš silný.

Odmítnutí západního přístupu k válce jde však ještě dál než je operační konvergence a vojenská efektivita. Jde o pokusy operovat mimo morální rámec tradičního západního přístupu k válce, odmítnutí všeho, co je chápáno jako univerzální mravní normy a chování. Takový postoj je posilován také zjištěním, že je americká společnost je

mimořádně citlivá i na nepatrné ztráty (což zase nemusí být tak úplná pravda, jak ukazují autoři P. D. Feaver a C. Gelpi: „How Many Deaths are Acceptable?“ Washington Post, Nov. 7, 1999, kde citují výsledky výzkumu Ústavu pro bezpečnostní studia - TISS).

Regionální agresor nebo problémový stát (*rogue state*) chápe obyvatelstvo jako svůj majetek, který může být využit pro „operační manévry vyhladovění žen a dětí“. Nevinní civilisté hladoví, jsou vystaveni útokům, velitel na bojišti se musí zajímat o jejich životy. Jejich osud se stává pro různé nevládní organizace prioritou, což je zesilováno ještě tzv. efektem války v přímém přenosu (*CCN effect*).

Účastníci konfliktu, kteří užívají asymetrické postupy, také mohou opustit koncepci „vítězství a porážky“, což může být názorně dokumentováno na rozhovoru mezi americkým a severovietnamským důstojníkem, plk. Harry Summersem a plk. Tu, v Hanoji v r. 1975. „Víte, vy přece nemůžete zvítězit,“ řekl tehdy Summers. „Může být,“ odpověděl Tu, „ale je to irelevantní.“ I po porážce svých vojsk ve válce v Perském zálivu se Saddám Husejn pokoušel pokračovat se střídavými úspěchy ve své politice a dokázal si udržet politickou hodnověrnost u mnoha států světa (ne-li u ve všech).

Na taktické úrovni asymetrický způsob boje záleží na vhodné volbě terénu a prostředí, kde USA nemohou využít vyspělou technologii, dále v používání civilního obyvatelstva jako rukojmí či živých štítů, případně jako zbraně, která přetíží americký zdravotní systém. To vše snižuje efektivitu zasazení vysoce přesných systémů. Když nic jiného, donutí to protivníka (Ameriku) alespoň k taktickým chybám, což v kombinaci s informačními operacemi může přinést velký užitek. (Na druhé straně ale také platí, že pozitivní taktické výsledky mohou mít negativní strategické důsledky. Na to nesmíme zapomínat.)

Na operační úrovni se jedná o to, jak zamezit, aby americké ozbrojené síly vstoupily do určitého prostoru odpovědnosti (*AOR - area of responsibility*). Prostředky, které jim v tom mají zabránit, sahají od využití běžných prostředků (*low-tech*), námořních min, až k použití střel země-vzduch, země-země (SAM, SSM) odpalovaných z ramene. V kombinaci s obtížným nebo zastavěným terénem, s faktem, že USA mají o danou oblast vcelku průměrný zájem, mohou tyto metody zaznamenat značný úspěch. Pokud by ovšem byly v sázce národní zájmy USA, nebyly by již tak úspěšné.

Jaké si z toho můžeme vzít ponaučení? Když plánujeme síly, které mají provádět národní vojenskou strategii, musíme se především vyhnout tomu, abychom vytvářeli síly jen pro několik poměrně omezených a optimistických scénářů, založených převážně na využití pokročilých technologií.

7. Terorismus

I když sem terorismus zcela nezapadá, musíme se jím zabývat, protože teroristické akce mohou být vedeny jak státními, tak nestátními organizacemi, které působí mimo legální rámec mezinárodních vztahů. Nemají sice takové materiální zabezpečení jako státem podporované teroristické skupiny, ale zato jejich členové jsou ochotni použít i tak radikální technologie, které by pro stát byly sebevražedné.

Spojené státy se staly hromosvodem všeho, co se ve světě stane, a tak přitahují spousty rádobý útočníků (nezávislých teroristických skupin). Globální dosah americké kultury tento jejich postoj jen zesiluje. Navíc vzhledem ke vzrůstající dostupnosti nejrůznějších zbraní, které kdysi vlastnily pouze státy, umožňujících dosáhnout viditelných velkých zisků s minimálními náklady, se zvyšuje pravděpodobnost, že by mohly být některé velmi katastrofické scénáře skutečně realizovány.

Co je konečným cílem?

Základním úkolem každého státu je chránit své občany a jejich domovy. Od r. 1812 nebylo území Spojených států vystaveno přímému konvenčnímu útoku. Na druhé straně ale americká pevnina byla ohrožena již několikrát. Za druhé světové války se Japonci pokoušeli zaútočit balony (s malým úspěchem), ke konci války také uvažovali o biologických zbraních. Zabránil jim v tom jen konec války. Němci plánovali zasazení bombardérů dalekého doletu a případné útoky další generací střel, které by následovaly po V-2 (opět jejich užití zabránil konec války). Během studené války byly na americká města a vojenská zařízení stále zaměřeny sovětské rakety a v roce 1964 přivedl Nikita Chruščov svět na samý okraj jaderné katastrofy, když se pokoušel umístit sovětské balistické střely SS-4 na Kubě.

Po skončení studené války bylo spácháno na území Spojených států několik útoků, které provedly osoby či skupiny, které nebyly spojeny se žádným státem (*nonstate attacks*). Pravděpodobně nejvíc sledovaný byl pokus islámských extremistů vyhodit do povětří budovu nákupního střediska World Trade Center v New Yorku, nejvíce obětí měl výbuch bomby v budově federálního úřadu Murrah Federal Building v dubnu 1995, který provedla jedna malá protivládní skupina.

Ohrožení amerického území tedy není nové. V současné době ale vystupují do popředí dva nové prvky, kterými jsou a) dominantní pozice USA v současném světě a b) konec tzv. strategické hloubky, který vlastně začal již se stavbou prvních letadel a pokračoval až k vojenskému, mírovému a komerčnímu využívání vesmíru.

Prezidentská komise, která dostala za úkol vypracovat ochranu kritické infrastruktury, identifikovala osm základních strategických cílů. Jsou to dopravní infrastruktura, těžba a skladování ropných a plynových produktů, dodávky vody, infrastruktura záchranných služeb, bankovní a finanční infrastruktura, informační a komunikační struktura, infrastruktura vlády. Pro naše účely zde ještě musíme k těmto osmi základním cílům připojit i infrastrukturu obrany. A nesmíme zapomenout na desátý možný cíl potencionálního útoku. Je jím samotné obyvatelstvo Spojených států. To musí především určovat charakter opatření, která by měla chránit jak ozbrojené síly, tak celé území Spojených států (homeland) před asymetrickým útokem.

Cílem každého asymetrického přístupu je získat strategickou výhodu a ochromit vůli protivníka. Toho se docílí zastrašováním, nátlakem, v případě vzniklého konfliktu netradiční bojovou taktikou a volbou bojiště. Smyslem tohoto článku je dospět k závěru, co musíme dělat, abychom se asymetrickým hrozbám mohli účinně postavit. Bylo sice vypracováno několik scénářů možných postupů, ale ty nejsou mezi sebou

návzájem propojeny. Také neexistuje jednotná koncepce, jak se zachovat tváří v tvář asymetrické hrozbě.

Co tedy dělat? Především musíme snížit počet našich zranitelných míst. Zabránit, aby bylo možné asymetrickými útoky vynutit strategické změny.

Nejdůležitějším proto je, vysvětlit americkému obyvatelstvu všechny souvislosti a cíl operace, která bude v případě takového ohrožení podniknuta. Musí se vysvětlit co ozbrojené síly dělají, a proč někde musí být američtí vojáci. Co musíme dělat, abychom mohli čelit asymetrickým hrozbám?

Obranu obyvatel a majetku v případě asymetrických ohrožení nelze omezit jen na vlastní území Spojených států. Takový postoj by byl velmi pasivní, což neodpovídá americkému charakteru. Nejeefektivnější odpověď na asymetrické hrozby má proto dvě roviny: ochranu obyvatel doma souběžně s podporou amerických zájmů v zahraničí. Musíme zamezit, aby nedošlo k situaci jako byla v Mogadišu a vytvořit takové věrohodné odstrašení, aby bylo zabráněno dalšímu Pearl Harboru.

Podle publikace „The Revenge of the Melinas: Asymetric Threats and the Next QDR“ od pplk. K. F. McKenzie, jr., (USMC), kterou vydal Institut národních strategických studií, Washington 2000 / red.)

Útoky v New Yorku a Washingtonu nesmějí být záminkou pro oslabování přípravy ozbrojených sil na tradiční válku. Bezpečnostní koncept, tak jak se vytvářel v průběhu devadesátých let, zejména pod vlivem krvavých lokálních konfliktů, se nesmí zavrhnout. Je nutné jej pouze doplnit a posílit některé složky ozbrojených sil. Bylo by chybou si namalovat, že válka, tak jak ji známe, zmizela ze světa spolu s mrakodrapy Světového obchodního centra. Nebude trvat dlouho a ozbrojené síly budou muset odpovídat na hrozby typu válek na Balkáně či Africe, ať už misemi na udržení, či vynucení míru.

František Šule,

(Ne)splnitelná mise: Válka se stíny

Mimořádná příloha Lidových novin, 27. 9. 2001

REFORM OF THE ACR

Analysis of Required Capabilities, Target Structure and Composition of the Armed Forces of the CR. The purpose of this analysis is to lay down what sort of armed forces the Czech Republic needs in today's security environment, so that they could support or finally enforce vital and strategic interests, and under what conditions we could reach this declared state. Methodically this analysis follows up the Strategical Defence Review, but it goes beyond Defence Review's boundaries and deals with all ACR forces, their missions, objectives, capabilities, composition and complex support. The starting point is the Czech Republic's membership in the NATO alliance. The ACR is traditionally based upon compulsory military service. But this compulsory service in fact makes impossible to react quickly and send Czech armed forces abroad, out of the territory of the Czech Republic. Also demographical trends in our country lead to weak age groups that will not be able to recruit adequate numbers of conscripts. All this together supports the necessity to introduce fully professionalised armed forces. In the year 2000 the ACR started to build a new system of military professionals recruitment based on the principles of personnel marketing. But we still lack selective system that would take into account health, psychological, and physical qualifications of candidates. Similarly to other member nations, the ACR assigned most of its forces—in total 78 per cent—for Alliance missions. But it is hard to reach NATO standards, in due time. Even though no Czech unit has put through some of Alliance tests (for rapid reaction forces, ACE Forces standards). We can deduce that it would be very difficult to reach required levels of preparedness, training, arms and materiel compatibility, command and control systems, fire power, forward deployment, sustainability and self-support. In the system

of manpower management we are gradually harmonising the functions of single organisational levels, especially those at operational levels. The analysis comes to a conclusion that the only way ahead is a radical reform.

Reform of the Armed Forces of the Czech Republic: Objectives and Principles. The reform philosophy consists in a change of existing principles in social, economic, management and organisational fields. It is closely tied to a change in people's thinking. Our future forces will be built in accordance with a principle of efficient sufficiency. The future professional army will be mobile, modern and efficient, capable of providing effective support to security interests of the CR. Its organisational structure will be reduced, so that it could help—among others—to achieve a situation in which particularly assigned forces will be relieved of some routine activities (e. g. repetitive training conscripts, etc.). The Czech Army will be capable of a continuous and sustained development, the scope of which will be similar to those common among other Alliance countries. It also is flexible enough to be able to respond to changes in the security environment. In addition to those tasks, there is also a task of efficiency and economy of expenditures that will be the key criteria governing their organisational structure, stationing, armament and training. There will be a fundamental change of the existing command and control system. It will be based on a principle of an organisational separation of conceptual and executive activities. A substantial part of the armed forces will comprise highly mobile ground and air forces divisions and units, the capacity of which is mainly designed to meet the Czech and contribution to common military capabilities of the Alliance. The priority mission will consist in their participation in operations conducted under Article 5, other non-Article 5 operations, and potentially in

operations conducted by the European Union. Other parts of the forces will consist of in-place divisions and units. They will comprise units and facilities designated to provide logistic and medical support to troops, organise and co-ordinate the reception of Allied forces, as well as mobilise the Czech Armed Forces and protect the territory of the CR.

Phases of the Reform and the Professionalization of the ACR. This process can start immediately after the necessary legal environment has been established. The steps associated with the reform of the Armed Forces of the Czech Republic are divided into four sequential stages which will provide a broader framework for strategic decisions needed to achieve its goals and objectives. The preparatory stage (till the end of March 2002) will determine priorities of the reform process and match them against available resources. Subsequently, projects and actions not consistent with the priorities will be re-evaluated. Stage 1 (2002-2003) is designed to prepare structural and material changes, and formulate general legal standards reflecting them, including amending existing and drafting new in-house standards. During Stage 1, the professionalization of units assigned to the Alliance will continue and a pilot infrastructure project focusing on social, cultural, sporting and other (particularly training) needs of a professional unit will be launched. Stage 2 (2004-2005) will see the completion of the process of professionalization of units earmarked for the Alliance and the beginning of professionalization of territorial and support forces. The pilot infrastructure project will be completed and upgrading and modernisation projects will begin. Stage 3 (2006-2007) will see the Czech armed forces fully professionalized and the completion of the upgrading and another modernisation projects. To improve combat capabilities of the mechanised division, upgrading and modernisation projects will begin. The last stage will be devoted to upgrading and modernisation. Projects will be launched to improve combat capabilities of the air force and air defence system. To summarise: by the end of 2006,

professional armed forces of the Czech Republic will achieve the required initial operational capabilities, which will lead to creating initial conditions for achieving the full operational capabilities in next horizon depending on actual development of available resources.

Mobilisation of the Czech Republic Armed Forces - Basic Principles. Mobilisation principles will make a basic and systematic frame and will be creatively elaborated in the Concept of Mobilisation of the Armed Forces of the CR and, consequently, in the internal implementation standards of the Czech Ministry of Defence. Decisive changes of the system that will enable to realise a high quality change in the system of the formation of reserves and mobilisation deployment of the Czech Armed, namely in: (i) cancellation of the basic military service while preserving conscription; (ii) reduction of both the peacetime and wartime structure of the CR Armed Forces to a strength that will be inevitable for the fulfilment of the above mentioned extent of tasks; (iii) change of the model of preparation of the reserves, which consists in a voluntary undertaking an obligation to act in the mobilisation reserve. Mobilisation Reserve of the ACR will be created so that the soldier in reserve will voluntarily undertake the obligation to act in this reserve for the time defined by the contract. The Mobilisation Reserve will be divided into Compulsory Reserve that will consist of military professionals who have accomplished their service in the ACR. Voluntary Reserve that will consist of the soldiers in reserve—volunteers that will be trained for their functions in a wartime organisational structure of the ACR in special training system. Soldiers in reserve will be earmarked for these positions as late as the preparation period for the transition to the state of national emergency, or the state of war. The Compulsory Reserve and a part of Voluntary Reserve (the soldiers that have completed the training of reserves or the soldiers in reserve selected according to their profession) form an Active Reserve that is special, as far as the character of its use is concerned, for the augmentation of the

armed forces. Because of conscription cancellation the administrative acts related to the service in arms (substitution service, postponement of service etc.) will become easier.

The Importance of Civilian Control of the Army (*Its History and Future*) by PhDr. Antonín Rašek. Relation between the armed forces and society were many times very tight, which culminated sometimes in an open conflict. The examples are abundant: in ancient China, Rome, Egypt. In modern times those relations become political, social, and military problem. In our country we concentrate on civil-military relations, because civilian control has not required qualities, even some speak about the failure of democratic control and civilian management of the army. After the so-called Velvet Revolution in 1989 the civilian control represented the transformation of totalitarian model into democratic one, with differentiated civilian and military components, where civilian personnel has precedence and military personnel must subordinate their interests to state security. The main task was to establish the neutrality of the Czechoslovak People's Army in a political struggle and secondly its loyalty new, democratic regime. The serious handicap was that the Federal Government had no special political programme dealing with the military. After the separation of the Czech and Slovak Federal Republic into two independent states, the role of civilian control was to guarantee a smooth division of the forces, their arms, vehicles, materiel, logistics, and so on. And the situation reiterated. The government of the Czech Republic had no special military programme. It had not any specialised bodies like as the State Military Board, the task of which should be to analyse, discuss, approve and recommend basic strategical policy for defence and the Czech Army. Another mistake was also the fact that the Parliament established only one defence and security committee, and therefore above-mentioned questions were not negotiated at the appropriate level. The system of civilian control and management in the Czech Republic is still forming. But in

comparison with advanced democratic countries we are still at the beginning, even though we had made some advances since 1989.

Modern Accounting of Expenses in the ACR by Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Our new military doctrine takes for granted the deployment of the Czech Armed Forces both at home and beyond our territory and the territory of NATO member nations. This assignment has changed a scope of Czech soldier's responsibilities. So far, his duty has been tied with the defence of his homeland. Such simple duty was justified morally and legally. Financial spending was transparent and politically justified. New missions bring for our army another financial burdens. The army's attitude towards them must solve this deployment with the respect to the forces cost-effectiveness, exploiting modern accountancy. What we understand under the term cost-effectiveness is an economical and operational balance, costs, outlays, and their utilisation, related to their deployment. Deployed costs are not only material and financial expenses. Their usage is tied with nearly all society defence activities. But they oughtn't to cover outlays that are not closely tied with country's defence, now paid out of defence budget. Namely the financial means allocated for the Ministry of Defence shouldn't take over expenses of civilian agencies and institutions. The goal making the activities of the ACR more effective, making thing more economical we shall reach only by introducing the system of enterprise economy, pursuing economic point of view, taking into account fluctuations, waste, evaluating forces in terms of economic performance. Commanders' economical flexibility, their quantification, the author thinks, will lead to rational performance. Economical analysis, even at the lowest levels, has not universal rules, but a certain criterion was introduced via the PPBS (Planning, Programming and Budgeting System). Our financial situation is critical. Every director of a General Staff department and/or a commander at an operational level ought to be responsible for the development and training of subordinate forces, even

though financial means are not under their control.

MILITARY ART

Revolution in Military Affairs by Ing. Karel Kozák, Ph.D. The notion "Revolution in Military Affairs" (RMA) is a literal translation of English term. In Czech we could better say "revolution in military science and practice". The author underlines that we mustn't confuse the RMA with the "Military Technological Revolution". Those two terms are interconnected, but the notion "military affairs" covers larger scope of problems. The RMA is a nearly magical notion that became a keynote of all progressive military thinking. This article is not composed to praise the U.S. for making use of advanced technologies in weapons systems. The author rather looks upon this revolution from many points of view, and always has in mind the ACR and consequences resulting from our membership in various international organisations, above all in NATO alliance. The key change in our military thinking - is in specifying numbers of servicemen and military tasks. In the past we laid down the numbers of soldiers, tasks were assigned afterwards. This fact could be documented in many papers and confused concepts of weapons modernisation drowned up in the last ten years. Its two-sided process: every modernisation of offensive weapons has its adequate response in the development of defensive ones. The RMA is also closely tied with attitudes of ordinary citizens towards the military. Especially today, when people are still more and more unwilling to be involved in defence matters, including the defence of their own state. We must admit that such position is typical for the whole Czech history. It is patronised by various mass media, films, or even legislature (status of conscious objector). Refusing to serve in the army, bullying, vandalism, drunkenness and indiscipline of servicemen are typical examples of this. It is evident that in our country there is a tendency to hand the responsibility for defence over professional soldiers (volunteers) who will be paid for it. But personal responsibility for defence is also

a constituent of overall state defence and security potential.

Military Technology and Military Strategy in the 21st Century by Doc. Ing. Jiří Stránský, CSc. In the last two centuries, technology has become the prime source of not only humane civilisation, but also that of military strategy. Its progress is still speeded up. It was also the main means of solving crises at the end of 20th century. The origins of those conflicts varied: national, territorial disputes, ethnical, religious, political, and economic. New weapon systems were testified; new methods of forces deployment and strategical influence were applied. Those changes were reflected in Alliance strategy concept, adopted in 1991. After the collapse of the Soviet Union history has been quickly rolling. The threats have multiplied. The parallel process with the globalisation and integration is "decentralisation". The new NATO concept of 1999 took into account risks resulting from two analogous trends that are only two sides of one coin. They were accompanied by global proliferation of modern technologies increasing military depots of potential adversaries that might eventually outbalance NATO classical weaponry. The Combatant of the 21st century is said to be quite different from soldiers we used to be accustomed. He would be a sort of integrated weapon system, integrated into digital battlefield, consisting of armoured vehicles, artillery, reconnaissance systems, aircraft, all interconnected on the screen. Armoured vehicles will use new light materials and stealth technology, employing both passive and active protection. All will be easily projected by transport planes (rapid projection). Non-lethal weaponry will be widely employed, as well as electromagnetic pulse and microwaves and ultrasound. Means of electronic warfare will disorganise command and control systems, not to speak about high-precise smart ammunition.

What Sort of Army Will Be Necessary in the Year 2020? (Discussion about Joint Vision 2020, U.S. Armed Forces) by Col. Ing. František Valach, CSc. The following paper

lays stress on the interpretation of some new spheres of military art and ideas that soon influence the foundations of military science. This essay exploits various articles from foreign press and is accompanied by some thoughts by Col. Valach and therefore—Col. Valach underlines—it can't be labelled as a mere "translation". The Joint Vision 2020 is a conceptual document that covers all armed forces of the United States: Army, Air Force, Navy and Marine Corps. Those forces are substantial for fulfilling national security strategy and the implementation government's policy. They also represent basic tool for upkeeping the balance of international environment. Main bias of the Joint Vision 2020 is its concentration on the future, with the aim to regulate the transformation of the forces. The next two years will be influenced by two factors: firstly, warfare will be deeply influenced by information technology; secondly, armed forces will bank on intellectual and technological innovations. Dominant aspects will be as follows: rapid and deep manoeuvre, precise strikes, versatile protection from all directions, concentrated logistics. The full dominance spectrum puts on the first place deterrence, both active and passive, indefinite position between war and peace, peacekeeping and assistance operations. Information supremacy will accompany all military and non-military operations. Join operations will be interconnected. They will be characterised among others by force projection, i. e. the capabilities of the forces to be transported very quickly from one place to another. This quality with highly precise ammunition will maintain forces supremacy and makes retaliation measures believable. Such deterrence will be credible. The Common Vision 2020 is also going to reconstruct American forces on successfully mastered optimal integration of all joint forces, while preserving their independence.

Who is an Enemy? (Rules of Engagement.) Those rules (RoE) have a great importance namely today, during planning foreign operations. They lay down in conflicts certain limitations. Such limitations are new

phenomena that serve as a tool to prevent early use of weapons. They upset classical pattern of employing forces. Now we do not use the term "enemy". The final goal of a conflict is not a "victory", but the "final state". The combat employment of forces is regarded as something extraordinary that should be avoided. The notion "enemy" has several levels. It is someone who threatens peace and international security. Territorial claims or threatening national life requirements are not the characteristics of the "enemy". The evil is not in his demands, but in the usage of violence. The international community does not pass final judgements, it does not qualify motives, but tries to reconcile all opposing parties, to return the conflict back to a political level. Such attitudes are manifested by neutrality stance. Opposing blocs are multidimensional, multiethnic, religious. Motives that elicited unrests are not clear. The position of a combatant—under the international laws and the Geneva Conventions—is indefinite, vague. The enemy became an opponent that is difficult to define. The symmetric relation ceased to exist. All participants in a conflict are prospective allies. The enemy is determined only by his hostile behaviour. Legislative norms are near to civilian norms in peace. In fact, the core legislative norms are of political nature. Ever military intervention must be justified under the UN Charter, chapters VI and VII. Both chapters deeply influence the rules of engagement. If it is an action under the article 51, criteria of decency and propriety must be observed. Military-political frame changes according to current situation. NATO alliance has three types of engagements: RoE Request; RoE authorisation; RoE implementation. They are based on deliberate strategical decision. And all officers considering prospective military operation ought to be familiar with them.

Automated Support of Logistics in Field Conditions (An Introduction to Modelling Logistical Processes) by Lt.Col. Ing. Miroslav Pecina, CSc. In every sphere of the military you may come upon something similar to modelling. It is a simplified representation or

description of a system or complex entity, esp. one designed to facilitate calculations and predictions. It could be defined as an interpretation of a formal system under which the theorems derivable in that system are mapped. The capacities of modern computers used for modelling are innumerable higher than those of man. Nevertheless it is the man who sits behind the computer, prepares and controls its operations. The basic asset of using computers is the maximalization of probabilities and selecting optimal variants. Methods of operational research are of mathematical character. They are namely: mathematical expectation, statistics, and theory of mass handling, theory of games, mathematical programming, network theory, and so on. Automated logistical support has a long tradition in our Army. It dates back to the early 60s. At present, at the Department of Military Logistics (Military Academy Brno), they solve automated support for the calculation of losses, repairs of arms, weapons, and vehicles, at a tactical level. The project is intended for the commander at a brigade (battalion, division) level, who is in charge of maintenance and repairs. The calculations of losses and repairs are done in individual units, subject to a particular military situation, capacities of maintenance depots, and the means at a brigade level (division level). Sorry to say, current situation in the implementation and using of progressive information technologies could be characterised by individual effort in particular branches of military logistics, without mutual links and connections. The informatisation of field logistics systems is not taken as a systematic task. As we have no applicable information sources and corresponding organisational structures, we even do not expect any effective upshots in the near future.

OPINIONS, CONTROVERSY

About our Future Army, or What to Do with Operational Levels of Command? by Col. GSO Milan Kubeša, CSc. The author in his essay reacts to the article by gen. (ret.) Ing.

Karel Pezl in Military Review No 3/2001 that induced in him a lot of questions. In spite of the fact that Col. Kubeša agrees with many of his ideas, there are some that are open to discussion. Firstly it is again a problem of the Ministry of Defence and the General Staff. Col. Kubeša thinks that both institutions ought to be separated and independent. The General Staff is the Highest Command Authority in time of war, Ministry of Defence is more civilian, and its main task is conceptual. Secondly Col. Kubeša recommends abolishing Military Financial Offices, because they are said they make the financial problems more complicated. He would like also to return the Military Police Corps under the General Staff (from its present subordination under the Ministry of Defence). He opposes to absolute abolishing operational levels of command and control. He argues that the General Staff should not have sections that are useless in war. Operational commands should be reasonably reduced, but not completely abolished. The author proposes the following commands: Ground Forces Command, Air Force Command, and Support Forces Command that are necessary even in peace. Our operational plans ought to be set up soberly and realistically. We should not follow and solve individual defence, without friends, but only and always in co-operation and in the frame of NATO alliance. Supposing we were to fight alone, then our membership in the Alliance should be useless. Our defence is of alliance character. The structure of the Army must arise from the tasks the Army was ordered to fulfil and not vice versa. And finally we should stop differentiating between the Territorial Defence Forces and the Ground Forces. Those are only some problems ahead of us. Officials who are in charge of military reform will not have an easy task.

Risk Management in Military Buildings, but ... by Capt. Ing. Pavel Růžička. It is a response to the article "Risk Management in Military Facilities" in the Military Review No 2/2001. This article deals with various variants of risk management after latest changes in rules and directions tied with risk management, taking

into account methods used in NATO countries. The author of this polemical article thinks that some of the statements are either wrong or misleading. Firstly it is a question of precise definition. What does "relevant accident" mean? The word "relevant" is in our documents precisely explained. Nobody could use it too freely. Even though the definition used in the controversial article in MR No/2001 is to a certain measure precise, the authors (whose names Capt. Růžička doesn't mention) forget to emphasise that the word "relevant" is used only when designated limitations, given by the law, are overstepped. Car parks, maintenance depots, propellant or lubricant deposits are certainly combustible materials and therefore there is always a danger of fire. The question is whether such fire is "relevant" accident (as all three authors claimed), or it is only "regular" or "ordinary" accident as the author of this polemic thinks. Law No 239/2000 regulates life emergency system and disposing routines. They all are part of the so-called "Integrated Emergency System". The armed forces belong to the section labelled "Other Items" with precise defined missions, tasks, and assignments. Capt. Růžička is not sure whether he understands correctly sentences and certain statements introduced by the authors. Which "important" role belongs in this connection to the ACR? The departure time of squad units has been prolonged for the first emergency team by 30 minutes, for detached emergency unit by 180 minutes, and for the whole base by 24 hours. Such time data are for the Integrated Rescue System uninteresting. His statements are also supported by released statistics of the intervention of armed forces. Such actions are minimal. And therefore the authors were mistaken in this issue.

Operational Levels of Command — Yes, or No? by Col. GSO Ing. Jiří Halaška. This author also reacts to the article by gen. (ret.) Ing. Karel Pezl in the Military Review No 3/2001. He agrees with numbers of his ideas, but not with abolishing operational levels of command and their transfer on the General Staff of the Army of the Czech Republic. He points to the German Armed Forces

(Bundeswehr) that during their last great reorganisation took out army corps from peace system of command, removed all supporting units, but they were left as authorities for commanding operations in large scope of deployment. Territorial defence covers not only combat tasks, but also supporting, rescue, humanitarian and other operations, which of course demands high degree of co-ordination. Mechanised brigade receives one or two tactical tasks (e. g. relocations, attack), but the Command of Territorial Defence may receive from ten to fifteen tasks, depending on actual situation. If the General Staff took over the tasks of the Territorial Command, then it would be completely overloaded with activities that are not necessarily related to strategical objectives. It will arrange contacts with civilian institutions, to serve as a supporting organisation, it will be in daily contacts with Allied liaisons at an operational level. The most serious argument for preserving operational levels of command is the vulnerability of defence system with only one key centre. Operational levels of command are in fact a sort of alternative command posts. In peace they may serve as a practical means of training officers who will move up from a tactical level towards the strategical level or for the work in NATO operational structures abroad. Nevertheless, the author agrees with gen. Pezl that we have too wide system of operational commands. He proposes to split the ACR into two parts: mobile components (able of deployment in the frame of NATO or the EU) and stationary components, tied with the very territory in which they are deployed. Then to create two operational commands, the first for NATO and the second for the EU.

Professionalization of Artillery Occupational Skills by Lt.Col. Ing. Luděk Krzystek. The world is undergoing permanent changes in political layout. Diplomatically solutions are not always possible and therefore armies can't be abolished. Their missions and structures are changing, so are the tasks in the Artillery of the ACR. The main tasks of the artillery is to neutralise or destroy enemy's

forces, in the depth of first line enemy's battalions, which could be seen from observation posts at advanced borders of combat configuration of the mechanised brigade. On the grounds of assigned scientific task, the Artillery Section of the Military Academy in Brno began to solve the problem of a command post of the close artillery support regiment, with the stress put on the activities of the centre of fire control. The command post of the commander of artillery regiment is a place from which the commander directs all subordinate commanders and units during preparation for the fight and in the fight. The Artillery Section of the Military Academy in Brno tried to draw up a working model of the command post of close artillery support and verify methods of planning, organisation and control of warfare activities of an artillery regiment. The results reached are interesting. In the future, we shall not use old and obsolete methods of computing target data, but all our artillery will adopt Alliance systems. We also introduce the military decision-making process, according to NATO standards. Those NATO systems are very sophisticated. Firstly we use them only in the rapid deployment forces and the forces of immediate response, but later they will be introduced into all artillery regiments. It is difficult to master them. Many items of commander's decision-making process must be practised, all the time. The Military Academy in Brno built in its campus an artillery lab that is possible to use for training mentioned artillery occupational skills. It offers it to all who are interested in, Czech students or students from abroad. It is its contribution to Alliance co-operations.

INFORMATION PAGES

Risks Connected with the Acquisition and Performance of Military Materiel and Vehicles by Prof. Ing. Miloš Štěpánek, Dr.Sc., Doc. Ing. Milan Šebesta, CSc. This article is pursuing risk problems that are present very often during the life cycle of military materiel and vehicles. The authors describe risk management used for the identification of

factors indicating risk occurrences, and methodology used for exploring their sprinkle. Risk management is explained with the use of several examples. Typical risk abatement (reduction) is not new—the prevention. We must implement prospective risks into decision-making process, in plans, directions, and rules, with the aim to reduce them. We have to prescribe criteria of optimisation that enable to quantitative evaluation of approved decisions and further the comparison of all variants. The effectivity is rated by relative congruence with given criteria. We compare permanent and accidental factors. This branch of expert evaluation is rapidly developing, with the use of computers, and computer simulations. E.g. "fuzzy" aggregates rate risks from non-traditional point of view. In the field of logistics such methods lead into the so-called integrated logistics support. The purpose of this integration is balanced dissemination of risks, into acceptable percentage of losses, which is a method of their minimisation. Important part of this process is also "identification and analysis of risks". For systematical verification of basic components is used traditional old good brainstorming. Effectivity of moderate strategies is realised at various levels of risk management. The risk manager sets down an overall risk strategy and the succession of risk priorities, because only when are risks recognised and identified, they can be avoided. This covers all activities tied with the regulation and risk reduction. They are divided into: planning, monitoring, concentrating strength, and appointing right men into right places. From gathered data we can calculate a mean value of risks and thus establish their overall probability.

What is Asymmetric Warfare? Throughout history, nations in conflicts have attempted to take advantage of the weakness of their adversaries while maximising their own strengths to achieve a disproportionate effect—one of the characteristics of what we now call asymmetric warfare. This article, however, recognises a new aspect of the asymmetric dimension of war; that the incontestable global conventional weapons of

mass destruction and the death of strategic distance that has made the armed forces uniquely vulnerable to asymmetric threats. We are going to establish a working definition of asymmetric warfare by examining current definitions, then proposing a variant that will be applied. Five recurring characteristics that are useful in analysing asymmetric approaches also are introduced as themes, highlighting different aspects of both successful and unsuccessful asymmetric approaches. The analysis adopts a three-part approach to analysing asymmetric threats: What is asymmetric warfare? What are the asymmetric threats we face? What can we do to counter asymmetric threats? LTC Kenneth F. McKenzie (USMC) solves those answers in his book "The Revenge of the Melinas". He is a senior military fellow in the Institute

for National Strategic Studies at the National Defence University, Washington, D.C. The book is in fact a product of this institute. It was a project sponsored by the Chairman of the Joint Chiefs of Staff. One of the group's initial tasks was to assess the future security environment to the year 2025. This was pursued by surveying the available literature to identify areas of consensus and debate and by deepening knowledge of asymmetric threats both home and abroad. The study was aimed to frame issues, develop opinions, and provide insights for the Chairman, the services, and the next administration in three areas: defence strategy, criteria for sizing conventional forces, and force structure for 2005-2010. It is a unique contribution to the growing literature on asymmetric threats by providing a conceptual framework for military thinking.

Představení autorů tohoto čísla

Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška, nar. 1956. VVŠ Vyškov. Prošel všemi velitelskými a štábními funkcemi od čety až po divizi. Náčelník SPV I. as Tábor. Absolvoval tříleté postgraduální studium na VA Frunze v Moskvě, studium na Velitelské akademii Bundeswehru v Hamburku, čtyřměsíční kurz operačního plánování NATO tamtéž. V současné době je náčelníkem sekce operační a bojové přípravy Velitelství vojsk územní obrany Tábor.

Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. (plk. v záloze), nar. 1948, Vojenské železniční učiliště, VA Bratislava (obor politická ekonomie), vedoucí autorských kolektivů: vysokoškolská učebnice ekonomie (1992), ekonomika obrany - obranné hospodářství (1996), systém hospodarki obronnej (1996), dějiny ekonomiky obrany (1997), ekonomika obrany státu (1998), ekonomika bezpieczeństwa państwa średniej wielkości (1999). Ve výzkumné práci se zabývá obranným hospodářstvím s důrazem na dějiny ekonomiky obrany a obranou průmyslovou základnu. Publikuje v domácích i zahraničních časopisech. Od roku 1980 působí na VA v Brně, pracuje jako vedoucí katedry sociálních věd Vojenské akademie v Brně (1994), přednáší na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Plk. Ing. Luděk Krzystek, nar. 1955, Vysoká vojenská velitelsko-technická škola v Martině v letech 1974-78. V letech 1978-89 služba u 4. samostatného raketometného oddílu ve funkcích velitele palebné čety, velitele palebné baterie a zástupce velitele útvaru. Po rediskraci a reorganizaci učitel ve Výchovném středisku dělostřelectva, dále pak náčelník štábu Školy a kurzy a starší důstojník operačního oddělení u stejného útvaru. V roce 1995 postgraduální studium Fakulty velitelské a štábní VA v Brně. Odborný asistent-učitel vysoké školy na katedře operačního a bojového použití dělostřelectva. Od června 1996 V roce 1998 vyslán na 10-měsíční studium v USA (4 měsíce jazykový kurz SA, TX, 6 měsíců kurz pro důstojníky polního dělostřelectva ve Ft.

Sill OK). V současné době odborný asistent skupiny studií vojenství a vojenského umění Ústavu strategických studií Vojenské akademie v Brně.

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc., nar. 1949, absolventem VA Brno, včetně VAK-GŠ. Prošel základními velitelskými funkcemi na taktických a štábními na operačních stupních velení. Dva roky působil jako vědecký pracovník Institutu vojenského umění (IVOU) Brno. V roce 1994 byl pověřen funkcí zástupce vedoucího katedry řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní na VA v Brně. Nyní pracuje jako vedoucí skupiny strategie operačního umění a dějin vojenského umění výše uvedeného katedry. Je specialistou na otázky národního vojenského umění. Pravidelně publikuje ve Sborníku Vojenské akademie (řada A) a v našem časopise.

Plk. Ing. Miroslav Pecina, CSc. Narozen 1957, absolvent VA Brno - obor tankový a automobilní v roce 1980. Zastával technické funkce na stupni pluk, dále starší důstojník oddělení tankové a automobilní služby (TAS) velitelství 1. A ZVO (Západního vojenského okruhu), od roku 1985 učitel katedry TATZ - nyní logistiky - VA Brno. V roce 1993 se stal kandidátem vojenských věd. V současnosti pracuje jako odborný asistent na katedře vojenské logistiky Vojenské akademie v Brně.

Kpt. Ing. Pavel Růžička. Nar. 1970, absolvoval Vysokou školu báňskou - Technickou univerzitu Ostrava, obor požární ochrana a bezpečnost průmyslu. V armádě pracuje od roku 1988. Od roku 1990 se zabývá požární ochranou v rezortu obrany kde zastával funkce náčelník požární ochrany útvaru, následně posádky Tábor. Od roku 1995 pracoval na Hlavním úřadě civilní ochrany ČR, oddělení řízení záchranných útvarů. Nyní pracuje od roku 2000 u Střediska bezpečnosti výcviku a letů GŠ, kde se zabývá záchrannou problematikou a požární ochranou v AČR.

Doc. Ing. Milan Šebesta, CSc., nar. 1932. Dělostřelecká fakulta Vojenské technické akademie v Brně, obor zbraně a munice. Po jejím absolvování (1956) zastával velitelstvo-technické funkce u letectva a PVOS, externě studoval aspiranturu na VTA, kde získal vědeckou hodnost CSc. Od roku 1964 do roku 1992 pracoval v pedagogických funkcích na VA v Brně a na závěr se stal děkanem fakulty velitelství a štábní. V roce 1979 se habilitoval na docenta a zaměřil se na rozvoj a zavádění moderních metod řízení. Od roku 1994 je vědeckopedagogickým pracovníkem Ústavu managementu a podpory vzdělávání VA v Brně s těžištěm práce v oblasti moderních systémů řízení jakosti a jejich zavádění do AČR.

Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc., nar. 1929, absolvoval Vojenskou technickou akademii v Brně, obor výzbroj letadel v r. 1952. Po absolvování zůstal jako voják z povolání na VTA a až do roku 1990, kdy odešel do důchodu, působil ve funkcích učitele, staršího učitele, náčelníka skupiny, zástupce náčelníka katedry, náčelníka katedry, proděkana fakulty a prorektora VA pro vědecko-výzkumnou činnost. Od r. 1991 až dosud pracuje jako profesor na Ústavu automatizace a informatiky FSI - VUT v Brně. Věnuje se vědecko-výzkumné činnosti v oborech automatického řízení, operačního výzkumu, teorie prognózování a teorie rozhodovacích procesů, v posledním období managementu jakosti a managementu rizik.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v záloze), nar. 1935. Absolvoval pěchotní učiliště, sloužil šest let u letectva. Dálkově vystudoval FF UK, obor filozofie a historie. Poté se stal vojenským novinářem a pracoval v oblasti společenských organizací v armádě. Po srpnu 1968 z armády propuštěn. Věnoval se jako výzkumný pracovník, lektor a poradce

průmyslové sociologii řízení, a to v Institutu poradenství Československého komitétu pro vědecké řízení (1970-75) a ve Výzkumném ústavu strojírenské technologie a ekonomiky (1975-89). Od ledna 1990 do září 1992 byl civilním náměstkem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a poté ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). Bezpartijní předseda branné komise ČSSD (1994-95). Nyní je publicistou a věnuje se literatuře.

Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc., nar. 1942, po dvou letech civilní Vysoké školy strojní v Liberci přešel na VA Brno. Absolventem manažerského kurzu European Business School. Služba u PVOS, poté učitelem na vojenské katedře Vysoké školy strojní a textilní v Liberci, zde obhájil kandidaturu a habilitoval. V roce 1990 přešel do Výzkumného ústavu GŠ v Braníku, dále pracovníkem Institutu pro strategická studia, Institutu pro výzkum operačního umění, vedoucím odd. výzkumu vojenské strategie Ústavu obranných studií AČR. V současné době pracovníkem sekce obranné politiky MO. Je autorem několika skript, výzkumných prací, odborných článků a populárních publikací.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, VA Brno, v roce 1988 aspirantura tamtéž. V roce 1994 ukončil kurz Monterey Mobile International Defense Management Course. V r. 1995 absolvoval stáž na velitelství ozbrojených sil USA v Evropě, kurz výchovy k národní bezpečnosti Fakulty velitelství a štábní VA v Brně a Center for European Security Studies (Groningen). V roce 1996 kurz krizového managementu na škole NATO (SHAPE). Do roku 1990 ve vojscích a štábech bývalého ZVO. Od r. 1991 na MO a GŠ AČR v Praze. V současnosti pracuje v sekci vojenské bezpečnostní politiky.

Subject Index 2001

	No	page
The Security Strategy of the Czech Republic - 2001	2	3
The Doctrine of the Army of the CR (Prague, November 2000)		
Chapter 1: "The Doctrine and its Significance"	1	20
Chapter 2: "Starting Points of ACR Doctrine"	1	21
Chapter 3: "Military Operations"	1	24
Chapter 4: "Fundamentals of Operations"	1	32
Chapter 5: "Command and Control in Operations"	1	40
Chapter 6: "Combat Operations"	1	45
Chapter 7: "Non-combat Operations"	1	58
Chapter 8: "National Objectives of Defence"	1	62
Chapter 9: "National Responsibility"	1	66
Ing. Josef Janošec, CSc., Col. GSO Ing. Vlastimil Galatík, CSc.		
Question Marks of Military Art	1	14
Ing. Josef Janošec, CSc. Doc. Ing. Bohuslav Víšek, CSc.		
Scientific Support of Force Goals and its Management	2	28
Ing. Josef Janošec, CSc., Mgr. Libor Frank		
Postulated External Security Environment of the Czech Republic up to the Year 2015	3	3
Ing. Ladislav Klíma, CSc.		
New Requests for the Management of Research and Development	3	40
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.		
War Origins and the Theory of International Relations	2	48
Ing. Karel Pezl		
What Sort of Army We Are Going to Follow in the Future?	3	28
PhDr. Antonín Rašek		
The Security Problems of the Czech Republic	2	15
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc.		
Economy Theories and Practice of NATO Membership	3	17
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc., Lt.Col. Ing. Zdeněk Zbořil		
Economy Aspects of Manpower Recruitment in the ACR	2	40
Ing. Oldřich Šesták, Ing. Karel Prskavec		
The Structure and Activities of the National Security Council	2	21
Col. Ing. František Valach, CSc.		
Responsibility to New Security Environment	2	33
Lt.Col. Ing. Jan Váňa		
Quo Vadis, Army?	1	9
Maj.Gen. Ing. Petr Voznica, CSc., Col. Ing. Oldřich Hoďánek		
Strategic Defence Review of the Czech Republic	1	3

Reform of the ACR

Opening Word	4	3
Analysis of Required Capabilities, Target Structures and Composition of the Armed Forces of the CR	4	4

Reform of the Armed Forces of the CR - Objectives and Principles	4	17
Phases of the Reform and the Professionalization of the ACR	4	40
Mobilization of the Czech Republic Armed Forces - Basic Principles	4	42
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc.		
Modern Accounting of Expenses in the ACR	4	58
PhDr. Antonín Rašek		
The Importance of Civilian Control of the Army <i>(Its History and Future)</i>	4	47

Military Art

Col. Ing. Rudolf Horák, CSc.		
Management Process Elements in Decision Making Process	1	93
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
Revolution in Military Affairs	4	67
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Territorial Forces, Military Threat and NATO	1	71
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Forces under National Command	3	51
Lt.Col. Ing. Miroslav Pecina, CSc.		
Automated Support of Logistics in Field Conditions <i>(An Introduction to Modelling Logistical Processes)</i>	4	109
Maj. Ing. Josef Procházka		
Psychological and Information Operations <i>(Their Organization during Peacekeeping Mission SFOR II)</i>	1	82
Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc.		
Military Science and Defence Strategy in the 21st Century	2	54
Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc.		
Military Technology and Military Strategy in the 21st Century	4	85
Col. Ing. František Valach, CSc.		
What Sort of Army Will Be Necessary in the Year 2020? <i>(Discussion about Joint Vision 2020, U.S. Armed Forces)</i>	4	95
Interim Brigade Combat Team - Vanguard of the 21st Century Forces	3	60
Doctrine of Information Operations <i>(American Concept)</i>	3	75
Who is an Enemy? <i>(Rules of Engagement)</i>	4	105
Blending Manoeuvre and Attrition	1	107

Opinions, Controversy

Lt. Ing. Jiří Camřla		
Selected Economical and Alternative Expenses of Compulsory Military Service	1	148
Col. GSO Ing. Jiří Halaška		
Operational Levels of Command — Yes, or No?	4	129
Capt. Mgr. Marek Jiskra		
Are Veterans All Alike? <i>(Missing Army Veterans Act)</i>	2	84
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
“Czenglish” Language, or Terminology Revisited	1	151

Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. The Vision of Economic and Materiel Support of Defence in the 21st Century	3	94
Lt.Col. Ing. Luděk Krzystek Professionalization of Artillery Occupational Skills	4	130
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc. We Have the Doctrine of the ACR, but ...	2	73
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc. About our Future Army, or What to Do with Operational Levels of Command?	4	114
Lt.Col. Ing. Ivan Němec Options for Change in the System of Reserve Soldiers	1	155
Dr. Jindřich Nový, Ing. Pavol Sičák, CSc. Who is Actually Military Professional? <i>(Basic Categories of Army Professionalization)</i>	3	103
PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., PhDr. Antonín Rašek The Security Risks of the CR and our Response	2	63
Capt. Ing. Pavel Růžicka Risk Management in Military Buildings, but ...	4	125
Ing. Pavol Sičák, CSc. Establishing Military Strategy of the CR	1	142
PhDr. Antonín Rašek Six Years of White Book of Defence of the CR and its Prospects	3	86
Lt.Col. Doc. Ing. Rudolf Urban, CSc. Economic Science for Army Officers <i>(The Position and Tasks of Economical Education of Military Professionals in the Hungarian Army)</i>	2	76

Conference

Introduction	3	110
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan Military Terminology and its Invariants	3	111
Ing. Karel Kozák, Ph.D. Essay on Translations <i>(First Aid for the Translators of Standardization Documents)</i>	3	117
PhDr. Jiří Straka, CSc. The Project of Czech Military Standardized Terminology	3	121
PhDr. Jana Tomšů Czech Military Standardized Terminology <i>(French-Czech and Czech-French Glossary of Military Terms and Definitions)</i>	3	125
Maj. Ing. Ludvík Bůžek International Operations and Military Terminology	3	128
Ing. Jiří Martinek Application of Military Air Terminology	3	130

Educational Courses

Security Policy and Defence Management Course	1	114
Lt.Col. Ing. Miloslav Novák Economy Arrangements for Emergency Situations in the System of Defence Planning	1	126

Ing. Pavel Novotný Expenses and Assets of Alliance Co-operation for the CR	1	117
Ing. Václav Výborný Responsibilities of Individual Departments and Nation Defence and Security (Ministry of Agriculture Assignments)	1	133

Book Review

Great Book of Warleaders, Battles and Arms	2	87
German-Czech and Czech-German Military Dictionary	2	92

Information Pages

Doc. Ing. František Božek, CSc., Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt.Col. Ing. Vladimír Melkes Risk Management in Military Facilities	2	115
PhDr. Jan Eichler The French Concept of Forces Deployment	3	136
Prof. Ing. Pavel Fischer, CSc. Comments to Fire Control Systems - Tank Cannons	3	152
Prof. Ing. František Miklošík, DrSc. Modelling and Simulations in Military Science	3	148
Lt.Col. Dr. Ing. Josef Šmondrk The State Security and the Act No 309/2000	2	105
Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc., Doc. Ing. Milan Ščesta, CSc. Risks Connected with the Acquisition and Performance of Military Materiel and Vehicles	4	139
Maj.Gen. Ing. Petr Voznica, CSc., Lt.Col. Ing. Miroslav Žirovnický The Czech Armed Forces Abroad after the Year 1990	2	101
Doc. Ing. Vladimír Vráb, CSc., Maj. RNDr. Dalibor Procházka, CSc., Maj. Ing. Ladislav Havelka National Centre for Simulation and Training Technologies in Brno	2	128
The Chinese Army at the Threshold of the 21st Century	2	135
The Concept of Centre of Gravity	1	170
Menaces and Threats	1	161
What is Asymmetric Warfare?	4	152
Information Operations and the IBCT	3	144

Jaroslav Janda Prize

The Project of the Jaroslav Janda Prize for Distinguished Achievements in the Field of Security Policy of the Czech Republic	2	145
---	---	-----

History

Why I left Prague for Good (Czechoslovak Army after February 1948)	2	95
---	---	----

<i>Personal Data</i>

Divisioner Ing. František Nosál	1	177
Divisioner František Slunečko	2	152
General of the Army Eduard Kadlec	3	169

<i>Special Edition on Military Art, and Defence R&D</i>

Prof. Ing. Jaroslav Komárek, CSc.		
How Many Will Be Enough for Defence?	sp	5

<i>Defence Art</i>

Col. GSO Ing. Jiří Halaška		
National Territorial Objectives	sp	35
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.		
The Control of Intelligence and Reconnaissance Activities	sp	52
Col. Ing. Rudolf Horák, CSc.		
Methods of Decision-Making Process by Utilising Management Process	sp	56
Col. GSO Ing. Richard Janderka, CSc.		
Military Strategy in the Czech Republic	sp	18
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc.		
The Assignment of ACR Forces	sp	28
Col. Ing. Doc. Petr Němec, CSc.		
Military Operations and Operational Art	sp	43
Col. Doc. Ing. Petr Němec, CSc.		
What to Do with the Theory of Military Art	sp	65

<i>Defence Research and Development</i>

Ing. Ladislav Klíma, CSc.		
Medium-Term Planning of Defence Research and Development	sp	69
Ing. Ladislav Klíma, CSc.		
The State Support of Defence Research and Development	sp	79
Ing. Ladislav Klíma, CSc.		
The Infrastructure of Defence Research and Development	sp	86

<i>Some Important Results of Defence R&D</i>
--

Doc. MUDr. Jiří Bajgar, DrSc.		
The Development of Methods and Means of Diagnosis and Prophylaxis of Poisoning by Warfare Organophosphates	sp	148
Prof. Ing. Vladimír Klaban, CSc.		
Effective Directions in Defence Research Development (Trend Analysis)	sp	168
Doc. Ing. Ladislav Lehký, CSc.		
Propellants, High Explosives, Ammunition and Interior Ballistics	sp	154

Prof. RNDr. Jiří Patočka, DrSc. Toxins as Potentially Misused Chemical and Biological Agents	sp	160
Doc. Ing. Stanislav Rolc, CSc., RNDr. Ladislav Obdržálek, CSc., Lt.Col. Ing. Petr Navrátil, CSc. Complex Protection of Military Materiel and Vehicles	sp	111
Ing. Petr Svoboda, CSc. Prospects of Passive Detection and Tracking of Air Targets	sp	105
Ing. Milan Šnajder, CSc. Operational and Tactical System of Command and Control of ACR Ground Forces <i>(Military Technical Institute Electronics, Prague)</i>	sp	123
Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc. Trend Analyses and Setting down Key Development Directions of Defence Research	sp	96
Maj. Doc. Ing. Zdeněk Vintr, CSc. Specification and Evaluation of Reliability of Military Materiel in the Process of Defence Acquisition	sp	142

<i>Information Pages</i>

IDET and the Professionalization of the Army	sp	168
---	----	-----

Obsah ročníku 2001

	VR číslo	strana
Bezpečnostní strategie České republiky - 2001	2	3
Doktrína Armády ČR (Praha, listopad 2000)		
Kapitola 1: „Doktrína a její význam“	1	20
Kapitola 2: „Východiska doktríny AČR“	1	21
Kapitola 3: „Vojenské operace“	1	24
Kapitola 4: „Základy operací“	1	32
Kapitola 5: „Velení a řízení v operacích“	1	40
Kapitola 6: „Bojové operace“	1	45
Kapitola 7: „Nebojové operace“	1	58
Kapitola 8: „národní úkoly obrany“	1	62
Kapitola 9: „Národní odpovědnost“	1	66
Ing. Josef Janošec, CSc., plk. gšt. Ing. Vlastimil Galatík, CSc. Otazníky vojenského umění	1	14
Ing. Josef Janošec, CSc. doc. Ing. Bohuslav Víšek, CSc. Řízení výzkumné podpory čtů sil	2	28
Ing. Josef Janošec, CSc., Mgr. Libor Frank Předpokládané vnější bezpečnostní prostředí České republiky do roku 2015	3	3
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Nové požadavky na řízení výzkumu a vývoje	3	40
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D. Příčiny vzniku válek v teorii mezinárodních vztahů	2	48
Ing. Karel Pezl O jako armádu nám v budoucnosti jde?	3	28
PhDr. Antonín Rašek Problémy bezpečnostní politiky ČR	2	15
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc. Ekonomická teorie a praxe členství v NATO	3	17
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc., pplk. Ing. Zdeněk Zbořil Ekonomické aspekty rekrutace lidských zdrojů v podmínkách AČR	2	40
Ing. Oldřich Šesták, Ing. Karel Prskavec Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu	2	21
Plk. Ing. František Valach, CSc. Odezvy na nové bezpečnostní prostředí	2	33
Pplk. Ing. Jan Váňa QUO VADIS, armádo?	1	9
Genmjr. Ing. Petr Voznica, CSc., plk. Ing. Oldřich Hodánek Strategická revize obrany České republiky	1	3

K reformě AČR

Úvodní slovo	4	3
Analýza požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil ČR	4	4

Reforma ozbrojených sil ČR - cíle a principy	4	17
Etapy reformy a profesionalizace AČR	4	40
Mobilizace ozbrojených sil České republiky - základní principy	4	42
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc.		
Moderní účtování nákladů v AČR	4	58
PhDr. Antonín Rašek		
Význam civilní kontroly armády <i>(Její historie a budoucnost)</i>	4	47

Vojenské umění

Plk. Ing. Rudolf Horák, CSc.		
Prvky procesního řízení v rozhodovacím procesu	1	93
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
Revoluce ve vojenských záležitostech	4	67
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Teritoriální síly, vojenské ohrožení a NATO	1	71
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Síly pod národním velením	3	51
Pplk. Ing. Miroslav Pecina, CSc.		
Automatizovaná podpora logistiky v polních podmínkách <i>(Úvod do modelování logistických procesů)</i>	4	109
Mjr. Ing. Josef Procházka		
Psychologické a informační operace <i>(Organizace psychologické a informační kampaně v mírové misi SFOR II)</i>	1	82
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.		
Vojenství a vojenská strategie 21. století	2	54
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.		
Vojenská technika a vojenská strategie 21. století	4	85
Plk. Ing. František Valach, CSc.		
Jaká armáda bude třeba v r. 2020? <i>(K diskuzi o Joint Vision 2020 amerických ozbrojených sil)</i>	4	95
Dočasné brigádní skupení - předvoj sil 21. století	3	60
Doktrína informačních operací <i>(Americká koncepce)</i>	3	75
Kdo je nepřítel? <i>(Pravidla zasazení)</i>	4	105
Kombinace manévru a ničení	1	107

Názory, polemika

Por. Ing. Jiří Camřel		
Vybrané ekonomické a alternativní náklady všeobecné branné povinnosti	1	148
Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška		
Operační stupně velení - ano, či ne?	4	129
Mgr. Kpt. Mgr. Marek Jiskra		
Je veterán jako veterán? <i>(Absence zákona o vojenských veteránech)</i>	2	84
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
„Čengličtina“ aneb Znovu ta terminologie ...	1	151

Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc.		
Vize ekonomického a materiálního zabezpečení obrany a bezpečnosti v 21. století	3	94
Pplk. Ing. Luděk Krzystek		
K profesionalizaci dělostřeleckých profesí	4	130
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Máme Doktrínu Armády ČR, ale ...	2	73
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.		
O naší budoucí armádě aneb Co s operačními stupni velení?	4	114
Pplk. Ing. Ivan Němec		
Možnosti změn v systému přípravy vojáků v záloze	1	155
Dr. Jindřich Nový,		
Ing. Pavol Sičák, CSc.		
Kdo je to vlastně vojenský profesionál?		
(K základním kategoriím profesionalizace armády)	3	103
PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc.,		
PhDr. Antonín Rašek		
Bezpečnostní rizika ČR a naše reakce na ně	2	63
Kpt. Ing. Pavel Růžička		
Řízení rizik ve vojenských objektech, ale ...	4	125
Ing. Pavol Sičák, CSc.		
K vytváření vojenské strategie ČR	1	142
PhDr. Antonín Rašek		
Šest let Bílé knihy o obraně ČR - její možná perspektiva	3	86
Pplk. doc. Ing. Rudolf Urban, CSc.		
Ekonomické minimum pro důstojníky		
(Místo a úloha ekonomického vzdělávání v kultivaci vojenského profesionála s demonstrací systému vzdělávání maďarské armády)	2	76

Z konference

Úvod	3	110
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan		
Vojenská terminologie a její invarianty	3	111
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
Pojednání o překladech		
(Na pomoc překladatelům standardizační dokumentace)	3	117
PhDr. Jiří Straka, CSc.		
Projekt Česká vojenská normotvorná terminologie	3	121
PhDr. Jana Tomšů		
Česká vojenská normotvorná terminologie		
(Francouzsko-český a česko-francouzský sborník vojenských pojmů a definic)	3	125
Mjr. Ing. Ludvík Bůžek		
Mezinárodní operace a vojenská terminologie	3	128
Ing. J. Martinek		
Uplatňování vojenské letecké terminologie	3	130

Z kurzů

Kurz bezpečnostní politiky a řízení obrany	1	114
Pplk. Ing. Miloslav Novák		
Hospodářská opatření pro krizové stavy v systému obranného plánování	1	126

Ing. Pavel Novotný Ekonomické náklady a přínosy alianční spolupráce pro ČR	1	117
Ing. Václav Výborný Povinnosti rezortů při zajišťování obrany státu a bezpečnosti (Úkoly ministerstva zemědělství)	1	133

Recenze

Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní	2	87
Německo-český a česko-německý vojenský slovník	2	92

Informace

Doc. Ing. František Božek, CSc., plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., pplk. Ing. Vladimír Melkes Rízení rizik ve vojenských objektech	2	115
PhDr. Jan Eichler Francouzská koncepce použití ozbrojených sil	3	136
Prof. Ing. Pavel Fischer, CSc. Několik poznámek k systémům řízení palby z tankových kanonů	3	152
Prof. Ing. František Miklošík, DrSc. Modelování a simulace ve vojenství	3	148
Pplk. Dr. Ing. Josef Šmondrk Zajištění obrany státu z pohledu zákona č. 309/2000 Sb.	2	105
Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc., Doc. Ing. Milan Šebesta, CSc. Rizika spojená s akvizicí a provozem vojenské techniky	4	139
Genmjr. Ing. Petr Voznica, CSc., pplk. Ing. Miroslav Žirovnický České ozbrojené síly po roce 1990 v zahraničí	2	101
Doc. Ing. Vladimír Vráb, CSc., mjr. RNDr. Dalibor Procházka, CSc., mjr. Ing. Ladislav Havelka Národní centrum simulačních a trenažerových technologií v Brně	2	128
Čínská armáda na prahu 21. století	2	135
Definování hlavního těžiště vojenských operací (Pojem „Centre of Gravity“)	1	170
Co je to asymetrické ohrožení?	4	152
Hrozby a ohrožení	1	161
Informační operace a IBCT	3	144

Cena Jaroslava Jandy

Návrh na zavedení Ceny Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky	2	145
--	---	-----

Z historie

Proč jsem opustil Prahu (Československá armáda po Únoru 1948)	2	95
--	---	----

Personálie

Divizní generál Ing. František Nosál	1	177
Divizní generál František Slunečko	2	152
Armádní generál Eduard Kadlec	3	169

Zvláštní číslo k problematice vojenského umění a obranného výzkumu a vývoje

Prof. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Jak mnoho je dost pro obranu?	zvl.	5
--	------	---

K vojenskému umění

Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška Národní teritoriální úkoly	zvl.	35
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc. Řízení zpravodajské činnosti a průzkumu	zvl.	52
Plk. Ing. Rudolf Horák, CSc. Metody rozhodovacího procesu v podmínkách využití procesního řízení	zvl.	56
Plk. gšt. Ing. Richard Janderka, CSc. Vojenská strategie v České republice	zvl.	18
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. Výčleňování sil Armády ČR	zvl.	28
Plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc. Vojenské operace a operační umění	zvl.	43
Plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc. Co s teorií vojenského umění	zvl.	65

K obrannému výzkumu a vývoji

Ing. Ladislav Klíma, CSc. Střednědobé plánování obranného výzkumu a vývoje	zvl.	69
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Státní podpora obranného výzkumu a vývoje	zvl.	79
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Infrastruktura obranného výzkumu a vývoje	zvl.	86

Některé významné výsledky OVV

Doc. MUDr. Jiří Bajgar, DrSc. Vývoj nových metod a prostředků pro diagnostiku a profylaxi otrav bojovými organofosfáty	zvl.	148
Prof. Ing. Vladimír Klaban, CSc. Efektivní směry rozvoje obranného výzkumu (Trendová analýza)	zvl.	168
Doc. Ing. Ladislav Lehký, CSc. Hnací hmoty, trhaviny, munice a vnitřní balistika	zvl.	154

Prof. RNDr. Jiří Patočka, DrSc. Toxiny jako potenciálně zneužitelné chemické a biologické prostředky	zvl.	160
Doc. Ing. Stanislav Rolc, CSc., RNDr. Ladislav Obdržálek, CSc., plk. Ing. Petr Navrátil, CSc. Komplexní ochrana vojenské techniky	zvl.	111
Ing. Petr Svoboda, CSc. Možnosti pasivní detekce a sledování vzdušných cílů	zvl.	105
Ing. Milan Šnajder, CSc. Operačně-taktický systém velení a řízení pozemních sil AČR <i>(Vojenský technický ústav elektroniky Praha)</i>	zvl.	123
Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc. Trendové analýzy pro stanovení klíčových směrů rozvoje obranného výzkumu	zvl.	96
Mjr. doc. Ing. Zdeněk Vintř, CSc. Specifikace a hodnocení spolehlivosti vojenské techniky v procesu obranné akvizice	zvl.	142

<i>Informace</i>

IDET a profesionalizace armády	zvl.	174
---------------------------------------	------	-----

Contents

Opening Word	3
---------------------	----------

REFORM OF THE ACR

Analysis of Required Capabilities, Target Structures and Composition of the Armed Forces of the CR	4
Reform of the Armed Forces of the CR - Objectives and Principles	17
Phases of the Reform and the Professionalization of the ACR	40
Mobilization of the Czech Republic Armed Forces - Basic Principles	42
PhDr. Antonín Rašek The Importance of Civilian Control of the Army <i>(Its History and Future)</i>	47
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc Modern Accounting of Expenses in the ACR	58

MILITARY ART

Ing. Karel Kozák, Ph.D. Revolution in Military Affairs	67
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Military Technology and Military Strategy in the 21st Century	85
Col. Ing. František Valach, CSc. What Sort of Army Will Be Necessary in the Year 2020? <i>(Discussion about Joint Vision 2020, U.S. Armed Forces)</i>	95
Who is an Enemy? <i>(Rules of Engagement)</i>	105
Lt.Col. Ing. Miroslav Pecina, CSc. Automated Support of Logistics in Field Conditions <i>(An Introduction to Modelling Logistical Processes)</i>	109

OPINIONS, CONTROVERSY

Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc. About our Future Army, or What to Do with Operational Levels of Command?	114
Capt. Ing. Pavel Růžicka Risk Management in Military Buildings, but ...	125

Col. GSO Ing. Jiří Halaška Operational Levels of Command — Yes, or No?	129
--	-----

Lt.Col. Ing. Luděk Krzystek Professionalization of Artillery Occupational Skills	130
--	-----

INFORMATION PAGES

Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc., Doc. Ing. Milan Šebesta, CSc. Risks Connected with the Acquisition and Performance of Military Materiel and Vehicles	139
---	-----

What is Asymmetric Warfare?	152
------------------------------------	-----

English Annotation	164
--------------------	-----

Who is Who in This Issue	173
---------------------------------	-----

<i>English Subject Index 2001</i>	175
-----------------------------------	-----

<i>Czech Subject Index 2001</i>	181
---------------------------------	-----

English Table of Contents	187
----------------------------------	-----

Q - Obsah - název

R - Obsah - ANG

S - Obsah - CZ

Obsah

Úvodní slovo

1- Úvodní

3

K REFORMĚ AČR

Analýza požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil ČR

2- analýza

4

Reforma ozbrojených sil ČR - cíle a principy

3- Reforma

17

Etapy reformy a profesionalizace AČR

4- Etapy

40

Mobilizace ozbrojených sil České republiky - základní principy

5- Mobilizace

42

PhDr. Antonín Rašek

Význam civilní kontroly armády (Její historie a budoucnost)

6- Rašek - civilní

47

Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Moderní účtování nákladů v AČR

7- Krč - Moderní

58

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Ing. Karel Kozák, Ph.D.

Revoluce ve vojenských záležitostech

8- Kozák - revoluce TEXT

8- Kozák - revoluce OBR

67

Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc.

Vojenská technika a vojenská strategie 21. století

9- Strnáděk - TEXT

9- Strnáděk - OBR

85

Plk. Ing. František Valach, CSc.

Jaká armáda bude třeba v r. 2020?

A- Valach - joint

(K diskuzi o Joint Vision 2020 amerických ozbrojených sil)

95

Kdo je nepřítel?

(Pravidla zasazení)

B- Nastoupil - 4

105

Pplk. Ing. Miroslav Pecina, CSc.

Automatizovaná podpora logistiky v polních podmínkách (Úvod do modelování logistických procesů)

C- Pecina - text

C- Pecina - Tab - TISK

109

NÁZORY, POLEMIKA

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.

O naší budoucí armádě aneb Co s operačními stupni velení?

D- Kubeša - Opaš!

D- Kubeša - Opaš! OBR

114

Kpt. Ing. Pavel Růžička

Řízení rizik ve vojenských objektech, ale ...

E- Růžička - nový

125

Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška
Operační stupně velení - ano, či ne?

F - Halaška - ano 129

Pplk. Ing. Luděk Krzystek
K profesionalizaci dělostřeleckých profesí

G - Krzystek 130

INFORMACE

Prof. Ing. Miloš Štěpánek, DrSc.,
doc. Ing. Milan Šebesta, CSc.
Rizika spojená s akvizicí a provozem
vojenské techniky

H - Štěpánek - Šebesta
J - Halaška - ano
139

Co je to asymetrické ohrožení?

I - Co - je - to 152

Anglické anotace

N - Annotation 164

Představení autorů tohoto čísla

O - Představení - 4 173

English Subject Index 2001

175

Obsah ročníku 2001

181

Obsah v angličtině

R - Obsah - ANG 187

S - Obsah - CZ

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**

Čtvrtletník. Vedle čísel 1 až 4 redakce vydává zvláštní číslo VR.

Vydavatel: Ministerstvo obrany ČR, Agentura vojenských informací a služeb (AVIS),
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

IČO: 60162694

<http://www.army.cz/vti/vojroz/index.htm>

E-mail: hasekr@army.cz Předmět: Vojenské rozhledy

Fax: (20) 21 59 17

Vojenské rozhledy, číslo 4/2001

Ročník: X. (XLII.)

Den vydání: 5. 11. 2001

Expedice: AVIS, Vlastina 23, Praha 6, tel.: (20) 409 798.

Rozšiřuje: AVIS, oddělení marketingu, vydavatelské a nakladatelské činnosti,
nám. Svobody 471, Praha 6, pí Endlová, tel. (20) 215 563.

Redakce: pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
Jaroslav Furmánek (zástupce šéfredaktora), telefon (20) 21 57 33.

Grafická úprava: Dušan Bělohávek

Redakční rada: plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Josef Janošec, CSc.,
plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc.,
plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. (zahraničí).

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

MK ČR E 6059

ISSN 1210-3292.

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p. Odštěpný závod Praha, č.j. nov 65 35/99,
ze dne 19. 11. 1999.

VOJENSKÉ ROZHLEDY